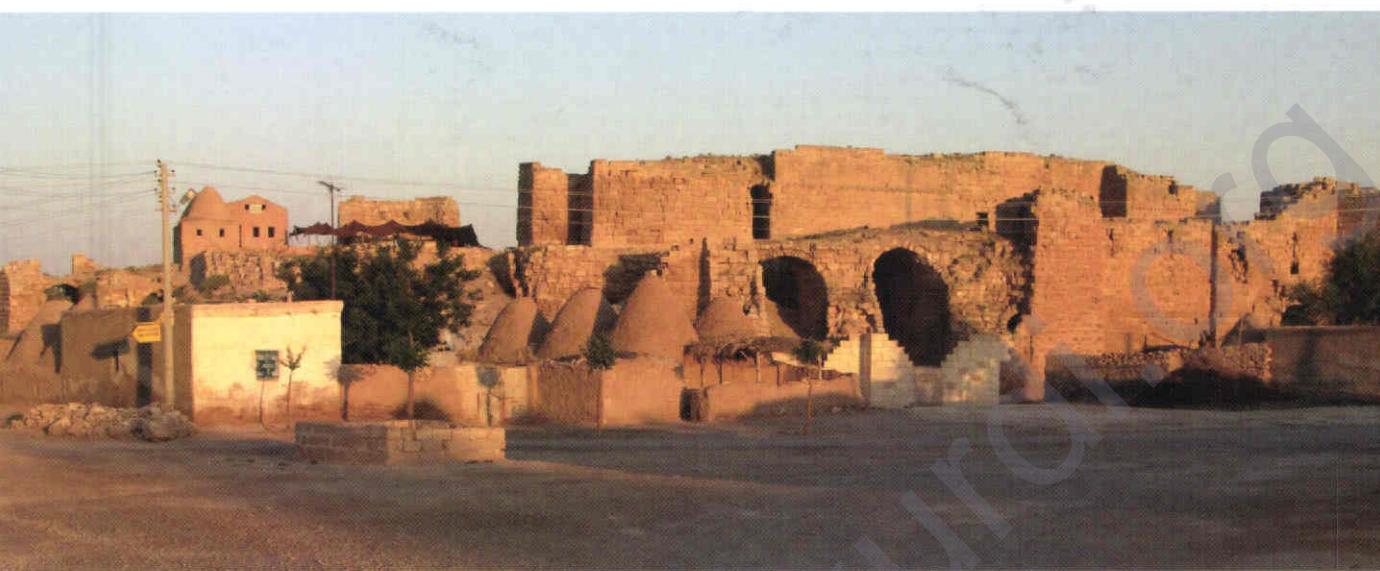
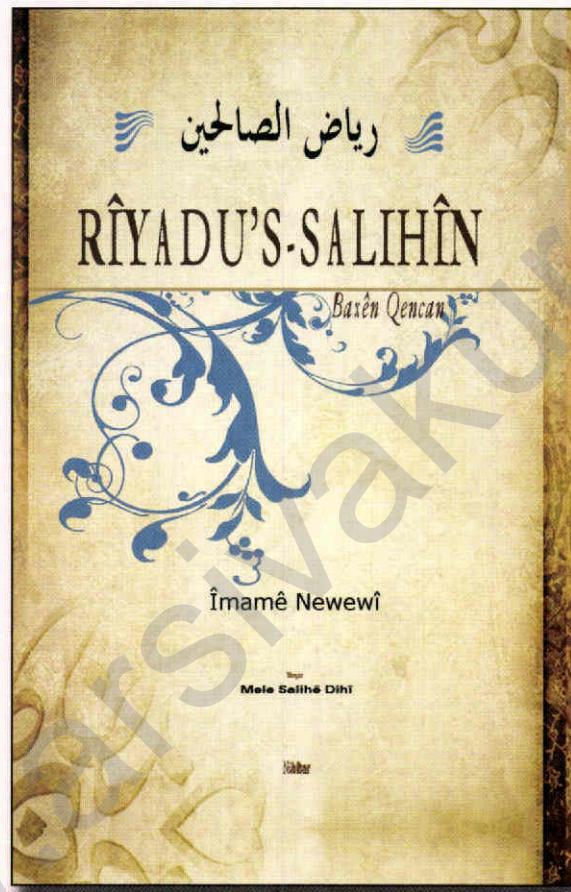

Nûbihar

KOVARA ÇANDÎ HUNERÎ EDEBÎ

- ▶ Heger biratî ye bila bi rastî be! **Süleyman Çevik**
- ▶ Laîlahe û Îlellah / Ustad **Rojen Bernas**
- ▶ Feylezofê tesewwifê Melayê Cizîrî **Abdulkadir Gök**
- ▶ Felsefeya ziman **İbrahim Kendalî**
- ▶ Xelekên zincîra şevê **Selman Dilovan**
- ▶ Serpêhatiya menfiyekî **Zilkîf Xweşhêvî**
- ▶ Erebê Şemo û pirsa alfabeya kurdî **Î. S. Aydogan**
- ▶ Mela Mehmûdê Bazîdî **Naci Kutlay**
- ▶ Li ser şopa Bedirxanîyan **Ehmed Akin**
- ▶ Şîretên ‘alimên Kurdistanê **M. Reşîdê Hirîtî**
- ▶ Bira / Deza **W.K Merdimîn**
- ▶ Nevîyê Seyid Riza “Ez li pey dîtina gora
kalê xwe me” **Hevpeyvîn: Ayhan Meretowar**
- ▶ Sikratên ‘esqê **Receb Dildar**
- ▶ **kul Berken Bereh**
- ▶ Bîhna Şêx Seîd jê dihat! **Felat Dilgeş**
- ▶ Li ser malbata Şêx Seîd **Mihemed Jîyan**
- ▶ Xezala min xeyîdîye **Azîz Samûr**
- ▶ Qewmekî bê jin û xelkekî bi jan **Hâtice Mollakendî**
- ▶ Hezkirina gur ji bo pez ne evîn e... **Huseyn Şemrexî**
- ▶ Rinda min **R. Karakaya**
- ▶ Cîhad, xebata di rêya Xwedê de **Murad Celalî**

Kitêba hedîsên herî sehîh **Rîyadu's Salihîn** cara yekem di kurdî de...
Jê nemînin!

Ji Nûbiharê bi silavên germ

Pênc meh berê, li ser pirsgirêka kurdan ji hêla hikûmetê ve bi navê "vebûna kurd" xebatek dest pê kir.

Yekem car bû ku li Tirkîyê, hikûmetekê qe nebe di xeberdanê de be jî ev mesele dianî rojevê...

Li hemberî vê helwestê muxalefetek xurt jî dest pê kir. Partîyên muxalefetê bi dijwarî li hemberî vê xebatê derketin...

AKP ji bo ku di nava tirkan de rayan winda neke, bi bayê propaganda neteweperestan carina ji vê xebatê sar bû û carina jî lê germ bû; gavekê bi pêş de çû, gavekê jî bi paş de ma...

Di vê pêngavê de kesên ku nexwestin aştîyek were vî welatî, li Tokatê esker kuştin, DTP girtin, şaredar û sîyasetmedarên kurd bi bêusûlî kelepçe kirin û avêtin hepsê...

Hikûmet jî dixwaze bêyî ku bi kurdan re xeber bide weke berê bi çöyan li serê me bixe, li der jî bi hinekan re li ser meseleya me biaxife û li çareseriyê bigere.

Wexta bi kurdan re xeber nede, dê çawa meseleya wan çareser bike? Tu dibêjî qey ewqas xirecir û şemate li vî welatî bi kurdan re nebûye, bi hinekên din re bûye!

Lêbelê Kî ci dibêje bila bibêje, dîsa jî di tarîxa Tirkîyê de yekem car e ku hikûmetek qe nebe bi peyvê be jî dibêje: Ezê vê meselê çareser bikim.

Meseleya herî girîng qedandina şerê ku ewqas dem e li welatê me berdewam e. Ev şer bûye sebebê gelek nexweşîyên din jî. Tirkîye, vê meselê çareser bike, dê gelek meseleyen din jî çareser bike. Lewra evê nexweşîyê şaxên xwe berdane her alî û sirayetî her alîyî kirîye.

Bi qedandina vî şerî dê demokrasîyeke bi esasî li vî welatî cih bigre û kî dibin bila bibin însanên vî welatî kurd-tirk, dîndar-bêdîn, elewî-sunnî dê rehet bibin.

Jixwe di eslê xwe de ev xebat ji bo temamê welat "vebûnek" e. Hegev bi serkeve, bi xêra kurdan dê jîyanekê rehetir li temamê welat belav bibe...

Nûbihar

KOVARA ÇANDÎ HUNERÎ EDEBÎ
(KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT DERGİSİ)
Büyük Reşit Paşa Cad. Yumni İş Merkezi No: 22/29
Vezneciler/Beyazıt - İstanbul
Tel&Fax: (0212) 519 00 09
www.nubihar.com • info@nubihar.com

Navnîşana Name û Nivîsan

P.K. 80 Fatih - İstanbul

•
Li ser navê Pak Ajans Yayıncılık Ltd. şti. (adına)
Xwedî û berpirsîyarê Nivîsaran (Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü)
Süleyman Çevik

Nûnertîya Almanya

Burhan Kaya
kizilkaya_burhan@yahoo.de
Tel: 0234 - 7922968

•
Kovara Nûbihar ji 3 mehan carekê; serê Payizê, serê Zivistanê,
serê Biharê û serê Havînê tê weşandin

Çapxane

Kilim Matbaacılık
Litros Yolu Fatih İş Mrk. No: 12/204 Topkapı-İst
Tel: 0212 612 9559

Yayın Türü:

Yerel Süreli

•
Mesûlîyeta ramanên nivîsaran aîdê nivîskaran e. Berhemên hatine şandin bi şûn de nayêng vegerandin

Wêneyê Berga Pêşî İhsan Kaçar, Herran-Riha, 2007

Berdêla abonetîya salane:

Tirkîye: 25 YTL
Welatêr din: 25 EURO, 30 \$

Jimareyê Hesaban:

Hundir Tirkîye: Postgiro (Posta Çeki H.) Süleyman Çevik: 658265
Süleyman Çevik, İş Bankası Laleli Şubesi: 1084-0363459
Derveyî Tirkîye: Süleyman Çevik, İşbankası Yavuz Selim Şubesi: 1079-30100-3118770

Heger biratî ye bila bi rastî bel Süleyman Çevik	5
Laîlahe û Îllâha/ Ustad (<i>Du çarîn</i>) Rojen Bernas	6
Feylezofê felsefeya tesewwifê Mela Ehmedê Cizîrî Abdulkadir Gök	7
bêdîn im, îman berdayî Arjen Arî	12
Felsefeya ziman (2) Îbrahîm Kendalî	13
Subh û êvarî şeva tarî Melayê Bateyî Latînîzekirin: Huseyn Şemrexî	16
Helbestek Macin Latînîzekirin: Huseyn Şemrexî	17
Xelekên zincîra şevê Selman Dilovan	18
Serpêhatîya menfiyekî Zilkîf Xweşhêvî	21
Cama felekê Mewlana Celaleddinê Romî Wergera ji farîsi: Hayrullah Acar.....	24
Dil şehrek mu'ezzem e Mewlana Celaleddinê Romî Wergera ji farîsi: Hayrullah Acar.....	24
Malbata Zêbarîyan û Basreta "Paytexta Neqşebendîyan"-III Abdurrahman Cûdî	25
Sê çarîn Murad Dildar	29
Axaukê Bêdarî Ji tîpêñ erebî: M. Reşîdê Hirîti	30
Welatkî dixwazim Cahit Sîtkî Tarancı	
Werger: Fewzî Birûsk	30
Erebê Şemo û pirsa alfabeya kurdî Îbrahîm Seydo Aydogan	31
Li gundê Sîsîfôsê rojeke nîsanê Cahit Koytak	
Ji tirkî: Baran Çaçan	36
Mela Mehmûdê Bazîdî Naci Kutlay	37
Li ser şopa Bedirxanîyan Ehmet Akin	39
Ez û biçûka xwe sidîq gorîcan	44
Şîretên 'alîmên Kurdistanê M. Reşîdê Hirîti	45
Bira / Deza (<i>Du helbest</i>) W.K Merdimîn	48
Nevîyê Seyid Riza Rustem Polat: Ez li pey dîtina gera kalê xwe me Heppevîn: Ayhan Meretowar	49
Husn-î 'esq Şêx Galib Werger: Xelîl Îbrahîm Mertal	52
Sikratên 'esqê Receb Dildar	53
kul Berken Bereh	58
Bîhna Şêx Seîd jê dihat! Felat Dilgeş	59
Li ser malbata Şêx Seîd Mihemed Jîyan	61

Nameya duyem	Wêneyên Rêbaz
Mele Seîdê Nursî	Johann Wolfgang von Goethe
Werger: Mele Dawud	Ji Almanî: Ehmed Akin 80
Li ser wefata Şêx Îbrahîmê Kalheci*	Çawa dikim hîç bîr nakim
Hasan Hüseyin Çevik	H.Mistefa K.Dilxêrî 80
Xezala min xeyîdîye	Nehêniya hestan
Azîz Samûr	Şivan Ar 80
Qewmekî bê jin û xelkekî bi jan	Rinda min...
Hatîce Mollakendî	R.Karakaya 81
Gundêne me tev şîrîn in	Cîhad, xebata di rêya Xwedê de
Paşa Amedî	Murad Celalî 84
Hezkirina gur ji bo pez ne evîn e, dilbijîn e	Ezê kesî nekujim
Huseyn Şemrexî	Hesen Polat 87
bê veger çû	Pirsa Amyê
Kamran Simo Hedîfî	T.S. Arthur
Pîroz be gulên baxê salihan	Ji İnglîzî werger: Evdilayê Dewrêş 89
Xelîl Îbrahîm Mertal	Şehram Nazerî
Gotinên Pêşîyan/Çîrokên Mêjîyan Feqîr çûne sergînan, mange çûne di behrê de rêx kirine	Bedelê Bosellî 90
Abdurrahman Benek 79	Nûbihara Biçûkan 92
	Ferhengok 94

Heger biratî ye bila bi rastî be!

Süleyman Çevik

ceviksuleyman@hotmail.com

Ci wextê mijar tê ser kurdan û li ser mafêwan tê xeberdan ew kesên ku ji navê "kurd" re jî tehemuwan tuneye dibêjin: Ma kurd doza ci dîkin, çiyê wan kêm e, her tiştê wan jî heye.

Li gor van kesana em kurd nahevin: Lewra em bi rehetî dibine memûr, hakim, dozger û mebûs, heta em dibine reisê cumhûr jî... lê dîsa jî em "har" bûne bi rewşa xwe qayil nabin...

Ev kesên ku ji xwe re "efendîti", ji me re jî "xulamti" ya vî welatî rewa dibînin ji jor de bi çavekî piçûk li me dinêrin û dibêjin, "hûn ci dixwazin?"

Ev kesana bi vê helwesta xwe dixwazin ku li daxwaz û tercîhên me hikûm bikin, û ji bo ku kurd daxwaza mafêwan xwe nekin şiretan li me dîkin û dibêjin: Ne hewcye ku kurd tiştekî bixwazin, her tiştê wan jî heye...

Ev tewra tund û jixwerazî ji statuya "efendîti" û "xulamti" yê derdikeye pêşberî me...

Ev kesana kurdan ji xwe nabînin; iqtidara ku bi dest xwe xistine jî naxwazin ji dest berdin û bi kurdan re parve bikin. Lewra di çavê wan de "kurd" û "tirk" wekahev ninin. Li gor nêrîna ku iro li Tirkîyê hakim e kurd merivekî bi "mehzûr" e. Ji ber vê nêrînê ye ku ji avabûna cûmhûriyetê

heta iro felaketên nedîti hatine serê kurdan...

İro jî-kurd dixwazin vê statûyê biguherînin û bibine şirîkê iqtîdarê. Ser û pevcûn, bi gotineke din têkoşîna ku iro tête kirin jî bi vê armancê ye...

Ji alîyê statûyê ve di navbera "kesê dixwaze" û "kesê dide" de ferqek heye. Kesê ji me dipirse û dibêje "hûn ci dixwazin?" jî vê ferqê dizane û muamela parsekîyê bi me dike... Lewra ew xwe li jor dibîne; me jî li binîya xwe, li jér dibîne.

Ewê dide mexrûr e, bilind e; lêbelê kesê teleb dike xurûra wî binpê ye, kêm e...

Di dinyaya wan de ew kes mezin in û xwedîyê malê ne; em jî netutiş in, kirêcî ne.

Merivê misliman, merivê însan û merivê ku merhemeta wî heye bi vî çavî li dinyayê û li însanan nanêre...

Ji kerema xwe bila carekê ev kes xwe têxine şûna kurdan.

Ev kambaxî û zulma ku ewqas sal e li me belengazên kurdan dibare, li wan bibare ew kes dê ci bikin?...

Li dinyayê tirkek hebe ji wan re her tiştî dixwazin, dibêjin bila her heqê wan ê însanî hebe. Ev însanên ji mafêwan xelkê xwe re ewqas hesas in, ci tiştek sosret û kambaxî ye ku

Ji alîyê statûyê ve di navbera "kesê dixwaze" û "kesê dide" de ferqek heye. Kesê ji me pirs dike û dibêje "hûn ci dixwazin?" jî vê ferqê dizane û muamela parsekîyê bi me dike... Lewra ew xwe li jor dibîne; me jî li binîya xwe, li jér dibîne. bi me re dike... Lewra ew xwe li jor dibîne; me jî li binîya xwe, li jér dibîne.

Li hemberî mafêñ kurdan dibine gurê har...

Ji ber wê ye ku li rojavayê Tirkîyê tehemulî dîtina kurdan na-kin, erîşî malêñ wan dikin, dikanêñ wan talan dikin...

Kurd dema xwe bi boyaxeke din boyax bikin, ku ketibin qalibekî din ew kes dibin her tişt, di ïdara dewletê de her wezîfeyê bi dest dixin... Heger bi navê xwe hereket bikin û nasnama xwe bidin pêş, ma hewcye ku em aqîbeta wan bibêjin?

Em çi bibêjin, Xwedê însaf û merhemetê bide van însanan. Li dînyayê, li kuderê mezlûm û bindest hebin evan kesana dilê wan bi wan dişewite û destê xwe dirêjî wan dikin; lê ji ber endîşeyen siyasî, ji ber hesasîyetên xwe yên mîllî ji heqîqeta me re, ji mezlûmîyeta me re guhê wan kerr, çavê wan kor, zimanê wan lal e...

Béguman niha ji we jî pirs dikin û dibêjin, ma hûn kurd çi dixwazin?

Li hemberî vê uslûba hov qet nekevine rewşa mudafe'ekirinê... Ji bo ku hûn xwe di çavê wan kesan de masûm bikin jî nebêjin, "welleh billeh em tiştekî naxwazin..."

Mezlûm tim û tim mafdar e. Ne hewce ye ku hûn di çavê kesî de xwe masûm bikin. Hûn bi xwes-tina mafêñ xwe zaten masûm in; hûn mafdar in, hûn paqij in...

Serê xwe li ber wan xwar ne-kin. Zalim bila serê xwe li ber we xwar bikin. Bila ew ji xwe fedî bikin... Bi gotina Ustad Bediuze-man, "quwet di heqîyê de ye, heq di quwetê de nîne."

Naxwe kesê ku heqê wî xesib bûye, mezlûm e, mafdar e û dikare bi rûyekî spî daxwaza mafêñ xwe bike...

Wê demê ji wan re bibêje; ma

Rojen Bernas

Laîlahe û Îlellah

Laîlahe dibêjin û hew
Berberên me yên loqxurên dînê mubîn
Îlellah ji destê wan ìnadkarên
Di înkara me de bi girrik û kîn

Ustad

Jixweber ker e ustad, pê navê
Kerzayek jê re ustadî bike
Nabîne herîya ku ketye navê
Serî di ciherê pile b' rişik e

hûn nizanin em doza çi dikin.

Çiyê we heye em jî wî dixwa-zin.

Em wî heq û huqûqê ku ji her-kesî re 'eynî ye û bi wekhevîyê muamelê dike dixwazin.

Em li welatê xwe azadîyê, rehetîyê dixwazin.

Em perwedeħîya bi zimanê xwe dixwazin.

Ji bo meddûrên vî şerî, bi ar-manca telaffikirina meddûrîyeta wan em efûyeke giştî dixwazin...

Em di ïdareyên xwe yên mehelî de selahîyetek zêdetir dixwazin...

Em navê gund û bajarêñ xwe yên berê ku me li wan danîbû

dixwazin...

Em li welatê xwe di mizgeftan de bi zimanê xwe we'az û şîretan dixwazin...

Ü wekî din, çi tiştê te heye ez jî wan tevan dixwazim...

Ji van tiştan hemîyan re "erê" yan "na"?

Heger bersiva te "erê" be temam e, pirsgirêk tuneye. Lê heger bersiva te "na" be û dema hûn bibêjin, ev dewlet ya me ye, maneya wê, em naxwazin iqtidarê bi we re parve bikin e...

Wê demê kurd di vê dewletê de çi ne?

Heger biratî ye, bila bi rastî be; heger na ev xapandin çi ye? ■

Feylezofê felsefeya tesewwifê Mela Ehmedê Cizîrî

Abdulkadir Gök

kadir3415@hotmail.com

İstilahên tesewwifê: Wehdetî Wicûd; Wehdetî Şuhûd û Wehdetî Mewcûd... Wehdet-Kesret

Ramana Mela temamê xwe li ser afirandina pirbûnê û yekê. Li gor wî, ji yekê pirbûn sidûr bûye. Eslê wê yekê jî eşq bi xwe ye. Ez dixwazim yek û pirbûnê bi şê'rên Melayê Cizîrî bînim ziman:

*Zerreyek bûm di hewaya te di wêraneyekê
Mislê rojê bi şı'a'a xwe te meşhûri kirîn
Ji enelheq bi lebêن le'lî xeberdarî buwîn
Bi gulaba serê zulfa xwe te Mensûri kirîn
Munserif ma dibûyîn em bi dused carî Melê
Lê bi wê kesr û idafê vi xwe mecruri kirîn*

Wateya malikan:

Ez di hewaya te da zerreyek bûm, lê ez di wêranê da. Wek rojê te em bi tîrêjên xwe meşhûr kirin. Bi saya lêvîn sor em xeberdar bûn "enel heq" da Bi gulava serê zulfê xwe te em mensûr kirin. Ma em bi dused carî munserif dibin Mela. Lê, te em bi izzetqutkirinê kirin mecrûrî.

Di dîroka tesewwifê de li ser bêjeyana wehdet û kesretê gelek şîrove hene. Dema meriv li ser 'ilmê tesewwifê lîkolînê dike, felsefeya tesewwifê bi temamî li ser wateya wehdet û kesretê an yekbûn û pirbûnê ava bûye. Ev herdu têgehana pirbûn an yekbûn bi çi awayî pêk hatine, eslê yekbûnê çi ye? Çawa pirbûn jê pêyda bûye? Pirbûn jî yekbûn e? Pirbûn wê çawa bibe yekbûn? Pirsên wek ku me anîne ziman, belkî bi hezaran wek pirsên li ser wehdet û kesretê têن pirskirin. Wehdet û kesret eslê van bêjeyana ji zimanê erebî ne. Lê em dixwazin

van bêjeyana bi zimanê kurdî bikar bînin û hîn bibin bê Melayê Cizîrî yekbûn û pirbûn çawa bikar anîye. Mela, di hînek şîrîn xwe de li ser wehdetê, hemû gerdûnê bi awakî sirra wehdetê dibîne... Ji berê û ji paşê de hebûna eslî an jî wehdetê dor pêça ye. **Ezel û ebed bi xwe yek e.** Hemû hebûn bi hebûna wehdetê bûye piranî. Li gor Mela:

*Sirrê wehdet ji ezel girtîye hetta bi ebed
Wahid û ferd e bi zatê xwe wî nînin çu 'edî
Di qidem da ezel û 'eynê ebed herdu yek in
Sermedîyyet we dixwazit ne ezel bit ne ebed
Ferq e wahid ji ehed lê di meqamê semedî
Bi heqîqet ku yek in herdu çi wahid çi ehed
Yek e derya tu bizan qencî çi mewc û çi hebab
Di esil da ku hemî av e çi av û çi cemed*

Wateya malikan:

Sirra wehdetê ye ji ezel da girtîye heta ebedê. Di zatê xwe de yek e, wahid e, hetanî ebedê çi şik nîne. Di qidem da ezel û ebed herdu yek in, eynî ne. Di sermedîyyet we dixwaze ji ne ezel û ne ebedîyet. Di meqamê dîtinê da "wahid û ehed" ji hev cihê ne. Lê di rastîyê da cihêbûn tunene, çi ehed û çi wahid e.¹ Tu qencî zanibe ku behr di alî pêl û kefê da yek e. Di eslê xwe de hemî av e, ku çi av û çi cemed be.

1 - Mela di vê xezela xwe de wehdetê bi awakî berçav diparêze, "Sirra wehdetê ye ji ezel da girtîye heta ebedê. Di meqamê dîtinê da wahid û ehed ji hev cihê ne."

Di dîroka felsefeya tesewwifê de sê beşên wehdetê hene; wehdetî wicûd, wehdetî mewcûd û wehdetî şuhûd e. Ev her yek li gor dîtin û têgihîştina ehlê salik maneyeke xwe hene. Ehlê tesewwifê wan têgehêne wehdetê li gor raman û nêrînên xwe bikar tînin û watedar dîkin. Di dîwana Mela de her hebûna piranî eslê xwe wek malikekê dibîne, her ku çiqas wesf û şekil ji hev cihêbin jî hebûn bi xwe ji wehdetê ye. Li gor Melayê Cizîrî:

E'raz û 'eyn û cewheran wahid ji esl û mesderan

Te'sîrê bexşê mezheran sed rengî herf û sîxe da

Esma tekamul rast kirin bala fewa'il rast kirin

Cih cih qewabil rast kirin jê 'illetek sûriyye da

Wateya malikan:

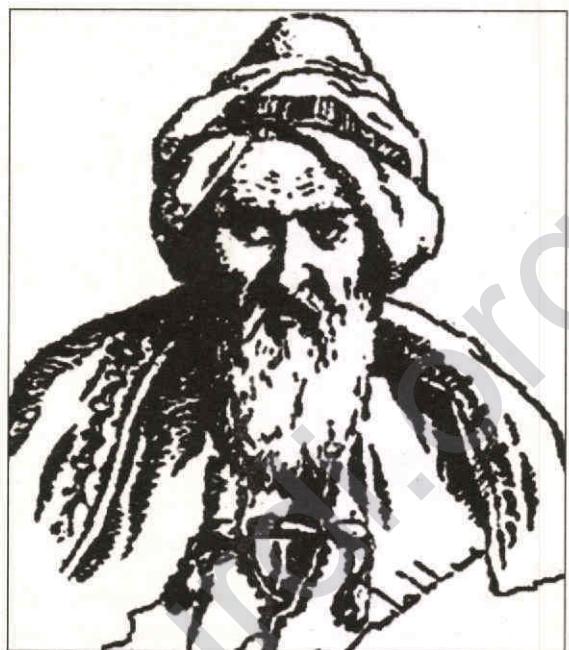
Her koka hebûnê û cewhera her hebûnê çavkanîya xwe yek e. Dema ku em li hebûnê dinêrin, Xwedayê mezin bêhejmar şekl, tîp û qalip dane hebûnê. Hebûn bi her şikl û şemalî ji hev cihê hatîye afirandin.

Bi vî awayî hebûna hertiştî bi şekl û bi navê xwe ji bo tevger û hewlan bidin bicih bûne. Ew hebûna ku bi awakî mintezem bi cih bûye, car caran an dem deman bi kom raber dike. Û bi awakî sirrî jî xwe bereder dike.

Wehdetî Wicûd

Di dîroka ramanê felsefeya alema Îslamê de, di bîr û bawerîya Qur'anê de bawermend misoger e ku bawerîya xwe her bi hebûna Xwedê bîne û bi nêrîneke "hikmet" lê binêre. Ew bawerîya misoger di zanista Kelamê de gelek raman anîne ziman û ji bo bawerîya hebûn û Xwedê pir mezheb (sazî) derketine holê. Di alî felsefeya tesewwifê an jî di alî ramana kelamê (**Wehdetî Wicûd**) de **Eşarî, Matûridî, Mutezîle û gelek sofistîn di dîroka ramana Îslamê de derketine holê. Wehdetî Wicûd, wateya xwe şî ye?**: "Ji xeynî Xwedê tu hebûn tuneye û her hebûn ji wesfîn Wî sîrayet dike û her hebûn hewceyîya xwe bi Xwedê heye. Her hebûn ji xeynî Xwedê ne bêdawî û ne bêpaşî ne, ew kesê ku bawerîya xwe wanî bîne, dibe bawerîya "**Wehdetî Wicûd**"².

Îmamê Rebbanî wehdetê, bi du beşan şîrove dike; wicûdî û şuhûdî. Li gor Îmamê Rebbanî ji zatê heq bêtir tu hebûn û tişt qet tuneye. "Hertişt ev e" di

maneya wehdetê de şîrove dike. Wehdetî wicûd li gor ehlê tesewwifê ev ayetana ji bo wan delîl in: Alî 'Imran: 6, Secde: 11, Tewbe: 104, Waqie: 63, 68, 85, Taha: 12, 46, Nûr: 35, Qeses: 88, Nîsa: 126, Hûd: 123, Beqere: 115, 165, 186, Rehman: 23, 29, Zarîyat: 21, Qaf: 16, Enfal: 61, Mûhemmed: 31, Fûrqañ: 45, Nehl: 3, Nûr: 3, Enfal: 61.

Hinek alimên fiqhê û kelamê ev nêrînên wehdetî wicûdê napejirînin, lê li gor hedîsê "îxtilafa ummmetê rehmet e" Hinek feylezofen alema Îslamê nerîna wehdetî Wicûd, bi panteîzmê qîyas kirine.

"Herwiha ehlê wehdetul wicûd, gerdûn nepejîrandin e, bi dardakirinê îmtîhanbûne, Ehlê wehdetul şuhûdê jî bi dîtina wan ya hemû hebûnê bi awakî xwe jibîrkirinê dibînin û bi vî awayî heps dîkin. Li gor Bedîuzzeman Seîdê Kurdi: ...Di wicûdê mirovan de çend daire hene. Hem nebatî ye hem jî heywanî ye, hem jî insanî ye û hem jî imanî ye. Pakbûn, carna bi tebeqeya îmanî (bawerî) dibe. Dûre dadikeve tebeqeya nebatîye. Carna jî di bîst û çar seetan de, di çar tebeqeyan de dor û dos dibe..."

Li gor Seîdê Kurdi, di alema Îslamê de rexne û redkirina ehlê wehdetî wicûd û ehlê wehdetê şuhûd, di bîr û bawerîya Qur'anê da gengaziya xwe hene.

Mirov, çar cihatêne xwe hene; heywanî, nebatî, îmanî û insanî ye. Wesfî îmanî hebûna nûranî derdixe holê û pakbûnê pêk tîne. Pêwist e ku alî bawerîyê ji wesfîn nebatî û heywanî hîn bastır were xuya-kirin:

2 - *Muqayesa Panterîzm û Wehdetî Wicûd*, Husametîn Erdem, Weşanî Kul.Müd.Binêrê Mijarê Panteizm û Sipinoza; rp. 38 û 117 bn.

*Esma muqabil bûne zewc lê cumle jê bûn fewci fewc
 Behra wicûdê hate mewc mewcan di behrê lucca da
 Coşış ku da deryayê cûd d'ayîneya ismê Wedûd
 Carek tecella bû wicûd fûrek ji nûrê jê veda
 Ew bû di cumle rabite mîzan û ism û basit e
 Feyza Heq ew bû wasite çeşmê wicûdê surme da*

Wateya malikan:

Her hebûn bi awakî cot û cur bi cur ji Esmayê veqetîyan e. Behra wicûdê bi hereketê ket, xwe gîhande behra an pêlên tewrî mezin.

Behra comerde dema ku bi coşê ket, di neynika Wedûd de xuya bû. Carekê hebûnê teccelî kir, bi fûreke wê nûrê her der ronî kir.

Di navbera hebûna gerdûnê de hertiş bi pîvan û mêzin amade kir. Ü di navbera her tiştî de pêwendî û nav da. Wî bedew û xweşikîya gerdûnê bi kilên subhanâ amade kir û ew bi xwe ji heq û heqîqetê re bû wasite.

Mela, di helbestên xwe yî jêr de îfade dike ku hemû hebûn û afirandin eslê xwe yek e, ji ezel de hetanî ebed nûra wehdetê girtîye. Mela, bawerîya xwe bi vê wehdetî wucûd heye û tu gumanî nake. Mela, bal dikşîne ser meqaman jî wehdet û ehad di dîtinê de ji hev cihê ne, lê di rastîyê de tu cudahîbûn tuneye, tîne ziman:

*Sirrê wehdet ji ezel girtîye hetta bi ebed
 Wahid û ferd e bi zatê xwe wî nînin çu 'edîd
 Di qidem da ezel û 'eynê ebed herdu yek in
 Sermedîyyet we dixwazit ne ezel bit ne ebed
 Ferq e wahid ji ehad lê di meqamê semedî
 Bi heqîqet ku yek in herdu ci wahid ci ehad.*

Wateya malikan:

Sirra wehdetê ye ji ezelda girtîye heta ebedê.
 Di zatê xwe de yek e, wahide,
 hetanî ebedê ci şik nîne.
 Di qidem da ezel û ebed herdu yek in, eynî ne.
 Di sermedîyyet we dixwaze ji ne ezel û ne ebedîyyet.
 Di meqamê dîtinê de "wahîd û ehad"
 ji hev cihê ne.
 Lî di rastîyê de cihêbûn tuneye,
 ci ehad û ci wehed e.

Wehdetî Şuhûd

Şuhûd û kifş têr eynî maneyê. Gelek ehlê tesewwifê herdu bêjeyan bi hev re şirove dikin. Şuhûd, mirov bi hest û hîsên xwe an bi sehêن (pênc seh) xwe perdeyê tarî ji holê radike û bi perdeya nûranî an rûhî waqifê hebûna sîrrî dibe. Di meqamê şuhûdê de perdeyê tarî û nûranî girîng in. Mela, derheqê perdeyan de: "Perde, hicap, sitare, sitr, seraperde, perdeya wehmê, perdeya şevê, perdeya mehbûb, perdeya xelwê, bêperde, perdeya xeybê, perdeya goşequesb, perdeya eyîne, perdenişin, perdeya dil, perdeya gulnarê xet, perdeya zeng, seraperde can, işqê perde, perdeya xergehê, perde û nîqabê, perdeya xêlî, perdeya hebabî, perdeya ney, perdeya merhem...hwd" tîne ziman û seyr û sulûka xwe bi perdeyan û bûyerên ku bi perdeyan pêk hatine tîne ziman. Lewra, li gor felsefeya tesewwifê, ya evînîyê cureyên an manîdarîya perdeyan gelek in.

Meqamên an mertebeyê "keenne û enne" ji hev cihê ne. Salik, bûyerên ku kifş dike ji meqamên dû mirinê ku bi dest mirov dikevin hin cihê ne. Li gor ehlê nezerê, di dîtina keenne de cudahî heye, lê ji ehlê hîn bilindir re meqamê keeene tu cudahîya xwe tuneye.

Nûra İlahî di dilê salik de bi saya pencereyên manewî batin û zahirê vedibin. Salik, bi saya ebdîtiya xwe xwedî wan bûyeran e.

Li gor lêkolînên me, kifş ci ye, cureyên xwe çend in emê bînin ziman. Kifş di du beşan de şirove dibe. Naveroka kifşa sûrî îfademkirin bi cureyên sûrî dibe. Divê em li ser cureyên sûrî bisekinin. Kifşa sûrî, li gor lêkolînên me di pênc beşan da şirove dibe:

- a- Kifşa Îbsarî (Kifşa dîtinê)
- b- Kifşa Semaî (kifşa bihîstînê)
- c- Kifşa Şemmi (Kifşa bêhnê)
- d- Kifşa Zewqê
- e- Kifşa Lemsî (Kifşa destpêkirinê)

Dema ku em li dîwana Mela dinêrin seranser li ser dîtin û xuyabûna bedewa xwe ya bêhempa disekine. Mela, xuyabûn an şuhûda (kifşa) dilbera xwe ya nûranî bi her bûyer û sehêن xwe tîne ziman. Mela, carna bi hestên xwe re hevpeyvînê dike, carna sehergahê bêperde dibîne, carna wek nûr û rûh dibîne. Mela, di şîrîn xwe yên jêr de bi hestên xwe kifş an şuhûda dilbera xwe bi awakî zelal tîne ziman. Hebûna bedewê ew rûh an nûr bi xwe ye, li gor nêrîna Mela:

*Kes nedye sehergeh ku ci nazikweres i tu
Me j'belgê gul u nêrgizê sermestî bes i tu
Zanim ne tinê ku yedê beyda tu didêri
Wer xweş ke şehîdên xwe ku ısa-nefes i tu
Rûh i tu ne cism iji cemalê bi ci ism i
Rengi reng tibî kesf u şuhûdê ci kes i tu
Roj i tu li şerqê bi cemala xwe we berqê
Billah ku ji serçeşmeê eqdes qebes i tu
Billah ji ci nûr i we tecella li ci Tûr i
Geh geh li seraperdeê can multemes i tu*

Wateya malikan:

Kes nedîye bejna nazik di dema seherê de.
Ji bo gul u nêrgizê mestbûyin ji bo me jî bes e.
Ez zanim, ne tenê yedî beyda ye, ew mucîzeyen te.
Were xweş ke şehîdên xwe wek nefesa ısa yi tu.
Rûh i tu ne cism i, ez çawa bêjim navê bedewbûna te
Di hezar rengî da xuya dibî, ci kes i tu.
Roj i tu ji rojhilat bi cemala xwe ronahîyeke bi şewq i.
Ez sond dixwim ku çavkanîya te nûreke miqedes e
Billahî tu ci nûr i we tecella li ci Tûr i
Di canê canan de cîhekî te yê bi îltîmas heye.

Mela, di şîra xwe ya jor de bi awakî zelal tîne ziman; tu rûhî u di her hebûnê de xuya dibî: "Rûh i tu ne cism iji cemalê bi ci ism i/Rengi reng tibî kesf u şuhûdê ci kes i tu"

Mela, di dîwana xwe de di gelek cîyan de bi sehêñ xwe u bêperde bi dilbera xwe re dîtin u şuhûdê tîne ziman. Di şuhûdîya bedewa nûranî de her ehlê tesewwifê ketine heyretê. Ehlê ledun, ecêbmayî hiştine:

*Wê li wechê afitabê gahi kifş u gahi xef
'Arifêñ ehlê bisaret heyyirandin mahê new*

Wateya malikê:

Ew birîyana ji ber rojê geh xuya dibûn
gah dihatin veşartin.
Ehlê arîfêñ besîret ketin heyretê
ji bo heyva nû hilatî

Ehlê şuhûd an nûrîna tesewwifê ya li ser wehdetî şuhûd li gor tesbîta me, di navbera ramana wehdetî wicûd u wehdetî mewcûd de maye. Nûrîna wehdetî wicûd, hemû hebûnê yek wicûd dibîne u hebûna maddî jî wek hebûna eslî dibîne. Lê, nûrîna wehdetî

wicûd ji hebûna eslî ya nûranî bi hestêñ an sehêñ xwe kifş an şahidîye dike. Di ramana tesewwifê de pêwist e ku em wehdetî wicûd u şuhûdê ji hev cihê şîrove bikin. Mela jî di dîwana xwe de şuhûdê u wicûdê ji hev cihê dike u tîne ziman.

Wahdetî Mewcûd

Mela, nûrîna xwe ya wehdetî mewcûd bi awakî zelal tîne ziman. Hebûna eslî di hebûna maddî de bi cihbûye u her hebûna cîhanê an gerdûnê eslî xwe ji zatê ezel girtîye. Zatê ezel bi awakî hatîye wicûdê, ji bo ku hebûna eslî baş xuya be. Li gor Mela, her hebûn u zeman (**mazî, mizarî u misteqbel**) eslî xwe yek e. Ev tê vê manê ku Mela, wehdetî mewcûdê baş ifade dike:

*Hal u musteqbel u madî di xwe da têki yek in
Subhi mewcûd e bi 'eynê xwe di évarê hudûs*

Wateya malikan:

Dema (wext) paşî, niha u pêşî ewana
hemû eslî xwe yek in.
Lewra di zatê xwe de mewcûde
her sibê u evarê hudûs e.

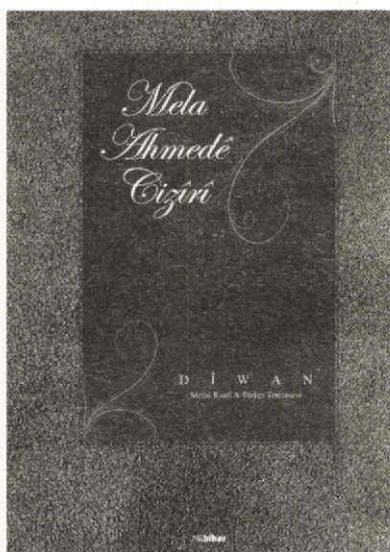
Mela, di malikêñ xwe yên jêr de her hebûna mewcûd bi yek hebûna eslî şîrove dike. Ewel u axir her dem yek in u tu dualîte (cotî) di hundirê wî de jî tuneye. Madem ev hebûna ji bo hebûna eslî ya nûranî xuya dibe, lê ev xuyabûna neynika jî eslî xwe ew e. Mela, her ku ci minakê di behsa evînê de an eşqê da bîne ziman yek ji yekî ra şahidîye dike ku ev nûrîna rast e:

*Her yek ew dê yek bimînit ewwel u axir yek e
La cerem nabî du bê ê dê bimînit her hebû
Her ci de'wayê di 'isqê da Melê sabit kirî
'Eynê de'wayê di nefsil'emri dîsa şehde bû*

Wateya malikan:

Her dem yek e ew, ew wê bimîne bêpaşî u bêdawî
Lê tu cudabûn (nakokî) nabe bêpaşî u
berdewam ke heta hetayê
Her ci di eşqê de Mela îspatan sabit kirîye.
Eynî dawa ye di şahidê sadiq e, her yek ji yên din re.

Hemû hebûn eslî xwe yek e; her ku ciqas reng u wesfîn xwe ji hev cihê bin jî dîtin u fêhmkirina vê mewcûdîyetê bi çavêñ dil dibe. Ehlê tesewwifê di ramanêñ xwe yên wehdanîyetê de piranîya wan bi nûrîna mewcûdîyetê tînin ziman. Ehlê hal, ji bo

esqa bêdawî baş şîrove bike, ev hebûna gerdûnê ji mewcûdîyeta eslî ya ezelî dibîne. Her hebûn ezel û ebeda xwe yek e. Ehlê salik, di rîwîtiya xwe de, hebûna eslî baş fêr bibe; hebûna gerdûnê carinan ji hebûna eslî cihê nake û her hebûnê di nêrîna wehdetî mewcûd de dibîne. Ev nêrîna wehdetî mewcûd dişibe nêrîna "panteîzmê". Ji ber vê nêrîna wehdetî mewcûd pir caran bi rexne û redkirinê re rûbirû dibe. Li gor Melayê Cizîrî, nêrîna wehdetî mewcûd li ber çavan e, înkarkirina wê ne gengaz e. Hebûna li ber çavan bi reng û şekil xuya dibe ku ev jî hebûna eslî bi xwe ye. Her hebûn çiqasa ku ji hev cihê reng û şeklê xwe xuya dibin ji bi eslî xwe mewcûdekk e. Mela, di şîrên xwe yî jêr de behsa mewcûdîyetê baş tîne ziman:

*Yek e derya tu bizan qenci ci mewc û ci hebab
Di esil da ku hemî av e ci av û ci cemed
Afîtabê ehedîyyet di xwe da girtîye kewn
Ne ku 'ewrek heye lê girtîye çehvîn me remed*

Wateya malikan:

Tu qencî zanibe ku behr di alî pêl û kefê de yek e. Di eslî xwe de hemî av e, ku ci av û ci cemed be. Roja yekbûnê ye di naveroka (zatê) xwe de hemû gerdûn. Ne ku ji ewrê ye girtina pêş çavan, nedîtin ji nexweşîya çavan e.

Mela, di nêrîna tesewwifê de, di derheqê wehdetî mewcûd de bi awakî vekirî tîne ziman. Li gor Mela, fêhmkirina hudûdê fehmê mirov heye; hemû hesap û sînor û pîvan bi fêhma xwe ya bi sinor nikarê hîn

bibe. Lê Mexlûq ji hebûna Xalîqê xwe bi nezara çavan nikare encam bigre. Ev şîrîn jêr li bal me Mela, nêrîna wehdetî mewcûd, sirra Xalîq tu caran însan nikare bi eqil xwe pêgîne, enceç bi saya cewhera marîfetê mirov xwe pêgîne, tîne ziman:

*Çi zeman û ci mekan û ci cîhat û ci hudûd
Çi meqadîr û tefasîl û hîsab in ci 'eded
Çi munafat û luzûm in ci qîyas û ci mîsal
Ev ci tewlîd û ci terkîb e ci rûh in ci cesed
Hîret û 'icz e serencami di babê nezerê
Key bi Xalîq nezerê qasirê mexlûqê resed
Guftûgoyê me'rîfet çendî Mela peyda bikî
Gewhera me'rîfetê nagihetê kes bi xired
Wateya malikan:
Çi zeman e, ci mekan e, ci cîhet û sînor e,
ew hemî ci ne?
Ew ci pîvan in, ızahat û hesab û hejmar in?
Ew ci ye di tiştan de munafat û luzûmat,
ci qîyas û ci mînak in.
Ew ci tewlîd û terkîb û ci rûh û ci cesed in.
Sînora ramanê ya dawî şâşî û bêçare ye.
Wê çawa fehmbike ebd Xwedayê xwe.
Marîfeta gotin û ifadekirinê (qal û qîl)tune Mela.
Çinkû tu kes bi his(aqil) negîhiştîye
cewhera zanebûnê.³*

Dawî, li gor Mela, hemû hebûn di eslî xwe de ji hebûna wehdetê ye ku ev bi awakî mewcûd xuya dibe. Sirra wê cur bi curê tu caran hiş û çav fêhm nake. Fêhmkirin û têgîhiştina mewcûdîyetê bi saya 'ilmê ledûnî dibe. Hebûn bi awakî mewcûdî xuya dibe, lê hebûna eslî bi xwe ye. Hebûna eslî ji bi saya ev şekl û rengê gerdûnê nayê fêhmkirin. Mela, di gelek şîrên xwe de wehdetî mewcûd bi awakî vekirî tîne ziman.

Wehdetî Mutleq

Mela, hebûna teqez bi bêpaşî û bêdawî ve girêdide. "Ew bedewa nazik û letîf" ji Kewserê qedehek pêşkeş kir, Mela re. "Qalûbelâ" de hetanî mahşerê ez mest û serxoş im." Ev malika bîr û bawerîya hebûna teqez bi awakî zanistî û olî bikar tîne.

*Fener nîye nûra Heq e husn û cemala mutleq e
Berq e sipêde'w şefeq e Zuhre we Şemsa xawerê*

3- Wehdetî Mutleq "nûr" eke Mela, di dilan de tecelli dike. Ehlê 'esqê di şubhe (gumanê) de mane di vê meselê (pirsgirêkê) de."

Wateya malikan:

Ev ne fener e, nûra Heq e, husn û cemala wê mutleq e. Di şefeqa sibê de birûska bi şewq e, Zuhre ye, roja ronahîyê belav dike ye.

Mela, hebûna eslî bi xwe wehdetî mutleq tîne ziman. Çavkanîya hemû herfan yek bi yek ku bînî ber hev dibe xet, lê eslê xetê jî niqtek e; ev jî hebûna mutleq e. Wehdetî mutleq bi eslê xwe nûr e. Ev nûra mutleq di dilan de tecellî dike, ehlê dil di vê meselê de jî pir caran di sek û şupê de mane, li gor Mela:

Herfi ji yek bûne fesl ger bibirî wan bi esl

Herfi dabit yek xetek xet ku nema nuqte ma

Wehdetî mutleq Mela nûr e di qelban cela

Zori di vê mes'elê ehlê dilan şubhe ma.

Wateya malikan:

Herfîn di çavkanîkê de derketî eger ku bike eslî.

Herf wê bibin yek xet, ew egerê eslê wê
niqte bimîne.

Wehdetî Mutlaq "nûr"eke Mela,

di dilan de tecellî dike.

Ehlî dildar di şubhe de mane di vê meselê de.

Li gor Mela, wehdetî mutleq bi awakî vekirî tîne ziman ku hebûn eslê xwe "Wehdetî mutleq Mela nûr e di qelban cela" tecellî dibe, tu şîrove pê ne lazım e.

Hebûna gerdûnê wek di eynikekê de eqsê dibîne, lê her hebûna bin av û şekl eslê xwe mutleq yek e. Nûra an ronahîya eslî yek e. Tecellî gişkî ji wê nûrê ne û ji wî bêhtir tu mutleq tuneye. Mela, ev nêrîna wehdetî mutleq di şîrîn xwe yên jêr de baş tîne ziman:

*Em têk hewîyyat ìn yeqîn ism ìn ji
mesder müşteq ìn*

*Mewhûm û laşey' mutleq ìn 'eks ìn
di nêv ayîne da*

*Pertew ji 'eynê nûrekî têñ tecella tûrekî
Ew ser didit yek fûrekî lew çendi leb leb qetre da*

Wateya malikan:

Em yek rastî û yek nav in, navêne me ji eynî mesterê derketîye. Hebûna me mewhûma mutlaq e, di nêv eynikê de eqs in.

Şewqa me ji eynî nûrê ye, tecellîya me ji eynê Tûrê ye. Dawî de avake(fûreke) ku bikelê serda birjê û demle demle biherikê herê ye. ■

bêdîn im, îman berdayî

Arjen Arî

hisret û meyl û tenayî
ne şîyar im, ne razayî
li ber çavan tu xuya yî

xewa heyî evînê bir
hisret ji meylê re bû pir
xwe berda dil b'dujminayî.

xwe berda... kûr xwe berda,
ji lêvan xwe berjêr berda;
kasa meyger de tenayî...

meyger, ev kas ya çenda ye?
bi navê Bedo te mey maye
tahm-hisret reng-sûrîyayî?

meyger, meyek din werîne.
hîzr û meylê jê derîne,
da bide min tahmek xudayî

wê şevê, derengî şevê
berdam meyger, berdam xewê
kase bûn lêvîn bedewê.

bedew hîzr e bedew meyl e
qeyse wê me j'min re leyî e
evîndar û dil memdayî

şewt ne bes, kizîn nebes e?
ev şev û mey û ev kase...
bêdîn im, îman berdayî!...

Felsefeya ziman (2)

İbrahîm Kendalî
ibrahimkendal@hotmail.de

Felsefa ziman bi giştî, pirs û pirs-girêkên ziman bi rîbazên felsefi dike mijarêن xwe. Bingeha ziman, mahiyeta ziman, têkilîya ziman û hebûnê, têkilîya ziman û raman, têkilîya ziman û zanînê tev mijarêن felsefa ziman in. Bi kategorîzekirina W. Morris, felsefa ziman ji sê beşan pêk tê. "Sentaks", "Semantik" û "Pragmatik". Beşa yekem ku sentaks e (*hevokasîzî*), her wekî forma ziman e; li ser rîzik û rîzimanâ (*gramer*) zimên disekine. Mijara sentaksê ne wateya bêjeyan e, lê zêdetir, pêk hatina bêjeyan di nav hevokan de ligel rîz û forma avakirina wan e. Li gor vê, her wekî Chomsky jî balê dikişîne, wezîfa analîza ziman (rêziman) ji hev cudakirina hevokêni bi rîzik û hevokêni ne bi rîz in (li gor rêziman pêk nehatin in). Li gor van agahîyan xuya dike ku pêkhatina bêjeyan di hevokan de ji bo xweyî watebûnê têr nake. Bi tenê rîzikbûna bêje û sazbûna hevokê, naveroka hevokê nade. Bi gotinek din, sentaks bi tena serê xwe semantikê pêk nayine. Gelek hevokêni ku pîvanêن rêzimanâ pêk tînin hene ku naveroka wan ne watedar in. Her wekî bê gotin "tama kesk pir xweş e." Di vê

hevokê de li gor rêzimanî tu çewtî tuneye, lê wateyeke cihê jî tuneye. Lewra ji bo wateyê tenê pêk anîna rîzîn rêzimanî têrê nakin. Sentaks ji bo watê pêwist e lê ne bes e. Semantik (watezanistî) jî şertîn din ên wateyê pêk tîne. Mijara semantikê rastî sereke mijara felsefa zimên e ku ew jî wekî me gotî, wate bi xwe ye.

Pirsa Watedarîyê û Teorîyên wateyê

Wek me di nivisa xwe ya din de jî bal kişand¹, çar teorîyên (*theory*) li ser wateyê hatine damezirandin hene. Teoriya referansê, (*theory of reference*) teoriya zêhnî/hindirî (*idealistic/intentional theory*) û teoriya tevergerî (*behavioural theory*). Ji bilî van teorîyan, teoriya rasteqînî (*realist theory*) jî heye. Mebesta van teorîyan ew e ku bi têkilîya ziman bersiva "wate çîye?" bidin.

Teoriya nîşanker, têkilîya bêje û tiştan/heyînan dipejirîne. Li gor vê her bêje nîşanî (*indicate/delalat*) tiştekî ji bilî xwe dike. Her wekî

Mijara sentaksê ne wateya bêjeyan e, lê zêdetir, pêk hatina bêjeyan di nav hevokan de ligel rîz û forma avakirina wan e. Li gor vê, her wekî Chomsky jî balê dikişîne, wezîfa analîza ziman (rêziman) ji hev cudakirina hevokêni bi rîzik û hevokêni ne bi rîz in (li gor rêziman pêk nehatin in). Li gor van agahîyan xuya dike ku pêkhatina bêjeyan di hevokan de ji bo xweyî watebûnê têr nake. Bi tenê rîzikbûna bêje û sazbûna hevokê, naveroka hevokê nade. Bi gotinek din, sentaks bi tena serê xwe semantikê pêk nayine. Gelek hevokêni ku pîvanên rêzimanâ pêk tînin hene ku naveroka wan ne watedar in. Her wekî bê gotin "tama kesk pir xweş e." Di vê

1- Nûbihar, hejmar, 108, nivisa Ziman û Felsefe: Felsefa Ziman (1).

bêjeya darê nîşanê darê, a stêrkê, stêrkê bi xwe nîşan dide, herwiha bêjeya gulê, li cihê gulê tê gotin. Her wiha hîşnatî jî rengdêrekî tîne ziman; ew jî tê wê wateyê ku cure û tiştên giştî jî xweyî pêşker in. Ku bê gotin wate ne tenê bi bêjan tê çêkirin, lê zêdetir yêna watedar hevok in. Ku hevok bi pişkêñ wek tîp, daçek, bêje, hwd. têñ çêkirin. Her bêje û perçeyekî hevokê wateyê avadike û bi tevahî watê çêdikin. Di hevoka "zarok li bin darê rûniştî ye" de bêjeya zarok, nîşanê zarok dike, bêjeya darê nîşanê darê dike û bêjeya lêkera rûniştin jî halekî nîşan dide ku ew jî rûniştin e. Ev tê wê watê ku li gor teorîya nîşanker yêna nîşanê tiştan dikin ne tenê bêje an jî nav in. Lêker, cînav hwd. jî xwedî wate ne. Ligel vê yekê jî teorîya nîşanker di nav xwe de gelek pirsgirêkan dihewîne. Rexneyeke tê kirin ew e ku her navek ji bo tiştekî wek navnîşanekê nayê hesibandin. Gelek caran bêjeyek (nav, cînav, lêker hwd.) ji bo zêdetirê tiştan tê bikaranîn. Carna bêjeyek li cihê gelek tiştên ji hev cuda tê bikaramanîn, carina jî wek cînavkan û işaretan, bi yek bêjeyê bê sînor tişt têñ nîşandan. Her wekî "ez" kê bîne zimêñ, işaretî wî dike, bi cînava "ew/wê" bi hezaran kesan dikarin yek kesî nîşan bidin. Meriv dikare bêje ku îqtîsada ziman, li dijê teorîya nîşanker e. Herwekî "ligel", "ango", "heger" herwiha di nava ziman de gelek bêjeyen xweyî wate henin ku di nav hebûn û tiştan de ne mimkun e bêñ nîşandan. Ev daçek ne bi serê xwe lê tenê bi girêdayî hinek bêje û navêñ din xweyî wate dibin. Ji bilî van dîsa gelek bêjeyen razber (*abstract*/*soyut*) hene ku ji derve hebûna wan xuya nakin. Vîyan, evîn, xwestin, dad, ji hinek bêjeyen razber in ku meriv nikare

nîşandêrêñ wan yêna berçav nîşan bide. Ev mînakêñ rexnê, didine berçav ku "teorîya nîşanker" bi tena serê xwe ji bo watedarîya ziman têrê nake.

Teorîya duyem a zêhnî ye ku bingeha wateyê bi naveroka zêhnî ve şîrove dike. Li gor vê dîtinê tişa ku tê ziman temsîla nava zêhnî meriv dike. Her çiqas bingeha vê nîrînê bigihê Aristotales jî, yê ku bi rîbazeke teorîk û felsefî bi cih anîye, John Locke ye (1632-1704). Li gor Aristotales tiştê em tînin ziman temsîla naveroka zêhnî me dikin, her wiha ew naverok û ideyen zêhnî jî tiştên ku ji derveyê me henin temsîl dikin. Rastî ev nîhîrîna Aristotales ku têkîlîya ziman, zêhn/raman û hebûnê dide pêşçav pêkhatîye û herwiha li gor eqlê selîm xuya dike. Lê teorîya Locke, di warê pejirandina wateyê bi naveroka zêhnî, gavek pêşvetir e. Li gor Locke bêje, cihê ramana digrin, anko hewcedarıya ziman ji ber derxistina naverokêñ zêhnî ber bi zêhnîn din ve ye. Da ku ew tiştên (îdeyên) hundîrîn ligel xweyî zêhnîn din jî bêñ parvekirin.

Kêmasiya ku di derheqê vê teorîye de tê nirxandin jî ew e ku, hinek tiştên tenê di zimêñ de henin ku meriv nikare cihê wan di hundir/zêhnî de nîşan bide. Her wekî daçekêñ wek "û" "a", "ê".² Rexneyek din jî ji ber ku ev nîhîrîn wateyê ji heyberîyê (*objective*) derdixe û dike tiştekî xweyîti (*subjective*) û psîkolojîk tê kirin. Li gor vê rexnê –ku G. Frege zêdetir pêşxistiye- wate û fikir (îde) ne yek in û nabin wek

2- "u", "a", "e" li vir ne ku li cihê tipan hatine bi kar anîn, vana wekî tê zanîn di Kurdi de daçek in ku li peşî û paşıya bêjeyan/navan têñ bikaranîn.

hev. Lewra raman taybetîyê kesan in lê hebûna wateyê ne girêdayî zêhnî kesa ye. Em bêjin ku wênekêşekî jî ramanek li ser "gul"ê heye, cotkarekî jî li gor xwe ramanek wî heye, zanayekî jî û her wiha ya keseke ne di rîza van de jî. Ramanen wan her çiqas li gor gelek hêmanan (*factor/etkenler*) ji hev cuda jî bin, wateya gulê yek e. Wateya gulê wek ramanen ji hev cuda nayê guherandin. Xuya dike ku tişa heyber ne raman e, lê wate ye. Her gav mimkun e bê gotin ku ragihadin (*communication*) jî ne bi saya ramana lê bi girêdayê wateya pêk tê.

Gelo ku wate ne girêdayî zêhnî kesan e, hebûna wê tiştekî bi serê xwe ye? Li gor G. Frege erê. Wate rastîyeke xwe ya se-reke heye û ew jî zêhnî kesê azade ye. Lewra wisa nebe wate dibe tiştekî psîkolojîk û şîyanîya (*possibility/imkân*) parvekirinê bi zêhnîn din ve pêkan nabe. Lê gelo meriv dikare bêje ku tu têkîlîya wateyê bi zêhnâr ve tuneye û ji ser hemê zêhna wêdetir tiştekî wek ideyen Platon e? Rastî ev pirsa wek pirsgirêkeke bingehîn a bi felsefê ve girêdayî pirsa heybertîyê (*objectivity*) û xweyîtiyê ye (*subjectivity*). Wate ne tiştekî bi serê xwe jî be, divê alîyekî wê yê heybertîyê hebe ku ji bal piranîya zêhna ve bê parvekirin. Ji bo vê objektîfîyê em dikarin behsa têkîlîya ziman, raman û heyînê bikin. Ziman, dîyardeyeke (*phenomenon/olgu*) civakî ye, lewra alîyekî heybertîyâ xwe bi vê civakîbûnê ve girêdayîye. Wate bi tevayî ne tiştekî civakî be jî bi rîka ziman parvekirina wate dibe tiştekî heyber. Ji alîyê din ku raman bi hebûnê ve girêdanin ew jî bi tevahî xweyîti nabin. Raman her çiqas bi girêdayî zêhna ve

xweyî be jî bi rêya civakî û heyînê heyber dibe.

Di teorîya rasteqîn de wate wek ideyên Platon tiştekî serbixwe ye. Rastîyek liber zêhin û kirina serbixwe heye. Têkilîya zêhnan, ya kirinan û ya heyînan bi van rastîyê serbixwe hene. Lê ku ev heyînê serbixwe nebin ne pêkan e ku behsa wateyên zêhnî jî bê kirin. Wate, rastîyek serbixwe, ezelî û naguhere. Eger wate serbixwe be wek tiştên din nabe mijara ceribînê; tenê bi rêya eqlî û têgihîştinê tê fêmkirin. Rexneya girîng ku li hemberê vê teorîyê tê kirin ew e ku wate wek hebûneke ne teorîk jê re tê qebûlkirin. Gelo hebûna tiştên ne teorîk pêkan e yan na? Ev rexne ji bo ên ku zanînê bi serê xwe tiştekî eqlî dipejirîn tu pirsgerêka nahewîne. Lê ewen ku zanînnasîyeke (epistemology) li ser ceribînê anku zanîneke ezmûnî derdixin pêş ev nihîrîn iddîayeke nayê selimandin e.

Teorîya wateya zimên bi rêuştî û tevgerîyê (behavioural theory) ve şîrove dike jî wate bi bandor û bersivêni li hember van bandoran têr dayîn, ên zimanî ve girêdayî ye. Lê eşkere ye ku her gotinek anko kirinêni bi ziman, ne pêwist e ku bandoreke kirdarî bikin, yan jî li ser herkesî heman bandorê bînin cî. Gelek caran dibe ku heman gotin tesîrîn cuda li ser heman kesî yan jî kesîn cuda bike. Ji ber van sedeman bingeha teorîyê ji bo is-pata wateyê ne xurt e. Lê hêasantî e bê gotin ku sedemê wateyan ne kirinêni gotinê ne, lê wate sedemê kirdarîyêni gotinan e.

Li gor van nîrxên li ser teorîyê wateyê mimkun e bê gotin ku; ev her çar teorî alîyekî heyîna wateyê eşkere dikin. Ev tişt kemasîya wane jî. Lewra bi giştî pirs û pirsgirêkîn

di derheqê wateyê de bi binecihî nadîn. Ji ber vê/van sedeman W. Alston dibêje ku kemasîyê van teorîya ew e ku dakêmker in (reductionist/indirgemeci). Ji ber ku wateyê bi rîyeke heyînnasîyê (ontologic) didin şîrovekirin û eşke-rekirin. Anglo bersiva pîrsa "wate çîye?" didin. Lê li gor Alston ne pêwist e ku ji bo wate û watedarîyê ev pîrs pêştirbe, ya girîngtir ew e ku bersiva "wate çawa çêdibe?" bê dayîn. Alston teorîyêni me li jorê behskirin "teorîyê klasik" bi nav dike, yên ku bersiva pîrsa dawî jî didin "teorîyê nûjen" in. Taybetîya wan jî ew e ku wate bikaranîna zimên (di nav civakê) de dibînin. Ev nihîrîn zêdetir bi Wittgenstein ve despêkirîye û piştî wî bi hêz ketîye. Li gor Wittgenstein "wate" bikaranîna ziman e. Bigotinek din, bi serê xwe wateyeke objektîf û rîk û pêk tuneye, kes li nav civakê ziman çawa bikar bînin, wisa dertê.

Eger em bi kurtasî nihîrînê her çar teorîyan bînin ziman, em dikarin bêjin ku: Di teorîya nişanker de têkilîya gotin/bêje û heyînan/tiştan heye. Cihê ku di teorîya zêhnî de/hundirîn de têkilîya gotin/bejê û îde ango ramanê pêşdikeve, di teorîya tevgerî de têkilîya gotin/bêje û bandora wê ya kirdarî pêşçav tê girtin. Di watedarîya zêhnî de kesayetîya wate pêşdikeve lê di watedarîya tevgerî de, taybetîya civakî ya wateyê derdikeve holê. Li gor rastgerîya wateyê jî wate ne navrokeke derunî ye û ne jî bi tevahî civakî ye. Wateya hebûneke xweser heye. Lê ew wateya serbixwe di zêhnan de, di zimên de, an jî di kirinan de jî bandora xwe bi cî tîne û li wan deran derdikeve holê. Li gor teorîya pragmatist wate ne heyînek e/tiştek e, lê di

nav civakê de bikaranînek e. Ev nihîrîn jî ji bo fonksiyon û bandora ziman dide pêşçav girîng e, lê ku wateya hebûnekê tunebe, gelo ev bikaranîn ci ye û li gor ci bi kér tê? Divê bersiva vê pîrsê bê dayîn. Wek tê dîtin, her teorîyek alîyekî wateyê vedike, lê hînek pîrsa bê bersiv dihêle. Dibe ku eva jî kîmanîya me mirovahîyê be ku bi vê dîtin û nihîrîna me ya kêmî me ber bi serencameke daxwaza zanînekê bibin ve dibe. ■

Ji bo çavkanîyen min berbiçav gitine binêrin:

Alston, William, *Philosophy of Language*, (London: Prentice-Hall, 1964).

Aristoteles, *Yorum Üzerine*, wrg. Saffet Babür, (Ankara: İmge, 2002).

Frege, Gottlob, *Translation from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*, ed. Peter Geach ve Max Black, (Totowa, New Jersey: Barnes and Noble Books, 1988).

Noam Chomsky, Dil ve Zihin, wrg. Ahmet Kocaman, (Ankara: Ayraç, 2001).

Norman Kretzmann, "History of Semantics", *Encyclopedia of Philosophy*, ed. Paul Edwards, C. 3, (New York: The Macmillan Company & Free Press, 1967).

Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, wrg. G.E.M., Anscombe, (New York: Macmillan Publishing Co. Inc., 1973).

Subh û êvarî şeva tarî¹

Melayê Bateyî

Latînîzekerin: Huseyn Şemrexî

huseyinzana@gmail.com

1.

Subh û êvarî şeva tarî şemala kê yî tu
 Leyletu-l qedr û berat an nûra mala kê yî tu
 Çîçeka baxê îrem, şûx bejn û bala kê yî tu
 Bo Xwedê key bêje min: kanê şepala kê yî tu
 Dêm kitêb e zulf e haşî şerhê xala kê yî tu

2.

Dilbera gerden şeffî û daneya durra 'Eden
 Nazik û mewzûn letîfî nexlîya selwa çemen
 Gullîbas û, gulqîyas û, gulxenî gulpîrehen
 Ahûya deşta Tetar û rehzena aska xeten
 Horîya baxê bihişt û çavxezala kê yî tu

3.

Qiblegaha aşiqan û şengula ebrûzirav
 Hatî burca şehnişinê sed melaik tê silav
 Dax û kovana evînê sotî canê min tevav
 Extera subha seid û reşrûhana ta-belav
 Filfila Hindûsitanê zulf û xala kê yî tu

4.

Ew çi dêm e, baxê şah e bax e gulşena darû-l qerar
 Sed hezaran nal û awaz tê ji bulbul çar kenar
 Helqe pê da best û hatin 'eqreb û İlân û mar
 Nêrgiza şehla şepal û asemîna mergizar
 Lebxemûş û meyfiroş û dêmpeyala kê yî tu

JÊRENOT

1- Ji ber ku ev helbesta Melayê Bateyî ú ya Macin 'eynê mîna hev bûn, me ji herdu helbestên wan bi hev re nivîsandin. Lê me tê dernexist ka dema jidayikbûna şâ'irê gewre Macin kengî ye, ji lewre me nizanîbû ka ev helbesta xweş û şêrin cara pêşîn Bateyî gotiye an Macin?

FERHENGOK

'eden bihişt, cennet.
 ask xezal, mambiz.
 rehzen rîbir, rîjen.
 şahnişin cihê rûniştina Şah.
 exter stêr.
 darul qerar: bihişt, cennet.

5.

Pêncîsal û şehlewend û keftime çaha reset
 Min nizanî çerxê dêm û tê heye burca esed
 Çengelek avête dil kun kir li min dad û meded
 Qelbekî hişk û sefalîn min didit can tê ebed
 Şah li textê dilberê fîkr û xeyala kê yî tu

6.

Sefhekêşa katibê xeybê ji nûra la yezal
 Nuqte da ser gerdenê mislê Berê Reş mah û sal
 Sed hezaran rekbehacî têwafa zulf û xal
 Netrik û şetri û İlân dane ber bayê şemal
 Laubal û çardexal û çardesala kê yî tu

7.

Şekitîbek min divêt behsê mehebbet bit-temam
 Sed tilism û sihri tê da pêkve Siryanî meqam
 Ebceda 'ışqê me xwendî 'eqqil û wendakir we mam
 Hûriya baxê bihiştê tûtîya tawusmeqam
 Xeyrî Batê pađışaha min delala kê yî tu

mergizar-mêrgezar cihê gul û jiha

'eqreb dûbişk.
 sufalîn axa ku hatîye sotin û tiştên mîna cêra jê çêdibe.
 berê reş kevirê reş, kevirê ke'bê.
 rekbehacî hecîyê siwar.
 we mam weha mam, wisa mam.
 tawusxeram a ku meşa wê weki tawis bi naz.

Helbestek Macin

Latînîzekirin: Huseyn Şemrexî

*Sorgula xuncedehen naziknihala kê yî tu
 Mehweşa gulþirehen şox û şepala kê yî tu
 Gulruxa sîmenzeqen fîkrû xîyala kê yî tu
 Ahûya deşta xeten mişkînxezala keyî tu
 Nazika sîmasemen qenc û delala kê yî tu*

*Ew ci dêm e ew ci rû ne, ew ci zulf e, ew ci xal
 Ew ci gul, baxê gulan e, ew ci husne bê mîsal
 Ew ci ebrû ne ci qews in, ew ci nûn in rengîlal
 Ew ci mujgan in ci tîr in, ew ci elmas in biqal
 Qatilê xûnrêz û xûnxur pîrr-qîtala kê yî tu*

*Ew ci bada min sîyah in, ew ci çav in xemzerîz
 Ew ci reyhan in di şeng in, ew ci zulf in muşkebîz
 Ew ci hindû ne sîyehdil, ew ci xal in fitnexîz
 Ew ci lîv in rûheperwer ew ci 'unnab in 'ezîz
 Lebxemûş î badenûş î la ubala kê yî tu*

*Ew ci bejn e, ew ci qamet, ew ci qedde dilrubâ
 Ew ci exbar in te canan, ew ci durr in pîrrbuha
 Ew ci narinc û turunc in, ew ci sêv in sîneca
 Ew ci mehtab in binagoş, ew ci subhe nûrfeza
 Rohnîya şama firaqê, şem'ema la kê yî tu*

*Hore'în î, xemrevîn î, dilnişîn î dilferîb
 Bê qisûr î, hem ci hûr î, nûretûr î pîrr'ecîb
 'İşwesaz î, serfiraz î, dilnewaz î dilşekîb
 Şehlewend î, leb ji qend î, şem'ebend î pîrr xerîb
 Sînesoj î, dîlfiroj î, mehcemala kê yî tu*

*Ew ci 'ac e, rengzucac e, ew ci nûrîngerden e
 Ew ci durca le'legûn e, can-rewan tê mesken e
 Ew ci destêr rengxenâ, riştina xûna me ne
 Şubhê te mehbûb û xûb ma qe di dunyayê hene?
 Cebheroj î, qelbesoj î, qedşemala kê yî tu*

*Ew ci dilbend in, muselsel, ew ci zincîr in kezî
 Ew ci mehyûş in, ci ala kesk û sor û qirmizî
 Netrik û ilan û şetrî têk li dêmê tewizî
 Dê bimeş carek tu serwa min, were seyra rezî
 Da biqurbanê te bit 'Macin' xezala kê yî tu*

FERHENGOK

ahû ask, xezal.
 badenûş meyxwer.
 binagoş binguh.
 cebheroj eniroj.
 dêm lam, hinarik.
 dilferîb dilxapînok, dilrevin, dilber.
 dilnewaz dilxweşker.
 dilrubâ dilber, dilsitan.
 dilşekîb dilaram.
 dûrc sindoqika zinet û gewheran.
 fitnexîz fitnegur.
 gulþirehen gulkiras, kirâsbigul.
 gulrux gulrû.
 'İşwesaz 'İşwekar.
 la'legûn lalereng, alalreng.
 lebxemûş lêvaram, bêdeng.
 mehcemal heyvbedew.
 mehweş rengeheyv, weki hîvê.
 mişkînxezal miskînxezal,
 xezala ku misk jê çêdibe.
 mujgan mijang.
 muselsel zincirkiri. peyapey,
 gulyê por.
 muşkebîz kisikê miskê.
 naziknihal kata terr.
 netrik xişrên ku jin bi
 temeriya xwe vedike.
 nûretûr nûra ku Mûsa li
 çiyayê tûr ditiye.
 qedşemal bejinfind, balamûm.
 rengxena renghine.
 sîmasemen rûyasemin.
 sîmenzeqen ziviner, zeng,
 zîvîncene.
 şehlewend şahbedew, şahrînd.
 'unnab sincî, henab.
 tewizîn 1. xemîlin, zeyinin
 2. lefin, herbilin.
 xemzerîz xemzerêj, awîrr-rêj.
 xuncedehen xuncedev.

Xelekên zincîra şevê

Selman Dilovan

sdilovan@hotmail.de

Vê êvarê zincîra zeman di destê min de ye. Ji refikên kîtabxaneya dil bîranînen tozgirtî dadixînim. Rûpelên deryaya dil diqulibînim: Ramanên nehawîr, evînên nîvco, xeyalên dirêdemayî û serpêhatîyen kelevajî. Hemî, hemî li ber min in işev...

Zincîra şevê di destê min de tizbiya nodûnehlib e û ez werdê nexşebendî dikişinim...

Di şevgerîya şevelê de bûbûm mîvanê Xwendekarê Çexov û min di sîrr û seqemê de xwe dabû ber têhna agirê wê pîrejinê. Xwendekar şeva xwe bi şeva Apostel Petrus, hewarîyê Nebî Isa re qîyas kiribû, serê zincîra xwe gihandibû wir. Ew jî eynî wekî Petrus ji ber agir rabûbû, derketibû derive û di bêdengîya şevê de giriyabû û weha fikirîbû: "Mazî û dema niha bi zincîra bûyeran bi hev ve girêdayî ne; ji hev qut nabin." Jê re wisa xuya bûbû ku wî herdu serîyê zincîrê jî didîtin. Dema ku destê xwe dida serîyekî, serîyê din jî dihejîya.

Ev çîrok qet ji bîra min neçû. Her serê çendekê bi vê munasebetê dihate bîra min. Piştî sêzdeh salan, jîyanê zor da min ku ez careke din wê çîrokê bixwînim. Va ye

eynî çîrok di destê min de ye û ez xelekên zincîra şev (bûyeran) –ku îşev geliciye- yeko yeko vedikim:

**Xwendekar û Petrus;
ez û Xubeyb...**

Di alema ku ez tê de li Xubeyb kurê Edîy difikirim: Di rê de xayıntî lê hatibû kirin, êsîr ketibû, bûbû kole hatibû firotin. Di destê dijminen xwe de, li hêvîya kuştina xwe bû. Rojekê zarokekî piçûk çû odeya wî û kerek dayê. Wî dikaribû zarok rehîn bigire, xwe pê azad bike; yan bikuje, pêşin heyfa xwe hilîne. Lê wî tenezzulî xwe nekir, zarok li ser çoga xwe rûniştand û bi hezkirina Mûhemmedî, pê şâbû, qet tenezzulî tiştekî wilo nekir. Digel ku şik û gumana wî tunebû ku yê stûyê xwe bide ber wê kêrê jî, wî tilîya tu kesî xwînî nekir; sînga xwe bide ber tîrbaranê...

**Jixwe Necâşî gotibû
çavkanîya Mûhemmed û Isa
eynî ye...**

Di vê alemê de min weke zarokekî sêwî bi dawa şevê girtîye; Yaqûbê xeman im îşev û nizanim Yûsufê min li ku ye, kengê yê kirasê xwe ji min re

Di şevgerîya
şevelê de bûbûm
mîvanê Xwendekarê
Çexov û min di sîrr û
seqemê de xwe dabû
ber têhna agirê wê pîre-
jinê. Xwendekar şeva
xwe bi şeva Apostel
Petrus, hewarîyê Nebî
Isa re qîyas kiribû,
serê zincîra xwe
gihandibû wir.

bışîne, derîyê ferecê veke. Şairê bêmirad di 35salîya xwe de fêhm kiribû; hişkbûna kevir, kûrbûna avê, şewata agir... Min jî dereng fêhm kir bê li hember "Weleqed kerremna benî Ademe..."¹ çiqas "însan zelûm e, cehûl e!" Min jîbî dikir ku "Kella, înne'l-însane le yetxa en reahustexna."² Bila dostê min bîstekê çavê xwe bigirin, min bibexşînin: "Benim sadık yarım kara topraktır"³ Ev çendek e ku ez ne ji vê alemê me, loma jî tenê ez ji xwe fêhm dikim.

Kî dibêje dil pîr nabe, va ye min di ciwanîyê de dil pîr kir. Ev ci hal e Xwedêwo, ma wê heta kengê bidome? "Sola sebrê peritî l'rê, ne binpê û rû ma." ji stranê huznê pê ve tu tişt li bejna min nayê işev. Ü divê ez stranekê ji kulên dayikan, ji şewata dilê evîndaran, ji hicrana müşextîyan bi spehîtiya peyvîn şairan bistirînim; lorî dilê min lorî... Huzna giran tora hebûnê li min dipêce. Ger nexeniqim jî, gumanê nedîftî, xeyalên kabûsane û tirs û xofeke bêpayan min dipên, li devê vê bîra ku ez tê de... Ez di dudilîyên cêwî, di teheyyura herî bi xumam de me. Hevîrê ji êşa Kafka, kulên Cegerxwîn, qehra Xanî, hesreta Cizîrî û hêrsa el-Mearrî di zikê xwe de distirêm. Dil bûye Qamûs û hemû cûreyên hestan lê bûne mîvan. Mehcûbîyet, têkçûn, xerîbî û bêkesbûnê di sefa pêşin de sef girtine... Ez bi qasî xwe sûcdar û herweha bi qasî xwe masûm im û ji çiyemêşen perdenişin jî bêtir telebkarê inzîwayê me işev... Divê

1- "Béguman me pir qedr û qîmet daye însan..." (Sûretê İsrâ: 6)

2- "Nexîr, béguman dema mirov xwe têr dibîne, ji hedde xwe derdikeve." (Sûretê Aleq: 6-7)

3- "Dosta min ya rastîn axa sar e." Aşik Veysel

Nûbihara neqşa umrê min li ber min e işev. Bi dehan, bi sedan, bi hezaran bîranînên Apartmana Kurîşê. Ji destê min bihata min iro ew cî dikir muze, Muzeya Nûbiharê... Rêzkirin, teshîh, kurdîya rewan, zimanê bêtam, şandina kovarê, zerf û navnîşan pakêt û poste, çay û mîvan.

ez herim heta ku binê pîyên min av û ax bigire... Heta ku li warê pîroz rastî Meryema pak, dayika dilovan bêm, hingê ezê gotina wê ji devê wê bigirim: "Ya leytenî mittu qeble haza we kuntu nesyen mensîyyen."⁴ Bila destê henûniya çavkanîya Îsayî porê min miz bîdin, min azad bikin ji vê azarê.

Strana "îza yeqtulunî yuhînî..!" di guhê min de olan dide...

Ma né bes e dilo, ma heta kengê tu yê xwe bidî ber vê tofanê? Çima tu ranabî, destê xwe bi banê banî ve bilind nakî, li rîyekê nagerî?! Ma qey negotibû Xanî; "Xaliqê mutleq ku nîn in ihtiyyacek wî bi kes / Lutf û îhsana wî jî derheq telebkarê xwe ye." Yan bûyi peyrewê Nîşanî; "Ji Kerîm telbe û daxwaz çi hacet?" zîkr û fîkrê te ye...

Dema jiminstandinê li Sten(d) bolê bi pêşîra min girtibû. Şevêni tiqûtenêbûnê û bêxewîtî...

Pêşî bi serê min de hatibû,

4- "Xwezi ez berî niha bimirama û bi tew bihatarma jîbirkirin!" (Sûretê Meryem: 23)

paşê jî min xwend. Dengê baranê, ez ji xewn û xeyalan veciniqandim, saet 5ê sibehê bû. Min kîtaba xwe xwend. Dapîrê jî eynî tişt ji nevîya xwe re dinivîsî; Suzanne Tamaro digot "Bibe Peyrewê Dilê Xwe", ez ê sil jî li pey dilê xelkê... Erê bi Xwedê eynî we bû...

Nûbihara neqşa umrê min li ber min e işev. Bi dehan, bi sedan, bi hezaran bîranînên Apartmana Kurîşê. Ji destê min bihata min iro ew cî dikir muze, Muzeya Nûbiharê... Ew xanî lebaleb tije serpêhatî ye. Rêzkirin, teshîh, kurdîya rewan, zimanê bêtam, şandina kovarê, zerf û navnîşan pakêt û poste, çay û mîvan... Suleymanê abê û leza wî da ku bigihe tramvaya herî dawî. Xizmeta ku te ji gelê xwe re kirî çiya ji hilnagirin keko! Tê bîra min, remezan bû, te hertim li kar fitara xwe dikir, jinbira me wê êvarê tu vexwendibûyi malê fitarê, dîsa jî tu neçûbûyi!..

Béguman ji bo xatirê Nûbiharê ye ku di Stenbolê de herî pir ji Fatîhê hez dikim... Parka Sarâçxanê ez û Sultannûra delal... Lavelavê lîstikê: "Apê Selman, qey ci dibe hema careke din jî xwe xiş bikim?" Carekê min jê re gotibû, "Eger em neçin wê bavê te fatureyekî giran ji me re bibire." Wê piçûka 5-6 salî fêhm kiribû û gotibû, "hem jî fatureyekî pir giran."

Ez nizanim çîma min ewqas ji keçikên piçûk hez kirîye. Sultannûra ewqas bedew û baqîl, iro zaroktî li pişt xwe hiştiye. Tê bîra te Sultannûr, me bi veşartokê dilîst? Cemal xwe dixist pişta derî lê ew zikê qerrase nedihat veşartin, li derive dima!

Reyhana ku li balê hemî gundî li alîkî ez tenê li alîkî bûm. Ez li jîyana li warekî ji te dûr qet nefikiribûm Reyhan, lê îro tew salox jî ji te tunin. Xebera dawî ku min ji te bihîst zewaca te bû. Çima te gazî apo nekir?!

Hacera ku hemî feqîyan ji bo wê ji min hesûdî dikirin... Hacera ku madalyaya bavîtiyê bi stûyê bavê xwe yî muhacir ve kir, Bêrîvana bavê xwe... Tu jî bi firê keti...

Ü Solîna Zîlan... Ez ji civatê derdiketim û min bi te re dilîst. Ma ewqas jî lê?.. Cara dawîn ku min telefon kir, te ez nas nekirim û te ji dêya xwe re got: "Nizanim, kurdek e telefon dike."

Ü dawî jî Horîkê; Dilbera ber dil, ronahîya çavê birayê xwe... Piştî çar mehîn ji te dûrbûnê ku min tu li pişta xanîyan dîtibûyî xemekê ez vegirtibûm. Hingê weke Cosettaya Jean Valjean min qet nexwestibû ku tu mezin bibî, lê jîyanê tu jî dayî ber pêlên xwe...

Va ye xelekeke din jî vebû. Ez piçûk bûm, havîn bû li ser inzêla li ser ban, di bernameya "Bir Roman Bir Hikaye" de min li Sefilan guhdarî dikir. Erê, Cosette, piçûka reben! Tenê Xwedê dizane bê çiqas dilê min li ser te dişewitî dema min rebenîya te didît. Piştî ku mezin bûm, careke din ketim rê, min şopa te rast kir, heta ku di rîya kanîyê de min bi destê te girt û bi te re jimart. Va ye ez hê jî bi te re me....

Ez rûpelên Nûbiharê diqu-libînim. Di gelek berhemên kurdî de rastî kendalan hatime; rastî firêza paleyên xirab, rastî qatilan, qatîlen zimanê kurdî bûme.

Hejmara pêşîn ya Nûbiharê, "Ne zalim be, ne mezlûm" bi bîr tînim. Îro jî peymana me ew e.

Di Mizgevta Xelîliye de min ew hejmar çend caran xitim kiribû û cihin bûbûn weke metnên min. Hê jî heta bi nîvê çîroka "Apê Nûroj" kelîme bi kelîme jiber im....

Li peyvîn çêkirî, li zimanê ku hefsarê wî di destê zimanekî din de ye hiltepilîme...

Ev tiştîn han herî kêm min di Nûbiharê de dîtine. Hejmara pêşîn ya Nûbiharê, "Ne zalim be, ne mezlûm" bi bîr tînim. Îro jî peymana me ew e. Di Mizgevta Xelîliye de min ew hejmar çend caran xitim kiribû û cihin bûbûn weke metnên min. Hê jî heta bi nîvê çîroka "Apê Nûroj" kelîme bi kelîme jiber im.... Ez dikevîm nav beşeyê zimanê şîrîn di vê şeva tehl de. Kul û xemên xwe derman dikim, dilê qermîçî bi şîrînşerbeta kurdâv av didim, kezeba xwe hînik dikim. "Di fesla Nûbiharê de digel dilber (d)îcîm geşte, ji ew xweştit umir nabit, li min ev hal qewî xweş tê."

Nivîsên evînê di vê xelekê de derdi Kevin, telefon û mesajên xortanîyê têr ber çavê min...

Ez û Ebdulhemîdê zehmetkêş di eynî odayê de dixebeitîn. Dema ku telefon dihat, min jê rica dikir ku here odaya din. Wê êvarê karê me gelek bû, em dereng mabûn, wî dixwest here malê, min jê re gotibû bi erebê neçe, bisikine

em bi hev re bi gemîyê herin. Wî jî gotibû: "Na, welleh ez bi te re nayêm. Yê dîsa telefon bê, tu yê bibêji ji kerema xwe here keştiya din!"

Îşev tiştek bi min re çedibe, tiştek. Çavê min nafitîrinin, lê bi min re ye. Sed heyf û mixabin ku ne navê wê heye û ne jî dikarim tarîf bikim. Tiştek...

Ax dayê, çiqas ev xelek li ya din tê! Di nav hemî dîmenan de, dema tu jî mala xalo hatî pir tê ber çavê min! Yadê Henîfê nexweş bû, piştî 10-15 rojan tu hatî mal. Min baz da, destê te maç kir, te jî rûyê min! Bêdêbûn zehmet bû, bi caran te gotibû, "Dayê! Rebbî ez mirina te nebînim!", dayê jî eynî tiş ji te Gulîsora xwe re digot. Ü Rebbê Alemê duaya we herduyan jî qebûl kir! Te berî wê emrê Xwedê kir, hişê wê jî nemabûn, bi mirina te nehesiya!

Ma xelk weha dêyîtiyê dikin lê! Ew barê ku te di 40 salîya xwe de ranedigirt, di zaroktîya min de te da ser milê min! Hê jî weke zarokekî belengaz gazî te dikim, dayê! Ev bîst û yet sal in ku hesreta te dikêsim, lê ez qet û qet evqas nêzîkî te nebûbûm!... Tu kengê hemêza xwe vedikî?

Ez rastî şevê Nisêbînê têm. Dibim şahidê hostayê peyvan; neccarê kevirên huznê, cîranê mîmarê wê pîramîdê⁵. Li kêlekê dîwarê xwe lê dikim, lê şev diqede û avahîya min kavil dimîne...■

5- "Gecelerinde yonttuğum hüzen taşlarından bir piramit örmeliyim"
Sabah Kara

Serpêhatîya menfîyekî

Zilkîf Xweşhêvî

Behram weku pirê caran îro dîsa hatibû lutkeya vî zinarî û berê xwe dabû wê rîya dûr ku di çavê wî de ew rê digîhan aso. Pez û dewarênen xwe berdabûn wê mesîla binê zinarî û her li wê rîya ku bû çend sal xwe jê nedikir temâse dikir. Divê ez bibêjim birînên xwe xwînî, derdê xwe kûrtir û bêçaretir dikir.

Jîyana wî û ya dîya wî, dirabirdûyeke bêhnteng de temam bûbû. Her çîyen wan hebû hemû di wan roj û demênen wek çîrokeke hezarsalî ya kevnare de veşartîbûn. Jîyana wan a berteng û asê mayî nizanîbûn dê kengê bi dawî bibe. Lî baş dizanîbûn ku ev dema tê da ne, ne tiştekî asayî ye, dûvikeke bêcan, zarokeke mirî ye ku bêsebeb jê re gotine jîyan.

Her sibeh dîya wî berîya şefeqê ew radikir nimêja sibehê, piştî wî, mîna ku di gundê xwe de jî dikir dayika wî toyê mast û nan dida ber Behramî û ji bo dotina çêlekê û her du bizinê wan diçû axurê. Behram berîya ku derkeve derive ji xwe re kiribû adet, destê dîya xwe maç dikir. Wisa pê dihat ku ewê rojek biçe û neyê. Lewra her çend li vî cîyi, pênc salên wan jî temam bûbûn lê ew xerîb bûn û dê her xerîb bimana.

Paşê kerî û garana gundîyan dida pêşîya xwe û qesta çûyîna zinarê xwe dikir. Zinar pir asê bû, wisa asê bû

ku carekê ji nav kerîyê Behramî lingê bizinekê şiqitîbû û bizina reben heta xwarê gêr bûbû, Behram bi zorê bi kêra wê re gihiştibû. Lî bêhna Behram tenê li vir derdiket. Her çend heta xwe digîhand ser zinarî gelek xwêdan dida û diwestîya jî, gava dihat vira wekî ji nexweşîyeke giran rizgar bibe hêsa dibû.

Gundîyan carna jê re digotin "lal çoban" (şivanê lal) û carna jî jê re digotin "topal çoban" (şivanê qop). Ev her du nasnav ketibûn şûna navê Behramî û gelek gundîyan navê wî yê rastî jixwe nizanîbûn. Gundîyan bê hemdê xwe ev nav lê danîbûn. Lewra Behramî ji zimanê wan fam nedikir û nedixwest vî zimanî fêr jî bibe. Hew "he" yê (erê) û "yox" ê (na) dizanîbû. Dîya wî ji Behramî zêdetir Tirkî fêr bûbû. Ji vî zimanî hinek peyv gava li ber guhê wî diketin, Behram vediciniqî, lerzek bi canê wî diket, ew dîmenen rîya sirgûnîyê li ber çavên wî diteqîyan.

"Yuru" (birêkev) çarenûseke nedîyar, paşerojeke tirsnak bû di wê rê de. Ji ber ku tu kesî nizanîbû dê wan ber bi ku ve bibin. "Yuru" rîya dirêj a bêsekin bû, birçîbûn bû, tîbûn bû lê bi taybetî tîbûn bû. Pêşî kefeke sipî ya zeliqok bi devê wan diket paşê ziman di devê wan de dibû wek asindarek

Her sibeh dîya wî berîya şefeqê ew radikir nimêja sibehê, piştî wî, mîna ku di gundê xwe de jî dikir dayika wî toyê mast û nan dida ber Behramî û ji bo dotina çêlekê û her du bizinê wan diçû axurê. Behram berîya ku derkeve derive ji xwe re kiribû adet, destê dîya xwe maç dikir. Wisa pê dihat ku ewê rojek biçe û neyê. Lewra her çend li vî cîyi, pênc salên wan jî temam bûbûn lê ew xerîb bûn û dê her xerîb bimana.

Paşê kerî û garana gundîyan dida pêşîya xwe û qesta çûyîna zinarê xwe dikir. Zinar pir asê bû, wisa asê bû

û nedigerîya. "Yuru" kembûna karwanê mirovên belengaz bû. Hinek ji ber nexweşîyê bê hal diketin û dimirin, hinek jî gava rî diket ber wan direvîyan û bi guleyên eskeran dihatin kuştin. Lê sûc sûc "yuru"yê bû, eger ew nebûna; ne kes direvîya ne jî kes dimirî.

Vê sibehê gundîyekî pezên xwe negîhandibû kerîyê gund. Her çend di pey Behram de lezandibû jî negîhabûyê, wê demê bi hêrs û kerb qîrîyabû: "Ulaaan! Duymuyon mu benî ulaaan!" Bi bihîstina vê peyvê Behramî jî piyan ketibû heta ku zilam hatibû ser, piçekî av li rûyê wî kiribû, bi zor heş hatibû serê wî. Lewra di pey vê "ulaaan"ê de leşkeran gule berdabûn lingê wî. Û ew, wê çaxê jî ji xwe çûbû. Lê heta heş hatibû serê wî, kekê wî bi tevî zarokên xwe ve ji wan veqetandibûn. Wê şeva tarî ya zulûmat heta sibehê Pîra Helîmeyê, serê kurê xwe dabû ser çokê xwe û ji bo hemû tiştî girîyabû. Ji wê şevê pê de Behram êdî tu car ne dê karîbûya mîna berê rêvebiçûya ne jî wek tajîyê nêçîrê bibeziya.

Her çend gundîyan du-sê salê pêşî mîna ku hikûmetê nav li wan danîbû ji wan re "menfi" digotin û xwe li wan nedikir xwedî; lê dema têgîhiştin ku bêzirar in, jinêngundîyan hêdî hêdî hatin mala Pîra Helîmeyê. Pîra Helîme bi saya serê cîranê xwe piçekî fêrî zimanê wan jî bûbû. Jixwe piştî vê hatûçûyê bû ku Pîra Helîmeyê her pênc zêrên xwe ji hustîyê xwe derxistin û ew herdu bizin û çelek ji gundîyekî kirîbûn. Çendek paşê jî Behramê kurê wê bi erêkirina keyayî bû şivanê gund.

Ji wê rojê heta îro Behramî her sibe pez û dewarêngundîyan

dida pêşîya xwe û di vê rîya ku iro ji xwe çûbû de berê xwe dida zinar û latênil bilind ku asûdeyîyen li wan deran didîtin.

Piştî ku Behram bi ser xwe de hat ji zilamê ku ew tîrsandibû her weha ew rakiribû re tiştîk negot tenê bi awirêngikûvala jê xatir xwest û kete rî û xwe gîhand ser zinarê xwe.

Behram li ser zinarê xwe yê bilind, destê wî li ser nivîşa wî, tiştîn ku dîya wî şeva borî jê re gotibû difikirî. Kekê wî Ebdula çawa hatibû gund, ci hatibû serê servanên gund, cîma serhildana Şêx têkçûbû, gundê wan çawa hatibû şewitandin, bavê wî çawa hatibû şehîdkirin, berê çiqas mal û milkê wan hebû, çend çelek û çend pezên wan hebûn hemûyan tek bi yek di nav lorî û girîyan de ji dîya xwe guhdarî kiribû.

Pîra Helîme ji serpêhatîyên jîyana xwe ya eşbar fêr bûbû ku tenê Xweda hêjayê zanîna hemû tiştî bû û her ew bû ê ku jê zirar nedihat û ïxanetê nedikir. Lewra ïxaneta eşîrên cîran li ber çavê xwe dîtibû. Ku ew ïxanet, ew eşîr jî tê de zîyanê gîhandibû hemûyan, zarokên hemûyan hatibûn kuştin, gundêne gelekan hatibû şewitandin û mezinêne her êlê hatibû sirgûn kirin. Ji ber wî weku her car wê şevê jî jê re gotibû "Nebe nebe tu devê xwe li ber yekî venekî kurê min."

Gava Şêxê Rîsor û çend siwarîn dî hatibûn gund baş dihat bîra Pîra Helîmeyê. Zilamên gund li mizgeftê, Pîra Helîmeyê û çend pîrejinên dî li hucreya mizgeftê guhdariya Şêxê Rîsor dikir. Gotinên Şêxê Rîsor hê jî di bîra Pîra Helîmeyê de bûn. "Şêx bi heqîyê rabûye. Lewra şer'a Mûhemed hatîye rakirin, hebûna

gelê Kurd hatîye jîbîrkirin. Hê ev ne tişt in, tê tehmîn ev kirin dê bela û karesatê mezintir bînin serê vî xelkî. Ji ber vî dîkî em ji bo dîn û dinya xwe rabin ser xwe û pêgirtên rîya Şêx bin, ku Înşelah ev cehd û xebat serbilindîya herdu dinyayan bi xwe re tîne. Eger têkçûn hebe emê li ber Xwedayê erd û asîmanan ebdîn pê razî bêne nîvîsandin û emê di dilêni nîfşen paşerojê de her hezkirî û rûsîpî bimînin. Înşalah di serketinê de emê iro û sibe, di dinya û axretê de her şad û bextewar bibin. Û qet ji bîr mekin ku Înayeta Xwedayê mezin her tim li pişt muxlisan e."

Piştî ku Şêxê Rîsor çû, piştî nimêja eşayê mezinê her malbatekê li mizgeftê amade bûn. Dîsa Pîra Helîme û çend pîrejinên din li hucreya mizgeftê -ku ji bo nimêjê jîxwe dihatin- amade bûn. Hemûyan bi dorê fîkrêngundîyan de gîhandibû hemûyan, zarokên hemûyan hatibûn kuştin, gundêne gelekan hatibû şewitandin û mezinêne her êlê hatibû sirgûn kirin. Ji ber wî weku her car wê şevê jî jê re gotibû "Nebe nebe tu devê xwe li ber yekî venekî kurê min." Gava Şêxê Rîsor û çend siwarîn dî hatibûn gund baş dihat bîra Pîra Helîmeyê. Zilamên gund li mizgeftê, Pîra Helîmeyê û çend pîrejinên dî li hucreya mizgeftê guhdariya Şêxê Rîsor dikir. Gotinên Şêxê Rîsor hê jî di bîra Pîra Helîmeyê de bûn. "Şêx bi heqîyê rabûye. Lewra şer'a Mûhemed hatîye rakirin, hebûna

Di dawîyê de hemû gundîyan qewlê xwe bi cî anîn, peyayên xwe di roja dîyarkirî de ji bo wî ciyê nîşankirî bi rî kirin. Ji malbatâ

wan Evdela û pismamê wî Huseyn hatibû şiyandin. Her çend keleke bi şewat bi dilê kesûkarê şervanan ketibe jî tu dayikek di pey kurê xwe de negirîya, tu jinekî ji mîrê xwe re negot çîma tu diçî û tu zarokekî ji bavê xwe re negot bavo meçe, digel ku herkesî dizanîbû yan jî pê hest dikirin ku bi rîyeke çawa de diçin. Lî hema bêje hemû gundîyan ji bo bi selamet vegera peyayên xwe qurban wad kirin. Rojê pênc wext piştî nimêjê mela bi deng, ev dua dikir: "Xwedayê erd û asîmanan! Ji bo navê te yê pîroz li minareyên me neyê qede-xe kirin, ji bo navê 'Ronîya çavan' ji dilan û jî devan kêm nebe, ji bo şer'a te li welatê me neyê rakirin, ji bo namûs û şerefa me paymal nebe; me berxên xwe yên ku, ji bo rîye te amadeyî kîrê ne, şiyandin qada mucahede û xebatê. Tu wan û me rûreş dernexî, hevkariya xwe li ser wan kêm nekî, destê xwe ji pişta wan nekişînî! Tu yî xwedîyê bêxwedîyan, Tu yî xwedîyê bêxwedîyan, Tu yî xwedîyê bêxwedîyan. Amîn amîn..."

Weku pirî şevan wê şevê jî dîya wî serê Behramî dabû ser çokên xwe bi destekî enîya wî mîz dabû û bi destekî jî nivişta ku her tim li ser dilê wî bû maçî kiribû û dabû nava çavê xwe. Dîya wî her gav jê re digot "Mal û halê min tu yî û vê nivişta li ser dilê te ye." Dîya wî pir qîmet dida wê niviştê. Ew çend ku bi dehan caran li Behramî tembî kiribû ku ciyê nivişta xwe zanibe. Ji ber wî gava nivîst bi awayekî ji ser dilê Behramî biketa di cî de ji erdê radikir, sê caran maç dikir û dîsa bi ser dilê xwe ve dikir.

Gava karwanê sirgûnîyan anîbûn Dîyarbekirê, çend malbatên mirîdîn Şêx jî tevlî karwana wan kiribûn. Di nav wan sirgûnîyan de

pîrejineke sofî hebû. Di nava kofiya serê xwe de perçeyek ji şâşikeke sipî vedişart ku li cem wê gelek pîroz bû. Paşê bi dizîka û bi girî ji Pîra Helîmeyê re gotibû: "Ev, perçeyek ji şâşika mibarek a Şêx e." Gava Behram ji alîyê eskeran ve hâtibû birîndar kirin û Pîra Helîme ji kurê xwe yê mezin û ji neviyên xwe hatibû vegetandin, pîrejina sofî wekî her car şâşik derxistibû û pêşî di rûyê xwe de dabû paşê jî bi niyeta şîfa û tebarekê di rûyê Behramê birîndar de dabû. Piştî ku birîna Behram lê giran bûbû pîrejina sofî perçeyek ji şâşika pîroz jê kiribû û nivişta Behramî di navê de lefandibû û bi destê xwe bi ser dilê wî ve kiribû.

Ji van tiştîn ku dîtibûn û ji dîya xwe gelek şevan guhdarî dikir. Behram du tişt qet ji bîr nedikirin. A pêşî şehîdkirina bavê xwe û a diduyan vegetandina ji kekê xwe Ebdula. Lewra herdu bûyer jî li ber çavê wî qewimîbûn. Ci kiribû eskeran kiribû. Esker ji bo wî kuştin bû, tirs bû, ciyabûn bû, sirgûn û êş bû. Esker peyveke sar û tûj bû, canê wî ditevizand, agir bi dilê wî dixist. Ü eger kesekî ji nişkave bigota "esker" xwîn di canê wî de diseikînî, rengê wî diçû û zimanê wî kilît dibû. Lewra gava agir berdabûn xanîyê wan bavê wî netebitibû, qêrîn jê çûbû êrîş kiribû ser wî eskerî; lê wê gavê sê-çar esker bihevre bavê wî kiribûn nav xwe û heta gîyanê xwe ji dest dabû lêxistibûn. Tirs û sawa wî, kîn û kerba wî ya ji eskeran ji wê demê vir ve di dilê wî de cî girtibû û her ku çûbû zêdetir bûbû.

Herçî kékê wî Ebdula bû hevîyeke şikandibû. Her çend dîya wî digot, "Qet meraq meke dê rojekê kekê te bê û emê mala xwe dîsa bibin gundê xwe." Lî hîç bawer

nedikir ew roja ku dîya wî behs dikir bê. Evqas wext ser de çûbû ne xeberek ji hev girtibûn ne jî salîsek ji kesekî stendibûn.

Îro gelek aciz bûbû xem û xeyal jê venedibûn. Lê piştî demeke dirêj gava berê xwe ji wê asoyê dûr zivirand dît ku kerîyeke pez ji girê destê rastê xuya dibe. Carna vê kerîye pez ji dûr ve diditîn, lê îro gelekî nézîk bûbû. Demekê bala xwe da wê kerîye pez lê paşê jê qerîya, wisa texmîn dikir ku vê kerîye pez, pezên gundê cîran in. Lê zêde bala xwe nedayê. Lewra ji zimanê vî qewmî jîxwe fam nedikir û dê nekarîbûya bi şivan re sohbet bikira. Ji ber wê çendê hestên xerîbîyê dîsa serdestî jê stendin. Dilê wî dikelîya weku her car wê strana xwe, wê strana bêmiradan û xerîban sitra:

Oy felek ji bo ci te ez hiştim ji hevalan

'Umirê min çardeh e ez xuya dikim mîna kalan

Carek bi tenê oy felekê mirada min te bi ci neanî

Wa bi derd û kulan ev dilê min her dinale

Oy felek oy felek oy felek...

Hêja strana xwe neqedandibû, dengekî nas strana wî birî, digot: Behram Behram! Behramê min tu yî qurban! Behram mat mabû, deng dengê kekê wî bû, lê tu kesek nedidît. Du-sê kêlî paşê wexta kekê xwe li pêşberî xwe dît nizanîbû ci bike, jîxwe nikarîbû tiştekî bike. Kekê wî hat ew hembêz kir. Hêstir di çavên Behram de asê mabûn lê tenê ne hêstir, dengê wî jî asê mabû. Dengê wî wisa asê bûbû ku êdî dê tu car nehata bihîstin. Kekê wî çiqas bang kirê jî, bersivek wernegirt... ■

Cama felekê*

Mewlana Celaleddînê Romî

Wergera ji farisî: Hayrullah Acar

Her çi cama felekê bi jehr tija ye
Ew di devê aşiqan wekî helwa ye

Nereve ji sotina ‘eşqê, lewra ku
Bil ji agirê ‘eşqê, her tişt berhewa ye

Dû te napijîne, bes te reş dike
Agir e te dipêje, lew ew hosta ye

Pirpiroka ku her li pey dû digere
Rûreş û xave û tim û tim riswa ye

Sihhet bo te çi lazim? Ger tu nexweş bî
Bona te tebîb her daîm Mesîha ye

Xan û man û îqbal nayê bîra wînê
Ku ji bona vê seferê muheyya ye

Di çolê de behs ji bajarîyan meke
Mûsa râheval e; qut, menn û selwa ye

Diltengî xweştir e bo min ji firehî
Lew ew bo xerabîyan rîyek rewya ye

Xanîyê dil ji xeman çawa teng dibe?
Lewra şahê dil tê de hukumferma ye

* Mewlana Celaleddîn-i Rûmî, Kulliyat-i Dîwan-i Şems, (Neşr-i Ezîzullah Kasib), Întîşarat-i Mohammed, cild, I/151, Tâhran.

Dil şehrek mu'ezzem e*

Mewlana Celaleddînê Romî

Wergera ji farisî: Hayrullah Acar

Çi karsazê ecêb û di vî dilî
Çi seneman disazî di vî dilî

Bû bihar û zemanê çandinê hat
Kî zane ci diçinî di vî dilî

Hîcaba ‘izzetê pêçayî ji der
Tu qewî aşîkarî di vî dilî

Eger dil j'eflak ne firehtir bûna
Şehsiwarek ne'd bezî di vî dilî

Eger dil ne şehrek mu'ezzem bûna
Şehrîyarek ne dijî di vî dilî

Dil ci daristanek fireh e ey can!
Tu mîrê nêçîrê yî di vî dilî

Ji behra dil hezaran pêl radibin
Çi gewheran dikarî di vî dilî

Nabêjim bes êdî tu têngîhî
Çi wesfên dil dijmêrî di vî dilî

* Mewlana Celaleddîn-i Rûmî, Kulliyat-i Diwan-i Şems, (Neşr-i Bediuzzaman Fruzanfer), Întîşarat-i Behzad, cild, III/1342, Tâhran, 1329.

Malbata Zêbarîyan û Basreta "Paytexta Neqşebendîyan"-III

-Serdema piştî koçkirina ji herêma Botan-

Abdurrahman Cûdî

ESTPÊK

Di xeleka duyemîn ya nivîsa "Malbata Zêbarîyan û Basreta "Paytexta Neqşebendîyan" de em li ser postnişnên serdema postnişîya malbata Zêbarîyan li dergahê Basretê [Şêx Xalidê Zêbarî (w. 1870), Şêx Umerê Zenganî (w. 1889), Şêx Huseynê Basretî (w. 1915)] rawestîyabûn. Piştî wefata Şêx Huseynê Basretî, kurê wî Şex İbrahim Heqqî ketibû şûna wî û li Basret û gundê Xalidîyê bi qasî 10 salan postnişnî kiribû. Lê di yazdehsalîya postnişnîya wî de, şert û mercen nû yên Komara Tirkîyê di jîyana malbata Zêbarîyan de serdemeye nû da destpêkirin û Şex İbrahim Heqqî û malbata Zêbarîyan ji welatê xwe hatin dûrxistin. Di vê xeleka sêyemîn ya vê rêzenivîse de em dê li ser vê koçberîyê û serdema piştî koçberîyê heta bi roja me ya îro rawestin.

I. KOÇKIRINA MALBATA ZÊBARÎYAN JI HERÊMA BOTAN

Piştî ku di sala 1923an de Komara Tirkîyê ya nû ava dibe, di herêma kurdan de hinek tevlîhevî çêdibin û di sala 1925an de bûyera Şêx Seîdê Palo diqewime. Piştî vê bûyerê di sala 1926an de "fermana şêxan" derdi keve.

dikeve. Şex İbrahim Heqqî û her şeş birayê wî yên bi navê Şêx Ehmed, Şêx Celaleddin, Şêx Salih, Şêx Hidayet, Şêx Mihemed Emin û Şêx Şefiq têne girtin û piştre bêgav dimînin ji welatê xwe koç dikan. Şêx Şefiq birayê Şex İbrahim Heqqî, di kitêba xwe ya bi navê el-Ehwalu'd-Durriye we'l-Exbaru'l-Miskîye fi's-Silsileti'z-Zîbarîye'de derketina wan ya ji Botan weha anîye zimên:

"....Piştî ku em girtin û birin, me firsetek [ji bo revînê] dît û piştî ku me bi şev malbata xwe bi kincen jinê cotkaran derxistin em jî revîyan. Jinan jî û me jî kincen xwe guhartibûn. Me ew berya ku em derkevin bi hindîkî şîyandin. Piştî ku jin û zarokên biçûk derketin em jî derketin. Baran jî wekî lehîyê dîbarîya. Herî digiha heta bi kabê. Ax ew ci şeveke dijwar bû! Me hewceyî, tiştêr rojane û eşyayêne wekî mehfûr, daxl, pez, firax, kinc, sundûq, kursî, cihniyîn; mulk û ecarêne wekî dehl, rez, erd, baxçe, kehnî û ni'metên ji bilî van wekî avahî, mezelen ji hundur ve û ji derive xemilandî, tekya û zawîye hemû li pey xwe hiştin. Ez bawer nakim ku reveke weke ya wê şevê û bi vî şiklî hatibe serê kesekî. Di dema revê de em leqayî tehlûke û tiştêr nexwes

Piştî ku di sala 1923an de Komara Tirkîyê ya nû ava dibe, di herêma kurdan de hinek tevlîhevî çêdibin û di sala 1925an de bûyera Şêx Seîdê Palo diqewime. Piştî vê bûyerê di sala 1926an de "fermana şêxan" derdi keve.

jî hatin. Ji tirsê dil disezinî û direcîfî. Lê Xuda bes bi kerema xwe em xilas kirin. Lewre ew erhemûr-rahimîn e. Digel rûbirûhatina van tehlûkeyan cenabê birayê me [îbrahîm Heqqî] ji zikrê Xudê dûr nedima û ji Xudê lave dikir. Elhasil evana hewadîsên gelek gelek dirêj in ku zikirkirina wan insanî aciz dike û biêş û tirs û tehlûke ne. Lê derbasbûne. Piştî wan cihêñ bi tehlûke em ji Dicleyê derbasbûn û bi bal tixûbê Iraqê ve meşîya û çûne Mûsilê. Çawa ku heşkere ye li vir hijêkerên me, nêzîkên me û kêsên bi me re rast hebûn. Piştire ji ber iftîrayên tirkan, hukumeta Iraqê û ya Brîtanyayê tehde li me kirin. Min bixwe tehemmulâ vê yekê nekir û berê xwe da welatê xwe yê kevin Sûriyeya xoşewîst. Lê heçî birayê min in ew li Iraqê man. Ji ber ku zarokên wan zehf bûn wan nekarîn ji wir bilebitin. Ez li derdora Nisêbînê bi cih bûm. Hingî heta bi Cizîra me ya Umerî tixûb nehatibûn kifşkirin. Min teleba Şamê nekir, ez mam li wir. Lewre li wir hijêkerên me yên kevin hebûn ku pêgirtîyên me bûn. Em berya van bûyeran her sal carekê diçûne cem wan.¹

Di vê koçê de ji bilî Şêx Îbrahîm Heqqî û birayên wî, Şêx Seydayê Cizîrî (Kurê Şêx Umerê Zenganî yê seyda û hevlingê Şêx Huseynê Basretî) digel malbata wî, û neviyên Şêx Reşidê Dêrşewî jî cih girtine. Cihê ku cara pêşî diciñê, gundekî li rojhilate Cizîrê bi navê "Çiftik"ê ye². Ji agahîyên ku Şêx Silhedîn dane me em derheqê vê koçê de hînî tiştine dî jî dibin. Bo numûne piştî ku li setê Dîcleyê dixin û diciñe Sûri, li wir xwe dispêrin kesekî bi navê Nayîfê Paşê. Dema ji wir derbasî Iraqê dibin û diciñe Mûsilî li wir jî li cem Şêx Ehmedê Mûsilî dimînin. Ev şêx Ehmed û birayê wî yê biçûk Şêx Îbrahîmê Mûsilî zavayê şêx Huseyn û her weha xelîfeyên wî bûne.

II. REWŞA MALBATA ZÊBARÎYAN YA PIŞTÎ KOÇÊ

Çawa ku ji pasaja li jor ya ji kitêba Şêx Şefiq hatibû neqîlîkirin jî tê fêhmîkirin, ji her heft kurêن Şêx Huseynê Basretî Şêx Şefîk, piştî çûna Iraqê li wir nesekinîbû û hatibû dora Nisêbînê. Şêx Şefiq heta 1934an, sala ku kitêba xwe nivîsandîye, li Nisêbînê maye. Dîsa li gor ifadeya Şêx Şefiq birayên wî heta

wê salê li Iraqê mane³. Ji agahîyên devkî em fêhm dikin ku ew cihê Şêx Şefiq piştî hatina wî ya ji Iraqê li herêma Nisêbînê lê bi cih bûye cihêkî bi navê Genco ye. Dema wefat kirîye li Hulwayê li cem birayê xwe yê mezin Şêx Îbrahîm Heqqî hatîye definkirin⁴.

Ji ber ku Şêx Şefiq kitaba xwe ya navborî di sala 1934an de nivîsandîye, bûyerên piştî vê demê di kitêba wî de cih nagirin. Lê li gor agahîyên devkî piştî vê demê ji birayên Şêx Îbrahîm Heqqî bes Şêx Ehmed maye, li Bexdayê û li wir wefat kirîye. Ji bilî wî yê dî ji Iraqê derketine. Serokê terîqetê Şêx Îbrahîm Heqqî li gundekî Qamişlo bi navê Hulwayê bi cih bûye. Şêx Salih li Çiftika Mihêmê Mistê bi cih bûye û li wir wefat kirîye. Şêx Hidayet çûye Emerîkayê û li Tekkas Austinê bi cih bûye û sala 1962an li wir wefat kirîye. Şêx Mihemed Emîn û Şêx Celaleddin biryar didin ku vegerin Tirkîyê. Di vegera wan de dema ku digihêن Sûriyê Şêx Mihemed Emîn li Sûriyê li gundekî Qamişlo bi navê Badyanê wefat kirîye û li wir hatîye definkirin. Şêx Celaleddin bi tenê vegeriyaye Tirkîyê û li dergahê bav û bapîren xwe bi cih bûye⁵.

Heçî malbata Şêx Seydayê Cizîrî û Dêrşewîyan e (zarokên Şêx Ebdulhekîmê Dêrşewî û Şêx Mûhemmed Nûriyê Dêrşewî), piştî ku hinek aramî çêdibe di sala 1928an de vegeriyane welatê xwe. Piştire kurê Şêx Mûhemmed Nûriyê Dêrşewî Şêx Reşîd dîsa çûye Sûriyê û li wir bi cih bûye.⁶

III. REWŞA TERÎQETA BASRETÎYAN (ZÊBARÎYAN) YA PIŞTÎ KOÇÊ

Piştî ku serokê terîqeta Zêbarîyan Şêx Îbrahîm Heqqî ji Iraqê vedigere dewleta Sûriyê û li wir bi cih dibe, ev der piştî Basret û herêma Botan ya ku terîqeta Zêbarîyan tê de destpêkiribû û pêşve çûbû, ji vê terîqetê re dibe qonaxeke nû û duyemîn. Di heman demê de Şêx Celaleddinê birayê Şêx Îbrahîm Heqqî yê ku bes ew vegeriyabû Tirkîyê, li cihê esîlî yê terîqetê dibe temsîkerê malbata Zêbarîyan. Ji vê demê û pê de malbata Zêbarîyan yek li Sûriyê û yek jî li Tirkîyê bi du şaxan xebatên terîqetê domandine.

1- eş-Şeyx Mûhemmed Şefiq ez-Zibari, *el-Ehwâlu'd-Durrîye we'l-Exbaru'l-Miskîyye fi's-Silsileti'z-Zibariyye*, Musul 1935, r. 124-125.

2- M. Baki Seyda, Nakşî Halidi Seydaî Postnişînler, [www.seydayi-ciziri.com](http://seydayi-ciziri.com), r. 43.

3- *el-Ehwâlu'd-Durrîye*, r. 130.

4- M. Selahattin Oran.

5- M. Selahattin Oran.

6- Nakşî Halidi Seydaî Postnişînler, r. 44.

A. ŞAXÊ SÛRÎYÊ

1. Şêx İbrahîm Heqqî

Şêx İbrahîm Heqqî hêj li herêma Botan ketibû dewsa bavê xwe Şêx Huseyn de û bi qasî 10 salan li wir postnişnî kiribû. Piştî ku ji wir koçî Iraqê kirîye, li wir bi karên ilmî ve mijûl bûye û li cem Şêx eş-Şenqîtî icazeya ‘ilmê Hedîsê û li cem Şêx Salih el-Cewwadî icazeya qiraeta Seb’â standîye⁷. Herweha bi Şêx İbrahîm er-Rawî re hemhal bûye û têkilîyen wî bi wezîren Bexdayê yên weke Yasin Paşa el-Haşimî û Ebdulazîz Beg el-Qessab re jî çêbûne û vana jêre hurmet girtine⁸. Şêx İbrahîm Heqqî piştî sala 1934an ji Iraqê çûye Sûrî û li wir li Hulwa ya ku gundekî girêdayî bi Qamişlo ve ye bi cih bûye. Bi vî awayî piştî herêma Botan û Basretê ji nû ve navendeke terîqeta Basretîyan li Hulwayê ava bûye.

Di wê dema ku Şêx İbrahîm Heqqî li Hulwayê dijîya, ji malbata Bedirxanîyan jî Celadet Bedirxan Beg li Şamê dijîya. Berîya ku Cumhûriyeta Tirkî ava bibe malbatêvan herdu kesan li herêma Botan dijîyan û yekê ji wan mîrîti ya dî jî şêxîtiya vê herêmê dikirin. Ji bo vê yekê Celadet Bedirxan Beg gelek caran diçû Hulwayê û Şêx İbrahîm Heqqî zîyaret dikir. Rojekê li Şamê Şêx İbrahîm Heqqî û kurê wî yê mezin Mihemed Zekî dema ku di erebeyekê de diçin, dibînin ku Celadet Bedirxan Beg bi meşê bi alîyê wan ve tê. Şêx İbrahîm Heqqî ji kurê xwe re dibêje erekbê bisekinîne emê silaveke bidin Mîr Celadet. Dema ku ji erekbê peya dibin Mîr wan dibîne, bi lez bi bal wan ve tê û dema digihe cem wan dixwaze destê Şêx İbrahîm Heqqî maç bike. Şêx destê xwe dişkîne. Mîr destê wî bernade û dibêje: “Bav û bapîrên min destêbav û bapîrên te maçkirine. Ezê jî destê te maç bikim û tişta wan kirîye bikim.”⁹

Şêx İbrahîm Heqqî ji bilî Kurdî, bi Erebî, Tirkî, Farisî û hinek jî Fransızî dizanibû. Helbest dinivîsandin û xetêni wi zehf xweş bûn.¹⁰ Tê gotin ku Şêx İbrahîm Heqqî bi pîyê xwe jî xet dinivîsand û di pêşbazîyeke di vî warî de dereca yekemîn bi dest xistibû¹¹.

Şêx İbrahîm Heqqî xelîfetî daye gelek kesan. Ew jî ev in:

1. Mûhemmed Zeki (Kurê wî yê mezin e.)
2. Mûhemmed Beşirê Xalidî (Birazîyê wî ye û kurê Şêx Celaleddînê ku vegevîyabû Tirkîyê ye.)
3. İbrahîmî Tilşe’rî.
4. Me’rûfî Tilşe’rî
5. Tahirê Mêrdînî.
6. Mûhemmed el-Eynî ed-Devkî.
7. Hesibê Kadîyanî (Qurtelanî)
8. Mûhemmed Îsayê Qamişlo
9. Es’edê Xunûki (Perwarî)
10. Fethullah kurê Fehîmê Erûhî.
11. Seyyid ‘Elîyê Fındıkî.
12. Ebdulhadî el-Farûqî.
13. Reşîdê Dêrşewî (gundê cîranê Basretê)¹²
14. Şêx Ebdurrehmanê Şawîrî¹³

Şêx İbrahîm Heqqî di sala 1963an de li Qamişlo wefat kirîye û li Hulwayê hatîye definkirin¹⁴. Seyyid ‘Elîyê Fındıkî (w. 1967) li ser wefata wî sê mersîye nivîsandine. Di duda ji van de tarîxa wefata wî jî ifade kirîye. Li jér herdu beytên tarîxa wefatê jî tê de em cih didin hinek beytên van mersîyeyan:¹⁵

Ey şehê Hilwe û Heddad rohnîya çavê di min
Ez dizanim piştî te lezzet nema d’umrê di min

Sêsed û heştê w sisê piştî hezarê hicretê
Şahê Buhtan Şêx Brahîm Heqqî em sêwî kirin

Ew li Basret bû ji daê medfena wî Hilwe hat
Sed xwezî wa ku di nav wa ew ‘ezîz bûye defin

‘Elî jara tuzanî ma ci qewmî
Cewabek hat û şewtê da fuadê

Ku şah Heqqî çû û cih bê xweyî ma
Ecel hat û kete pêşya muradê

- 7- Eş-Şeyx Ednan Heqqî, *es-Sîffîye ve we’l-Tesewîfî*, Darû'l-Ulûmi'l-Însanîye, r. 179.
- 8- *el-Ehwâlu'd-Durrîye*, r. 136
- 9- *es-Sîffîye ve we’l-Tesewîfî*, r. 195
- 10- *es-Sîffîye ve we’l-Tesewîfî*, r. 180.
- 11- M. Şefik Korkusuz, “Şeyh İbrahim Hakkı Ez-Zebârî”, *İbrahim Hakkı ve Siirt Uleması Sempozumu*, Beyan Yay. İst. 2008, r. 474.
- 12- Korkusuz, “Şeyh İbrahim Hakkı Ez-Zebârî”, r. 476.
- 13- Ahmet Erkol, “Şeyh Abdurrahman eş-Şavîri ve Akaidu'l-Îman Îsimli Eseri”, *Uluslararası Siirt Sempozumu*, Birleşik Mat., İzmir 2007, r. 449.
- 14- *es-Sîffîye ve we’l-Tesewîfî*, r. 182
- 15- Ji bo metnêva her sê mersîyeyan bnr. Seyyid ‘Elîyê Fındıkî, Diwan, Amadekar, Selman Dilovan, Nûbihar, İst. 2004. r. 247-257

Hezar û sêsed û heştê sisê da

Wefata şahê Bohtan hat sewadê

Me çiqa pursî û seh kir şah Heqî qet me nedî
Teb'ekî şîrîn bi mislê teb'ê te ey nûrê 'eyn

Pir 'ecîb nîn e çiku fer'e ji bo wî eslê pak
Qutbê eqtabê zeman şêxê me şêx Hecî Huseyn

Şêx Ebdurrehmanê Şawîrî (w. 1974) yê ku li cem
Şêx Îbrahîm Heqqî îcazeya 'ilmê standibû¹⁶ derbarê
wî de gelek helbest nivîsandine. Li jêr emê cih bidin
destpêk û dawîya çar helbestên wî yên derbarê Şêx
Îbrahîm Heqqî de¹⁷:

Himmet qewî xewsê zeman
EZ koleê te Nûr Heqî
Babê Zekî eman eman
Sed maşaallah nûr[a] cîhan

D'Iraq û Şam [û] Diyarbekir
EZ koleê te Nûr Heqî
Herba nefsê te sar nekir
Sed maşaallah nûr[a] cîhan

Ya Reb ci xeddek sorgulî
Şeq kir şexefa vî dilî
Lewra hilak û dil ku'lî
J'firaqa Şahê Basretê

Beske j'te ra her leqleq e
Berde tu dunya teqreq e
J'xewka şîrîn hil bileqe
Here dergahê Basretê

Qurban babê Zekî ye
Sîrr û nezer cindî ye
Mesken kiryê berruwî ye
Îsmê te Nûr Heqî ye

Ya Rebb birêj selatan
Mislê qetr û nebatan
Ser fexrê kaînatan
Digel wan teslimatan
Âl û sehbê suratan
Bû sultan û bû sultan

Min hicreti xewsi Buhtani'l-azîm
Inxesefe's-şemsu bihim ke'l-behîm
Wâ esefen min be'di wechin qesîm
Min be'di eynî'l-husni sexrin besîm
Sultanê Basret Nûr Heqî Îbrahîm
Zalîke teqdîru'l-Ezîzi'l-Elîm

Ka sabirê b'rastî hatî heder
Haza firaqun beynî qewlu elîm
Di weqtê hezn û cehdê em kenîn
Şeraba saqî xemra hubb em nedîn
Poşmanî tu Ebdurrehmanê hezîn
Zû here dergahê delîlê Hekîm
Sultanê Basret Nûr Heqî Îbrahîm
Zalîke teqdîru'l-Ezîzi'l-Elîm

2. Postnişînên Piştî Şêx Îbrahîm Heqqî

Piştî wefata Şêx İbrahîm Heqqî çar kurên wî li
pey hev postnişînî kirine. Ji vanâ yê mezin Şêx Mi-
hemed Zekî ketîye şûna bavê xwe¹⁸. Piştî Şêx Mihe-
med Zekî jî Şêx Elwan ketîye şûna wî¹⁹. Piştî Şêx El-
wan Şêx Ednan ketîye şûna wî. Şêx Ednan tecwîdeke
bi kurmancî nivîsandîye. Digel ku Şêx Ednan li ber
qeydê heyatê ye jî, niha birayê wî yê jê piçûktir Şêx
Xaşî' li Hulwayê karê îrşadê dimeşîne. Şêx Xaşî'
xwedîyê gelek berhemên 'ilmî û edebî ye.

B. ŞAXÊ TIRKÎYÊ

Piştî malbata Zêbarîyan ji herêma Botan û mana
Şêx Îbrahîm Heqqîyê serokê terîqetê li Sûrîyê û ne-
vegera wî bo herêma Botan, cih û warênen wan yên li
Botan vala û dergahê wan jî bê postnişîn mabûn. Di
nav zarokên Şêx Huseynê Basretî de (yan jî birayên
Şêx Îbrahîm Heqqî de) tenê Şêx Celaleddin muwaffeq
bûye ku vegere welatê bav û bapîren xwe. Piştî koça
Iraqê, Şêx Mihemed Emîn û Şêx Celaleddin bîryar
didin ku vegeerin Tirkîyê. Di vegera wan de dema ge-
hane Sûrîyê, Şêx Mihemed Emîn li gundê Badyanê yê
li ser Qamişlo wefat kirîye û li wir hatîye definkirin.
Şêx Celaleddin bi tena serê xwe vegerıyaye Tirkîyê.
Edî li Tirkîyê, li herêma Botana cihê bav û bapîran,
Şêx Celaleddin bûye temsîkerê malbata Basretîyan
yê serdemeye nû.

16- Erkol, "Şeyh Abdurrahman eş-Şavîri ve Akaidu'l-İman Îsimli Eseri", r. 449.

17- Ev helbesten Şêx Ebdurrehmanê Şawîrî, jî alîyê Ebdû - hadî Timurtaş (Botî) ve jî min re hatine şiyandin. Ji bo hevalê hêja Ebdulhadi Timurtaş re gelek spasdar im.

18- *es-Süfiyye ve ne'l-Tesenwîf*, s. 182

19- *es-Süfiyye ve ne'l-Tesenwîf*, s. 211

1. Şêx Celaleddin (w. 1957)

Şêx Celaleddin di 1894an de hatîye dinê. Piştî ku ji Iraqê vegevîyaye Tirkîyê, ji alîyê "mehkemaya Îstiqlalê" ve hatîye darizandin û li ser biryara vê mehkemeyê li Bidlîsê heft meh û nîva di girtîgehê de maye. Piştî ku ji girtîgehê derketîye, carna li navenda terîqetê Basret, carna jî li Xalidîyê îqamet kirîye û bi vî awayî karê terîqeta xwe commandîye. Şêx Celaleddin 14 gulana 1957an, roja çarşemê di seet 9.15'an li gundê Xalidîyê wefat kirîye û li rex bavê xwe Şêx Huseynê Basretî hatîye definkirin. Heft kurên wî hebûne. Ji vana Şêx Muhyeddîn ketîye dewsa wî²⁰.

2. Şêx Muhyeddîn (w. 2009)

Şêx Muhyeddîn, piştî ku bavê wî Şêx Celaleddin wefat kirîye ketîye dewsa wî. Xwendina xwe li cem Mele Mihemedê Girhiseynî (gundekî bi ser Erûhê ve ye) û Mele Mihemedê Zivinga Şikaka kirîye. Şêx Muhyeddîn, di dema postnişîniya xwe de li Basretê, carcara jî li gundekî Erûhê bi navê Torikê îqamet kirîye. Birayê wî yê mezin Şêx Beşîr jî li Xalidîyê maye. piştî ku di 1993an de gund hatin vala kîrin, Şêx Muhyeddîn Basret terikandîye û li navenda Sêrtê bi cih bûye. Di dawîya 'umrê xwe de li Sêrtê medreseyek bi navê "Medreseyâ Huseynîyye" ava kirîye. Şêx Muhyeddînê ku di 2.1.2009an de seet dehê şevê li Sêrtê wefat kirîye, di hewşa wê medreseyê de hatîye definkirin. Piştî wefata wî kurê wî Şêx Bahaeeddîn ketîye dewsa wî û niha li navenda Sêrtê îqamet dike.

ENCAM

Di vê rêzenivîsa bi navê "Malbata Zêbarîyan û Basreta Paytexta Neqşebendîyan" de, em bi kurtî û bi kronolojîk li ser serborîya malbateke ku di qonaxên wekî Hemayê, herêma Zêbarê, herêma Botan û cihen piştî derketina ji Botan yên wekî Iraq, Sûrî, Emerîka û dîsa Botan ve derbasbûne rawestîyan. Me dît ku endamên vê malbatê di dirêjêhiya zemanî de, sêdareke ku ji 'ilm û tesewwif û edebîyatê pêk tê çikandine.

Endamên vê malbatê ji alîyekî ve kevneşopîyeke ilmî ya ku beriya niha bi 500 salî ji Hemayê dest pê kirîye û heta îro jî dewam kirîye commandine; ji alîyekî ve bi rêzê terîqeta Szazelî, ya Qadirî û nemaze piştî derketina Mewlana Xalidê Şehrezorî, li

Sê çarîn

Murad Dildar

murado-86@hotmail.com

1.

*Jiyana bi dawî ji bo me nebaş e
Me bi derdan dihêrîne mîna aş e
Ev sazûmana reş qet nayê guhertin
Hew dikarî ji derva bikî temaşe*

2.

*Çi bikî jî çavêن mîrovan nabe têr
Nabêje na, hemû keviran bikî zêr
Piştî mirovatî di dil de tunebe
Belasebeb e kenîste mizgeft û dêr*

3.

*Derîyên mezin in hebûn û tunebûn
Em jê derbas dibin, di jîn de wek ezmûn
An wê navê me bimîne li ser dinê
An jî li ser axê emê bibin beybûn*

dergahê Basretê terîqeta Neqşebendî temsîl kirine û ev heta îro jî commandine; ji alîyekî sêyemîn ve jî di tarîxa edebîyata Kurdî de helbestvanê wekî Lixer, Şêx Xalidê Yekem (w. 1805) yê xwedîyê berhema bi navê Sîsebanê û Şêx Huseynê Basretî (w. 1915) derxistine.

Di rêzenivîse de bi kurtî jî be, em li ser damezrandina dergahê Basretê û rola wî di belavbûna terîqeta Neqşebendîtiya Xalidî li herêma Tirkîyê jî rawestîyan. Em hêvîdar in ku digel deqêن (metnêن) helbestên ku ji alîyê helbestvanê vê malbatê ve hatine dayîn, wêneyên cihan û agahîyen berfirehtir em vê mijarê wekî pirtûkekê amade bikin û pêşkêşî eleqemendên 'ilm û tesewwif û edebîyatâ di herêma kurdan de bikin. ■

Axaukê Bêdarî

Ji tîpêñ erebî:
M. Reşîdê Hirîtî

Tawûs bi wî şeklê melîh şermende ye ez saqê reş
Ew qijika gûxwer binêr qij qij dikit elwan im ez

Şêrê ji heft bavê xwe şêr de'wa şêrantî nakan
Tûlê pîsê heft kûçikan 'ew 'ew dikit eslan im ez

Nanê cehî têr naxwûtin tiştek di sifrê da nîya
Simbel û çavan bel dikit sûbaşiyê qewman im ez

Fedl û kemala sofîya ger bi riha dirêj bîya
Ew nêriyê lihye tewîl dê bêguman sofî bîya

Fedlû kemala neqşibend ger ew bi şorba germ bîya
Ew dîzika şorbe di nêv dê şeyxê Bestamî bîya

Fedl û kemala qadirî ger b'teqteq û şeq şeq bîya
Ew şeqşeqa aşî yeqin dê qutbê Geylanî bîya

Fedl û kemala 'aliman ger ew bi şasa gir bîya
Şibhê kulindê sermezin dê qadî Beydawî bîya

Welatkî dixwazim

Cahit Sıtkı Tarancı
Werger: Fewzî Birûsk

welatkî dixwazim
esman şîn, çıqıl kesk û zevî zer be
bila warê çivikan û kulinikan be

welatkî dixwazim
ne di serî de derd ne jî di dil de hesret hebe
bila ji şerê biratîyê re dawîyek hebe

welatkî dixwazim
ne ferqa dewlemend û xizan ne jî a min û te hebe
bila rojîn zivistanê her kes bi xan û man be

welatkî dixwazim
jîyîn, wek hezkirinê bila ji dil be
ger hebe gilîyek bila ji mirinê hebe

Erebê Şemo û pirsa alfabeya kurdî

Îbrahîm Seydo Aydogan

Wake ku tê zanîn, di destpêka sed-sala 20an de, xebatên li ser alfabe-yeka kurdî bi sê rîyên cuda ve pêk hatine.

Em ji nivîsên kovara *Rojî Kurdê* (1912) dizanin ku nîqaşekê di nava rewşenbîrên kurd de li ser alfabe-yeke kurdî dest pê kirîye, lêbelê, ev nîqaş bêtir li derdora reforme-ke alfabe-yeka erebî digerîyan û M. Salih Bedirxan alfabe-yaka 40 tipî pêşniyar dike.

Celadet Bedirxan jî di nivîseke xwe ya *Hawarê* de (h. 27) dide zanîn ku ew ji sala 1919an ve li ser alfabe-yeka latînî dixebite û wî ew alfabe wê demê amade jî kirîye. Celadet Bedirxan, di hej-marâ 10an de balê dikişîne ser ku *Tewfîq Wehbî* jî li ser alfabe-yeke latînî dixebeitî, lêbelê ji ber ku *Tewfîq Wehbî* hê alfabe-yeka xwe zelal nekiribû, wan li ser alfabe-yeke hevpar li hevdu nekirîye. Alfabe-yaka em iroj bi kar tînin jî, ew alfabe-yaka *Hawarê* ye.

Em herweha dizanin ku kurdologê navdar Orbelî jî bi dû re bi awayekî fermî di nava kurdên Sovyetê de li ser alfabe-yeke latînî xebitîye. Malmîsanij di lêkolîna xwe ya li ser Evdilrezzaq Bedirxan

de dide zanîn ku di 1913an de, Evdilrezzaq Bedirxan li ser navê Kurdên Stenbolê diçe cem Orbelî ku alîkarîya wî bike û herweha wê alfabe-yê bîne Stenbolê jî. Lêbelê, bi dû re ew xebat bi destê Isahak Maragûlov ve tê biencamkirin.

Alfabeya ku di nava kurdên sovyetê de hate amadekirin, di sala 1929an de hate pêşkêşkirin, lê berî wê, di sala 1925an de Maragûlov ew alfabe nîşanî rewşenbîrên kurd daye û ew jê haydar kirine. Celîlê Celîl nameyeke Maragûlov di pirtûka xwe ya bi navê "13 rûpelên Balkêş" de çap kirîye ku ev agahî jî tê de ye.

Em dizanin ku haya Celadet Bedirxan ji wê alfabe-yê çênebûye û ew bi dû re lê hay bûye. Gava ku Hecîyê Cindî çend nimûneyên rojnameya *Rîya Teze* ji Celadet Bedirxan re dişîne û Celadet Bedirxan di nivîseke xwe de dide zanîn ku ew bi vî awayî jê haydar bûye ku di nava kurdên Sovyetê de alfabe-yeke nêzîkî ya *Hawarê* tê bikaranîn. Şêwaza Celadet Bedirxan ya parvekirina vê xeberê jî nîşan dide ku hayê wî ji wan tunebûye. Hingê nîqaş li ser alfabe-yaka *Hawarê* namîne û mirov

Me pirsa alfabe-yê û Erebê Şemo ji Celîlê Celîl kir. Celîlê Celîl bi xwe jî di pirtûka xwe ya bi navê "13 rûpelên balkêş" de behsa wê alfabe-yê dike û ji ber ku agahîyên li ser wê demê di destê wî de hene, bersivîn wî bi me balkêş hatin.

Daxuyanîyên Erebê
Şemo ne bi tenê di
warê romana wî de
şikê bi mirov re çêdikin.

Ew û herweha hin
nivîskar û rewşenbîrên
kurd yên dema wî jî û
yên piştî wî jî destnîşan
dikin û ketine nava
hewlekê ku işpat bikin
ku Erebê Şemo yek ji
amadekarên alfabe
kurdî ya latînî ye.

bi tenê dikare wê bi xebatê
Stenbolê ve girê bide.

Nîqaşa girîng ku di warê alfabeyê de hê jî dewam dike, li ser alfabe kurdên Sovyetê ye, lewre ji ber agahîyên dijberî hev, mirov nikare ji nav derkeve bê kê ew alfabe amade kirîye. Ji ber ku digel ku navê Orbîlî û Maragûlov di amadekirina vê alfabe de bi pêş derdikeve jî, di gellek çavkanîyan de tê gotin ku Erebê Şemo yek ji amadekarên wê ye. Gava ku me piçekî da dû vê agahîyê, em lê hay bûn ku Erebê Şemo rasterast tev li xebata amadekirina alfabe latînî nebûye. Bi qasî ku tê fahmkirin, di nava kurdên Sovyetê de hin agahîyên bi wî rengî hene ku rûyê li berzanîneke rast digirin. Dibe ku wê demê weha bû û navdarbûyin di dema Partîyê de gellekî bi kérî nivîskar û rewşenbîrên kurd dihat. Lîbelê, iroj hin mijarên wê demê di serê mirov de ne zelal in. Ji ber wê, lazim e ku heta delîlên xurt nebin, mirov di derheqê berhemên wê demê de îddiyayê mezin neke, dê ji bo zanistîya kurdî û zanîna dîroka ziman û wêjeya kurdî jî baştir bibe. Jixwe

di zanistîyê de divê mirov "septik" (şikbir) be.

Yek ji wan agahîyên ku nivîskarê vê nivîsê jê guman kir, li ser romana Erebê Şemo ya bi navê "Şivanê Kurmanca" bû. Di-hat gotin ku ew roman bi kurdî hatîye nivîsandin, lîbelê kurdîya wê peyda nabe û ji ber wê ye ku herkesî "wersiyona Nûreddîn Zaza" dixwend. Me di çend nivîsên xwe yên berê de behsa vê mijarê kiribû û dabû zanîn ku tu agahî di destê me de nînin ku em bibêjin ew roman rasterast bi kurdî hatîye nivîsandin, ji ber ku çapa wê ya rûsî berî ya kurdî ye û bêtir dikeve serê mirov ku ew roman ji alîyê nivîskarê xwe ve ji rûsî hatibe wergerandin. Me bi vî awayî, di rojnameya *Peyama Kurd* de, di sala 2005an de, nîqaşek jî dabû destpêkirin û gotibû ku romana bi destê Erebê Şemo ve bi kurdî hatibe nivîsandin peyda nabe. Wê demê, me ji gellek kesen ku ji kurdên sovyeta kevin in bi rûya emâilan pirsî, lîbelê em bi rûya Nizamettin Elçi ve lê hay bûn ku ew roman bi kurdîya Erebê Şemo jî heyе. Digel ku gellek kesan behsa wersiyona kurdî ya dema Erebê Şemo kirine jî, cara yekem bû yekî digot "li cem min heyе." Hingê, me di cih de kopyayeke wê romanê ji birêz Nizamettin Elçi xwest û me piştî ku di *Peyama Kurd* de behsa wê kir, ew wersiyon li gellek rewşenbîr û nivîskaran belav kir.

Vê tecrubeyê kir ku li ser eslî wê romanê guman bi me re çêbibin. Bi qasî ku tê fahmkirin di sala 1931ê de ew roman bi navê *Kurdiski Pastux* bi rûsî hatîye çapkirin û bi dû re, weke ku me di wê nivîsa xwe de gotibû, bûye "wergera wergera wergerê" û bi qelema Nûreddîn Zaza ve di

1947an de li Beyrûdê hatîye çapkirin û gihiştîye heta dema me. Li ser çapa wê ya kurmancî ku me peyda kir jî "1935" dînîvisîne. Delîlek bi tenê di dest de heye û ew jî hevpeyvîneke Erebê Şemo ye ku dibêje wî kurmancîya wê berî rûsîya wê nivîsandîye, lê bi dû re çap kirîye. Bê guman, kes ji me nikare vê agahîyê piştrast bike. Lewre, ji bo ku rûsîya wê bikare di 1931ê de were çapkirin, divê kurmancîya wê berî wê bi kêmanî bi salekê ve hatibe nivîsandin. Em dizanin ku wê demê kurmancî serbest bû û hetta ku bi fermî li ser alfabekeyeke wê xebat dihatin çêkirin. Heger bi rastî jî kurmancîya wê amade bû, gelo çîma Erebê Şemo ew rawestand û piştî rûsîya wê çap kir? Ev pirs ne zelal in û mirov ji daxuyanîya Erebê Şemo jî dikeve şikê.

Lewre, mirov fahm dike ku Erebê Şemo hewil dide ku xwe weke pêşengê wêjeya kurdî bide naskirin. Jixwe Erebê Şemo yek ji pêşengê wêjeya kurdî ye, lîbelê ji bo "yekem" bûna wî, hin pirs hene ku divê bêne bersivandin.

Daxuyanîyên Erebê Şemo ne bi tenê di warê romana wî de şikê bi mirov re çêdikin. Ew û herweha hin nivîskar û rewşenbîrên kurd yên dema wî jî û yên piştî wî jî destnîşan dikin û ketine nava hewlekê ku işpat bikin ku Erebê Şemo yek ji amadekarên alfabe ya kurdî ya latînî ye. Em dizanin ku alfabekey wê demê hatîye amadekirin, lewre belge di dest de hene û eşkere ye. Lîbelê, pirs a navê Erebê Şemo yê li ser wê alfabeşî şikê bi mirov re çêdike, lewre ew alfabe li ser navê Isahak Maragûlov di sala 1929an de hatîye tesdîqkirin û çapkiran. Heger weha be, gelo çîma û çawa navê Erebê Şemo lê hatîye

zêdekirin? Emê li ser mijara romana "Şivanê Kurmanca" nekevin nîqaşê. Lewre, me berê jî gotîye ku yekem romana kurdî "Mem û Zîn" e û emê di nivîseke din de dîsa li ser vê mijarê bisekinin. Lîbelê, pirsa alfabe yekem romana kurdî "Mem û Zîn" e û emê di nivîseke din de dîsa li ser vê mijarê bisekinin. Lîbelê, pirsa alfabe yekem romana kurdî "Mem û Zîn" e û emê di nivîseke din de dîsa li ser vê mijarê bisekinin.

Gelo kê ew alfabe çêkirîye? Ji bo çi bi dû re gellek kes li wê alfabe xwedî derketine? Ji bo çi navê gellek kesan di amadeke-rina wê alfabe de tê hildan? Ma gelo bi rastî jî ew kes tev li xebata amadeke-rina alfabe bûne, an hin kes dixwazin weke agahîyên li ser "romana yekem", bêyî ku pişta xwe bidin delîlan, agahîyên çewt bidin xelkê?

Me pirsa alfabe û Erebê Şemo ji Celîlê Celîl kir. Celîlê Celîl bi xwe jî di pirtûka xwe ya bi navê "13 rûpelên balkêş" de behsa wê alfabe de tê hildan? Ma gelo bi rastî jî ew kes tev li xebata amadeke-rina alfabe bûne, an hin kes dixwazin weke agahîyên li ser "romana yekem", bêyî ku pişta xwe bidin delîlan, agahîyên çewt bidin xelkê?

Em pirs û bersivêne wê hev-peyvînê li jêrê çap dikin:

Îbrahîm Seydo: Digel ku tu dibêjî ku Maragûlov ew alfabe amade kirîye, ji bo çi navê Erebê Şemo wekî avakirê alfabe latînî ya kurdî tê gotin?

Celîlê Celîl: Di dema xwe de û heta mirina Maragûlov jî, navê Maragûlov weke avakirê wê alfabe derbas dibû. Bi dû re, sê çar sal bi şûn de, di 1938an de edebîyata kurdî rawestîya. Di destpêka şerê cîhanî yê duym de, herfîn latînî ji Sovyetê rakin û reform kîn û milletên ku latînî bi kar dianîn derbasî ser alfabe kirîlî kîn. Edî kesî nema behsa alfabe latînî jî kir. Çunkî

sîyaseta wê demê, bi emrê Stalîn weha bû û herkesî bi ya sistêmê kir. Pişti Stalîn, alfabe bi temamî kirîlî bû. Pişti mirina Stalîn, Erebê Şemo ji surgunê vege-riya û mafêñ xwe yên wendakirî hêdî hêdî ve-gerandin. Hin tişt digotin ku wî bi tenê bi rîya bi bîranînê xwe ve destek dikirin û dixwest weha weke rastîyê bide ispatkirin. Yen din jî ku munaqaşeya vê mijarê dikir, li gora dilê Erebê Şemo dînivîsandin.

Î. S.: Ma kesî ev rewş munaqaşea nekir?

C. C.: Ew munaqaşea di navbera min û Karlênen Çeçen de jî di nava Akademîya zanistîya Ermenîstanê de derbas bû. Karlênen berê di çêkirina alfabe de bi tenê navê Erebê Şemo dida, bi dû re jî navê wan herduyan dan. Dema ku rojekê me munaqaşea dikir, Xalid Mûradeviç Çetoyevê kurdologe Ermenîstanê û Hamlet Yeganyanê profesorê İranolojiyê jî hazir bûnî û bala xwe dan ser munaqaşeya me. Yeganyan di nava wê munaqaşeyê de û jî Mûradeviç re got «Xalid Mûradeviç, wextê ku te lêkolîna xwe ya li ser kurdîn Ermenîstanê nivîsî, te di nava arşîva partîyê de jî kar kir. Di nava arşîvan de gerek li ser vê mijarê dokument hebin. Ka tu qet rastî wan dokumentan nehatî?» Mûradeviç dengê xwe kêm kir û bêdilî xwe got, «belê, di arşîvan de ew alfabe li ser navê Maragûlov e.» Mûradeviç bi xwe jî di nivîsîn xwe de nedigot ku Maragûlov xwedîyê wê alfabe ye û navê Erebê Şemo jî pê re hildida.

Î. S.: Ë cîma ne kesekî din û navê Erebê Şemo pê re dihat gotin? Ev nayê wê mahneyê ku Erebê Şemo ji alîyekî ve tevlî wê alfabe bûye? An jî, ma qey jî ber xwe derdixistin?

Erebê Şemo

C. C.: Di vê pirsê de, hin rastî jî hene. Erebê Şemo heta salêñ sîhî, navekî xuya bû di nava kurdan de. Him karêñ kulturî û him jî karêñ partîyê dikirin. Gellekî jîr û jêhatî bû. Eger di sala 1929an de alfabe hate çêkirin, ji wî pê ve kesekî din nikarîbû bigotaya «ez jî tê de bûm.» Rastî ew e ku pirsgirêka alfabe wê demê di nava kurdan de gellekî aktuel bû. Ji bona ku ji alîyê dewletê ve jî were qebûlkirin, rewşenbîrên kurd û ermenîyan hewil didan vê projeyê. Lî di nava gişan de herî zêde navê Şamilov (Erebê Şemo) hebû, lewre ew di nava karêñ fermî de berpirs bû û naskirî bû. Çêkirina alfabe tiştik e û piştgirî û xebata ji bo avakirina wê tiştikî din e. Di vê yekê de keda wî heye. Maqaleyê wî yên di vî warî de hene ku piştgirîya alfabe ye û kurdî dike. Wexta ku Maragûlov li ser alfabe kar kirîye jî, gellek caran berê xwe daye Erebê Şemo. Wan di wezaretê de bi hev re kar dikir û hevdu didît. Di warê fonetîka kurdî de, Maragûlov pirs ji wî jî kirine. Pişti sirgunê, gava ku Erebê Şemo vege-riya,

“Ka ez jî bipirsim, gelo kê lêkolîn kirîye û delîl nîşan daye ku mirov bikare bibêje ku Erebê Şemo jî di dema Maragulov de xwedîyê vê alfabetê bû. Navê wî piştî mirina wî û hê piştî vegera Erebê Şemo ya ji surgunê tevlî vê alfabetê bû. Ew kesên ku iddia dîkin ku Erebê Şemo ew alfabe ava kirîye, bi tenê dibêjin û tu delîlan nîşan nadin”

rewş guherîbû. Piştî vegera xwe, xwest ku alfabe li ser navê wî bê naskirin. Herkes xwedîyê nivîsa xwe ye, lê ji bo rastîyên dîrokî dokument lazim in. Argumentên Erebê Şemo bi tenê peyvîn wî û bîranînê wî bûn. Ëdî ew li ser bextê wî ye. Maragûlov, gava ku ew alfabe ava kir, li ser navê xwe weke fermî şand komisyonê û hate qebûlkirin û maqaleyên zanistî jî li ser prensîbêñ wê alfabetê çap kirine.

Î.S.: Ji bo çi di dema qebûlkirina alfabetê de Erebê Şemo negot ku ew jî xwedîyê alfabetê ye? Hê Maragûlov sax bû. Ma ne çêtir bû ku rastî wê demê eşkere bibûya?

C. C.: Ez wê demê hazır nebûm. Ez hê zarok bûm. Lê ez jî ji te dipirsim. Çima digel ku rojname û kovarêñ wê demê, hemûyan di behsa vê alfabetê de navê Maragûlov bi tenê didan, weke ku ew xwedîyê alfabetê bû û heta rojnameger jî diçûn cem wî û hevpeyvîn bi wî re dikirin. Îcar niha ez dipirsim. Heger xwedî Erebê Şemo be an jî ew jî yek jî xwedîyan be, çima li dijî wê derneket ku alfabe li ser navê Maragûlov were çapkiran?

Î.S.: Ew alfabe çawa hat qebûlkirin?

C.C.: Gava ku alfabe xelas bû, komisyonâ Bakuyê ew qebûl kir. Lewre, şertên zanistîyê hebûn ji

bo alfabeteyan. Komisyonâ ziman nan wê demê li Bakuyê bû. Wê komisyonê bingehêke alfabetaya latînî çêkiribû û li gorî foneman ziman ji pisporêñ wî zimanî re hiştibûn. Wan ew alfabetaya Maragûlov şandin Ermenîstanê jî û xwestin ku di nava rewşenbîr û sîyasetmedarêñ kurd û ermenî de were munaqaşekirin. Di ci-vîneke berfireh de, rewşenbîr û sîyasetmedaran li ser alfabetê munaqaşê kirin û ew alfabe hate qebûlkirin. Niha ez dibînim ku hin herfêñ Maragûlov bi dû re di pratîkê de hatin guhertin, lê ew bi tenê yek an du herf bûn, wekî din, weke xwe ma. Erebê Şemo jî weke gellek rewşenbîrêñ kurd û ermenî ku baş bi kurdî zanîbûn alîkarîya belavkirina wê alfabetê kir. Kitêb dînîvîsîn û didan amadekirin ku yek jî wan «Xo Xo hînbûna zmanê kurdî» ye. Li ser vê pirtûkê navê Maragûlov hatîye nivîsandin û piştî Maragûlov jî navê Erebê Şemo weke E.Ş. hatîye nivîsandin.

Î.S.: Gelo kesên ku behsa Erebê Şemo weke avakirê alfabetaya latînî dikirin, ev agahî weke delîl nîşan didan?

C.C.: Na. Tu delîlên wan di vî warî de tuneye. Ev ne alfabe ye. Ew bi tenê kitêba hînbûnê ye û piştî alfabetê derketîye. Ji ber wê, mirov nikare wê weke delîl qebûl bike.

Î.S.: Madem ewqas dokument hene ku dîyar dîkin ku Maragûlov xwedîyê alfabetê ye, gelo ji bo çi kesên din jî piştgirîya Erebê Şemo kirin?

C.C.: Ka ez jî bipirsim, gelo kê lêkolîn kirîye û delîl nîşan daye ku mirov bikare bibêje ku Erebê Şemo jî di dema Maragulov de xwedîyê vê alfabetê bû. Navê wî piştî mirina wî û hê piştî vegera Erebê Şemo ya ji surgunê tevlî vê alfabetê bû. Ew kesên ku iddia dîkin ku Erebê Şemo ew alfabe ava kirîye, bi tenê dibêjin û tu delîlan nîşan nadin. Di Rêya Teze de jî wê demê kesek behsa Erebê Şemo nake û bi tenê navê Maragûlov tê dayin.

Î.S.: Gava ku alfabe hat qebûlkirin, Erebê Şemo çi dikir?

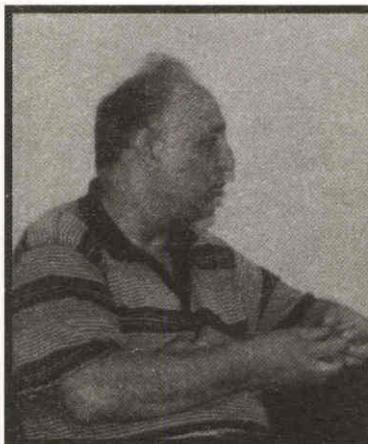
C.C.: Gava ku alfabe hat naskirin, Erebê Şemo bi xwe jî li ser wê nivîsand û pîroz kir. Xelkê digot Maragûlov e û Erebê Şemo jî ew pîroz dikir û li dijî wê dernediket. Ma ev ne delîl e ku Maragûlov xwedîyê alfabetê ye. Şamilov sax bû û karîbû li heqê xwe xwedî derketaya û tu qedexe jî nebûn. Jixwe Maragûlov jî di hevpeyvîna xwe de navê Erebê Şemo hildide û spasîya wî jî dike.

Î.S.: Gelo kesekî din alîkarîya Maragûlov kiribû?

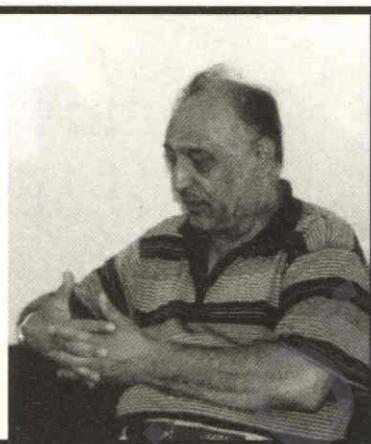
C.C.: Heger nuh dest pê kîribûya, dê gellek alîkarî jê re lazim bûya. Nivîsen ku li ser vê mijarê di çapemenîya rûsî ya berî bolşevîzmê de hatine çapkiran, nîşan didin ku Maragûlov li ser alfabetaya kurdî dixebeitî. Yanî, nêzî bîst salan li ser xebitîye û bala wî tim li ser bûye.

Î.S.: Maragûlov di hevpeyvînê de li ser wî çi dibêje?

C.C.: Maragulov dibêje ku wî

"Heger hinek şika
min jê hebûya, min
nedinivîsand.
EZ dîroknas im. EZ nivîsên
xwe bi delîl û dokumen-
tan dinivîsînim. Heta ku di
destê min de
argument nebin, ez qet
nanivîsînim."

carinan ji bo pirsgirêkên fonetikê
ji Erebê Şemo jî alîkarî wergirtîye
û navê wî jixwe hildide.

**Î.S.: Ma ji bo vê alîkarîyê Ere-
bê Şemo dibe şîrîkê avakirina
alfabeyê?**

C.C.: Ma qedexe ye ku mirov di
dema lêkolînan de ji derdora xwe,
ji hevalên xwe hin tiştan bipirse û
li gora wê ji agahîyên wan ıstifade
bike? Normal e ku wî jî ji derdora
xwe pîrsîye û Şamilov jî wê demê
nêzîkî wî bû li wezaretê bi hev re
dixebitîn. Maragûlov jî, ji ber ku
nêzîkî wî bû, ew pirs ji wî kiribûn û
ev gellekî normal e. Gellek kesan
di lêkolînen xwe de pirs ji hinêñ
din kirine, lêbelê kesekî negotiye
«ez jî şîrikê wî me».

**Î.S.: Tu bawer dikî ku rojekê
eslê vê bûyerê bi rastî jî derkeve
holê?**

C.C.: Qet gumana min nîne.
Heger hinek şika min jê hebûya,
min nedinivîsand. EZ dîroknas im.
EZ nivîsên xwe bi delîl û dokumen-
tan dinivîsînim. Heta ku di destê
min de argument nebin, ez qet
nanivîsînim. Heger delîleke li dijî
vê rastîyê hebûya, heta nuha dê
derketaya. Heger bi dû re derkeve
jî, ezê jî ji wê delîlê ıstifade bikim û
«şâşîya xwe» sererast bikim.

**Î.S.: Niha hin lêkolînen nû
wekî yên Nizamettin Elçi amade
dibin û behsa vê pîrsê jî dikin û
dibêjin ku Erebê Şemo jî di nava
avakirina wê alfabetê de ye. Tu li
ser wan ci dibêjî?**

C.C.: Eger li ser delîlen heta
niha hebûye, ew jî heman tezê
diparêzin, mirov nikare ji wan re
bibêje lêkolîn. Ew demkêşî ye û li
gora zanistîyê nîne. Lêkolîn divê
li ser bixebite û rastîyê weha eş-
kere bike ku mirov nikaribe li dij
derkeve. Lê kesen weha, bi tenê
dibêjin ku Erebê Şemo jî di nav de
ye û tiştekî din nabêjin. Ev kar bi
peyvan nabe.

**Î.S.: Kesên ku navê Erebê
Şemo ji bo vê alfabetê hildidin,
ew jî navê Xalid Mûradeviç didin.
Ev kes behsa Orbelî jî dikin ku li
ser vê mijarê xebitîye û dibêjin
ku ji sê kesen ku di sala 1928an
de ji bo avakirina alfabetê hatine
dîyarkirin yek ji wan Erebê Şemo
ye. Yen din jî Muravyan û Teymu-
rov in. Gelo ev ne delîl in?**

C.C.: Ez bawer im kesen ku
pişta xwe dispêrin van agahîyan
ew agahî baş fahm nekirine.
Navê Muravyan tê de tê gotin,
ew wê demê wezirek bû û dostê
kurdan bû, lê Muravyan bi kurdî
nizanîbû û Teymurov jî eleqe-

ya bi rewşenbirîyê ve tunebû.
Ew bolşevîkekî kevn, mîrxasekî
şoreşê bû. Ez bawer im ku ev
hersê kes hatine dîyarkirin, da
ku li ser vî karî bisekinin û bidin
kirin. Lê dîsa jî heta ku ez belgeya
wê agahîyê nebînim, ez nikarim
tiştekî bibêjim. Bi tenê ez dikar-
im bibêjim ku ew herdu kesen
din nikarîbûn ev kar bikirana û
eleqaya wan bi vî karî tuneye.
Li gorî min, ew belge rast fahm
nekirine. Ji ber ku, heger Erebê
Şemo û Maragûlov bi hevdu re
xebitîbin, navê herduyan li ser
pirtûka "Xo Xo hînbûna xandina
nvîsara Kurmanci" heye, hingê
ji bo ci li ser alfabetê jî navê wî
nehat nivîsandin? Ev hemû pirs,
agahîyên ku Erebê Şemo dane û
kesen din jî iddia dikin têk dibin.

**Î.S.: Gellek spas ezbenî, saeta
te xweş!**

C.C.: Heger ev hevpeyvîn hi-
nek alîkarîya naskirina rastîyê
bike, ezê spasdar bim. ■

Li gundê Sîsîfosê rojeke nîsanê

Cahit Koytak

Ji tirkî: Baran Çaçan

Cerdevanêñ gund çekêñ xwe dîsa
Zivirandin ser gundiyan.

Li hember gur û çeqelan berxên me
Li hember xenzîrêñ how zevîyêñ me
Ji bo ku biparêzin
Me ji qirika bebik û sêwîyêñ xwe birriye
Ewêñ ku me çek avêtî ser milêñ wa
Ewêñ ku me cil û çek li wan pêçaye
Ew cerdevanêñ ku
Me xwarin û vexwarin daye wan
Carek di jî berê çekêñ xwe dan
Ser gundiyan bêdev û bêzmanan.
Berê çekêñ xwe dan
Ser gundiyan di kar û xebatêñ xwe de
Ewêñ di erd û baxçeyêñ xwe de dişixulin
Ewêñ axê bi niçikêñ hestîyen xwe dajon
Ewêñ aşef dikin zevîyan.

Ü li me ferman kirin ku
Em dîsa bikevin ser çogan
Ü toza postalêñ wan bigrin;

Pispis û parazîtêñ gund
Ebeboz û peyagirêñ gund jî
Li çepikan xistin ji wan re, dev bişirîn,
Li tenekê xistin
Ü dest bi leyîstinê kirin.

Bi wî awayî, carek din jî,
Li ber zarokêñ me heqaret li me kirin;
Li ber jinêñ me, em bi girî kirin
Li ber der û dor, li ber gundê cîranan
Serê me berjêr kirin.

Bi wî awayî, carek din jî,
Herî azad, herî ava,
Li hember gur û çeqelan biamînî
Dest bi dest, mil bi mil
Hewesa xebitandin û lebitîn
Hilberandin û parî kirin
Ü hevdu hezkirina me
Ber gewriya me de hiştin.

Lê dema evana dibûn,
Ji her tiştî bêxeber dînê gund,
Hewayê de bi hejikandina çoyê xwe,
Ji serê meydânê bi bazdanê hat
Ü bi işaretêñ xasî bêzmanan,
Ji me re ew dara ku
Di nav şafirê bidırış de hişk bûye
Mizgîna hêşînbûna wê
Salan dûv salan mizgîna
Çîcek dayîna wê anî.

Ü pê ve kir:
Di bin dara hêjîrê de jî
Meryema bakîre vê carê,
Gedeyek mîna stêrk ne tenê,
Gedeyen mîna stêrkan,
Qîzen mîna hîvan,
Wek mu'cîze, cêwîyan,
Pêncberan, nehan
Anîye dinê...

Ü destpêkirina axaftina bebikan
Çer hatine dinê...

Mela Mehmûdê Bazîdî

Naci Kutlay

Ez bi dil û can silavên xwe yên germin pêşkêşî we hemûyan dikim. Sipasiya Wezereta Rewşenbîrî û Komala Nivîskarê Duhokê û yên ku ev çalakî amade kirine dikim. We tiştekî pir giranbuha anîye cî. Eger hûn nebûna yekî wek Mela Mehmûdê Bazîdî, yekî ku ji bo çand û kultura kurdan xizmet kirîye, yê nehata bîranîn.

Gerek em bê kîmasî qebûl bikin, em kurdêن bakur, me seydayê mezin, Mela Mehmûd rind û zêde nas nekirîye. Ev kîmasîyeke girîng e.

Ez ji derdora Araratê û Bazîdê hatim, silav, dostanî û xweşî xwestinêن wan pêşkêşî we dikim.

Hevalên din dûr û dirêj qala Mela Mehmûd kirin û hinek jî yê sibê dom bikin. Babeta min, di dewra Mela Bazîdî de rewşa siyasi û civakî ya kurdî ye. Hûn baş dizanîn ku ev babet gelekî fireh e.

Çimkî Mela di sedsala 19an de jîya û ev sedsal bo Osmanîyan û kurdan demeke taybet e. Gelek guhastin di vê sedsalê de qewimîn û hatin cî. Dîtinêن Ewrûpayî û nûjen, rêxistinêن çandî û eko-

nomîk, him di jîyana kurdan de û him jî ya Osmanîyan de hatin serdemeka nû.

Mela Mehmûd li Beyazîdê dijîya. Kurd jê re Bazîd dibêjin. Ev der, di nav sînorêن Osmanî, Îran û Rûsyayê de ye. Di vî quncikî de jîyan pir bi zehmet bû. Di mabeyne sê dewletan de jîyana siyasi, çandî û fikrî pir probleman zêde dike. Mela di vê demê de bû şahidê van hemû babetan.

Di sedsala 19an de xaneda-nîyen kurdan, Mîrên mezin li dijî Osmanîyan serî hildan. Qedera sê sed salan bi Osmanîyan re taybetî idare kirin. Nîv bi serê xwe bûn kurdêن heremê.

Babanîyan di 1806an de, Mîr Mihammed di 1836an de û Mîrê Botan Mîr Bedirxan di 1846an de û Yezdanşerî dîsa di 1853-54an de serî hildan. Ev heremên ku van mîran lê serî hildan, nêzîkî hev bûn, çend sed kilometre di mabeyna van herêman de heye, yek jî di mabeyna serhildanêن wan de dehsal hebûn. Mîrên kurdan bi hev re hereket nekirin û hevdû negirtin. Mîr û derebegêن kurdan bûn, netewetî di şerêن wan de xurt nînbû.

Gerek em bê kîmasî qebûl bikin, em kurdêن bakur, me seydayê mezin, Mela Mehmûd rind û zêde nas nekirîye. Ev kîmasîyeke girîng e. Ez ji derdora Araratê û Bazîdê hatim, silav, dostanî û xweşî xwestinêن wan pêşkêşî we dikim.

Mela Mehmûd di vê demê de, ev bûyer dîtin û têgihîst. Di nîvê sedsala 19an de Konsolosê Rûsyayê A. Jaba hat Erzirûmê. Hînî kurdî bûbû. Bi serokeşîren kurdan re têkilî danî, xwest ku jîyan, foklor û wejeya wan nas bike. Bi saya Mela Mehmûd ev firsed bi dest xist. Tişten çandî kom kir û şand zanîngeha Petersbûrgê. Mela li Erzirûmê bû û hevdû nas kirin, dest bi xebatê kirin. Mela yekî têgihîstî bû û ji jîyanê dersên mezin girtibûn.

Civaka kurdî di halê eşîratîyê de bû, feodalîzm qerekterê cıvakî bû. Kurd, hinekên wan binecî bûn, hinekên wan jî koçer bûn, lêbelê nîvkoçeri jî hebûn. Li Kurdistanê medreseyen bi nav û deng zêde bûn. Li van medresan seydayen jîr û zana dihatin naskirin. Di van medreseyan de erebî, farisî, osmanî û kurdî ders didan. Şâîr û filozofen kurdî ne kêm bûn. Feodalanan alîkarîya van medresan dikir.

Lêbelê Osmanî jî dihatin guhastin. Ji Ewrûpayê dîtin û fîkrîn nûjen tesîr li ser Osmanîyan dikir. "Osmanîyan Ciwan" li ser azadîyê û jîyana serbest, dinivîsin û rojname derdixistin. Kêm be ji, li Kurdistanê jî erka van guhastinan dibû.

Milkîyeta erdê yê Siltan û dewletê bû. Di sala 1858an de zagonek hat qebûlkirin, bi vê yasayê, "kes" jî xweyî erd dibûn. Xwestin ew bû ku, gundî û koçer bira di gundan de binecî bibin. Koçerî ji holê rabe. Wisa nebû; lêbelê koçerî kêm bû.

Mîrên kurdan bi ser neketin û ji holê rabûn. Axa û begêن piçûk xurt bûn di dewsâ wan mîran de. Lê, ya herî balkêş, şêx û oldarêن mezin her çûn xurt bûn. Dewsâ

Mîran, demeka nû hat, ew jî dewra şêxan bû. Hîssêne netewîti ket bin bandora şêxen wek Şêxen Nehri. Nexqşîbendîti li ser Kurdistanê tesîr kir, Terîqeta Qadîrî ber ve qelsbûnê çû, Neqşîbendî xurt bûn. Di medreseyen Kurdistanê de Neqşîbendîti her pêş de çû.

Di 1864an de "Hemwelatîbûn" bi qanûnê hat damezirandin. Bazarvanî û ticaret jî pêş de çû, bi Ingîlttere, Emerîka, Fransa û dewletên Ewrûpa yên din ve hevkârî hat çêkirin. Li Kurdistanê jî tesîrên mezin bûn. Li Kurdistanê têkilîyen kapîtalîstî her çûn zêde bûn.

Sed car heyf e ku Mela Mehmûd baş nehat naskirinê. Hemû civakên din, rewşenbirêن xwe bi cîhanê didin naskirin û bîranîn... Derengmayina me bira bibe cara dawîn.

Mela Mehmûd zanayekî bê hempa ye. Şerefnameya Şerefjan ku bi Farisî hatibû nîvîsandin, ev pirtûk wergerande kurdî. Bi saya serê seyda, cîhanê ev pirtûk bi dest xist û wergerandin zimanê din. Mela şagirdê Ehmedê Xanî ye

ku nîvîsên xwe bi kurdî nîvîsîye.

Mela, dema navendîyê, 500 saliyê berê anî gihande sala 1850an. Çîrokêن kurdî, farisî, erebî û osmanî kom kirin û wergerandin kurdî.

Mela kesekî diplomat bû, Osmanî hewcedar bûn ku ew şandin ba Mîr Bedirxan, da ku bikeve mabeyna Osmanîyan û Mîr Bedirxan.

'Urf û edetên kurdan bi kurdî nîvîsî û di vê pirtûkê de çand, folklor û ekonomiya kurdan nîvîsî.

Mela jîr, têgihîstî û hemdemî bû. Bi saya serê wî, gelek dest-nîvîsên kurdîji mirinê û windabûnê xelas bûn.

Tiştekî vekirî heye, Mela Mehmûd, dema kurdên berê tîne ser ziman. Ew kurd gundî ne, eşîr in, zevîyan dicînin û cot dîkin. Dema nû hê nehatîye Kurdistanê, cıvaka mekîne û industrîyê nînin. Lê işaretên wê jî meriv dikare di nav berhemên wî de bibîne.

Mela ferheng çêkirine. Ev kar karekî modern e. Meriv dikare bibêje; A. Jaba alîkarîya Mele Mehmûd û Mela Mehmûd jî alîkarîya Jaba kirîye. Herdu camîran karekî bê hempa kirin, nêzîkî 50-60 destnîvîsên kurdî kom kirin û parastin.

Silavên germîn ji bo van pisporan, silav û hurmet ji bo we guhdaran. ■

* "Ev nîvîs di Çirîya Paşîn ya 2009an de li Dihokê, Komela Nîvîskaran û Wezereta Çandî ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê, weki axavtin hatîye pêşkêşkirin."

Li ser şopa Bedirxanîyan

Ehmed Akin
ehmedakin1@nefel.com

Hinin nav hene ku di nava miletê xwe û cîhanê de sembol in. Ew qewm û ew nav bi hev ve girêdayî ne, mîna çerm û hestî ne, bê hev nabin.

Ku navê Almanan tê gotin, pê re navê Bismarck derbas di-be; gava qala Fransizan tê kirin, navên Napoleon û de Gaulle di *backgroundê* de cihê xwe digrin. Tirk? Fatih Sultan Mehmet... Misal li dû mîsalê... Qewmên din, sembolên din...

Ma gelo gava qala kurdan tê kirin, kîjan nav têna bîra meriv? Kîjan nav têna bîra te? Selaheddînê Eyyûbî? Şêx Ubeydullahê Nehri? Şerefhanê Bidîsî? Mala Berzanîyan? Kurd û kîjan nav? Kîjan nav, kurd û kurdayetîyê sembolize dike?

Belê, ez nizanim niha di serê te de ci derbas dibe, lê gava kelîmeyên kurd û kurdî derbas diban, navekî di mejîyê min de gelekî zû cîyê xwe digre: Mala Bedirxanîyan. Rêya kê bi kurdî û tarîxa kurdan ketibe, ew rastî vî navî tê; ci zû, ci dereng.

Min cara ewil kîjan wextî ev nav bihîst? Ez zorê didim hafiza

xwe... Kîjan wext? Ev kesin e: Di salên xortanîyê de, hê panzdeh-şanzdeh salî bûm, min ev nav bihîst... Û ji wê demê vir ve (wayê bûne panzdeh sal), her û her li ser şopa wan im...

Hevnasîna me ji kitêba "Grama-mera Kurdi" ya Mîr Celadet û Roger Lescot dest pê kir. Ev kitêba ku bi rojan ji destê min derne-diket, bûbû kanîyek ji bo min. Tesîra vê kitêbê sirf ji ber hînbûna qaîdeyên kurdîya nivîskî nebû, na ji wê zêdetir bû: Ez li ber zîrekîya Mîr hercarê matmayî dimam... Ku merivek di nava wan şertêni bi zehmet de bikaribe ewqas sistematîk bixebite... Ez heyranê wî mejîyî bûm.

Dûre min di sala 1997an de "Günlük Notlar" yên Mîr Celadet dît. Berê ewil zêde bala min nekişand; min carekê di ser re xwend û ewqas. Lê wê pêşî li min berne-da. Dûre bi caran ez lê vegerîyam. Ez niha dizanim ka çîma min dev jê bernedida. Yek: Camerekî kurd ta di wê demê de, 60-70 sal berîya min ew dixwendin, dest bi nivîsîna rojaneyan kiribû. Ev gelek balkêş bû. Ka li tarîxa me mêze bikin, mîsaleke wisa heye? Hûnê

Gava kelîmeyên
kurd û kurdî
derbas diban, navekî
di mejîyê min de gelekî
zû cîyê xwe digre:
Mala Bedirxanîyan.
Rêya kê bi kurdî û tarîxa
kurdan ketibe, ew rastî
vî navî tê; ci zû,
ci dereng.

numûneyên ewha zêde nebînin. Dudu: Mîr heyştê sal berê çûbû Almanyayê û wî li wir unîversîte xwendibû...

Bi qasî deh salan dû re ez cardin li kitêbê vegevêiyam. Ji alîyekî min cardin ew jêhatibûn, zîrekbûn, enerjî, eleqe, meraq û gelek xisûsiyên baş dîtin... Mîsalek: Pere tuneye pê xwarinê bikire, lê ew dîsa jî li ser ziman dixebite, kelîmeyên nû hîn dibe, Almanîya xwe pêşde dibe. Yanê bi zikê birçî dersê dixebite. Mîsaleke din: Di serma û seqemê de ew mecbûr e ku li malê di odaya xwe de tevî cil û bergen rûnê, lê dîsa jî dev ji elimandinê bernade.

Li vê heyecan û meraqê mêze bikin: Bê pere û pol ew bi bisikletî li gelek bajarê Almanyayê digere, da ku ew wan ji nêzîk va nas bike. Na, te şaş nebihîst: BI BISIKLETÎ HEZARAN KM.

Bi sedan mîsalên ji heyata Mîr bala min dikişînin. Lê tişta herî balkêş? Trajedî! Tu dibê qey Mîr ji bona ku trajedîyan bijî hatîyê heyatê. Ew ji Stenbolê tê Almanyayê. Gava li wir e, bi carekê ve ekonomiya Almanyayê tevlîhev dibe, serobino dibe; devaluasyon çêdibe. Peryê wî di rokejekî de qîmetê xwe wenda dike. Heta ku ew li Almanyayê ye ev rewş wisa dewam dike.

Gava ez ji xwîşka xwe, ya ku di universiteyê de tarîxa Almanan dixwîne, re behsa salên ku Mîr li wir dimîne dikim, ew sirf dibêjê "Wîş, heyfa wî". Belê, kambaxbûn ev e: Rabe ji welatê xwe sirgûn be û li wir jî rûyê rehetîyê nebîne. Xezeb li dû te ye; tu jê birevî jî, ew tê, te dibîne. Ji bona ku ez heyata wî ya li sirgûnê baş fêm bikim, ez kitêbên tarîxa Almanan ya wê demê dixwînim.

Netice ji yek kelîmeyekê pêk tê: Tofan. Panzehîra Mîr: Îsrar, 'înat, hînbûn, xwendin, nivîsîn. De we-re, dev ji merivekî weha berde! Na, ne mimkun e. Însanên ewha, merivê her roj nayê dinê. Ew yekta ne, çira ne. Ew derûdorêne xwe ronî dikan. Divê meriv xwe ji ronîya wan bêpar nehêle.

Belê, îdî ez xwe li wê çirayê digrim, pêşî bernadim. HAWARA wî tê hawara min, ew îdî dibe perçeyek ji min, bi min re digere, bi nigan dikeve û dibe bi ruh û can. Hevalekî bi navê Hawar heye di heyata min de.

Evşopandin îdî dibe tiryakîbûn: Li her ciyî tu lê digerî. Di internetê de, di kitêbxaneyan de, di kovar û rojnameyan de. Gava tu www.celadet.com dibînî, ji şabûna her wêneyî ji kefan difirî. Ji bona ku kovara Kurdistanê bikirî, bi kilometreyan rê diç... Kitêb li dû kitêbê... Heta?

Heta ku rojekê min di internetê de emailya qîza Mîr, Sînemxan xanimê dît. Ez ji alîyekî şâ dibim, ji alîyê din ditirsim û dibêjim ka ew cewab nede min.

Lê ew qîza Mîr e, kurd e, 'esil-zade ye, 'esîr e, rola xwe dizane: Bi wê pîrbûnâ xwe mîna qîzeke 'ezeb jêhatî ye û di derengîya şevê de cewaba emailê dide.

Mixabin, îmkana ku em rûbirû hevdû bibînin, nebû. Ew li başûr û ez jî li Ewrûpayê me. Em bi rîya internetê ketin têkilîyê û hin ji pirsên min elaqedar dikan, ji Sînemxan xanimê kir. Keça Mîr texsîr nekir û cewabêne me dan. Mala wê ava.

Çiroka min û hevpeyvîna bi Sînemxan Bedirxanê re ewha bû. Ma gelo ev çirok, çiroka te jî nîne? Şopandina min? Hê jî dewam e...

CELADET,REWŞEN Ü SİNEMXAN BEDIRXAN

Ehmed Akin: Hûn hinekî behsa xwe, zaroktiya xwe, mekteb û karê xwe bikin, gelek baş dibe!

Sînemxan Bedirxan: Ez li 21.03.1938an de li Şamê (Suriye) hatime dinyayê. Li zaroktiya xwe de li maleke pir çandî mezin bûm. Hem bavê min karê rewşenbîrî, nivîs û wergeran dikir û hem jî da-yika min birêvebirê xwendingehê bû. Karê me ne wekî zarokên din bû. Ji bilî ahaftina zimanê Kurdî zimanê din qedexe bû. Bavê min digot, hûn li nav bîyanîyan dijîn û mezin dibin, hûnê her zimanê wan biaxivin û eger li malê hûn kurdi nepeyivin ji xwe cîheke din jî tune ku hûn zimanê xwe yê şîrîn hîn bibin.

Min xwendina xwe ya taybetî li dibistana rahibeyên Fransî qedand. (Franciscaines Missionnaires de Marie), pişti bekaloria min du salan li zanîngeha Şamê beşa yasa xwend. Min xwendina xwe ya li wir neqedand ji ber ku sala 1960an ez bi endezyar Selah Sadallah re zewicîm û hatim Iraqê. Selah Sadallah rewşenbîrekî kurd û bi nav û deng e. Çardeh salên pêşî em li Kerkükê bûn. Pişti beyana Adarê min li Yekitîya Afretên Kurdistanê heta 1974 kar kir. Paşê rejîma Bees em ji Kerkükê derxistin û heya 2006 em li Bexdayê jîyan. Li Bexdayê min xwendina xwe qedand û min bawernameya zimanê Fransî wergird.

Me du zarok hene, keça min Dilnaz ku niha li Parîsê dijî û sê zarokên wê bi navê (Ciwan, Alan, Mîran) hene. Wê jî masterê wergerîyê li zanîngeha Sorbonê xwendîye. Kurê me Azad endezyar e û li Dubai dijî. Ew jî kurek bi navê Alan heye.

Sala 1980an min li Baghdad International School (Xwendige ha Navdewletîya Bexdayê) wekî mamosteyê zimanê Fransî dest bi kar kir. Li sala 2006an li ser daxwaza cenabê Kak Nêçîrvan Barzanî em hatin Hewlîra pay-text. Ji wê demê ve ez li Hewlîre dijîm. Lê mixabin hevjînê min di 18.10.2007an de çû ber dilovanîya Xwedê.

E.A: *Bavê we bi kîjan wêneyî li ber çavêن we ye? Gava hûn wî bibîrtînin, çi tê bîra we?*

S.B: Bavê min weku mirovekî mezin li ber çavêن min e. Wextê ez wî bi bîr tînim, yekser kew tê pêş çavêن min.

E.A: *Çima kew? Kew ci tînin bîra cenabê te?*

S.B: Çiyayên Kurdistanê û berfîn çiyayê Kurdistanê.

E.A: *Têkilîya wî û zarokên wî çawa bû?*

S.B: Têkilîyek biha bû, ji ber ku wî dixwest zarokên wî berî her tiştî kurdên baş bin. Mînak: Me li mal stranbêjek hebû, navê wî Ehmedê Ferman. Ewî stranê kurdî yên Cizîra Botan ji me re distra û çîrokên dîrokî ji me re digotin. Bavê min ji me re Hawar

dixwend û dersê me yê gîring jî ew bû ku em helbestê Cegerxwîn ji ber bikin.

E.A: *Di malê de têkilîya wî û Rewşen xanimê çawa bû? Karê malê parve dikirin yan na?*

S.B: Têkilîya wî li gel Rewşen xanimê têkilîyek bi hurmet û qedir bû. Karê malê li ser stûyê Rewşen xanimê bû, ewî gelek karê din hebû û bi wan ve mi-jul dibû, lê carina keyfa wî dihat ku bikeve metbexê û xwarinekê çêbike. Piştî ku ji nêçîra xezalan vedigerîya, karê wî parvekirina goşt û çêkirina pastırma bû.

E.A: *Heyata rojane ya Mîr Celadet çawa derbas dibû? Merivekî bi plan bû (yanî seetêne raketin, xebat û rabûnê eşkere bûn) yan li gora dilê tevdigerîya?*

S.B: Mîr Celadet mirovekî bi plan bû. Dema nivîsinê, dema mîhvanan, dema piyasê, dema derketinê, dema xewê hemû li gel planeke rojane serî dibir.

E.A: *Meriv gava li heyata Mîr Celadet û Dr. Kamûran mîze dike, meriv dibîne ku ew di şertên herî zehmet de jî ji bona azadîya gelê xwe xebitîne. Wan enerjîya xwe ji ku distandin?*

S.B: Mîr Celadet û Dr Kamûran enerjîya xwe ji welatparêzî û hezkirina welatê xwe distandin.

E.A: *Tê bîra we ku wî ci dixwend? Pirr ji kîjan nivîskarî hezdîkir? Qala wan dikir yan na?*

S.B: Wî her gav Mem û Zîn a Ehmedê Xanî dixwend û ji me re digot û gelek ji helbestê Xanî ji ber kiribûn.

E.A: *Têkilîya wî û xwîşkûbrayê wî çawa bû? Meyla wî li ser kî bû?*

Celadet Bedirxan

S.B: Mixabin têkilîya wî li gel birayê wî xûşkên wî yên li Stenbolê nebû, ji ber nexweşîyêni siyasi, lêbelê peywendîya wî li gel birayê wî Dr. Kamûran ku li Parîsê bû gelek hebû. Bi nameyan agahdarî hevdû dibûn. Meyla wî li ser xûşka wî ya biçük Mezîyet xanim bû. Berî ku emrê Xwedê bike û piştî wê jî nêzîki 30 sal ku hevdû nedîtibûn, Mezîyet xanim hate Şamê û hevdû dîtin (du meh berî emrê Xwedê bike).

E.A: *Kî dihat mala we û diçû, gava Mîr li heyatê bû?*

S.B: Mala me ji hemû kurdêne yên Şamê û binxetê re vekirîbû, li gel hevalê wî yên Ereb û bîyanî.

E.A: *Mehmed Uzun di romana xwe de (Bîra Qederê) behsa heyata rojane ya Celadet dike. Çiqas jê rast e û çiqas jê fiktîv e?*

S.B: Di romana xwe da (Bîra Qederê) behsa tiştîn rast û fiktîv kirîye.

E.A: *Mehmed Uzun dinivîse ku Mîr Celadet doktora kirîye. Ev rast e?*

Cemîd Bedirxan

Kamuran Bedirxan

S.B: Na, Mîr Celadet doktora nekirîye, lîsansa wî bi qanûnê hebû.

E.A: Ez dixwazim hinekî li ser vê meseleyê bisekinim. Cenabê te tiştê ku Mehmed Uzun kirîye, yanê tevlihevkirina jîyana rast û lêzêdekirina tiştên nebûyî, çawa dibîne? Mesela Mîr Celadet doktora nekirîye, ew dibêje ku wî doktora kirîye! Ev mîsalek e. Meriv di romana wî de bi sedan tiştên ne rast yên di derheqê Bedirxanîyan de dibîne.

S.B: Eve roman e û nav romana gelek tişt têñ kêmkirin û zêdekirin.

E.A: Murad Ciwan di kovara Nûdemê de nivîsbû ku Rewşen xanim ji romana Mehmed Uzun (Bîra Qederê) gelek aciz bû. Cenabê te bi vê dizane? Gava erê, sebeb ci bû?

S.B: Rewşen Xanim aciz nebû, nizanim Murad Ciwan ji kuderê van gotinan anîye, min tu car ji dîya xwe vî tişt nebîhistîye.

KAMURAN BEG

E.A: Kamuran beg li ser kîjan mijarî doktora kir? Doktoraya wî li cem we heye? Peyda dibe?

S.B: Kamuran Bey doktora xwe li ser mafê jinan û bi taybet li ser jinêñ Kurd kiribû. Mixabin li cem min nîne. Bawer nakim peyda bibe. Ji ber ku di salêñ şerê cîhanê yê duyemîn de pirtûkxaneya Leipzig şewitî û li nav kaxîzen wî, piştî ku emrê Xwedê kir, min doktoraya wî nedît.

E.A: Em pê dizanin ku, Mîr Kamuran jî li ser ferhengekê xebitiye. Eleqeya wê bi ferhenga Mîr Celadet re heye?

S.B: Mîr Kamuran li ser ferhengek Kurdî û Fransî kar kirîye, piştî koça dawîya wî min da Enstituya Kurdî ya Parîsê (li sala 1983an bi alîkarîya Komara Fransî) da ku çap bikin. Lê mixabin heyâ niha nehatîye çapkîrin. Peywendîya wî li gel ferhenga Mîr Celadet hebû, ez wî ji nameyên ku ji hevdû ra dinivîsandin û behsa gelek peyvan dikîrin dizanim. Çend ji wan namayan di arşîva min de hene.

S.B: Bi helkefta bîranîna Mîr Celadet ya 58 wê ferhenga wî ya Kurdî – Kurdî derkeve.

E.A: Dr. Kamuran di sala 1968an de di UN de li ser heqê kurdan qisedanek kir¹. Cenabê te dizane prosesa pêşîya peyîvînê çawa bû? Kî pê re ket têkilîyê?

S.B: Ez agahdarî vî tiştî nebûm, lê mixabin ez nikarim bersîvek dokumantarı ji we re bidim.

E.A: Reaksiyonên dû re çawa bûn?

S.B: Kamuran beg nûnerê

Barzanî nemir bû û gelek hat û çûnêñ wî hebûn. Kamuran beg li derveyî Parîsê çandingehê (bîstan) hebû û wê çandingehê girew kiribû ta ko bikaribe hat û çûyê Amerîka bike.

E.A: Em pê dizanin ku Kamuran Beg li Ewrûpayê wek konsolosê fexrî yê welatê me dixebeitî. Lê mixabin em pê nizanin kî pê re diket têkilîyê, ci dihat peyivîn. Cenabê te çiqas ji vê xebatê haydar e?

S.B: Têkilîyên wî li gel gelek xelkên navdar hebû bo azadkîna welat.

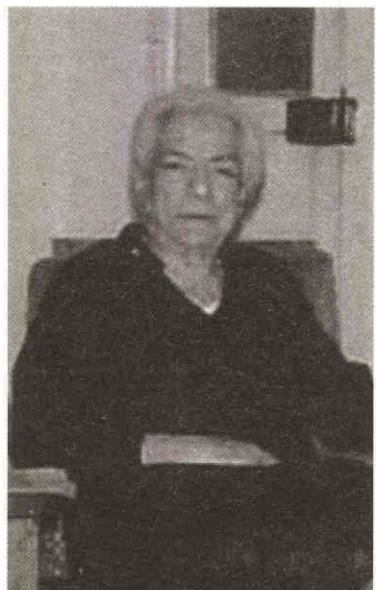
REWŞEN XANIM

E.A: Em pê dizanin ku Rewşen xanim bi nivîsinê mijûl dibû. Ci berhemên wê hene?

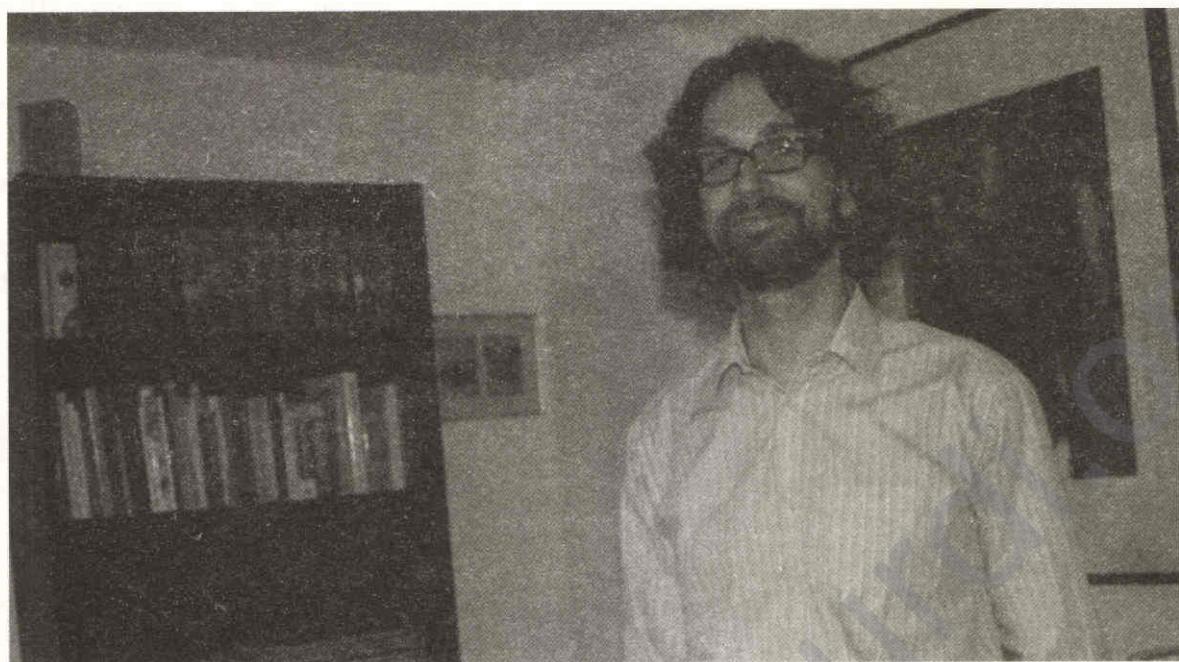
S.B: Niha em hewl didin her ci tiştîn nivîsîne berhev bikin û çap û belav bikin. Helbet ev jî ne tişteke hêsan e û piçek dem û xebat divê.

E.A: Sebebên nivîsîna wê ci bûn?

S.B: Gelek sebep hebûn, wekî rîzgirtin, evînî û xizmeta gel û welat.

1- Vê agahîyê min ji Dr. Curd-David Bedirxan girt, lê ez di literatûrê de hê rastî ti agahîyekê ewha nehatîme.

Dr. Curd-David Bedirxan

E.A: *Rola Rewşen xanimê di jîyana Mîr Celadet de ci bû?*

S.B: Wekî ku li metelokek dibêje li pişt her mirovekî mezin jinek heye. Jinek cihê xwe girtibû hem di warê rewşenbîrî û hem di warê mîhvandarîyê de.

E.A: *Di jîyana Mîr Celadet ya ronakbîrî de Rewşen xanim roleke çawa dilîst? Tesîra wan çiqas li ser hev hebû?*

S.B: Tesîra Mîr Celadet li ser Rewşen Xanim gelek hebû, her dem wî berev pêşve dibir. Wekî mînak dema pirtûka Reşat Nûrî Guntekin ya bi navê Çalikuşu wergerand li ser zimanê erebî, rola wî gelek mezin bû. Wekî ku tê bîra min ew pirtûka li ser daxwaza wî hatibû wergerandin. Her dem jê re digot rûne binvîse û tu jinek jêhatî yî û divê tu ji bo pêşketinêjinên kurd gelek bixebi.

E.A: *Nebûna Mîr Celadet tesîreke çawa lê kir?*

S.B: Tesîrek gelek mezin bû jîyana wê 360 derece zivirî, perwerdekirina zarokan, xwendina

wan û jîyana wan ma li ser wê. Her wiha mala Celadet Bedirxan wekî her dem ji bo mîhvanan vekirî hişt.

E.A: *Wefata Mîr li ser cenabê te û birayê te Cemşîd ci tesîr kir?*

S.B: Gelek nexweş e mirov bêbav mezin bibe...

E.A: *Têkilîya Rewşen xanim û we, zarokên wê, çawa bû?*

S.B: Têkilîyeke dayik û bav bû.

DR. CEMŞİD, LAWÊ MÎR CELADET

E.A: *Xortanîya Dr. Cemşîd çawa derbas bû? Bi ci re mijûl dibû?*

S.B: Xortanîya wî bi xwendinê derbas bû.

E.A: *Dr. Cemşîd di salêñ dwiyê de koçî Brezîlîyayê kir û têkilîya xwe ji gelek kesan û xebata kurdî birrî. Cenabê te dikare hinekî behsa vê guherîna di jîyana wî de bike?*

S.B: Ji ber ku dema gihişt El-manyâ gelek çalakîyên wî hebûn lê mixabin kurdên me yên li wir wî gelek tengav dikirin û digotin, "Em ji Mîrê mezin xelas bûn" wê niha mîrekî din ji me re peyda bibe..."

DR. CURD-DAVÎD BEDIRXAN LI SER BAVÊ XWE

Bi alîkarîya Sînemxanê ez bi birazîyê wê, lawê Cemşîd, bi Dr. Curd-Davîd Bedirxan re jî ketim têkilîyê û min ew li mala wî zîyaret kir.

Dr. Curd hê ciwan (1976) e, dêya wî alman, bavê wî Cemşîd e. Gava Cemşîd li Almanyayê tibbê dixwîne û li nexweşxaneyê dixe-bite, ew wê nas dike û dû re bi hev re dizewicin. Ji wê zewacê du zarok çêdibin: Curd-Davîd û Julîa Evîn. Lê gava Curd-Davîd hê zarok e, sê salî ye, dêûbavê wî hevdû berdidin. Ew ji min re dibêje ku têkilîya wî û ya bavê wî gava ew xort bûye, dest pê dike û heta ku Dr. Cemşîd di sala 1999an de li Brezîlîyayê wefat dike, bi şiklekî xurt dewam dike.

Ez jîyana Dr. Cemşîd meraq dikim û di derheqê wî de pirsan dikim, lê mîna gelek şexsîyetên kurd yên din zêde agahî peyda nabin. Em pê dihesin ku ew tê Almanyayê, li wir di bin şertên zehmet de tibbê dixwîne. Ji bona ku xwendina xwe finanse bike, ew di çêkirina rîyan/otobanan de dixebite. Dûre vedigere Sûrîyeyê û li wir ïdare nake û bi gotina Dr. Curd-Davîd, bi "pîrika min li hev nake" û vedigere Almanyayê. Li bajarê Gelsenkirchenê wek doxtor dixebite. Di serî de dixwaze ji bo kurdan xisûsen di warê tendurûstîyê de tiştna bike, di nav xebatên sîyasî de aktîf e, lê dû re dev jê berdide. Ew sirf dev ji xebata kurdî bernade; ew dev ji Ewrûpayê û musulmantîyê dev berdide: Dr. Cemşîd diçe li Brezîlayayê bi cî dibe û dibe bûdîst. Gava ez sebebê vê guherîne dipirsim, Dr. Curd-Davîd dibêje: "Bavê min ji xwe direvîya."

Li ser daxwaza wî, lawê wî bi definkirina wî re mijûl dibe û wî li bajarê Koblenzê (Almanya) vedîşêre. ■

ez û biçûka xwe

sidîq gorîcan

s.gorican@hotmail.com

guveguva bayekê xurt

ketîye l'navalaş û belgan
hênikahîyê l'derdorê'm girt
da dilê'm bêhna gul û mîrgan

(ez û biçûka xwe a xwinkel
rûniştin li bakoneyê
dibin em bîner û guhbel
j'bo şaxêñ spîndar û tûyê)

şînahîya ava golê

l'nav pêlan dibe rengê şîr
pêjna avê girt l'çar hêlê
nû vejî li min hiş û bîr

(.....)

(.....)

dostinîya çûk û kulîlkan e
ruh dibare j'bo dilê mirî
demsala delalîkan e
can vedigre j'sûra behrî

(.....)

(.....)

tîrmeh2009wan

Şîretên ‘alimên Kurdistanê

M. Reşîdê Hirîtî

*Jîyana herî rezîl ew e ku mirov jîyana xwe bi
fîkrîn rewşenbîrîn welatê xwe nexemilîne*

Hemd û sipasî ji Xwedayê Mihîban re be. Ku navê Aliman di Qur'a pîroz de bi gelek ayetên pîroz, bilind kirîye.

Dîsa hemd û sena ji Xweda re be ku tarîşikeftên dilê me bi tîrêjên me'rîfeta wan ronî kirîye.

Selat û silav li ser Hz. Mûhemmed Pêxember bin, ewê ku Qur'an jê re hatîye şandin da ku hemu xelk û welatan ji taristanî, koletî û bindestî, sitemkarî û paşverûtiyê azad bike. Dîsa Selat û silav li ser bin ku 'alim, warisên xwe dane zanîn.

Ez dixwazim çend pend û şîretên ‘alimên Kurdistanê ku bûne sembola tewhîd û 'edaletê û bûne kanîya 'Irfan û evînê, her wiha li hember istipdada zali-man bûne hewar û dengê bindest û mezlûman; di nexşerêya ku ji me re xêzkirine pêşkêşî we bikim. Ew jî biratî û wekhevî, Azadî û dadmendî, 'Izzet û şeref, xwenasîn û muhebbet e.

Bi kurtasî, jîyan û nexşerêya ‘alimên Kurdistanê neynika aheng û mutabeqeta kevneşopîyên rî-xistinî û pêşkevtinên modernîzmê ye. Tevgera wan, paras-tina nirxên nasnama kurd û heqîqeta tewhîdê bi xwe bû.

Kurdistanê ye. Jîyan û berhemên wan fêhrista rista temamî ya qî-metên me'newî û netewî ne. Herwiha ‘alimên Kurdistanê Medreseyâ rastbêjî û rastemelê bûne. Ey xortên Kurd! Nexapin bi Kemalîstan. Ger tu dixwazî nebînî dax û kovanên berê, nekeve pê Lenîn û Stalîn jî! Lewma jîyana herî rezîl ew e ku mirov jîyana xwe bi fîkrîn rewşenbîrîn welatê xwe nexemilîne. De ka werin ji we re bibêjim şîret û pendên ‘alimên Kurdistanê.

Belê yek ji wan Alimên bê hempa Seydayê Bedîuzzeman Seîdê Kurdî ye ku gundê Nursê ew di dergûşa xwe de xwedî kir; ew bi medreseyen welat perwerde kir. Ewî di medreseyan de cezweyek ji işqa Melayê Cizîrî vexwaribû, bingehêن fîkr û ramanê Seydayê Bedîuzzeman heqîqeta tewhîdê bi xwe bû. Lewma wî bê perde dengê kesayeta xwe wiha bilind dikir û berpirsyarîya bawermen-dan wiha dîyar dikir;

“Em ji Qalû Belayê ve di cemîyeta Mûhemmedî de ne. Cihetê yekîtî û bi hevrebûna me tewhîd e. Ehd û Peymana me îman e. Madem em muwehhîd in, em muttehîd (bihev re ne)

Yek ji wan Alimên
bê hempa Seydayê
Bedîuzzeman Seîdê
Kurdî ye ku gundê Nursê
ew di dergûşa xwe de
xwedî kir; ew bi med-
reseyen welat perwerde
kir. Ewî di medreseyan
de cezweyek ji işqa
Melayê Cizîrî vexwaribû,
bingehêن fîkr û ramanê
heqîqeta
tewhîdê bi xwe bû.

Mela Ehmedê Cizirî wiha diferme:
Sirrê wehdet ji ezel girtîye hetta bi ebed
 Her mu'min bi bilindkirna navê Xuda mukellef e
 Di vî zemanî de rêya vê bilindkiranê, pêşketina
 maddî ye

Lewma ecnebî bi silahê fenn û senayîyê me di
 binê İstibdada xwe ya me'newî de diperçiçînin."

Belê, M. Seîdê Kurdî; Çend caran di pencerên
 me'newî de bibû mêvanê şevbêrkên Seydayê
 Ehmedê Xanî.

Hawara Seydayê Xanî ku digot:
Ez mam e di hikmeta Xudê da
Kurmanc dî dewleta dinê da
Aya bi çi wechê mane mehrûm
Bil cumle ji bo çi bûne mehkûm
Her mîrek wan bi bezlê Hatem
Her mîrekî wan bi remzê Ristem

Hindi ji şecae'tê xeyûr in
Ev çende ji minnetê nefûr in

Ev xîret û ev uluwwê himmet
Bû manîê hemlê barê minnet
Lew pêkve hemîse bê tifaq in
Daim bi temerrud û şıqaq in

Dibû mijara munazerata Seydayê Bedîuzzeman
 Seîdê Kurdî û wiha bang dikir:

Ey Gelî kurdan! Dibînim ku li bal me kanî tune-
 ye, ji ber vê yekê em aveke genî ku ji derên dûr tê
 vedixwin û em mîna berê, wan tiştên ku dibin, wekî
 kirinên istîbdadê dibînin. Naxwe xîret bikin bixebeitin
 ji bo teqîyekirina meşrûtîyetê ku em pê dikarin
 bigihîjin se'adetê. Fikra millîyetê bikin mîna heffar û
 me'rîfet û fezîletê bidin destê wî. Kunganekê bavêjin
 van deran da ku kanîya kemalatê li cem we jî der
 bibe. Heke ne, hûnê daîma bibin parsek; angò hûnê
 ji têhnan bimirin.

Belê Seydayê Bedîuzzeman wek hekîmê Loqman,
 nexweşîyên gelê belengaz bi berfirehî wiha teswîr
 dikir. Sê dijminê me hene, me xirab dikin

Yek feqîrtî ye, yên duduyan cehalet û bê xwendînî
 ye, yê sisîyan dijmînî û ixtîlaf e.

Sê cewherên me hene; yek İslâmîyet e, yê duyan
 însanîyet e, yê sisîyan millîyet e.

Çare û reçeta me ev e:

Şûrê ewil Me'rîfet û xwendin e, yê duduyan mu-
 hebbeta millî ye, yê sisîyan însanê bi nefsa xwe şuxlê

xwe bike û mîna sefilan ji qudra ta xelkê hêvî neke
 û pişa xwe nedê.

Melayê Cizîrî, pênsed sal berîya niha ji ber jana
 istîbdadê wek şîretên zêrîn ji zarokên nesla sedsaal
 bist û yekê re dîyarî dikir:

Kes bi dada me nepirsit, gilleh û dadî çikit?
Te nebit dadiresek, beyhûde firyadê çikit

Bi şêrînê negîhit destî, eger Rostemî bit
Dê bi baz û milan şûbhetê Ferhadê çikit?

Mumkunek dê hebitin da ku telep hasil bitin
Seyd û nêçîr ku nebit tûleyê seyyadî çikit?

Her gil û seng dibilit zêrî bi tedbîrî hekîm
Qabilîyet ku nebit, hikmetê ustadî çikit?

Kan bi gewher çibikit gewher eger pakî nebit
Tu besîret tenebit, sîretê ecdadê çikit?

Şîroveya van meriv dikare wiha bike:
 Ji ber veguherîna dad û wekhevî û ji ber ku edalet
 bûye amûrê pêşketina hîlebazan

Kesek li dad û hewara me bindest û belengazan
 nepirse

Ma wê bi gîleh û dadê (e'daletê) çi bikî?
 Carna eger çerxa felekê jî çep vegere û şemaqa
 xwe li hejar û bindestan daweşîne,

wê bi zeximbûna zend û bendan û bi qeweta
 bedenê nikaribe bigihîje mirazê xwe.

Weke ku Ferhad qulkirina çiyayê bi zend û
 bendên xwe negîha Şîrina xwe. Eger xwedîyê zen-
 dan Ristemê Zal jî bit, wê çi biguhere?

Eger kirdeyek angò failek nedîve derket meydanê
 da ku lêkerek peyda bike, lê eger ew ne hunermendê
 wî hunerî be, wê pifik/nixafa hesinkar çi feyde
 bide?

Belê divê metlûbek mimkun hebe, da ku
 xwazgînîyên wî derkevin holê.

Lê eger ew dem, ne dema nêçîrê be, tûle û tajîya
 nêçîrvanê zîrek dê çi bikin?

Eger mirov xwedîyê feraset û tedbîrê be, bi bîr û
 bawerê karê xwe be. Her wiha eger mirov bi zana û
 îttifaq be; xeyînê hevne be angò ji hev piştrast be,
 ehlê meşweretê be. Ew dem wê her tiştê siruştâ
 welat, hetta herî û kevirê wî jî dê bibin zêr bikevin
 xezîna gel. Lê eger mirov ne dilsozê yekîtîyê be, ne

jî bi bîr û bawer be wê seydayê emekdarê gelê xwe û evîndarê welatê xwe bikare çi bike!

Belê Birano! Yek ji van 'alimên bê hempa Feqîyê Teyran digel Axaukê Bêdarî ku hemwelatîyên Bedîuzeman in û herdu jî pêşengê evînê û hezjêkerê zimanê dayika xwe bûne. Çiraya sefil û jaran dijminê istîdadê bûne.

Feqîyê Teyran hêvî û lavayê xwe wiha dîyar dike:

*Ê bêñ rojek rojê amîndar
Ê hişyarbin sefil û jar
Ê qal kin pêşîya mîrê xedar
Ê textê wan bikin wêran
Ê derbazbin rojêñ xefûr
Ê bêñ rojêñ qenc ên kibir
Xwe ra bikin ra û tedvîr
Hêşîr nebin ber zilma mîr
Gulê rabin bihar bihar
Mêrgê şîn bin mîna hercar
Avêñ kanyan bizêñ zelal
Ê tune be Feqîyê dilsar*

Di van beytan de Feqîyê Teyran bi hêviyekê xurt mizgînîyekê dide nesla paşeroja xwe: Wê hişyar bibin sefil û jar wê bibin parêzvanê tewhîd û 'edaletê, wê xira bibe dewra zilm û ıstibdadê, wê kanîyê zelal ku 'alim in belav bikin ava heyatê, wê evîn wek mîrg û çîmen şînbin, bînin ji me re biharê; Lê ez hêvî dikim heta wan rojêñ xweş, nebin parsek û nekevin dafika zaliman.

Axaukê Bêdarî ku alimek sereke bûye di dewra xwe de.

Ew jî gileh û gazindeyêñ sedsala xwe wiha dîyar dike:

*Ê te can dayî di ber da, ew ji te ne razî ye
Dost ew e yê babê te kuştî, zemanê madî ye
Ê ku na şerî linik pir, ez dibînim qadî ye*

*Sed huner ger te hebin ya qenc niha xerbazî ye
Bifîkr carek bibîn ku bedkar e dinê
Rêz û tertibê zemanê çûn ji dînyayê revîn*

Herduyan ser pêkve danîn meşweret bûne xefî

Wisa xuya dike ku şîroveya beytê Seydayê Bêdarî ew e dekbaz û hîlebaz bûne serwer rovî bûne şîr ronahî bûye tarîstan dost û dijmin jihevnavin kifşkirin mirov ji dostêñ babê xwe re bûne neyar ji dijminê kalê xwe re bûne dost her wiha cahil bûne qazî Alim bûne hêşîr qedrê aliman nayê zanîn meşweret bûye winda millet kente pêleyza keran.

Yek ji van A'limên bê hempa Xewsê Hîzanî ye jiber ku ehlê besîretê bûye dîtîye ku ehlê terîqetê dikevin nav şaşî û xeletîyên mezin ew xeletîyên mezin ku mirov, musteheqê e'zabê Xwuda dike. Ev e ku: Ehlê terîqetê Şeyxîtyê wek sistema saltanatê zanin; an jî dixwazin wisan bibînin (yanê kî Şêx be lazim e zarokêñ wî jî bibin şeyx) Xewsê Hîzanî di kitêba xwe yê bi navê Mînehê de di mîneha 102an de wiha dibêje: "Hindik caran weledê şeyxan dibin Şêx di terîqa Neqşebendî de. Tenê Îmamê Rebbanî û kurêñ wî mustesnayê vê yekê ne. Ewlâdêñ terîqeta neqşebendî tenê bi emelkirina cewherên terîqetê ku Cewherêñ wê jî Qur'an û sunnet e dibin şêx."

Seydayê Bedîuzzeman jî ferqa di navbera şêxê heqîqî û kesên muteşeyîx ê ku de'wa şêxîtyê dikan, di Munazerata xwe de wiha dîyar dike:

"Heke hedefa meqsedâ wî, bi ronahîya dil û nûra fikrî ya İslâmî re îttîhad bike û mesleka wî, muhebbet be şîara wî terka ıltizama nefse be û meşreba wî, nefsbîcûkî be û terîqeta wî hemîyeta İslâmî be qabil e ku bibe murşid û şêxekî heqîqî."

Ez dixwazim gotin û şîretên alimên Kurdistanê bi wesîyeten Xelîl Xeyalîyê Motkî xilas bikim (Ew jî hevdemê Seydayê Bedîuzeman bûye). Seyda wî wek mînaka hemîyetperwer yê nîşan kirîye û gelek pesnê wî daye:

Gelî Kurmancan! Ji wetenê xwe hez bikin, şîmkî muhebbeta wetenî ji îmanê ye. Gelî biran! Dijminî û neyarîyê ji dilê xwe derxin, aş bin. Bi hukmê "Innemelmumînûne îxwetun" emel bikin.

Gelî biraderan! Mekteban vezin, arê nezanîyê li ewladê xwe layiq nebînin. Çîmkî emrê "utlubûl ilme minel mehdî ilelehdî" li me ferz e.

Ey 'ulamayê navdar, ey meşayixê xwedan îqtîdar! Ey ruesayê sahib nufûzê kurmancan! Hûn qenc bîzanibin ku heyata qewmê me, selameta welatê me di îtîfaq û xîreta wê de ye. Adetê berê terk bikin û kurmancan bi hev bixin, ji wan re qencîyê û xirabîyê bêjin; Çîmkî hûn zana ne ew nezan in. Delalet bikin. Ew delaleta we ji bo nef'a wetenî, ji bo teraqîya miletî ye, ji bo nefsa we nû ye, roja heşrê bînin bîra xwe. Hukmê "Ehsîn kema ehsenellahû ileyke" ji aqilê xwe dernexin.■

Cavkanî:

- Rojnameya Kurdistan
- Munazarata Seîdê Kurdish
- Şerha Diwana Melayê Cizîrî

Bira

W.K Merdimîn

Ti dewayê xasî kenî, willay ti ewam î bira
Filano binê bewanî, de hey vaj ti kamî bira!

Korekê xo caverdayo, ti rizê şarî pawenî
Qırnê di hezaran amey, ti hama zaf xamî bira!

Dostanê xo ra bêxeber, dışmen rê pîze veşnênî
Qet nêbo bişarmî xo ra, qey ti hend korfam î bira!

Ne veywe de ti şâ benî, ne ezayî d' qehrîyenî
Sey fêkîya zurayin ê, bêzewq û bêtam î bira!

Ne axret o, ne dinya ya, her dîyin ra mehrûmî ya
Gelo bawerîyê xo de, ti nêmçet î yan tam î bira!

Dest û lingî, fek û çimî, heme weslê to ca de yê
Qey wendîş û nuştîş çin o, bênutq û kelam î bira!

Merdimîn ti qala weş vaj, hendo k' wa Homa razî bo!
Mîyanê namedaran de, to xo rê bênam î bira!

Teşrine, 2009

Deza

W.K Merdimîn

Vera zulm û nehqîyan ti lal û bêveng î deza!
Ne xo rê ne şarî r' estî, ti muhtacê çeng î deza!

Ne goşdarên, ne wanenî, qalan' bêînsafan kenî
Pê zanayan nêridyenî, ti heqbeyo veng î deza!

Sulh û pêameyiş baş o, holî holêr tawey çin o
Ma vanî wextê aştî yo, ti pabeyê ceng î deza!

Embazan' xo de bêaheng î, fîkr û bawerî de teng î
Ti vanî qey sere w' deng î, bêtam û bêreng î deza!

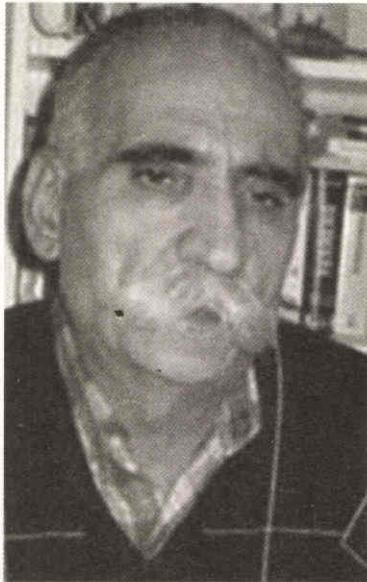
Nê demanê peyênan de, ti hama zî hey hewnan de
Mîyan' tuşk û beranan de, ti sey biza leng î deza!

Keda camêrdan bivîne, şarmî ver bo sey nimûne
Paştîdayîş wa bimano, ti dês û asteng î deza!

Feko weş ra bêxeber î, nezaket ra çî nêzan î
Ti şîretan peygoş kenî, sermayey' to neng î deza!

Wa lomeyê kedheraman, to rê nêbî tewrey xeman
Merdimîn pê lutfê Rehman, peyey' hela teng î deza!

Teşrine-2009

Nevîyê Seyid Riza Rustem Polat: Ez li pey dîtina gora kalê xwe me

Heppevîn: Ayhan Meretowar

isal, dîsan Festîwala Dêrsimê hat lidarxistin. Me jî berê xwe da wê derê. Me bihîst ku nevîyê Seyid Riza jî hatîye. Heman di pey vê nûçeyê de jî, min çavê xwe li nevîyê Seyyid Riza gerand. Bi pirsê mirov diçe Xursê. Ez jî, tevî hevalê xwe yê Hecîyê Erxenî, cûm li eywana Şaredarîyê, pêrgî Nevîyê Seyyid Riza hatim.

Li ser 70ê salîya qetliama Dêrsimê, panelek heye. Em ji xwe re li wan guhdarî dîkin. Hemû rûyên neçê, ber bi neçêtîya damezrînerê komarê ve dişemitin. Em pê dihesin kuadgeha gerok, wî 'umrê dirêj ê Seyyid Riza, ji bo ku kari-be ïdam bike, pêşî bi biryareke genî kurt dike û peyre biryara dardakirinê jê re dide. Tevî vê xedra giran jî nasekine, îca wî temenê biçük ê kurê Seyyid Riza, bi biryara kurmî yaadgeha gerok î esad, mezin dike û biryara sêdarkirinê lê dibire. Bi van jî nasekinin, îca radibin tiştekî wisan dîkin ku erd esman pê dilerize. Çi dîkin, çi nakin, radibin dîkin ku pêşî kurê Seyyid Riza, li ber çavê wî darda bikin. Seyyid Riza, daxwaz dike ku piştî wî kurê wî darda bikin; lêbelê bersiva wan çavşorê guraxwarî, weha ye:

Ez ji zimanê xwe zaf
hez dikim. Heta niha em
li mala xwe, bi zarokê
xwe re bi zimanê xwe
dipeyivin. Dê û bayê min
bi Kurmancî dizanin
bipeyivin. Lêbelê ez bi
Kirmancî dizanim.
Zimanê min, canê min e.

"Na, divê tu di vî 'umrê xwe de,
bi dardakirina kurê xwe jî bilerizî;
peyre tu werî dardakirin!"

Panel diqede û ez xwe li parlementerê wan dikşînim. Şerafettin Halis. Camêr, bi navê "Rapora Xebatê ya Sala Duduyan Li Meclisê", pirtûkeke biçük çap kirîye û ev li ber destê me ye. Agahîyêne gelek hêja tê de he-ne. Piştî ku em pê hesîyan ku panelîstê bi navê Rustem Polat, nevîyê Seyyid Riza ye, ji bo ku me bi Rustem Polat bide naskirin, ez ji Şeraftîn Halîs tika dikim. Ew jî -Xwedê jê razî be- bi hezkirineke gelek zêde li me xwedî derdi keve. Vir de wê de telefon dike û çavê wîjî li ser me ye. Axirê bi hevalekî xwe re, tevî rûgeşîyeke jidil, me dişîne cem Apê Rustem. Em jî pê re heppevîna xwe, li odayeke gelek aveger a şaredarîyê dîkin.

Apê Rustem, wekî "Pîr"an e. Navsere ye û gelek giranqedr e. Bi hurmetdayîneke hêjayî pesindanê me diezimîne:

Ayhan Meretowar-Ez bi şexsê
xwe ji Batmanê me. Hevalê min î
Hecî xelkê bajarokê Erxenîyê ye.
Em ji bo Festîwala Mûnzûrê, tevî
hevalên xwe yê Egîtîm-Senê ha-

tine vê derê. Gava em gihîstîn vê derê, xwedî û berpirsiyârê kovara Nûbiharê, ji me re telefon kir û got ku me bihîstîye ku nevîyê Seyyid Riza îsal hatîye Dêrsimê. We karibûya ew bidîta û pê re hevdîtinek çebikira baş bû. Ji do ve me daye ser şopa te û me qesda dîtina te dikir. Mala te û parlementer Şerafettin Halîs ava be, camêr bû alîkar û em gihîstîn te. Îca Kovara Nûbiharê, ji sê mehan carekê tê çapkirin. Kovareke çandî û hunerî ye. Bû sala hivdehan ku karê weşanê dike. Cî dide nivîsên zaravayêñ dimilkî û kurmancî. Weke xwendevanêñ kovarê, em dê bi naskirina we gelek şâ bibin?

Rustem Polat-Pêşî ez ji we re spas dikim ku we qesda me kir û hûn hatin dîtina min. Ez bi xwe nevîyê Seyyid Riza me. Hûn ji wê derê bi xêr hatine. Navê min Rustem Polat e. Dê û bavê min, zarokêñ apê hev in. Ango ez û malxezûranêñ xwe, pismamêñ hevûdu ne. Em herdu alî jî nevîyêñ Seyyid Riza ne. Ez bi xwe, ji salêñ 1965an heta salêñ 1990î, li bajarê El'ezîzê mam. Peyre em ji ber hîn sedemêñ aborî çûn Elemanyayê. A niha jî em bi malbatî li wê derê dimînin.

Em ji welatê xwe gelek zêde hez dikin. Em hatine El'ezîzê, Dêrsimê. Welatê min, axa min, ez gelek jê hez dikim. Ez û zarokêñ xwe zaf ji vî welatî hez dikin. Ez bi welatê xwe ve zaf girêdayî me. Çunkî ez li vê derê hatime dunyayê, li vê derê jîyame. Ez ji vê derê me. Memleketê min, welatê min bi xwe ye. Îro, ez ji bo parastina Çemê Mûnzûrê hatime vê derê ku Festîwala Nehan a Dêrsimê ye. Ji bo parastina Çemê Dêrsimê, hatime vê derê.

Ez dixwazim gora kalikê xwe zîyaret bikim. Li serê qurban bidim, Fatîhe bixwînim, Qur'an bixwînim. Çawan ku hûn her id diçin ser gorêñ bav û kalêñ xwe, ez jî dixwazim wisan bikim.

Dîsan ez ji bo dîtina wê gora kalê xwe ku wenda ye, hatime vê derê. Min ev mesele jî daye dadgehê. Me roja 6ê Gulanê daxuyanîya çapemeniyê da. Me wê rojê dîyar kir ku ew kalê min ê xedirlêbûyî, tevî hevalê xwe yê evûqat hatîye bidarvekirin û cîyê gora wan ne dîyar e. Peyre di 18ê Gulanê de em çûn Dîyarbekir û li wê derê ez besdarî "Kurultaya Wendakirîyan" bûm. Li wê derê jî min ev daxwazêñ xwe anîn zimêñ. Min got ku ez li pey dîtina gora wenda ya kalê xwe me. Wan jî gelek bi kêfxweşî ez pêşwazî kirim.

A.M.-Gelo hewldana we ya ji bo vedîtina gorê di ci merheleyê de ye?

R.P.-Ez li vê derê çûm cem hevalekî parêzer. Wî jîgot, temam, divê em doza xwe li El'ezîzê vekin. Çimkî cîyê bidarvekirina kalê min El'ezîz e. Ez çûm cem hevalekî evûqat. Min li Dîyarbekirê parêzer girt. Ew jî kêfxweş bûn. Wan jî ev doza min rast û di cî de dîtin. Ji wê derê jî em hatin El'ezîzê. Me li vê derê jî parêzer girt. Çimkî cîyê bidarvekirina wan, ev der bûye. Min daxwazname da Dozgerê Komarê, Şaredarîyê û Walîyê El'ezîzê. Ji van deran hemû, bersiva neyînî hat. Peyre me daxwaznameya xwe da Dadgeha Herêmê ya Meletîyê. A niha li Daniştayê ye. Em êdî li hêviya Daniştayê ne. Ez texmîn dikim ku Daniştay jî dê heman

bersiva neyînî bide. Lewre, ew jî dibêjin ka hûn li pey ci ne? Hûn li ci digerin?

Min ji wan re got: "Yahû, ev mafekî min ê sirûştî ye. Ez dixwazim gora kalikê xwe zîyaret bikim. Li serê qurban bidim, Fatîhe bixwînim, Qur'an bixwînim. Çawan ku hûn her id diçin ser gorêñ bav û kalêñ xwe, ez jî dixwazim wisan bikim. Ez li pey vê me. Wekî din tu nîyeteke min a din tuneye. Tu jî dewlet i, divê tu ji min re bibêjî ka cîyê gora kalikê min kuder e. Çimkî li El'ezîzê, dibêjin û rîwayet dikin ku gora kalê min li çar cîyan e. Feqet ez, dixwazim ku dewlet bibêje ha di virê de ye. Îca a niha di arşîvîn dewletê de heye, di arşîvîn Meclisê de, di arşîvîn Genelkurmayê de heye. Ka çîma wisan dikin ez nizanim. Îca ez li wê gora kalê xwe digerim û Înşellah ez dê bibînim û bigîhîjîm encamekê. Xwedê bibêje erê, ezê li ser gora wî, qubeykê ava bikim.

A.M.-Em jî hêvîdar in ku hûn dê bibînin. Lewre ew rûmeta me hemûyan e.

R.P.-Înşellah, bi hevgirtina gelê me, em dê bibînin. Ez ji xelkê xwe re zaf teşekur dikim. Gelê min bi her awayî li cem min e. Ci Elewî, ci Sunnî, ci Kurmanc ci jî Kirmanc be, hemû alîkarîya min dikin. Wan hevalan ji min re got:

"Rayber, hêdî hêdî ev gel dê li wan şehîdan xwedî derkeve. Ev doz, dê ji destê min û te derkeve, dê bibe doza vî milletî. Dê ev gel xwe bide ber vê dozê. Dê berê xwe bidin ber vî karî û em dê vê dozê bidomînin. Bi rastî jî wisan bû. Ez a niha gelek zêde kêfxweş im, dilrehet im."

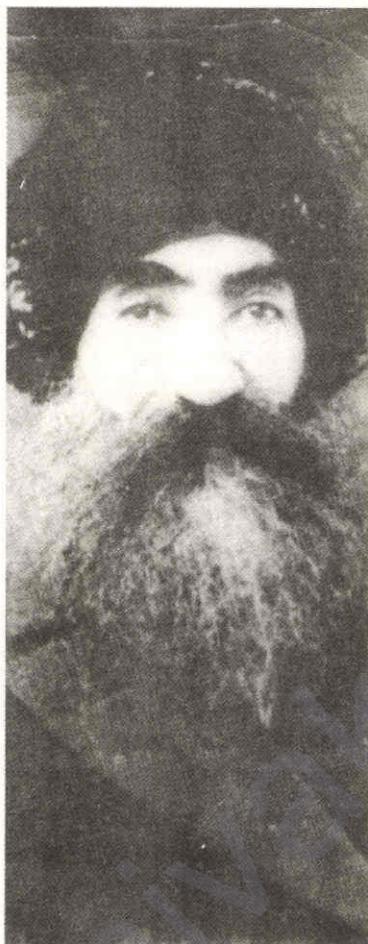
Xusûsî jî, ez ji we re zaf spas dikim. Hûn jî hatin vê derê û we

jî ev îmkan da min. Mala we ava be. Xwedê iş û karê we rast bibe serî. (-Di vê derê de ez bi Dimilkî pirsan jê dikim û ew jî bi Dimilkîya Dêrsimê bersiva min dide; ci heye ku qeweta min nagihîjê ku baş û rast wan gotinên wî ji hev derxim. Ji ber vê yekê jî, tiştê ku em dê jê fam bikin, em dê bi Kurmancî dîyar bikin. A.Meretowar-)

A.M.-Em jî zaf spas dîkin.
Belkî hûn pê dizanin, li aliyê me Batmanê, li çiyayênen me yên devê Hezo/Kozluk, çend gundêne Dimilîyan hene. Ji bav û kalan de, em û wan dost in. Xanîyê kalê min û vê dawîyê jî, xanîyê bavê min, ji aliyê wan ve hat avakirin. Emele û hosteyênen me hemû Dimilî bûn. Rehmetîyê Kazim Hoste, dostekî baş ê bavê min bû. Mala wan li Silîva ye û a niha ne li heyatê ye. Lewre, digel ku ez bi xwe Kurmanac im jî, ev bû deh sal ku li pey hînbûna Dimilkî me. Bi taybetî, kovara "Vate" ku derket û li welêt gîhîst ber destê me, em bi xêra wê hîna baştır hînî Dimilkî bûn.

Îca ez meraq dikim ka gelo navbera we û Dimilkî çawan e?

R.P.-Ez jî zimanê xwe zaf hez dikim. Heta niha em li mala xwe, bi zarokêne xwe re bi zimanê xwe dipeyivin. Dê û bavê min bi Kurmancî dizanin bipeyivin. Lîbelê ez bi Kirmancî dizanım. Zimanê min, canê min e. Îca ji ber ku heta nika hatîye qedexekirin, divê em ji xwe re, di nav xwe de li cîyekî müşterek li hev bikin. Hema di jîyana me de, zimanê me, kultura me ye, zarokêne min bi zimanê min qise dîkin. Li gor fikra min, ewê ku ji zimanê xwe hez neke, ne tu tişt e. Zimanê mirov, mîna Xizir e. Her tim tê hawara mirov. Hemû zarokêne min jî, bi zonê ma qise dîkin.

A.M.-Li Ewrûpayê jî ne wisa?

R.P.-Erê, li Ewrûpayê jî.

A.M.Me xwest ku em li nav pirtûkan, berhemeye we bibînin; lîbelê me nedît. Gelo hûn bi zimanê xwe nanivisînin?

R.P.-Niha ez her tiştî bi zimanê xwe dixwînim. Haya min ji şîweyên Siwêrek, Palo û wekî din heye.

A.M.Pîran ?

R.P.-Belê Pîran jî. Ez bi hemû şîweyân dixwînim. Dimilkîya Dêrsim, hinekî ketîye bin bandora wan şîweyân. Hevalên min ên Bingol, Palo, Siwêrek û Çermûkê hene. Em hemû bi hev re ne û ji hev fêm dîkin. Em li ser meseleya Dimilkî û Zazakî, gelek muzakere dîkin.

A.M.Gelo hûn nañikirin ku bi Dimilkî binivisînin?

R.P.-Nika Dimilîya me û ya we, ji hev cihê ye. Di navbera wan de ferq heye. Feqet em dîsan jî, ji hevûdin fam dîkin.

Nika zemanê min ê nivîsandinê tuneye û ez baş bi nivîsandina Zazakî nizanim. Hîna nû nû di dernek û komeleyan de, bi hevalan re em li serê dixebeitin. Li gor min, di nav wan hevalen ku bi Dimilkî dinivisînin de, pirsgirêk tuneye. Hema di nav zarokan de, ew îmkana hînbûna Dimilkî tuneye. Îca ez bi xwe nizanim. Zarokên min jî nizanin bixwînin û binivisînin. Lîbelê, divê/gerek ji me re mekteb hebe, mi'elim hebe ku em zarokên xwe bişînin wê derê û da ku millet hîn bibe. Miletê me, bi canê xwe ziman anî iro. Divê em jî lê xwedî derkevin.

A.M.Min vê sibehê rojnameya hefteyî ya bi navê "Newe de Dersim" kirî. Ev rojnameya hefteyî, nivîsen bi Turkî û Dimilkî diweşîne. –Ez nîşanî wî didim û dibêjim- Bala we lê ye gelo ku bi sê alfabeyle cihê cihê Dimilkî hatîye nivîsandin?

R.P.-A niha wisan e; lîbelê di rojên pêş de, ez bawer dikim ku hemû hezkirîyen Dimilkî, dê li ser awayekî li hev bikin.

A.M.Ji ber ku we rû da me û we evqas pirsên me bersivandin, em dibêjin mala we ava be. Keyeyê şima avan bo.

R.P.-Kê sima kî avan bo.

Husn-î 'esq

Şêx Galib

Werger: Xelîl İbrahîm Mertal

- 1- Hemd ji Xweda re ku li alemê kir rehmet
Di tehmîdê de ji 'eczê re da ruxset
- 2- Ger nebûya 'ecz, hale me dibû muşkil
Lingê gilkê ê gec dima nava gil
- 3- Hemdê Wî çığa bê hed û bêjimar e
Şikir bike ku ziman guya neçar e
- 4- Hemd bike ku şer'a me'na ye
Di wê de fetwaya 'eczê daye
- 5- Bexşandîye ji ehlê 'eczê re îdrak
Naveroka şerîf ya "ma 'erefnak"
- 6- Di dawîyê de 'ecz dîsa biba eşkere
Emma kes nedibû wasil ji wê re
- 7- Kêmasiyê me kir himayet
Ew ne naçarı hiştin e, kir inayet
- 8- Aslah li ser wî wacib nîne
Kirina ihsanê jê re mecbûrî nîne
- 9- Bi kerema xwe ya xalis ve kir teswîr
Nîzamâ gerdûnê li ser adlê kir teqdîr
- 10- 'Ecz ger nebûya em dê bê newa biman
Emê gişk lal û geceda biman.
- 11- Dibû muşkil edaya şukur û hemd
Kanda lebê zerreyê kanda xurşid.
- 12- Lîbelê zimanê naçarıya me heye
Di pesnê Wî de beyana 'ecza me heye
- 13- Eger bi însaf bifikirin
Ruxseta ji bo 'eczê, ma ne ni'met e?
- 14- Ji her ni'metê re sena ji Xwede re lazim
Di wê behsê de şukur dibe mulazim
- 15- Di wê de jî'ecza me dîyar bûye
Dîsa bi lutfa xwe Mewla me 'ef kirye
- 16- Bê hed eger bikin teheyyul
Zincîra peyivan ê bibe teselsul
- 17- Pêl eger xwe li muhîtê fîkrê bide
Heyret bi heyret ewê coşîş bide
- 18- Piştî wê, dil bû mest û medhûş
Aqil jî behra nutqê kir xamûş

Sikratê 'esqê

Receb Dildar

*Bi tasa evînê çirîskên agir vedixwim û
Bi jana şewatê serxweş im Kewê*

1- Mirin gazî min dike

Ez Miho me, Mihoyê mirad-
nedîtî.

Ez nexweşê nav nivînê, dil-
şikestîyê xortanîya xwe me.
Xortanîya ku min bi dû dil xist û
li çol û çîyan qeliband. Xortanîya
ku min tu xêr jê nedît. Ma di
hîjdesalîya xwe de kî ketîye ber
sikratan? Ma di hîjdesalîya xwe
de kî bi şev û roj nalîyaye? Ew ez
im. Ewê ku di hîjdesalîya xwe de, ji
ber birîna di nav dil de azîrîye, sik-
ratan dikişîne û bi şev û roj dina-
le, ew ez im. Ewê ku hatîye li ber
mirinê sing kutaye erdê û naçe ez
im. Ewê ku ji bo hulmekê bikişîne
nav pişkîn xwe û piçek bîhna xwe
fireh bike, dinya wî alî dibîne jî ez
im. Min û mirinê, me xwe li ber
hev serserqot kirîye û ketine ber
hev. Ew gazî min dike, dixwaze
bi destê min bigre û gavek berê
bibe lê wek bûka bêdil, min xwe
li vî alîyî daye erdê û ji bo neçim
li ber xwe didim. Ma heta ez wê
nebînim, ka ezê çawa biçim? Ma
heta carek din ez bejn û bala wê,
bi van çavên xérnedîtî tewaf ne-
kim, ka ezê çawa biçim?

Ez dizanim ev hal ne tu hal
e. Sikrat îmanê li min diçikînin.

Ma ezê çiqas karibim li ber xwe
bidim. Ma ezê çiqas vê rezaletiyê
bikişînim. Were... Kewê were...
Min ji nav dev û diranêñ xelkê
derxe. Were... Mirin gazî min
dike... Zû were...

Bejn û bala ku min pê pesnê
xwe dida û dilê gelek keçen xama
li ser diêşîyan niha bi hêlekê ve
qelibîye. Lepêñ min ên ku bi çi
digirtin, hildiqetandin û lingêñ
min ên ku wek lingêñ pilingekî
xurt û bezabûn êdî tev nagerin.
Miran gazî min dike, mirina ku ewê
min ji hemû derd û kulan azad
bike. Di nav min û mirinê de, bi
tenê kertek maye, lê min di wê
kertê de ling kutaye erdê û nali-
vim. Ez nikarim bi cîyekî ve biçim,
ez li benda wê me. Ez dizanim,
heta ew neyê û van çavêñ di nav
tasa serî de kûr çûne û wek du
kûçikêñ birçî û berêñ wan tim li
derî ne, wê nebînin, ezê nikaribim
bi cîyekî ve biçim. Ez li benda ha-
tina wê me.

Were... Kewê were... Mirin
gazî min dike.

Laşê rizîyayî ji min qetîyaye,
ez û du çavêñ qels û dilekî bêar
mane. Çavêñ ku zoq li derî mêze
dikin û dilekî ji ya xwe nayê xwarê.

Bejn û bala ku min
pê pesnê xwe dida û
dilê gelek keçen
xama li ser diêşîyan
niha bi hêlekê ve
qelibîye. Lepêñ min ên
ku bi çi digirtin,
hildiqetandin û
lingêñ min ên ku wek
lingêñ pilingekî xurt û
bezabûn êdî tev
nagerin.

Çavêن ku ji bo carek din wê bibînin, ji ber zixtên dil, hertim şiyar in. Di rastîya xwe de, di nav laşê mirî û canê hetikî de tu têkilî nemane. Mirin her gav, her saet gazî min dike. Canê ku heta niha di tu bedenê de ewqas di ber xwe nedabû, dixwaze rojek berê ji vî laşê rizîyayî azad bibe, lê dil bi terîya can girtîye û nahêle bi cîyekî ve biçe. Dixwaze, carek din, berî mirinê li darê vê dînyê kewa xwe ya gozel bi çavên serê xwe bibîne û taseke ava sar bi ser wî bizotê ku bi şev û roj di nav dil de dişuxule bireşîne.

Ez dizanim niha dilê wê jî pirr dişewite û pirr li ber min dikeve. Ez dizanim ew jî pirr dixwaze were min bibîne. Lê.... Ma jina xelkê wê çawa were dîtina min? Gazina min jê tune, bûka xelkê ye... Lê dizane... Ew jî dizane heta xatir jê nexwazim, nikarim biçim. Ma heta kînga ewê min di vî halî de bihêle? Ma nizane ku mirin gazî min dike?

Dora min tije însan in. Hinek têñ, hinek diçin. Hinek li dora nivînê min rûdinin, li çokêñ xwe dixin, hinek sîngêñ xwe dikutin. Hinek gunehê xwe bi min tînin û dibe niçenîça wan, dibêjin «Heyfa Miho, di ciwanîya xwe de qurmiçî! Ma meta wî nebû? Keçek bû hema bila bikira qurbana wî.» Hinekan bersiva wan didan «Qurbanê! Porkurrê! Ne bi destê metê bû. Metê ji min û te bêtir dixwest, mîrê wê lawê xelkê bû, qebûl nekir.» Hinek hûrik hûrik digiriyan, hinekan jî hino hino dinehwirandin:

«Elîpar bişewite bi dêr û mizgeft e
Mihoyê bira siwarê hespa kumêt e
Xortê ciwan dilbirîn e, bi hesret e
Stû bişkesta evîna qîza metê bi minet e»

Ci digotin, ci dikirin qet ne xema min bû. Çavên min bi tenê Sultanê didîtin. Sultana ku şirîka sirêñ min, Sultanâ ku şahîda êş û janêñ min bû. Ew çawa biketa hundirê odayê, çavên min ên pepûk dibûn du xulam û bi dû wê diketin, bi wê re radibûn, bi wê re rûdiniştin. Gava li min mîze bikira, min çavên xwe yên bi daxwaz dikuta çavên wê û tê de asê dimam, heta ku wê berê xwe biguherîya. Cêrgî ez ketibûm, çavên wê yên ku meriv fedî dikir lê mîze bikira tim şîl bûn. Çavên wê yên bi girî, wek kulmek xwê bi ser wan ve hatibe werkîrin hertim sor bûn.

Gava Sultan ji odayê derkeve derive, hêviya ku ezê carek din wê bibînim û rojek berê bimrim jî bi dûr dikeve. Heta sultan bê ez çavên xwe dikutim lewheya li ser dîwar û li wê mîze dikim. Ez sebra xwe

bi Şahmaranê tînim. Rûyê wê û Kewê çiqas dişibin hev ya Rebî! Carna ez dikevim dudilîyê: Sûretê li ser lewheyê yê Kewê ye yan yê Şahmaranê ye? Kewê tê xwe di şûna Şahmaran de bi cî dike. Yanî dixwaze ji min re bibêje «ez ji şahmaranê jî xweşiktir im.» Lîlê Kewê! Ma qey ez nizanim tu jê xweşiktir î? Îcar ev ci hal e? Çil kezîyêñ te dîbin cil mar û bi ser min ve têñ. Ma tu nizanî taqet di çokêñ min de tunene? Ka ezê bi kude birevîm Kewê? Jara kezîyêñ te niqut bi niqut bi ser dilê min ve diherikin. Ditevizim, mest dibim. Bes e... Kewê bes e... Ne xema wê ye, çavên xwe yên ji keskê kevza kanîyan kutaye çavên min û dibişire. Bi awirêñ wê serxweş dibim. Serxweşîya min heta ku carek din Sultan dikeve hundir dewam dike û carek din çavên min dîbin xulamêñ wê û bi dû wê dikevin.

Ez ji xeberdanê ketime. Zimanê min ê ku ji bo «Kewê» dilebitî û li ser bedewîya wê stranan li dû hevdû rês dikirin pûç bûye, êdî nalive. Stranêñ «Kewê» hevalêñ canê min û dermanêñ dilê min ê brîndar bûn. Stranêñ kewa min a gozel di nav de difirîyan, wek bayekî hênik li dora dilê min dileffîyan û miz didan. Te digot qey ew ba ji Qerejdaxê ji Mêrga Mîran bi hev diketin, dihatin li dora dilê min digerîyan û kela dilê min sar dikirin.

Min gelek stran avêtibûn ser wê, lê bi tenê min ji xwe re, ji dilê xwe yê peritî re digotin ku piçek hênik bibe. Carna Sultanê dihat li min guhdarî dikir, ez jê venedikişîyam, heta min dixwest guhdarî bike jî, çimkî min dizanibû ku ewê biçe û wan stranan peyy bi peyy li ber Kewê dubare bike. Gelek stranêñ min li ser xweşikîya wê bûn, xweşikîya wê ya ku dilê min ji bo wê dişîya. Di stranekê de jî, ez nêçîrvanek bûm û li çîyayê Qerejdaxê bi dû kewa gozel diketim. Her ku wê firr dida xwe û bi dûr diket, ez li pêy wê dibezîyam. Bi wî awayî newal bi newal, zinar bi zinar, kendal bi kendal, kevir bi kevir, tûm bi tûm me hevdû dibetiland û li ber Kanîya Kewan em bi ser hevdû de diketin. Heta îroj jî ez li dû wê me. Ma laşek rizîyayî wê çawa li dû wê be? Bi tenê çav mane, çavêñ ku hertim li navdera derî ne û li benda wê ne. Hema carek bihata û van çavêñ birçî, çavêñ ku tu carî jê têr nebûbûn carek din wê bidîta. Qêrîna çavêñ min in û gazî Sultanê dîkin «Keçê zû wê bîne... Zû wê bîne... Ma tu nabînî?... Mirin gazî min dike.»

Bila carek bihata, hema li navdera derî bisekinîya. Bila bi zimanê xwe yê şérîn û lîvîn xwe yên wek nukilêñ kewan sor dikin, carek bigota «Miho....»

Aha wê gavê, minê xatir jê bixwesta, aha wê gavê bila mirin serseran serçavan bihata. Minê wê gavê canê xwe ji vî laşê rizîyayî azad bikira... Lê heta ew neyê û bi wan çavêni ji keskê kevza kanîyan li min mîze neke, ezê tu carî çavêni xwe negrim, ezê her tim li vir, li benda wê bim.

Sultan jî bi kude çûye? Çima xuya nake? Ziman jî nagere ku bipirsim? Sultan...Ax Sultan... Sultan jî nebûna minê ci bikira? De were Sultan were... Were... Mirin gazî min dike. Ma tu nebî, ezê ji kêtê hêvî bikim.

Sultan ne bi tenê xwişka min e, ew hevala canê min, tayeke ji ruhê min e. Bi tenê wê dizanibû ku tendûreke çawa di nav dilê min de pêketîye û ez bi ci awayî di nav wî agirî de dişewitîm. Ma hûnê çawa bi jana şewatê bizanî? Ma we jana şewatê tas bi tas bi ser xwe ve kirîye û bi çîrîskên agir serxweş ketine? Ma hûn di nav alavên agir de sermest ketine. Wek pinpinîkeke ku li dora agirê mûmê bigere û pê bişewite, ez jî li dora Kewê çûm û hatim û bi agirê wê şewitîm. Ez niha nikarim bişewitîm jî. Ma yekî bûbe arî dikare carek din bişewite? Xwezî bi rojên şewatê.... Niha bûme kulmeke arî û li ber bayê payizê li ba dikevîm... Ka wê arî çawa bişewite?

Hêvîya min de zû were... Hêvîya ku ewê canê min jî vî laşê kurm ketinê azad bike, zû were... Zû were... Mirin gazî min dike.

2-Ez qasideke bêguneh im

Ez Sultan im, Sultana kezebşewitî.

Sultana ku çavêni wê ji bo Miroyê bira tim bi hêsisir û şil in. Sultana ku wek agir pê ketibe, dilê wê dişewite û nalîna wê nagihîje tu kesî. Miroyê bira li ber çavêni min dihele û ez nikarim çavêni xwe jê re bikim qurban. Miyo di nav desten min de dinale lê desten min nikarin jê re bibin derman. Mîna dareke bivir li koka wê ketibe roj bi roj hişk dibe. Ne ji çavêni wî bin, kes nizane mirî an zindîye. Hew çav pê ve mane, wek du stêrkên ku li bin bîrê xuya bikin, di kortikên xwe de kûr çûne û bi zorê diçîrisin. Ez dizanim ne li benda wê bûna niha ji zû ve miribû, zindibûna çavêni wî jî ji ber vê hêvîye ye. Xwe daye benda wê, ez dibêjîm heta wê nebîne jî, ewê nemire.

Heta şes meh berê jî meriv fedî dikir li bejn û bala wî mîze bikira. Şelwarekî Dîyarbekirî yê reşê mîna getranê di bin qutikekî sipî de li xwe dikir, ma hûnê ji ku bizanibin ku çiqas li bejna wî dihat. Îcar gava elegekî reş jî bi ser de li xwe dikir û berêvaran li ser

bênderan hespa kumêt dibezand, bê hemdî dilê meriv dibijîyayê. Gelek pîrek dibêjin «nezer lê ketîye.» Lê ez dizanim êşa wî ji çîye. Roja ku Kewê dan mîr, min dizanibû ewê tiştek bi serê Miho de were.

Hezkirina Miho ne wek hezkirina xelkê bû. Xelkê bi dilekî hez bikira Miho bi heft dilan hez dikir. Digot «qîza metê» û li ser dimir. Kewê jî jê hez dikir, carna serê sibeyê zû hungiv li ser qeymaxêni mîyan dikir, xwe ji malê difisikiland û bi dizî dihanî li ber Miho datanî. Eger Miho ew rojekê nedîta, li ber min digerîya, xwe diavêt dawa min, digot, «Sultana birayê xwe, hela gazî bikê bila were, ez iroj jî wê bibînim, ji sibê re Xwedê mezin e.» Bi tenê du mal di navbera malen me de hebûn. Min hinek xwe giran dikir lê paşê min zarokek dişand dû wê. Wê fam dikir ji bo Miho ye. Fîstanê wê yê şifonê mor her tim lê bû, bisk û kezîyan li hev çedîkir, temezîyeke sor jî diavêt ser porêni xwe û bi ken diket nav hewşê. Meta min jî ji Kewê pirr hez dikir, li ber porê wê rûdinişt, carna dikir heft gulî, carna jî çel gulî temam dikirin. Ji ber wê bû, hinek hevalen wê jê re digotin, «çilkeziyê.»

Bêmiradê pirr xweşik bû, pirr...

Kewê ne yeka zêde dirêj bû lê, yeka navqendîl bû, ji ber wê jî dirêj xuya dikir. Bi kubarî dimeşîya, te digot qey werdekeke marî ye. Miho ne neheq bû ku jê re digot, «meşwerdekê.» Çavêni wê ji rengên kevza li dora kanîyan bû, keskeke tarî jê dibiriqî. Rûyê wê yê bi ken hertim zindî bû, te digot qey şopên ramûsanen li ser mane, dêmîn wê sor û sipî dikirin. Di quncikekî hewşâ xwe de rihan şîn dikir û tayek rihan hertim di ber biskê wê de bû. Li cîyekî xewle yan li hewşâ me rastî Miho bihata, taya rihanê ji nav biska xwe derdixist û dirêjî wî dikir. Wê gavê bask tunebûn ku Miho pê bifirîya, ji bo wê hemêz neke, çepilêni xwe li hev dipêçan. Feleka bêbext herdu jî qurmiçandin...

Ne bi tenê li Elîparê, li gundêni dorê jî keçekî wek wê bedew tunebû. Ji bo xweşikbûna wê bibînin, ji gundêni Şîlbê, Peyasê, Gozelîyê, Qirxalîyê, Zoxê, Qirtê û Zewrê gelek însanan rîya xwe bi Elîparê dixistin. Ma Miho li ser wê dîn nebûya wê kî dîn bûbûya? Ma vê kewa marî ji nav destê kêtireviya ewê ne beheciya? Kewê... Ez dizanim tu bêgunehî. Lê Miho li ser te dîn bû û waye ji kerba dibehece. Edî tu jî nikarî vî derdî derman bikî Kewê! Sebeba Miho...

Bavê min çû wê ji Miho re xwest, lê çavê tunebûnê kor be, timahîya malê dinyê kirin û wê di gund de

dan kurrê Sebrîyê Dirêj. Dilê meta min ji Miho re hebû, çimkî haya wê ji wan hebû, dizanibû herdu li hev banîyane û dilên wan ji hevdu re hene. Lê ew jî jinek bû li devê mîrê xwe mîze dikir. Mîrê wê digot, «ji ber ku lawê birayê te ye, dilê te ji wî re dixwaze û tu dixwazî qîza xwe bidî wî birçiyî.»

Piştî ku Kewê kitana sipî avêt serê xwe û çû mala mîrê xwe, Miho qudûmşikestî bû, hema wê rojê ket û carek din ranebû. Çend caran xwe avêt min û lava kir, got: «Tu bi xatirê xwedê kî, ba wê bike, hema carek wê bibînim.» Lê minê çawa ba jina xelkê bikira? Ma wê gundîyan negotina çî? Ma kê nizanibû ku Miho ji ber 'esqa Kewê ketîye nav nivînê?

Her ku Miho ew nedît roj bi roj helîya. Halê mala meta min xweş bû, eger fravîneke an şîveke xweş çekira, teyfikek jî ji Miho re dişand. Ji ber ku mala wan nêzî mala me bû, hema bibêje rojê carek jî dihat serî dida wî. Gava Miho zanibaya teyfika xwarinê ji mala metê hatîye, nedixwar, ji min re digot: «Here li ser rêya wê birijîne, bila zanibe ku ez xwarina wê naxwim.» Metê carna wan teyfikên rijandî diditîn û li cokêن xwe dixistin. Lê çerxa felekê êdî paşde venedigerîya. Li hewşa mala bava min li ber derîyê odaya Miho êdî sewtên bişewat bi ser gund ve diqûrîyan:

«Îroj ne ba ye, ne jî bager e

Hespa Miho ciwanî ye, kel daye

Xortê gundê me tev de zewicîn

Miradê Miho di dil de maye»

Cêrgî ji xeberdanê ketibû, çavêن wî li ser çavên min bûn. Gava min berê xwe bidayê, zoq li çavên min mîze dikir. Min dizanibû ci dixwaze. Daw û doza dîtina Kewê li min dikir. Ma ka ewê çawa bûbuya? Minê çawa jina xelkê biyanya ber serê wî? Min çavên xwe çiqas birevanda jî, wan zeft dikir û gazinêن xwe dikir. Hêviya wî jî ez im. Dizane, eger dermanek hebe ewê bi destê min be. Çavên wî yên melûl melûl mîze dikirin eman ji min dibirrîn.

Ne bi tenê jî bo daxwazêن çavên wî, ji ber ku êdî Miho nikaribû bi rehetî nefes bigirta, ês û jana ku di her nefes girtinê de dikîsand jî min mecbûr kir ku ez biçim cem Kewê. Ka wê Kewêya ku bi meş û kenên xwe qebeqeb jê diçû? Ka wê Kewêya ku stérkan di bîbîkên çavên xwe de vedîşart? Ew jî li ber Miho diket. Belkî libertetina wê ji ya me bi zehmettir bû jî, çimkî ji ber fedîya dinyayê nikaribû eşkere jî

bikira. Rûyê wê wek guleke ku bê av mabe çilmisî bû. Bejna wê wek şitlek bi ber bayê ketibe tewîya bû. Kewê ne Kewêya berê bû, deng jê bilîya bû, bi hemdê xwe daweribû bû. Min wê xewle kir û jê re got: «Tu dizanî, ji zû ve ye ku Miho di ber sîkratan de ye, lê çavên wî naçin ser hev, li benda te ye. Heta tu neyê ewê bi wî awayî di nav wê ês û janê de be, ji bo can bide li benda te ye. Were û wî ji vî ezabî xelas bike.» Gava min jê re qal kir, li ber xwe ket, got: «Ma xelkê nebêje çî?» Paşê bû qûrîna wê û xwe avêt hemêza min, min bi zorê ew aş kir. Jana wê ji ya Miho ne këmtir bû, lê urf û edetêن bav û kalan dest û lingêن wê girêdabûn.

Gava ez ji mala wan derketim, Kewê hîn jî pozê xwe dikişand. Min fam kir ku ji bo dîtina Miho sebra wê jî nemaye. Ji min re got: «Şîbê xwesiya min mast dibe çarşıya Mêrgehemedê, heta esir venagere. Tu rîya xwe bi vî alîyê bixe emê bi hev re herin.»

Gava ez derbasî oyeyê bûm, çavên Miho wek şîrêzê bi min ve zeliqîn. Ez ber bi wî ve çûm. Min gava balîfa ber pala wî sererast kir, min mîzgîniya wî hêdîka di guhê wî de got. Di gavê de ronîya çavên wî zêde bûn û hulmeke kûr kişand nav pişikên xwe.

3- Kanîya dilê min miçiqî

Ez Kewê me, kewa baskikestî.

Roja ez dam mîr, êdî min dizanibû, rojêن ciwanîyê, wan rojêن xweş li paş man. Ciwanîya ku bi Miho re di nav kîf û 'esqê de derbas dibû, ciwanîya ku wek hespekî hêc dişîhîya û bi çargav dibeziya bî dawî bûbû. Rojê bi kul û derd, rojê bi elem û keder dest pê kiribûn. Xemgînîyê wek tarîya şevê xwe li ser bedena min pêçabû. Ez û xemgînîyê bi hev re bûbûn şirîk, du şirîkên ku qet ji hevdu nediqetîyan. Min bê şirîka xwe nikaribû taseke av jî bi ser gewriya xwe de bikira.

Dinya gewrik ji me re çep zîvirîbû û em wek du qırşikên ziwa bi ber lehîyên wê ketibûn. Lehî ji ber tofanêن mezin rabibûn û sekna wan xuya nedikir. Em her yek li kevîyeke wê bêcan ketibûn. Em li kevir û kendalan dixist, bi xwe re kaş dikir, dibir, me jî nizanibû, em bi ku de diçin.

Ji ber feqîriya mala xalê min, min nedan Miho. Çavê feqîriyê kor be, destê min û Mihoyê delal ji hev qetandin. Em bi tore mezin bûbûn, ne dibû ku ez ji gotina bavê xwe derkevîm û min navê «bêtore» bi dû xwe bixista.

Min kitana sipî avêt ser serê xwe û çûm ser qedera xwe. Mala xezûrê min gorayî şertê gund dewlemend bûn û mérê min jî ne yekî xerab bû lê, kizekiza 'esqa Miho bû di nav dil de dişuxulî. Ji bo ew agir di nav dilê min de bitemire, min pirr av li ser kir lê wî ji xwe re bi asasê saxlem quesrek tê de ava kiribû, xerakirina wê ne hêsan û ne karêñ rojan bû. Di nav salên dirêj de belkî ew qesr birûxiya lê nexweşîya Miho nedihîst. Min dizanibû ji ber 'esqa Kewê ketîye, Kewêya ku Miho kenekî wê nedida bi malê dinyayê. Ez darekî şikestî bûm û ji destê min bêçareyê tiştek nedihat. Pîrekên nas û dost rewşa min dizanibûn, li ber dilê min didan û digotin: «Mezinê me gotine, keç sêva li ser darê ye, kes nizane qismeta kê ye. Qismetê te jî ev e, Xwedê we bi hev re kal û pîr bike.» Min stûyê xwe xwar dikir û bi ser ava wan de diçûm.

Ez û Miho ji biçûkatîyê de, em di nav hevdu de mezin bûbûn. Mervantî bû, em di malên hevdu de bûn. Di şer û pevcûnan de em li pişta hevdu radibûn, di şinan de em bi hev re, li ber miriyêñ xwe diketin. Mêla me hertim li ser hev bû. Ew salek ji min mezintir bû. Gava em tenê bûna, tu carî ji min re nedigot «Kewê», her tim digot «Kewa Gozel.» Carna hinek din jî pêş de diçû û bi taybetîya dengê xwe yê zelal digot: «Kewa min a gozel.» Gava emrê me gihîst çarde û panzdeyan êdî me dil berra hevdu dabûn. Ez dilketîyê miho bûm, dilketîyê çavêñ wî bûm, çavêñ wî yên awirbaz. Ji bo hevdîtinê em li benda derfetan bûn. Bi maneya Sultanê ez her roj li mala wan bûm. Gava ez neçûma ew bi ser xanîyan diket, pişta xanîyan taxê tev bi ser hev ve bûn, ser xanîyan wek bênderekê fireh bû. Miho bi maneya kevokfirandinê li ser sivînegêñ me bû. Gava ew derketa ser xanî, min jî li hewşê karek peyda dikir û me kela dilê xwe hinek sar dikir.

Sultanê bi dilê me dizanibû, ji me herduyan jî hez dikir û pirr dixwest em bigihîjin miradê xwe. 'Eşqa xortanîyê xweş bû, ji bo awirek dilketîyê xwe, meriv dikaribû agir bera gund teví bida. Hezkirina me her diçû di nav dil de bi kûr ve diçû, agirê di nav dilê me de ne wek agirê qırışkan bû, agirê qurman di nav dil de dişuxulî. Ji bo vî agirê di nav dil de dişuxulî hinek sivik bibe, berê me tim li hev bû. Me bi dîtinê revok kela dilê xwe hinekî hênik dikir.

Dengê dilên me bilind bû, li ezmanê heftan diqîrîyan, û çemek hebû di nav herdu dilan de bi xusxus diherikî. Roja ku ava wî çemî ji ser dilê min qut

bû, jîyan li min herimî. Kanîya dilê min miçiqî, kanîya ku evîn û bextewarî wek aveke zelal jê diherikî.

Havîna dawîn bû, xelkê bênderên xwe rakiribûn, daweteke bi hingedîng li dar ketibû. Dawet nêzî mala me bû. Min û Sultanê xwe dabû ber dîwarekî û li dawetê temaşê dikir. Miho di govendê de bû û çavêñ wî tim li hêla min bûn. Sultanê nîyeta Miho fam kiribû, got: «Rabe, em jî têkevin govendê.» Yekî ji malbatê ne di govendê de bûna, jin zû bi zû nediketin destê yekî xerîb. Sultan ket nav min û Miho. Hîna me qora xwe nebribû serî, Sultan got: «ba min dîkin» û ji govendê derket çû. Ez ketibûm destê Miho, di xortanîyê de cara pêşin bû ku me bi destê hevdu girtibûn. Zingezing ji dilê min diçû, hindik mabû dil ji nav defa sînga min derketa û bifîriya. Paşê ji min re gotin, «meriv digot qey soringê di serçavê te dabûn.» Miho ne di serê govendê de bû lê ji kêfa min re, govendê ji ortê ve xweş kiribû. Carna bi brûskêñ çavan rûyê min dialast û dîsa berê xwe dizîvirand. Di lîstika «dicîde» de em hinek din nêzî hevdu bûbûn, agir ji laşen me difûriyan. Ji bo em nebin sosret, min hew debar kir û ji govendê revîyam.

Dîsa rojekê hatibû mala me. Ji şansan re kes li mal tunebû. Belkî jî dizanibû kes tune ye loma hatibû. Me hinek bi awirêñ çavan hevdu xwar, paşê hat destê xwe yê rastê avêt ser stûyê min. Min dengê xwe nekir, jê nerevîyam lê gava destê cepê avêt memika mina rastê, min ew tahm da û bi dûr ketim. Ew jî derket çû. Min ew tahm dabû lê tîna destê wî yê cepê li ser memika min a rastê mabû, min digot qey hema ewê biguvêşe.

Ma min dixwest wisa bibe? Na, min Miho bi ruhê xwe nedida. Ka em çi bikin, çerxa felekê li me cep zîvirî! Min jî dixwest bi urf û edetêñ dinyayê em serê xwe deynin ser balîfekê. Lê min nexwest bavê min di nav xelkê de bişkê. Min nexwest xîrnexwaz henekîn xwe bi bavê min bikin û gava bavê min cav li wan bikeve serê xwe bera ber xwe bide.

Felekê pişta xwe da me û em gihîstin vê qonaxê. Miho wek xencereke zengarî di nav dilê min de çikandî ye. Ka ezê vê birînê çawa derman bikim? Pirri caran min xwe bi dilşadîyêñ me yên xortanîyê aş dikir lê min dizanibû; Roja min kitana sipî avêt ser serê xwe, jîyana min a bextewar jî li wir qedîya.

Piştî ku Miho ket halê xerab, Sultanê carek du car di ber guhêñ min re avêt ku ez biçim dîtina wî. Lê ka ewê eva xwelîliser çawa biçûya? Ji xwe em li

ser zimanê xelkê ne, li hev digerînin û dibêjin, «ji ber 'esqa Kewê ketîye vî halî.» Min kir nekir, teqet nekir ku ez herim wî bibînim. Ji xwe ji edetê der bû, ka ezê çawa biçûma?

Gava cara dawîn Sultan hat û got, «Ji bo can bide, li benda te ye, çavêن wî naçin ser hev, ma heta kengî wê wan sîkratêن bi êş û jan bikişîne? Were û wî ji vî ezabî xelas bike. Ma gunehê te jî pê nayê?» Êdî bêyî çûndinê careya min nemabû. Bi rastî min nedixwest di wî halê xerab de ez wî bibînim. Bila Mihoyê dilê min tim ewê li ser hespa kumêt ba.

Gava ez ketim nav hewşa wan, dilê min bêarîyê dîsa ji xwe re kir mîvan û bi çargavî bezîya. Ji terperterpa wî hişê min çû, hindik mabû ji jor de biketama. Sultan li pêşîya min bû, hema min bi dawa fîstanê wê girt û da sekinandin. Min got: «Piçek bise, gêja min diçe.» Me xwe da ber dîwar, piştî ku bîhna min hat ber min, min hêdîka kitana sipî ji serê xwe şeqitand û temazîya xwe ya sor, ya qîzanîyê li ser porê xwe girêda. Sultanê tepek li nav pişta min xist û bi dengekî nizm got, «Bi xwedê tu ji Miho jî dîntir î.»

Sultanê bêdeng derbasî odeyê bû û çû li ser mîndereke ber dîwar rûnişt lê ez li navdera derî sekinîm û wek stûneke ji kevir li wê derê mam. Xwezî min te nedîta Miho, xwezî min delaîkê dilê xwe di vî halî de nedîta! Xwezî min çavêن te yên reş wisa melûl nedîta, xwezî min awirbazê xwe wisa şikestî nedîta.

Gava çavêن me gîhîstîn hevdu, brûskeke bi şîrqîn ji çavêن Miho pekîya. Belkî jî wê dengê brûskê, nalîna dilê wî ya dawîn bû. Paşê sê caran li ser hev axîn jê kişîya, ber çavêن min reş bûn, êdî min hew Miho dît. Min xwe avêt hewşê û wek baranê hêşir ji çavêن min hatin xwarê. Hîna ez negîhîstibûm ber derîyê hewşê, qurînî bi yên hundir ket, min fam kir ku Miho çû, ket ser rêya venegerê. Ez venegeriyam, qûrînêن Sultanê bi dû min ketibûn.

“Barana ewrê reş li ser Elîparê dîbarîya
Dilê min nezanê li hêvîyekê digerîya
Ruhistîn li mala bavê min bûbû mîvan
Rojê carek li ber serê Mihoyê bira digerîya.” ■

kul

Berken Bereh

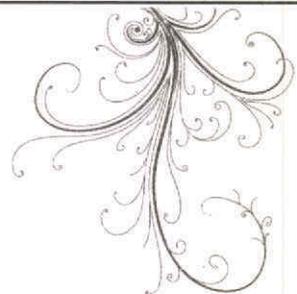
Herî baş sêwî zanin sirra şevê,
ewrên xwe dispîrin baskên çîyan
û gulberojoj zerketavê ku rîbir bihêlin

bihêlin bila çermê min bigurînin, çavêن min derînin
ji kuşîkan gerdûnek nexşandîye li terhiya xwe dîya min
her bi soratîya wê paqîj kirîye çavêن xwe piştî diayê

bihêlin bila qesta wê dema bêdeng bike
di çavan de kêfxweşîyek ji bermayê reşîleyan
xem nake ne bare jî, pîyalek işqê heye di dest de

nebêje nahedire kenê wî li ser lîvê
wê şevê vekêşe pora xwe, wê guhnede heyvê
ev Jahr dê xencera xwe jî bikuje, nekesire Leylê

destpêdim wê hawara wî here ber erşê Xwedê
ax! destê wan ne li ser sînga wan be, zarokên sêwî
yek jî dema dêya xwe dibînin mijangêن wan şil dibin

Bîhna Şêx Seîd jê dihat!

Felat Dilges

Cara paşîn, gava ku min destûra rabûnê jê xwest, dîsa wek carê berê, wek bavekî ku gazin ji lawê xwe bike, li nav çavên min nêrî û weha got, "Felatê min, anka tu çima nayê ba min, tu çima li min napîrsî, tu çima li mîn nagerî. Aha va ye ez ji te re dibêjim, eger tu neyê ba min jî, divê tu ji heftê carekê li min bigerî, ji heftê carekê telefonî min bikî. De êdî tu zanî. Ezê ji evûqat re jî bêjim (Evûqat kekê min, ango cîgirê wî ye)." Min ji ku derê dizanibû ku ev hevdîtin, hevdîtina me ya dawî ye. Min ji ku derê dizanibû feleka xayîn, di kozikê de rûniştî, li benda roja xwe ya reş e. Hasil min sozê xwe neanî cih. Min her xwe li ber wî şermezar dît. Heftê li alîyekê, meh, sal katîn navbera me û min hew ew dît. Min ji xwe bi xwe re got, "Ha îro, ha sibê ezê herim balû xwe pê bidim efûkirin." Belê min nekir. Ez bi derengî ketim û min fersanda dîtina rûyê wî yê nûranî, wê bişirîna wî her û her hunda kir. Tam di wê roja ku ez çûbûm Enqerê û minê wî bidîta da, wî kon da hev û berê xwe da rêka çûn û nehatê. Ew çû û em man li dû. Ew min efû bike jî, ez nikarim xwe efû bikim.

Ew nevîyê Şêx Seîdê Kal bû. Bar û berpirsîyarîya li ser milên wî, helbet gellek giran bû. Ne tenê çavê dost û xasan, çavê dijmin, çavê dînyayê li ser wî bûn. Tiştê ku herî zêde dilê me xweş û geş dikir, li ser rêça bav û kalan bûyîna wî bû. Rast e, zû ketibû sîyasetê; hê ji zaroktiya xwe ve çavên xwe bi sîrgûnan, bi sîyaseteke xeder vekiribû, belê tu carekê xwe neavêtibû bextê sîyaseta ku dixwest koka me ji dînyayê rake. Ji sîyaset kîrinê re ne wisa ji dil û can bû, belê dizanibû ku kurdan di sîyasetê de hunda kîriye û rîya ji vê bindestîyê xelasbûnê di kîrina sîyasetê de derbas dibû. Wî dev ji sîyasetê berda jî, sîyasetê dev ji pêşîra wî bernedida. Piştî ku di 1950an de, bi zora Menderes û partîya wî ketibû sîyasetê û li girava Yasiadayê hatîbû dabbar-kîrin, di sala 1991an de cardin rîya wî bi meclîsê diket. Belê vê carê xîreta wî li ya ku li gelê wî dihat kîrin bar nebû û qederê salekê bi şûn de, ji DYPê istifa kir. Li ser vê yekê hat girtin û destêñ wî kelepçekirî, li gîrtîgehan, li ber derê polîsxane û dadgehan hat gerandin. Ha min wê gavê ew nasî. Bi naşîtî û bi kelegermîya

xortanî, ez li sedemên dereng-mayina wî gerîyam. Me dixwest ku ew ji berê ve bi me re û li ser serê me bûya. Me hê baş bi fen û fûtêñ vê dewletê nizanibû.

Hatina wî dilê me hemûyan xweş û geş kiribû. Hebûna wî dilê me xurt dikir. Me hê bêtir bi ewlehî li pêş xwe û li dozê dinihart. Ew, ji yek reh û kokêñ bingehîn ê vê dozê dihat. Navê wî û salixê bav û kalêñ wî bi tena serê xwe hêviya mirov şîn dikir. Qet ji bîra min naçe, piştî avakirina HAKPARê, rojekê ez û wî li Enqerê li ser partîyen siyasi yên Tirkîyê û rewşa gelê Kurd dipeyivîn. Gotin hat û li Kemalîzmê asê bû, hingê wî, dîsa bi wê arîstokratîya xwe serê xwe rakir û weha got, "Siyasetê bi Kemalîzmê re nekin tevî hev. Kemalîzmê hergav xwestîye koka miletê me û navê gelê me ji ser rûyê erdê rake. Tu kes bi qasî wan ji bo ji navê rakirina koka me nexebitîne. Wan xwest ku qira me bînin û hê jî li pey vê yekê ne." Hingê min sedemê ku şêx, mîr û begêñ kurdan, çîqas ku ji destê wan dihat xwe ji partîyen wek CHPê û têjikêñ wê dûr digirtin çêtir fêm kiribû. Çimkî belayêñ herî mezin di dema vê partîyen û partîyen ku jê derketine de hatibûn serê kurdan.

Di sala 1998an de, gava ku HADEPê doza standina şaredarîya Dîyarbekir dikir, ew gavekê derketibû pêş û pêşnîyarîyeke dîrokî ji mesûlîn partîyen re anîbû. Wî ji çend camêrîn ku di siyaseta HADEPê de xwedan peyv bûn re weha gotibû, "Ez dixwazim ku di vê hilbijartinê de li Dîyarbekir bibim namzet. Hûn dizanin ku gora Şêx Seîd û hevalên wî li vir in. Eger ez li vir bêm bijartin, ew tê wê manê ku Şêx Seîd di doza xwe de bi ser ket." Ev pêşnîyarîya wî gel-lek di cih de bû û ya rast pirr jî li

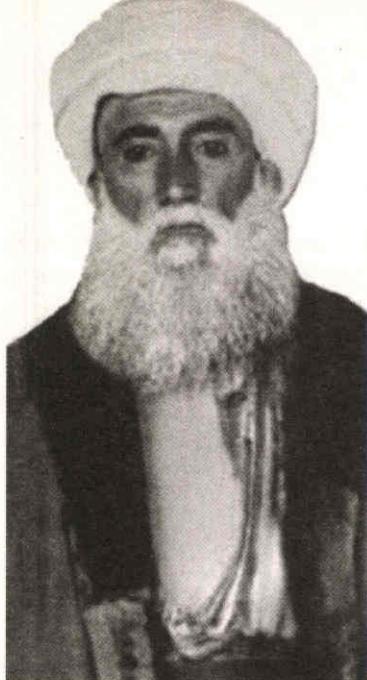
Bîhna Şêx Seîd ji te dihat, naskirina te naskirina Şêx Seîd bû, bi te re peyivîn, bi Şêx Seîd re peyivîn bû. De îcar oxir be şêxê min, serê xwe rihet deyne axa welat. Tovêñ ku Şêx Seîdê kal reşandin erdê, hêdî hêdî şîn dibin

xweşa min çûbû. Loma min, bi dil û can ji camêrê ku ev peyv jê re hatine kirin re weha got, "Keko, ci ji destê te tê bike, bila kek Evdîmelîk wek namzetê partîya we, wek namzeteke tevahîya gelê kurd were nîşandan. Bawer bin, ji her kesî bêtir navê wî bi vî bajarê qedîm dikeve. Eger were bijartin, wê hem ji yekîtiya gelê me re û hem jî ji pêşveçûna doza me re xizmeteke baş bike. Ewê di navbera dîndarêñ Kurd û doza netewî de jî pirekê ava bike."

Çenebû. Ew wek namzet li Dîyarbekira ku ewqas evîndarê wê bû nehat nîşandan. Siyaseta Kurd hê ji psîkolojiya Şerê Sar xelas nebûbû û bi qasî ku himêxa xwe ji wî re jî veke bergefîreh nebû. Wek mûma ku dora xwe ronahî dike, wî her û her xwest ku ew gelê xwe ji nav tarîstanâ kûr ber bi ronahîye ve bikşîne. Wek rûsipî, wek kalemerekî Kurd wî hergav şîret li gelê xwe kir. Ew dîndar û bawermendekî ji dil û can bû. Şerê wî bi tarî û taristanîye re bû. Bi ser ku ewqas zilim lê hat kirin jî, wî serê xwe herdem bilind girt. Çimkî qedera xwe bi qedera gelê xwe re yek didît û li azadîya ferdî nedigerîya. Çavê xwe bi zilmê û sîrgûnê vekiribû. Gellek rojêñ teng, tarî,

xerab û reş dîtibûn, belê tu carekê hêviya xwe hunda nekiribû. Ci ji dîndarî, ci ji bawermendî û ci ji ji felsefa wî ya jîyanê be, tu car li pey tolsitandinê nebû. Dinya wî fireh bû; bi kurdî, tirkî, farisî, erebî, îngîlîzî û fransî dizanibû. Edebîyatnasek rastîn bû, di warê edebitaya kurdî, farisî û tirkî de serwext bû. Carna ji farisî, carna ji edebiyata kurdî ya klasîk çarîn dixwendin; ruhê Şîrazî, Melayê Cizîrî û Ehmedê Xanî şâ dikir. Béguman ji her tiştî zêdetir, ew li pey azadî û rûmeta gelê xwe bû. Ji bo mis-qaleke azadîya gelê xwe, amade bû hemû neheqîyên ku lê bûne jibîr bike; kîndar nebû.

Roja 29.09.1999an rojekê min a şahîyê bû, çimkî kurê min Berken hatibû dinê. Deh sal bi şûn de, di roja 29.09.2009an de Şêxê me berê xwe da oxirê. Wek Newroz û Helepçeyan, cardin şîn û şahîyên me ketin tevî hev. Mirin emrê Xwedê ye, belê dîmenêñ destêñ te yên kelepçekirî ji ber çavê min naçin. Xwezî neyar ev dîmen nîşanî zarok û nevîyên te neda. Dîsa jî rojnameyeke Tirkan, "Sîrgûna Evdîmelîk Firat a vê dînyayê qedîya" nîvîsibû. Sed xwezî bi wan ku dijminêñ wan jî li ber rûmet û şerefa wan hurmetkar in. Bîhna Şêx Seîd ji te dihat, naskirina te naskirina Şêx Seîd bû, bi te re peyivîn, bi Şêx Seîd re peyivîn bû. De îcar oxir be şêxê min, serê xwe rihet deyne axa welat. Tovêñ ku Şêx Seîdê kal reşandin erdê, hêdî hêdî şîn dibin. Te bi çavêñ serê xwe bihara rengîn a ku li perçekî welatê me hat dît. Karvanê azadîyê li ser rê ye, ber bi armancê ve dimeşe. Friqet razê, mekancinet, gorbihişto! Bila oxira te oxira xêrê be. Herçî ji alî me, li te xweş helal be. Hêvîdar im tu jî heqê xwe li me helal kî. ■

Li ser malbata Şêx Seîd

Mihemed Jîyan

Mesûlîyet û berpirsîyarî li gorî ast û zanîna mirovan e. Însanek çiqas zana be, berpirsîyarîya wî jî dî wê radeyê de ye. Lê ji bo ku mirov li hemberî neheqîyê derkeve û berjêr nebe, ne şert e ku mirov xwedî 'ilm û zanîneke zêde be. Fitreta safî, wîjdana paqîj û eqlê selîm ji bo ku meriv bibe alîgirê heqîyê bes in. Kesê ku ji fitretê dûr neketibe, bê wîjdan nema-be û eqlê xwe winda nekiribe tu carî zilmê qebûl nake û kumê bêxîretîyê nade serê xwe.

Zanîn û asta mirovan, tenê ji bo îtibar û navdarîyê nîne. Ev xesletên wisa, di heman demê de barekî ji li ser milê yekî bar dikin. Şek nîne ku 'alim û zana şayanê hurmetê û rêzgirtinê ne. Belam, hurmet û rêzgirtin jî girêdayî mercan in. Ew merc jî bêguman sînor û pîvanêne wehyê ne. Gotina sehabîyekî ya ku ji Hz. Umer re dibêje "Ya Umer! Ger ku tu li ser heqîyê nemeşî û şasitîyan bikî, emê te bi şûrêñ xwe rast bikin." Ü şukrê Hz. Umer yê li ser vê gotinê, derbasdarbûna sînorêñ îlahî û pîvanêne wehyê tîne bîra mirov. Herwiha gotina Îmam Elî ku dibêje: "Divê mirov li gor heqîqetê bin, ne heqîqet li gorî

mirovan!" dîsa heman pîvanê tîne bîra mirov: "Dema ku li hemberî Xwedê me'sîyet hebe, ji evdan re itaat tuneye."

Sertê itaatê jî û yê hurmetê ji pêkanîna emr û nehyêne wehya Xwedê Teala ye.

Li Kurdistanê yek ji kesayetê qedirgiran û peyrewê vê distûrê Şêx Seîd e. Malbata ku ji destpêka tarîxa xwe û heyânî roja îro ev doza heqîyê bi fedakarî, dilsozî û cangorî parastîye û bi serbilindî meşandîye jî malbata wî ye. Dema ku meriv rûpelên tarîxa vê malbatê vedike û lê dinêre, meriv dibîne ku di her serdem û pêngavê de li hember zilmê sekinîye û tu carî neheqî qebûl nekirîye. Ji bo berjewendîyen xwe tawîz ji heqîyê nedaye û xwe li pişt hêncetêne xapînok veneşartîye. Endamên vê malbatê hem dînê xwe jîyane û xizmeta xelkê xwe kirine û hem jî zilma ku hatîye kirin ji nedîti ve nehatine. Wan her dem xwe wekî warisên Pêxemberî dîtine û her gav di rêcîka wî ya pîroz de meşîyane. Wan rind fêhm kiri-ne ku bêdengmayîna li hemberî neheqîyê zillet e, riswayî ye û bêxîretî ye. Gotinê Pêxember

Li Kurdistanê yek ji kesayetê qedirgiran û peyrewê vê distûrê Şêx Seîd e. Malbata ku ji destpêka tarîxa xwe û heyânî roja îro ev doza heqîyê bi fedakarî, dilsozî û cangorî parastîye û bi serbilindî meşandîye jî malbata wî ye.

yên li ser bêdengmayinê ji bîr nekirine: "Kesên li hemberî zilmê bê deng bimînin, ew Şeytanê bêziman in." Di ruyê erdê de, tawan ji vê tawanê girantir û erjengtir heye gelo!. Gava ku li ser mesaja vê hedîsê tê hizirkirin, lerizînek dikeve canê meriv. Meriv bêyî hemdê xwe diricife û giranîya mesûliyeta li ser milê xwe baştır têdigihîje.

Vê malbata bi rûmet û qedirgiran, ev berpirsiyariya xwe ya îlahî bi layiqî anîye cih. Ev doz bi serbilindî meşandîye û anîye heta roja me. Yen quesda hînbûna serencama vê malbatê dikan, pêşrastî Şêx Haşim tê.

Şêx Haşim..

Radigîhînin ku dema Miradê çaremîn ji sefera bexdayê vegeriyyaye, rêya xwe bi ser Dîyarbekirê xistîye. Wekî ku tê zanîn Miradê Çaremîn bi meyxurî, qedexekirina çıxarê û sitemkarîya xwe meşhûr bûye. Di wan demande jî rewşa sîyasî hinekî aloz e û derdor tevlihev in. Ji ber van egeran, di vegera sefera Bexdayê de xwestîye ku rêya xwe bi dîyarbekirê bixe û bey'eta şêx û meşayixên Kurdistanê bistîne da ku selteneta xwe qewtitr bike û li hemberî êrîş û tehdîten derdor jî desthelatdarîya xwe li ser pîyanbihèle. Dema ku gihîştiye dîyarbekirê behsa sedemê hatîna xwe kirîye û xwestîye ku hemî maqûlîn herêmê bicivin. Pişti vê yekê ji hemî şexsîyetên xuyayî û xwedî gotin re xeber hatîye şandin û daxwaza sultan ji wan re hatîye ravekirin. Ev daxwaza Sultânî ci ji tîrsî be, ci jî ji dilxwazîyê be ji hêla hemî maqûlan bi erêni hatîye pêşwazîkirin û hatîye pejîrandin. Lîbelê li gundê Çilstûna Bismilê şêsek hebûye ku jê re

digotin Şêx Haşim. Şêx Haşim şexsîyetekî me'rûf bûye û li derdorê wekî 'alim dihate zanîn. Lê ne tenê 'alim, 'alimekî ku bi 'ilmê xwe 'amil bûye. Ger ku şaştî di rîwayetên li ser neseba wande tunebe, ew warisê Îmamê Elî ye¹. Di jîyan û helwestên xwe de jî rîcîka Îmamê Elî kudandîye û ji rîberîya Qur'anê neçerixîye. Îmam Elî perwerdehîya xwe ji Resûlê Ekrem stendibû û tu carî ji edaletê tawîz nedabû. Li hemberî neheqîyê jî di tu dewr û zemanan de bêdeng nemabû. Ew dadmendekî kamil û heqparêzekî bêemsal bû. Wî, ji bo selametîya hemî civatê û însanîyetê be jî qebûl nekirîye ku mafê ferd bê binpêkirin û neheqî lê bibe. Şêx Haşim, peyrewê kesayetîyekî wisa bû û ji vê berpirsiyariya xwe ya giran jî haydar bûye. Loma ye ku daxwaza Sultân bi cih neanîye û neçûye civîne. Dawîyê jî helwesta xwe dîyar kirîye: "Ez bi wî mirovî re bey'etê nakim ku ew bi xwe araqê vedixwe lê li welatên di bin desthelatdarîya xwe de qedexike."

Sultân li ser vê yekê gelekkî hêrs bûye û digel ku darvekirina meşayixan ne adetê Osmanîyan bû jî tehemu'lî vê gotina Şêx Haşim nekirîye.

Li ser vê bûyerê, Şêx Haşim di sala 1639an de li gundê Çilstûna Bismilê hatîye darvekirin û xelkên wê herêmê rastî tevkujîyeke me-

1- Ji ber ku di wê bûyerê de kevir li ser kevir nemaye û heçî tiştên heyî hatîne tunekirin, aghâhiyê berîya Şêx Haşim tune ne. Lîbelê ev malbat wekî seyyid têne qebûlkirin, herweki ku jî navê nevîyê Şêx Haşim, Şêx Elîyê Sebtî jî dîyar e. Wekî tê zanîn Sibtî bi me'na "Ji Neseba Pêxember." e. (Çavkanî: Ehlîn Malbatê)

zin hatîne. Hemî avahîyê heyî hatîne wêrankirin. Pir kêm kesan xwe qetliamê xelas kirine, yên mayî jî ruhê xwe yê şerîn teslim kirin.

Şêx Haşim di zincîra pakrewanên vê malbatê de xeleka yekemîn e...

Şêx Elîyê Sebtî

Pişti şehadeta Şêx Haşim, kurê wî Huseyn û dayika xwe bi tenê dimînin ji wê malbatê. Pişti Mele Huseyn, Mele Heyder e, pişti Mele Heyder Mele Qasim e û kurê Mele Qasim jî Şêx Elîyê Sebtî ye. Agahîyê li ser Mele Huseyn, Mele Heyder û Mele Qasim pir zelal nînin. Loma emê bi Şêx Elî Sebtî dewam bikin. Şêx Elî Sebtî xelîfî mewlana Xalidê Şehrezorî ye û di Kurdistanê de, yek ji hîmîn terîqeta neqşîbendî ye. Nasîna wî ya bi Mewlana Xalid re jî wiha çêdibe; Mewlana Xalid di vegera ya ji Hindistanê de tê Dîyarbekirê û li wir Şêx Elîyê Sebtî ziyaret dike. Piştre ji Şêx Elîyê Sebtî dixwaz dike ku bi hevre herine Bexdayê. Tê ragiandin ku Murşidê Mewlana Xalid, Şêx Ebdullahê Dehlewî, bi taybetî jê daxwaz kirîye ku Elîyê Sebtî bibîne û wî bigre cem xwe.² Elîyê Sebtî daxwaza Mewlana Xalid qebûl dike û pê re diçe Bexdayê. Pişti ku demeke dirêj li cemê dimîne, adab û erkanê tesewwifê jê hîn dibe û digihê mertebeya murşidîyê Mewlana Xalid dixwaze ku xelîfetîyê bidîyê, lîbelê Elîyê Sebtî vê yekê qebûl nake û jê re dibêje: "Ez ne ji bo xîlafetê digel te me." Belam Mewlana Xalid israrê lê dike û

2- Çavkanî: Berhemâ bi nav "Îki Gavş-i En'am, Seyyid Ali Es-Sebtî, Seyyid Ahmed El-Kurdî." Yê ragiandîye: M.S. Korkusuz, Tezkire-i Meşayîhi Amid, Kent Y. rp. 80.

dibêje: "Tu Xalidekî din nabînî ku xelîfetîyê bide te, xelîfetîyê qebûl bike." Piştî ku Elîyê Sebtî xelîfetîyê qebûl dike, Mewlana Xalid ji bo îrşadê û hînkirina 'ilim wî dişîne Palo. Jîyana Şêx Elîyê Sebtî, bi îrşada civakê, tedrisata 'ilim û seyahetên ji bo teblîxa dîn derbas bûye. Di gelek çavkanîyan de derbas dibe ku Şêx Elîyê Sebtî, gelek caran li hemberî pergalê nerazîbûnên xwe nîşan daye û ev helwesta wî di navbera wî û Osmanîyan de bûye sedemê alozîyê.

Şêx Elîyê Sebtî, di sala 1870an de koça dawî kirîye. Meqbera wî li Paloya kevn, li ser girekî bilind ê hemberî çemê Mûrad e.

Şêx Seîdê Kal.

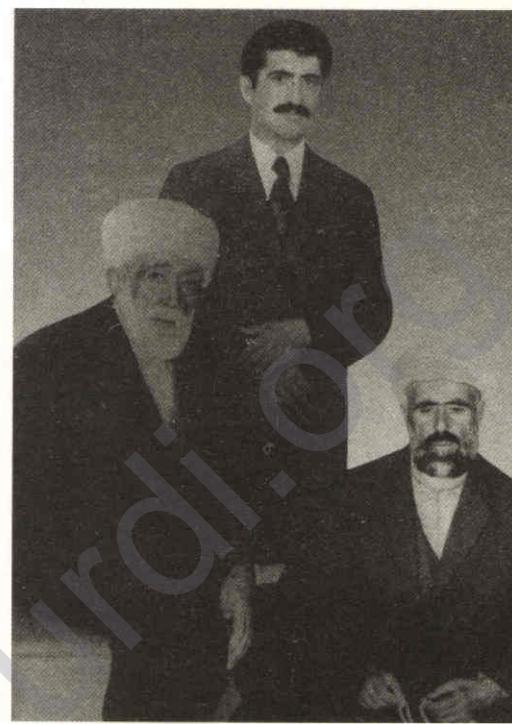
Bavê Şêx Seîd, Şêx Mehmûdê kurê Şêx Elîyê Sebtî ye. Şêx Seîdê Kal di sala 1865an de li Paloyê hatîye dînyayê. Ji ber ku wan bi malbatî bazîrganîya heywanan dikirin û li derdora Paloyê mîrgân ku heywanen wan lê biçîrin nebûn, ji mecbûrî koçî gundê Xinisê Qolhîsarê kirine. Şêx Seîd kurê mezin ê Şêx Mehmûd e. Loma piştî wefata bavê xwe, ew dibe postnişînê dergahê. Ji ber faktora Şêx Elîyê Sebtî, bandora Şêx Seîd li ser xelkê kurd (bi taybetî ji kurdên zaza) gelekî zêde bû. Lîbelê Şêx Seîd ne Şêxe kî ji rîzê bû û wî qîma xwe bi zikat û weqfîn xelkê netanî. Wî ihtiyacîyên malbata xwe, ya tekîyan û medresan bi bazîrganîyê diqedand. Tê gotin ku di serdema wî de 400 tekîye û medrese fe'al bûn³. Şêx Seîd, hem însanekî xwedan îtibar û hem jî pir dewlemend bû. Wî bazîrganîya navneteweyî dikir. Diçû, Sûrîyê, Iraqlê, Îranê û di qa-

deke berfireh de karê bazîrganîyê dikir. Şêx Seîd, şexsiyetekî pir alî bû. Hem murşid, hem 'alim, hem bazîrgan, hem rewşenbîr û digel van jî dê di talîya 'umrê xwe de wê biba serlesker jî.

Şêx Seîd bi qandî ku ji bo hukmekî biçûk yê şerî'etê hemî malê xwe û malbata xwe feda bike ehlê Xwedê û bi qandî ku Xwedênenasekî mîna Fehmî Bî-lalê Lîcêyî bike katibê xwe jî mu-samehekar û fireh bû. Şêx Seîd misilmantîya xwe û kurdîtiya xwe tu carî ji hev cuda hîzir nekirîye. Loma, dema "Xelîfetî" (digel ku sembolîk bû jî) hatîye rakirin, şiyaye bêje: "Di nava me û we de tu peywendî nema."

Qesd ji "Em"ê û "We"yê çîye gelo? "Xelîfetîyê" kê û kê bi hev ve girêdida?

Haya Şêx Seîd ji giranîya me-sûlîyeta wî hebû û wî dizanibû ku bi rewşeke çiqas dijwar re rûbirû ye. Wî di wan rewşen alov û nexweş de her dem ber-pirsîyariya xwe ya li hemberî Xweda tanî bîra xwe. Piştî girtina Xalid Beg û Yûsuf Beg, hemî bar ketibû ser milê wî. Lê wî hetanî wê demê tenê îrşad û bazîrganî kiribû. Wî ji karê dîplomasîyê û leşkerîyê fêhmnedikir. Dê têkoşîn çawa biçuya serî û ew dê çawa serfiraz bibana? Ew di derheqê serkeftinê de pir ne ewle bû. Lê bar ketibû ser milê wî, nedibû ku jê bide alî û paşguh bike. Lewra ew, warisê Şêx Haşim, Îmam Elî û Hz. Mûhemmed bû. Mafekî wî yê ku berjewendîyen xwe û yê malbata xwe bifikire tunebû. Peyrewî û weraset ne bi şâşik, cube, tizbî û meqbera bû. Waristî, qelenên layiqî wê mîratê dixwest. Kesên ku xwe wekî warisên doz an jî mîsyonekê dihesibînin lazim e ji

Şêx Elî Riza Efendi, Şêx Şehabettin, Ebdulmelik Fîrat

Wextê ku biryara serhildanê dide û çek, pusat û rextên xwe dişidîne, bermalîya wî dibêje:

"Efendî! Ma tu me ji kê re dihêlî û diçî? Tu namûsa me emanetî kê dikî"

Pirs, pirsa Hacerê tîna bîra mirov.

Belam, bersiv jî wekî ya İbrahîm e:

"Namûsa milletekî di binê pîyan de ye xanim? Heke ez û kopale xwe bi tenê jî bîmînî ezê li hemberî kafiran cengê bikim. Ne ez ji Huseyn hêjatir im û ne jî malbata min ji malbata wî bi qîmettir e. Heke ez li hemberî zilmê der-nekevîm, wê zebanî bi şâşika min bigrin û bavêjin nava cehnemê. Hûnê wê demê arîkarîya min bîkin? Ma wê jî min nepirsin: "Ey Seîd! Xwedê ewqas mulk da te. Ka te ji bo Xwedê ci kir?"

Gotin, mînanî gotina İbrahîm

³ Ji Ebdulîlah Fîrat neqlen.

Ü rewş mînanî rewşa Huseyn. Peyv, peyvén İbrahîm, helwest, helwesta Huseyn. Ruh û bawerî ji İbrahîm, 'emel û fê'lîyat ji Huseyn.

Di dîmenekî de İbrahîm heye, di yê din de Huseyn.

Di dîmenekî de Hacer heye, di yê din de Zeyneb.

Di dîmenekî de Mekke (Kabe), di yekî din de Kerbela û yê din de jî Piran heye..

Sîlsîle wisa hatibû û xelekên zincîrê bi hev ve hatibûn gi-ređan.

İbrahîm, Mûhemmed, Elî, Huseyn, Seid.

Doz yek doz, malbat yek malbat. Tenê cih, nav û dîmen cuda ne.

Dema İbrahîm li hemberî civakê derketibû û pût şikandibûn xema wî tenê heqî bû.

Wî hizra hêz û qeweta maddî nekiribû.

Dema Huseyn li hemberî per-gala xwînrîj û zâlim serî hilda hizra serkeftin û têkçûnê nekiribû.

Lewra ew ne bi serfirazî û serkeftinê ve, ew bi têkoşîn û serhildanê mesûl bû.

Şêx Seid bi paşde venekişîyabû. Dizanibû ku wê ci derkeve pêşîya wî û dê ci were serê malbata wî. Ma li Kerbelayê ci hatibû serê ehlê beytê!

Ma kîjan malbat ji ehlê beytê hêjatir û ezîztir bû? Piştî ku ew pêrgî wê sosreta giran û gosirme-ta nedîti hatibûn, ma ci dibû ji me ku em bikevine heyra xwe, mal-bata xwe û em li hemberî zilmê bêdeng bimînin?

Kî dikare bêje ku: Jixwe dê Hu-

seyn bi ser neketa. Ehlê Kufê jî bi vê dizanibûn û loma xwe neavêtin agir de!

Ma hejmar û hêza misilman-nan di Bedrê de zêdetir bû, an di Uhûdê de?

Herba ku misilmanan winda kir Bedir bû an Uhûd bû?

Misilman di huneynê serkefti bûn, an di Bedrê de?

Şêx Seidê Kal, hizra serketin û binketinê nekir. Wî wezîfa xwe kir û bû cîranê Hz. Huseyn.

Yêñ ku hizra serketin û binketi-nan dikan û ji berpirsiyarinê xwe direvin, bila hesabêñ xwe li ser jîyanek xweş bidomîn û bila bi-bin desthilatdarêñ dinyayê. Dinya ji wan re pîroz be!

Şêx Seid şahidiya heqîyê kir û di zincîra pakrewanêñ yê malbatê de bû xeleka duyemîn.

Piştî, Şêx Diyyâeddînê brayê wî, Şêx Elî Rizayê pismamê wî, Şêx Şerîfê pismamê wî, Şêx Bahaeeddînê brayê wî, Şêx Ebdurrehîmê brayê wî û ji heman malbatê nêzî nod kesen din dibine berdewamiya xelekên ve zincîrê.

Şêx Evdîmelik

Bavê Şêx Evdîmelik efendî, Şêx Şehabeddîn kurê Şêx Bahaeeddîn e ku ew jî brayê Şêx Seid e.

Şêx Evdîmelik Efendî, piştî ku malbat ji sirguna pêşî vedigere gund, di sala 1934an de hatîye dinyayê. Hê dema ku du salî ye, dîsa bi malbatî têne koçberkirin. Berî ku malbata wan cara dudu-yan were koçberkirin, komarê hemî eşyayêñ wan firotine. Di nava eşyayêñ ku hatine firotin de dergûşa Evdîmelik Efendî jî heye. Esnafekî ji Xinisê bi navê Mehmet, wê dergûşê dikire û berêvarî tê ku

dergûşa xwe bibe. Di wê gavê de Evdîmelik Efendî di dergûşê de ye û dîya wî li ber serê dergûşê wî dihejîne. Esnafê ku dergûş kirîye, doza malê xwe dike, dîya Evdîmelik Efendî dibêjê: "Kurê min! Tu dibîni ku zarok tê de ye û digirî, ma nabe ku tu heya sibê bisekinî û sibê zû werî dergûşa xwe bibî?" Esnaf nahêle ku bibe sibe, Evdîmelik Efendî ji hundirê wê derdixîne û dergûşa xwe hildi-de dibe. Esnafê ku dergûş kirîbû, berî malbat bikeve wî halî, ji wan re hurmetkar bû û pir qedrê wan digirt⁴. Lîbelê, dostêñ ketîyan û naçaran nediman. Heval û hogirên heyî jî di rojêñ teng de berê xwe diguherandin û rewşa kambax ji nedîti ve dihatin.

Eqûbeta malbatâ Şêx Seid çep fetîli bû, di şûna wê şohreta mezin û itibara bêdawî de, koçberî û sirgunî bibû qedera wan.

Wextê ku malbat sirgunî gundê Sergenê ku bi bajarakê Vizeya Kirkclareli ve girêdayî ye dibin, Evdîmelik Efendî du salî ye. Evdîmelik efendî, zaroktîya xwe li koçberîyê derbas kirîye. Piştî ku pergâl di sala 1945an de derbasî pirpartîbûnê dibe û zextêñ hikûmetê yên li ser xelkê nerm dibin, di malbatê de hêviya ku vegeerin welatê xwe zêdetir dibe. Du salêñ din derbas dibin û meclis hinek qanûnêñ îskana mecbûrî diguherîne û hinekan jî bi temamî radike. Bi vî awayî rê li ber vegera malbatê vedibe û malbata Şêx Seid piştî sêzde salan dîsa vedigerin welatê xwe.

Şêx Evdîmelik efendî, li gundê Sergenê dest bi dibistana seretayî dike û li alîyê din jî li cem apê xwe Şêx Elî Riza Efendî tehsîla medresê

digire. Li wî gundê sirgunîyê û di odake 10-15 m² de hînî nehw, serf, kelam, mentiq û felsefê dibe. Ew Îbnî Sîna û Farabî li wî gundê sirgunîyê dixwîne. Dîsa li wir hînî kişikê dibe. Dema ku di parlementeriya xwe de bi Îsmet Înönü re dileyize û zora wî dibe, Îsmet Înönü jê dipirse "Tu ji ku hînî vê lîstikê bû?" Evdîmelîk Efendî bersiva wî wiha dide: "Ez bi saya we hîn bûm. Di sirgunîyê de karê me tenê xwendin û kişik bû. Ez nevîyê Şêx Seîd im." Îsmet Înönü li ser vê bersivê hêrs dibe û lê dixe dice.

Jîyana Evdîmelîk Efendî di qonaxêن pir giran û bi êş re derbas bûye. Lîbelê wî tu carî dev ji doza milletê xwe bernedaye û nebûye nokerê pergalê. Wî di tevayê umrê xwe de têkoşîna li hemberî încarê domandîye û heqê milletê kurd parastîye. Wî di tu dewran de xwe ji mesûlîyeta xwe nedaye alî û mezlûmîyeta xelkê xwe ji bîr nekîriye. Gelek caran hatîye girtin, di girtîgehê de rastî işkencan hatîye, heqaret û dijûnên herî giran xwarine, lê ji ezma xwe tiştek winda nekîriye.

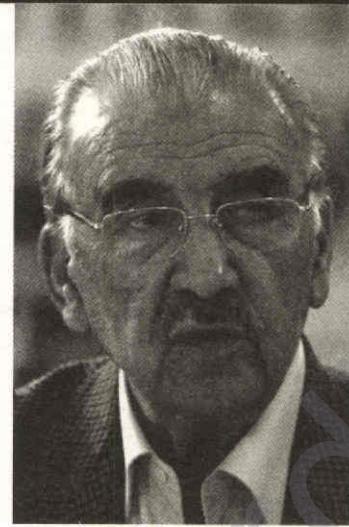
Evdîmelîk Efendî kesayetekî giran, qedirbilind û esilzade bû. Ew rîspîyê kurdan bû. Axavtin û peyvîn wî li gorî giranîya şexsê wî bûn. Di tevger û lebatêن xwe de layiqî malbata xwe tevgerîya û di sîyaseta xwe ya 52 salan de navê Şêx Seîd lekedar nekir.

Hetanî jê hat cehd kir ku bibe warisekî çak û mîsyona kalêن xwe nîvrê nehêle.

Şahê Neqşîbend, ewel û axirê xwe bi gotineke wisa tîne ziman: "Bîdayetûna, Nîhayetûna. Destpêka me çi be, Encama me jî ew e."

Destpêk Şêx Haşim. Encam Evdîmelîk Efendî.

Xwedê rehma xwe ji ser wan kêm neke. ■

Sêrsaxî

*Înna lîllâb we înna îleybî raciûn
Em ji bal Xwedê batîn û her emê vegevin bi bal wî ve.*

Nevîyê Şêx Seîd, siyasetmedarê hêja û rîspîyê kurd Şêx Melîk Fîrat di 29ê İlona 2009an de li Enquerê çû ber rehma Xwedê.

Şêx Melîk, di 1ê Çiriya Pêşîn a 2009an de li gundê kalanêن xwe Qolhîsarê ku girêdayî navçeya Erzerom Xinisê ye, li qebristana malbatê ya li ser çiyayêن Boz bi tevlîbûneke qelebalix hate definkirin.

Nimêja cenazê ji hêla postnîşînê dergaha Şêx Eliyê Sebtî, Şêx Mûhemmed Seîd Fîrat hate kîrin; û kurdêن ji çar alyîen welat besdarî merasîma cenazê bûn.

Milletê kurd bi wefata Şêx Melîk, şexsiyetekî xwe yê hêja û nirxekî xwe yê qedirgiran winda kir. Li gor baweriya me, dê valahiya vî şexsiyetê hêja, gelekî bête hîskirin..

Em ji Xwedê Teala ji bo Şêx Melîk rehmê, ji bo malbat û hezkiriyêن wî jî sebreke cemîl daxwaz dikin...

Nameya duyem

Mele Seîdê Nûrsî

Werger: Mele Dawud

meledawud@hotmail.com

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسْبِّحُ بِحَمْدِهِ

(Ev beşek ji bersiva dîyarîya şagirtê tê behskirin û tê zanîn e.)

Salîsen: Te ji min re dîyarîyek şand. Tu dixwazî distûra min a girîng xera bikî. Ez nabêjim ku: "Wek Birayê min Ebdulmecîd û birazîyê min Ebdurrehman min çawa dîyarîya wan qebûl nekir, ji te jî qebûl nakim." Lewra tu ji wan hin pêşdatîr û nêzîkî ruhê min î. Dîyarîya herkesî tê redkirin, lê ya te tenê ji bona carekê tê qebûlkirin. Lîbelê ji ber vê qasê ez dixwazim sirra vê distûra xwe ji te re bêjim. Wisa ku:

Seîdê Berê minnet nedistand. Ji ber ku nekeve bin minnetê mirin qebûl dikir. Pir zehmetî û meseqqet kişand lê dîsa distûra xwe xera nekir. Ev taybetî ji Seîdê kevin ji birayê te yê bêçare mîrate ye. Tezehhud û xwe jêdûrxistin nîne. Belkî çar pênc sedemên wê hene.

Ya Yekemîn: Ehlê delalet, ehlê 'ilmê, ji ber ku ilmê xwe ji berjewendîya xwe re dike wasite, tawanbar dikan, dibêjin: "ilm û dîn ji meişetê xwe re dikine wesîle" û bêînsaffî êrîşî wan aliman dikan. Divê em van gotinan bi kirinêن xwe derewkar derxînin.

Ya Duyemîn: Bona ku em rastîyan belav bikin, divê em li dû pêxemberan bin. Derheqê belavkarên rastîyan de di Qur'ana Pîroz de dibêje:

ان اجْرَى الْأَعْلَى لِلَّهِ ۗ وَان اجْرَى الْأَعْلَى لِلَّهِ ۗ 2 xwe ji mirovan dûr xistine.

Di Sûretê Yasîn de hevoka

اتَّبَعُوا مِنْ لَا يُسْتَلِكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ 3 derheqê mijara me de pir balkêş e.

Ya Sêyemîn: Wek di Peyiva Yekemîn de hatîye ravekirin. Divê li ser navê Xwedê bê dayîn û li ser navê Xwedê bê stendin. Hal ev e ku yê dide, bi piranî xafil e. Li ser navê xwe dide. Minnetek veşartî tê de heye. Yan jî ê ku distîne, xafil e. Spasiya Mun'îmî heqîqî, dide sedemên zahîrî û xelet dike.

Ya Çaremîn: Tewekkul, qenaet û iqtîsad, xezîne û serwetek wisa ye ku, bi tu tiştî re nayê guher-tin. Ji ber ku derîyê van xezîne û gencîneyêن bê dawî negrim, ez naxwazim ji mirovan mal û mulk bistînim. Hezar carî şikir dikan ji Rezzaqê Zulcelal re ku, ji biçûkatîya min ve ez mecbûr nekirime ku têkevim bin minnet û zilletê. Ji ber kerema Wî, ez dixwazim heta dawîya umrê xwe bi vê distûrê berdewam bikim.

Ya Pêncemîn: Ev salek-dusal in bi ceribandin û dîtina gelek emareyan qenaeta min hasil bû ku destûr nade min ez malêن xelkê û bi taybetî dîyarîyên dewlemend û memûran bistînim. Hinek ji wan min aciz dikan. Belkî acizbûn bi min nade xwarin. Carna jî ji min re diqulibîne bi şiklekî zîyan. Ew tê vê me'neyê ku nestandina malê mirovan ji min re fermaneke manewî ye. Standin ji min re qedexe ye.

Hem jî tirseke min heye. Herkesî her wext nikarim qebûl bikim. Dema ez dîyarîya xelkê bigrim, wext an bêwext daxwaz nekim jî lazim e ez mîvanan qebûl bikim, xatirê wan neşkînim. Eva jî li xweşîya min naçe. Him xwarina perçekî nanekî

hişk û kincekî bi sed pîne lixwékirin, ji min re bêtir xweş tê. Min ji tasannû (kirinên ne ji dil) û çaplûsiyê xelas dike. Xwarina peqleweyên herî baş yên xelkê û lixwekirina kincen xemilandû ji neçarî xatirê wan girtin, bi min qe xweş nayê.

Ya Şeşemin: Sedemê nexwestina min a herî girîng ev e: Di mezhebê me de alimekî giranbuha Îbn-î Hacer dibêje ku: "Heger bi nîyeta (mebesta) selahîyetê kesek tiştekî bide te, lê tu ne salih bî ew tişt ji te re heram e."

Vaye; mirovên vî zemanî ji bona xirs û temahê, dîyarîya xwe ya piçük zêde biha difiroşin. Bêçareyekî wekî min gunehkar, welî an salih dihesibînin û nanekî didine min. Heger ez xwe salih bizanibim, ew nîşanê quretiyê ye. Delîla tunebûna selahîyetê ye. Heger ez xwe salih nebînim, stendina wî malî ji min re ne caiz e. Him di dewsa karên axretê stendina sedeqe û dîyarîyan, weke meriv fêkiyên baqî yên axretê li vê dunyayê bixwe.

الباقي هو الباقي

Jêrenot:

- 1- Çi tiştê heyî her bi pesnên tekûz Xwedê dipesinînin (Sûretê Îsra, ayet: 44)
- 2- Bidin pey yên ku ji we tu berdêlekî naxwazin. Béguman ew, li ser rîya rast û durust in. (Sûretê Yasîn, ayet: 21)
- 3- Heqdestê min tenê ji Xwedê ye. Heqdestê min tenê ji Xwedê ye (Sûretê Yunûs, ayet: 72 û Sûretê Hûd, ayet: 29)
- 4- Yê mayî herdem Xweda ye.

Li ser wefata Şêx İbrahîmê Kalheci*

Hasan Hüseyin Çevik

Nûra Ahmed wek tûbayê menba'ê her gulistana
Aşiqê lewnê ranayê çîçek vekir li bostana
Çîçek weşand li dunyayê baqî şînbû l'baxistana
Ji vê zîndana fenayê çû baxê hor û xilmana

Şeyh İbrahîm te hîcret kir axîn ji murîdên te tê
Ez di xew da te koç bar kir ez bêxaber li xurbetê
Wek bulbula gul wenda kir nalan ji derdê firqetê
Hezar mecnûn dîwane kir firqeta bejn û baylayê

Kalheciyo Kalheciyo hevsalê Bediuzzeman
Ji vî warî bar kirîye li rebbê xwe bûye mîvan
Çû wetanê ebediyê tebdîl kirî mulk û mekan
Bavê Şexmus û Alî ye teşrifat kirî uqbayê

Hezar bêheş eqil wenda wek mecnûnan digerîyan
Deşt û sehra û derbandan nabîn çîra şevtarîyan
Ew sertacê serbilindan ji lefzan gul dibarîyan
Wek sosina di çîmen da sebra her mîr û geda ye

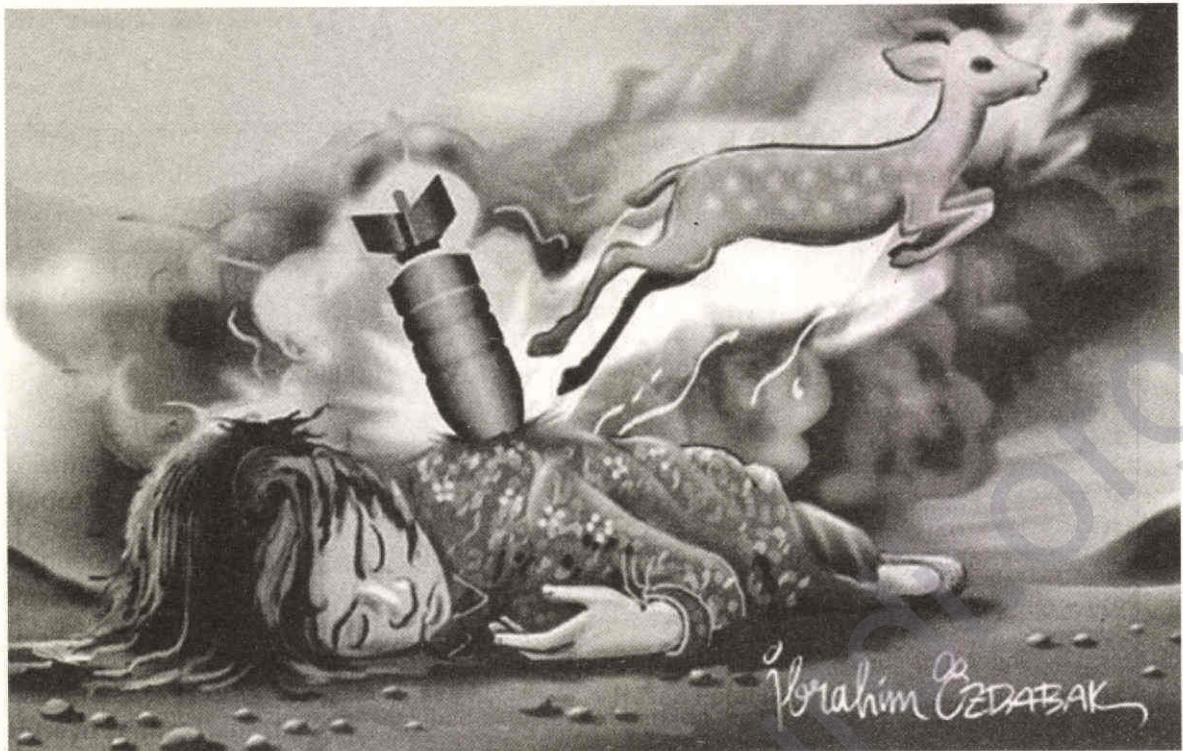
Bulbul hatî dema rihlet qefes hezîn iro vala
Bêjîm şahêm kirî hîcret 'ale'l'ade nav hevala
Nasêm kî ye bike ulfat çav xezalê qamet vala
Dereng hat xebera xurbet min heş û eqil wenda ye

Qudreta layezâlî da dawetek hat ji şehînsah
Ji qelema ezelî da terhîs hatî ji padışah
Qafes ji ax û xwelî da bulbul firî çûye dergah
Wek nêrgîza di gelî da susa baxê esfiya ye

Di qefes da hepis bulbul nîce salan û zemana
Nalan ji kûr ji derdê gul, elemê dehr û zîndana
Sultan şandî emrê qebûl malikê mulk û meydana
Sofi hezîn murîd melûl iro seray hilşiyaye...

15.04. 1980

* Şêx İbrahîmê Kalheci yek ji wellîyen Xwedê bû û di 01.03.1980an de wefat kiribû; lê min ev xebera 45 roj şûnde bihist. Min ji wê rojê ev şîra nîvisî...

Ev karukatur ji Rojnameya Yeni Asya hatîye girtin

Xezala min xeyîdîye

Azîz Samûr
azizsamur@gmail.com

Xezal Xezal de hayê hayê...

*Îro minê dîbû mala Xezala min
barkir çû zozana oy cefayê...
Xezala min xeyîdîye gelî gundiyan û cîranan
Ezê nizanim va qîza seba ci ye hoy.. nayê rayê....*

*De min got Xezalê rebenê meçe avê way way
Wê bê pêşîya te delalê siwarê axê way way
Wê ji te bistîne bi rebenê kembera navê way*

*Xezal Xezal lê bi rebenê keça kurda ye way
Xezala egîd e ye lê ji pişta mîra ye way
Delala egîd e lê lê ji pişta dayîka ye way
Ez Xezala xwe nadim qet ti kesa ye way
Çavên Xezalê belek bi welata ye way
Çavên Delalê belek bi welata ye way*

Sivan Perwer

0.

Bi saetan e ku li ser kanîya gund li benda dora xwe ye. Ji roja ku bûk hatibû vî gundi û vir ve, rojeke xweş ji xwe re nedîtibû. Xizantî taqet di canê wê de nehiştibû, dest û lingên wê wek axa terîkî ya havînê hesret bûn ji ava heyatê re. Satilên destê wê mîna ku li ser du gulîyên darê bin, wisa sekinandîne di kefa destê wê de. Destên wê yên nazik ên qîzantîya wê di ber çavê wê re derbas bûn. Niha ji wan ti berhemek nemaye. Îro dinya sar e, cil û bergen wê edî nikarin canê wê germ bikin. Bi carekê ve, ji zikê xwe tevgerêke ku cara pêşî wê diêşîne hest kir...

1.

Zilamê wê, ev bi salan e ku li xerîbîyê dimîne. Pişti daweta xwe, ji seba debarê bi hezaran km. dûr ketibû ji mala xwe. Wekî hemû keç û xorten xwişk û birayên xwe, ew jî ji welêt dûr ketibû ev çend sal e. Stenbol li wan bêbext gerîya bû; şev û rojên wan di kar û barê xelkê de derbas dibû. Pişti sed salî, cil hezar hemal li wan kiribû sê milyonî. Mixabin ew jî yek ji wan bû. Pişti salekê, Xwedê ji kerema

xwe keçekte delal da wan. Gava ku xeber gihîştê, li ser makîneyê cil didirûtin. Ji welêt xeber hatibû ku keçekte wî çêbûye. Xwedê hesteke bi vî rengî ti carî nexsistibû dilê wî. Sekin pê nediket. Hesreta dîtina keça wî ji alîyekî ve, danîna navê wê jî ji alîyekî ve hiş û mêmjî di serê wî de nehiştibû. Ew bîst deqîqeyê ku patron dê ji malêbihata, jê re wekî bîst salî dirêj bûbû. Piştî du saeten rê li ber venebû û nekarî vegere welêt. Salek berê ji axa xwe dûr mabû, iro ji kezeba xwe dûr dima. Xezala ku li çolan malbata xwe winda dike û ji wan dûr dikeve hat hişê wî. Ew jî ji kezeba xwe dûr bû. Cara pêşî bi êşa keserê peyvek ji devê wî derket ber bi kezeba wî ve: Xezal...

2.

Zivistan borî, bi Bihar derdor xemilî, havînê ferma xwe danî, germ ket axê, şîr ket canê Xezalê, bû xwîn li dilê Delalê... Xezal gotinêşen şérîn danî, xwarina xwe hilanî, bû Delala ew çend xewn û xeyalî.

3.

Li tenîsta dikê bi firîna çûkan hejmetkar mabû. Xwest wekî wan dûr bifire. Di destê xwe de heftok dibir û dianîn. Her yekî wek çûkek difirand esman û dîsa wan digirt nav destê xwe yên biçûk. Ji lêvên şekirîn digot: "çûta min bifile hele cinnetê.."

4.

Xerîbiya Xezalê xelas bûbû, bavê wê li cem wê bû, piştî ew çend dem bavê xwe li bal xwe didît. Êdî zimanê wê jî misêwa digerîya, li peyvîn wê yek zêde bûbû: Bavo.

5.

Berxikêñ ber dilê dayîkêñ xwe. Bi hatina biharê re lîstika bi berxikan re. Gul û sosinan dixemiland derdora mala wan. Li nav zinaran derdiket gera pîvok û pîncarê bi meta xwe re. Bihar mîna jîyanek nû ji wan re dihat.

6.

Kêf û ços li rûçikê Xezalê xistibûn. Dibistan vedibûn û dê biçûya dibistanê. Çenteyê xwe dida milê xwe û dadiket ber dibistana gund. Jê re gelek behsa mamoste dihat kirin, lê hêj ew nedîtibû. Bi hêwirzeya zarakan re fêm kir ku mamoste ji hundir derdikeve. Li serê kincek çîl sipî hebû. Behsa dayîka wê ya li ser melayketan hat hişê wê. Dawîya roja pêşî fêm kir ku ew ne ji wan e.

7.

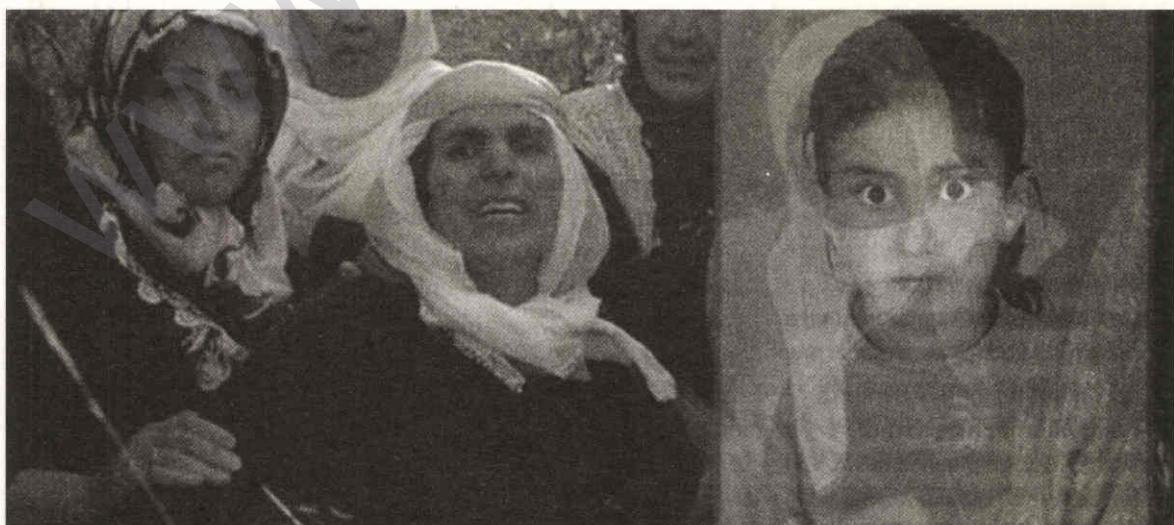
Mêjî û hişê Xezalê tevlihev bûbû. Zimanek nû yê bîyanî fêr dibû. Dihat malê lê ew wî li mala xwe nedidît.

8.

Êdî du çav û du hişen Xezalê hebûn. Ji mamosteyê xwe wirdetir. Jixwe mamosteyê wan jî ji wan re wisâ gotibû.

9.

Di kar û barê malê de alîkarîya dayîka xwe dikir. Ew çend destê wê kar digirtin ku êşa pişta dayîka xwe dabû kêmkirin. Evaran reht û kesirî dadiket xewn û xeyalan, serê sibê bi hêvî dadiket nav heval û hogiran.

10.

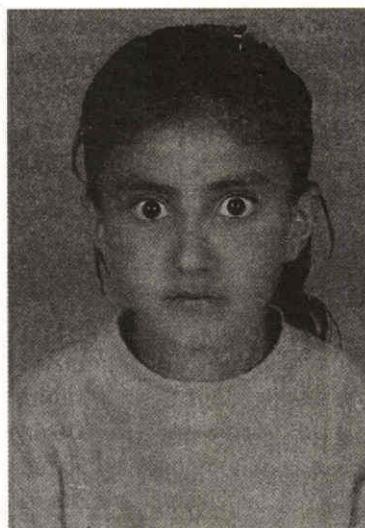
Ji zû de ye ku ji nav karêن malê destêن xwe dirêjî yên derve kiribû. Herî zêde ji qaz, werdek û mirîşkan hez dikir û bi wan dileyîst. Carinan bi dayîka xwe re derdiket nav zevîyan û dendikêن zebeşan berhev dikirin. Ji zêdekirina tiştan hezdikir û her zêdehîyê bi jimartinê dikir.

11.

Di vê ciwanîya xwe de tune-bûna du kesan, li ser dilê wê xemgînî dabû barkirin. Di nav mehekê de dapîra xwe û bapîrê xwe winda kiribû. Mîna ku hundirê wan xalî bûbû. Pêşî dapîra wê ji sedema nexweşîna giran emrê Xwedê kiribû û emanetê xwe teslîmî Wî kiribû. Bi çûyîna dapîrê re bapîr jî ji xemgînîya nava dilê xwe nexweş ketibû û wî jî dabû pey hevsera xwe.

12.

Xezal cara pêşî ji gund derdiket. Ji bo asta duyem ya dibistanê dê biçûya bajêr. Piştî roja pêşî dê ji dayîka xwe re bigota ku ji meznahîya malan tîrsîyaye. Û di-

got: "Qey ji ber ku axa wan tune xanîyê xwe li ser hev çêkirine?"

13.

Îro cejn e. Cejna Qurbanê. Xezal di nêçîra şekiran de bi heyalên xwe re têdikoşe. Bi kêfa tûrikê şekiran re xemgînîya mêsina sor dikeve dilê wê. Dayîk û bavê wê, ji bo ku Xwedê bi Xezalê kerem li wan kirîye û li ser nîyeta xêrdayîna mirîyen xwe, mêsina sor jêkiribûn. Bi çavekê şil li serîyê wê dinêhêrt, bi lîvên xwe yên lerzokî kezeboka wê ji dayîka xwe dixwest. Dayîka

wê digot: "Tu kezeba min î, ez ji te hez dikim, tu jî ji ya wê."

14.

Ji êvara Xwedê de ye ku ji nav gund dengê def û zirneyê tê. Xezalê, bê sekîn bi pêşa dayîka xwe girtîye û dibêje: "De hadê da-yo, em biçin ber dawetê, em he-rin bal bûk û zava. Di destê dayîka xwe de li ber derîyê xwedîyê dawê ne. Dadikevin hewşê, keç û jinêñ gund li alîyekî hewşê ke-tine govendê. Li hêla din xort û zilamên gund li ber def û zirneyê dilîzin. Xezal di pêşa dayîka xwe de li derûdor temaşe dike. Hine-ya bûk û zava tê. Herdu li rex hev. Keçikêñ gund, di destê wan de bi sênîyêñ hine û mûmikan, li dora wan diçin û têñ. Xezal jî bi wan re li çepikan dixe. Çavêñ dayîka wê yên şil li ser wê ne. Ji devê keçi-kan kilam olan didin: "yek mûmik, du mûmik, sê mûmik, çar mûmik, çardeh mûmik..." Çardeh mûmik, bi temenê Xezalê... Xeyalêñ hi-neya Xezalê li ber çavêñ dayîka wê, çavêñ Xezalê yên belek li ser çardeh mûmikên bûk û zavê...■

04.10.2009

Amed

Feqiyê Teyran

JİYAN, BERHEM Û HELBESTEN Wİ
M. XALID SADİNİ

Nâbilhar

GULDAN

SEYDAYE MELE HUSNÎYÊ HEZİN

Nâbilhar

SİYAHPOŞ

Seyf-ul Milûk
û
Melke Xatûn

Baskıçı: T. Tigray
BEDROXAN AMEDİ

Nâbilhar

Ji bo xwestinê
Tel: (0212) 519 00 09

Qewmekî bê jin û xelkekî bi jan

Hatîce Mollakendî

haticemollakendi@hotmail.com

Ez dixwazim tunebûna te mîna ku herim devê aveke kûr, hêdî hêdî bikevim navê, ji qeraxê wê dûr bikevim hêdî hêdî, paşî bikevim bêbinîya wê ava kûr û tê de bixeniqim; ez dixwazim tuneyîya te wisa bînim ziman, Zehra. Bêkesîtiya min a ku ji alîyê te ve tê, wisa ye lewra...

Ji tunebûna te dixeniqim li welatê xwe, di nava qewmê xwe de... Ji tunebûna te ye ku mêtzin min hilnagire û ez dibim sedemê tirsê di nava koma mîyan de, ji ber ku ez ne mî me. Lê bî rastî ne bizin im jî.

Xwezila di berîya min de tu hebûyayî. Teyê rê vekirîbûya ji min re. Her gavê minê hebûnê, li serxwebûnê ifrat nehata hesibandin li cem reh, dil û aqilê sîran.

Xelq û alem pê dizane ku Zehra navê jinê ye. Lê çima di Zehrayê de jin tune? Ango navê wê medresa ku di xîyalê wî mîrzanyarî de bû, çima navê jinekê ye? Ji bo ku wesfê jinê welidandin e... Welidandin pirrbûnî ye... Hejmar zêdebûn e... Ku ew jî wek jinek bibe çavkanîya pirrbûnê...

Yanê Zehra bila Zehra biwelidîne gelo?

Belê rast e. Lê Zehra divê tev

lawan biwelidîne? Ma bila qet keçê wê tunebin? Ku di Zehrayê de jin tune be, gelo, Zehra nabe weke guldana bê gul? Û dilên me dê müşextî nebin? Emê bikaribin bifirin gelo? Baskê me yê dinê li ku derê ye? Kijan teyr bi yekbaskî firîye?

Jinanî, 'ilm, hêz û azadî ku tev di şexsekê de top bibin, gelo ev tiştekî tirsê ye? Tiştekî piştdayînê ye gelo? Bersivêvan pirsan çîma tunenin di vê şefeqê de? Çîma tenê dengê çivikan tê? Zîpik çîma li nav çavê min dikevin?

Tenê li nav çavê min, çîma?

Zehra, ji tunebûna te ye ku di wêneyê qewmê min de bedewkarî tuneye... ji tunebûna te ye ku maiêne me man bê gul û zarokên me man bê dev û bê ziman...

Lawêne bi bêdilovanîya te mezin bûn... dilsozîya xuşkê nedîtin... jidilîya met û xaltîyê hîs nekirin. Nezanîn helbestxwendina yarê çawa ye û çi ye... Nezanîn... Ji bo wê bi qeyd û bend mezin bûn... Bi yekbaskî man... Di nava teyran de bûne teyrê pînîkan... Nezanîn ka firandin çi ye...

Ene Zehra, ku jin Zehra be, paşî dikare ji qalikê xwe bidere... Bêhn

Xelq û alem pê dizane ku Zehra navê jinê ye. Lê çima di Zehrayê de jin tune? Ango navê wê medresa ku di xîyalê wî mîrzanyarî de bû, çima navê jinekê ye? Ji bo ku wesfê jinê welidandin e... Welidandin pirrbûnî ye... Hejmar zêdebûn e... Ku ew jî wek jinek bibe çavkanîya pirrbûnê...

Welidandin

pirrbûnî ye...

Hejmar zêdebûn e

bide... Anglo gul vede... Paşî dikare bibe dê, xuşk, met, xaltî û yar... Paşê dikare zarokê li ser pîyên xwe mezin bike.

Ji ber ku tu nebûyî dayik û lawekî te çênebû, min helbestên xwe yên evînê tev ji xwe re xwendin... bi dengekî bilind, bi qîrîneke dilşewat...li derdoreke kevneparêz... Min, ji kerran re helbest xwend, hetta dengê min ket. Ji koran re xwe xemiland, çavêxwe kil kir.

Ji tunebûna te Zehra, min dilê xwe daxda... ji kerran re ji koran re.

Ax! Ev çi hal e? Ku bingeha tunebûnan tev gihîste tunebûna te, min nû fêhm kir ku ka dil çima ji dilan re dimînin deyndar, li hember evînekê xemsarî, bi îñkarî, bêwijdanî, piştayînî... Çawa dibe min fêhm kir...

Lê ku tu di pêşîya min de hebûyayî, minê xîyalên xwe bi ziman bikira. Ew çax heyranîya hz. Xetîce pirr zor nedihate jîyandin. Ew karkerek jinan bû... Zarok dianî...Teblik û îrşad dikir... Ji yarê xwe re dibû xanîma bêhempa...Ji esaletê re dibû mînaka çak... Çavkanîya aramê... Bermalîyeka kedkar... Bi min tu jî dê bibûyayî karkerek jinan. Her wisa bermalîyek... Çavkanîya aram û evînan jî. Di nav kevneparêzîyê de ku tu ji min re bibûyayî Xetîca li ber çav, rexne li min nedihate barandin îro...

Ax! Ku tu hebûyayî...

Ji ber ku tu nebûyî dayik, keça te çênebû... Nivîskarê kurd gava ku tiştek li ser evînê nivîsîn, gotin: "Were Îzabela"(1) Tunebûna te di nava me de wisa çiq û şax vedabû ku xîyalên rewşenbîrên qewmê: min jî müşextî bibûn.

Ji ber ku tu nebûyî dayik û lawekî te çênebû, min helbestên xwe yên evînê tev ji xwe re xwendin... bi dengekî bilind, bi qîrîneke dilşewat...li derdoreke kevneparêz... Min, ji kerran re helbest xwend, hetta dengê min ket. Ji koran re xwe xemiland, çavêxwe kil kir.

"Were Îzabela". Ma ev ax kam-bax bûye?! Çima maye bê Zehra... "Were Îzabela"

Mala minê!!!!

Ku ez mîr bûma... lê ne mîrekî beşer... ne mîrek di ifratê de... ne mîrek li ba tefrîtê... ne jî mîrekî li ber nîr... Mîrek wesetê... mîrek Mûhemmedî bûma ez... tunebûna te ewê çiqas bi min zor bîhata. Ezê li her derê, li te bigerîyama... Di her biharan de dê gul tev li ser te biaixiyana... Stêrkan dê te bixistana bîra min. Minê di nava wê keserê de ji xwe re bîrek çêbikira... Di nava bîre de bîrek... Di nava zîndanê de zîndanek... Û ezê şabûma bi bîra xwe ji ber ku min tunebûna te fêhm dikir... Sonda min bi evîna hatî îñkarê, bi dilê perîti ezê şad bûma bi zîndana xwe...Minê go-vend daniya ji tunebûna te re, ji fêhmkirina xwe re... Û tê de bibûma sergovendkêş.

Lê di dawî de ku pêlê xemê pirr li min bidaya, ezê mit bûma... Minê govend berdaya... Şînek li darxista îcar. Ji hêstirê çavêxwe bîra xwe tîjî ava bikira... Avşor...Û

tê de bixeniqîyama.

Lewra ji bo ku zewac bibe sunnet, divê jin û mîr bişibin Mûhemmed...

Dê çi bikim ez...Va xuya dike ku mîr bûma jî li te digerîyam... Tu di her hal û xîyalê min de rûstêrka min a windayî yî.... Carekê bixuyê ji min ve, ma qey dê çi bibe?!

Ku tu hebûyayî, sanciya zarokatîyê ewê bibûya sancûya azadîyê. Dayikan ewê zarok na, azadî biwelidandina. Xwîn ji bo azadîyan nedihate rijandin ew çax. Anglo azadî nedihatîn firotin... Bihayê însanan dê tunebûya. Kesî pişt nedida dilê xwe ji bo der û doran. Wijdan bi tu tişti nedihate sikûtkirin. Ma di kîjan bîrdozîyê de û di kîjan olê de heye ku meriv teorîka heqîyê bixwîne, lê li dilê însanan zulmê bike?

Zehra, ji bo ku tu di civaka min de tunebûyî û tuneyî, ez rastê nîvkesan hatim. Dilê min êşîya. Li dû wê êşê gihêstim du heb felsefan; a yekemîn, xwedîbûna fikra mezin, xwedîbûna dilê mezin e jî. Xwedîyê evîna mezin e... A duyemîn, fikrek azad bi xwe re îmaneke bi cesaret û wêrek derdixîne holê. Bawermend ji dûrketina heqîyê ditirsin tenê...

Te dît, Zehra! Ez li fikrêne mezin, li dilên mezin gerîyam...li îman û cesaretê; lê hatim di tunebûna te de çek bûm, di te de qelîyam. Ma qey çi dibû tu bibûyayî dê û lawekî te hebûya?

Zehra, hemin tu ji min re nebûyî dê, xaltî, met, xesi...min jî qalikê derdora xwe neşikand û ez jî nebûm tu; ji bo ku te heq dikim na, ji bo xatirê kesera te ya di dilê min de û ji bo bîra min, ji min re bibe keç, Zehra.■

Gundê me tev şêrîn in

Paşa Amedî

pasaamedi@gmail.com

Vê havînê ez çûm gundê xwe, gundê min, gundê kal û pîrên min. Gundê min ku bê av, bê dar û ber, bi kevir û axa hişk be jî şîrin e. Çimkî war û gundê kalanêن me ye.

Gundê min, gundê we, gundênen me gelek xweş in û tev şêrîn in. Mirov li gundê xwe rehê xwe, dîroka xwe dibîne û xwe nas dike. Bi hewa û avê jî aram û dil fireh dibe. Gundênen welatê me tev xweş in û gundênen me şêrîn in.

Gund welat e, welat gund e. Gund warê kalanêن me ye. Her tişt û karêن gund xweza ye û keda her meriv tê de heye.

Wexta ku çûm gund, çûm ser girekî mezin li ser qûçekê rûniştîm. Min li erd, zevîyan û bexçe mîze dikir, ez fikirîm û ketim nav xeyalan.

Dema ku dibû bihar herkes diçû banê jî bo pez, dewar û zevîyen xwe, mala xwe bar dikirin û diçûn cihê holan nêzika kanîyan û ber avê. Holika xwe çêdikirin, dar di erdê de diçikandin û çardax çêdikirin. Darê çilo û gîha davêtin ser û dora çardaxan digirtin. Ji bo cihê mitbex û xwarinpêjê erd dikolan, mîna kozikê çêdikirin û

bi rêxa dewar û pez dora kozikê bilind dikirin û kozik berebere pê bilind dibû.

Serê sibê zû kal û pîra me, carina jî dîya min bang dikir û em jî xewa şêrîn radikirin. Pîra min zûtir radibû nimêja xwe dikir, darê çatmê dida berhev, mast dikir meşkê û dew dikêya, bi dengê çilqîn û kulpîna meşkê xewa me ya giran xera dikir, mîna dengê 'elbanê, pîra me du-sê meşk dikêyandin.

Serê sibê bi dengê 'urîna golikan, bi "me me.." ya pez û berxikan li alîyekî jî dengê pîr û xaltîyêne, digotin "rabin ha rabin.." em di hênikayîya sibê de ji xewa xwe ya şêrîn dibûn. Di hênikayîya sibê de bayê xweş rûyê me mist dida.

Di taştê de nanê teze û tenik li ber rûnê malê û mast bû, herkesî zû dixwar da ku herin karêن xwe. Hinek diçûn paleyîyê, hinek jî diçûn baran, hinekan nan dipêjand, hinekan agirê argûn xweş dikir, ez jî bi xalanêن xwe re diçûm ber golik û berxikan.

Min bala xwe da Çola Mala Osmîn; gundîyan û mala kalê min li wêderê paleyî dikirin bi das û

Gundê min, gundê we, gundênen me gelek xweş in û tev şêrîn in. Mirov li gundê xwe rehê xwe, dîroka xwe dibîne û xwe nas dike. Bi hewa û avê jî aram û dil fireh dibe. Gundênen welatê me tev xweş in û gundênen me şêrîn in.

kêlintiyê, dibû qırçîna dasan û xişxişa pûşê genim... Wexta ber qedandina zevîyekî dihat kêfa wan pir dihat û selewat dikşandin, pê coş dibûn xîret û hewl dihat me, paleyî diqedîya.

Min bala xwe da mîrga Beyro ku naxiran li mîrga Beyro gîhayê şîn dixwarin û diçerîyan. Dewarêne me diketin mîrg û beyaran, dibû êvar ku berve hola dihatin guhan û lemê mangan bi tijî dihatin mal, meriv neqayil bûn ku lê mîzekirana.

Rojekê min di kozika holan de serê xwe dişûst. Dengê kalê min ji dûr de hat û bang dikir, digot "pez ketîye nav garisê me, serîyan dixwin." Min zû bi zû çekê xwe li xwe kir, bê işlig û sol bezîyam, di rî de dirîyen zer û reş ne xem bû, bi lez û bez reviyam, ez cûm min pez derxist û gelekî bi dûr xist. Cardin jî vegeriyam hatim kozikê şûştina serê xwe dewam kir. Qîrînek din hat, ijar jî bavê min bû; vê carê jî dewar ketibû nav garis...

Min bala xwe da mîrga Hecsimî; mîze kir ku kal û xalê min di nav garis de nin û sapê radikin, zebeş biribûn di nav garis de dix-

warin. Li bîstanê zebeşan mîze dikir, zebeş mîna pez ku tê de mexel hatibe, tev sipî û reş dikir.

Carna dora naxirê ya kalê min bû, serê sibê roj davêt di wexta beyanî de me naxira xwe rast dikir, rîxa dewaran berhev dikir bi lez û bez, me digot em çawa zû top kin ku herin cem naxira xwe, rîxa dewara bi zûkî berhev dikir û danî ber holê. Car jî em diçûn pey naxirê. Me mîze dikir ku dewarêne me ta çûnin Betêl, cihê dûr di çêm de derdiket. Heta me dewar komê serhev dikirin wext ber nîvro dibû, germahî destpê dikir û diketin rî, naxir danî av didan û dibir bin sîya daran de mexel dikir...

Piştî qedandina paleyiye bênder destpê dikir. Li nav erdan girîşen genim, ceh dikişandin ser bênderan, hinek bi keran, hinek bi piştîye dikişandin.

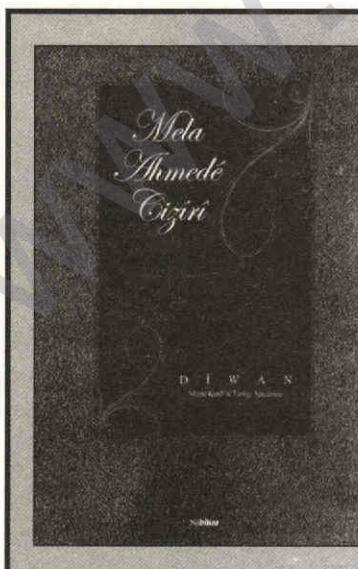
Girîşen ser bênderê bi qasî xanîkî mezin û bilind dikirin, ga dibirin ser bênderê bi ga hol dikirin û digerandin, kîjan ga ku diwestîya carna ker dikirin ber ga. Wexta ku bênder dadiket qirme bi haletê ga ve dikirin û bênder digerandin bi rojan. Ku bênder

hûr dibû, bênder komê serhev dikirin û carna bi rojan li benda bayê bênderan dihewîyan.

Paşê jî genim, ceh, ka.. barê çewal û xirar dikişandin malê. Mirovên xebatkar û hesp, ker ciqas pir biba pir zû diqedîya. Karê hinekan carna heta şîlya zivistanê dima li ser erdê. Mirovan alî hev dikirin ku kar zû biqedede. Karêne berê hem pir bû hem jî gelek bi zehmet bû.

Evarê dê û xaltiyê me dê pez û mangê xwe bidotana, dewar û keran girêdana. Pez jî bibirana li nîzeka garanê mexel bikirana... wext dereng dibû şîva xwe dixwarin û bi halê westîyayî herkesî xwe li ser nivînên xwe dirêj dikirin. Di bin heyveronê de li stêrkên ezmanî me li kakişînê temaşe dikir, me digot "ka çawa hatîye rijandin," carina stêrk dibijartin carna jî çîrok ji hev re digotin, di bin xweşîya hewa û çîrîskê stêrkan de, di xewê ve diçûn.

Bi xişîna kosiyê xîyalê min winda bû, rabûm ser xwe min xwe berda jêr, cûm ser kanîyê, min ava sar vexwar û ketim rîya mala gund. ■

Destana Şerrê Kundan û Qijikan

R. YILMAZ (Gemas Koçer)

Nûbilhar

SADIK YALSIZUÇANLAR

ÇIROKÊN MESNEWÎYA HZ. MEWLANA

Berger
Aziz Samur

Nûbilhar

Ji bo xwestinê
Tel: (0212) 519 00 09

Hezkirina gur ji bo pez ne evîn e, dilbijîn e

Huseyn Şemrexî

huseyinzana@gmail.com

Tê gotin ku di zemanekî berîn de miyek û berxeka wê ya virnî hebûye. Ew mî û berxik, her spêde bi colê pez re diçûne çolê. Ji sibehê heya êvarê li deşt û zo-zanan diçêrîyan û zikê xwe têr dikirin. Kengî ku dibû êvar şivanî pez dianî malê û heya berbangê ew di gomê de dihiştin.

Dîsan rojekê wekî her rojan, pez li çeregehê li ber vegerê bûn, dinya gelekî bi mij û dûman bû. Berxikê ji maka xwe re gotibû: Makê! Ka em ji vî pezî veqetin, em bi tena serê xwe bimînin, ma ci bûye ji me! Ku em her rojê bi vî colî re têr û diçin. Qey em tenê nikarin zikê xwe têr bikin! Hem em wesa qelebalix çu tamê ji çêreya xwe nabînin. Ev şivan jî her tim li ser serê me ye, dilê me kuderê bixwaze em neşen bi-çin; bê destûra wî em netuwanin gavekê biavêjin. Ez dixwazim ez û tu bi tenê bimînin da ku kesek ne-keve ber xwarina me; emê bêhtir azad û serbixwe bin.

‘Lewra xîmê jîyana
vê dinê li ser du tiştan
ava bûye:

Dad û xwerek.

Dema ku xwarin peyda
nebe, dad û beraberî
tê jîbîrkirin.’

nizanî ku “Her teyr bi refê xwe
re difire.”

Mîya reben dike û nake bi
vî awayî çiqas pend û şîretan li
berxika xwe dike wê qanî nake.
Di encamê de mî û berxik ji pez
cihê dîbin û berê xwe didin mîrg
û goranan. Bi mirina mîyê ye ku
ji pez diqete, lîbelê mîyê ew
hîcret û xurbetî pejirandibû da
ku bi berxikê bide fêm kirin ku
jîyana kovane û hovîkî ne karê jîr
û zana ne.

Mî û berxik çend mehan wesa
li deşt û germîyanan bi tenê geşt
û seyran kiribûn; kîf kîfa wan
bû...

Lîbelê her dem jîyaneka wesa
bihiştin nedomî bû. Lewra biha-
ra rengîn qedîyabû û zivistane-
ka dijwar bi ser wan de hatibû.
Mîyê ji berxikê re wesan gotibû:
Berxika min a xweşik! Çawa te jî
bi çavê serê xwe dît, heya niha
bihara rengîn bi reng û rûyê xwe
xemîlbû, gul û kulîlkîn koh û zo-
zanan bişkîvbûn, darêñ rîl û da-
ristanan risikîbûn, nefel û çîmena
deşt û newalan şîn bûbûn, em
li kîjan erda Xwedê bûna me
’dîkaribû debara xwe bikira. Hem

Mîyê bersiva berxikê weha
dayibû: Berxika min a delal! Tiştê
tu dibêjî hîc nabe, divê em bi he-
val û hogirê xwe re bin. Ma tu

ji ber ku adan û bereket ji bo her teyr û tebayên çolê re hebû, dad û aştî di navbera wan de hebû û cu kesî li kesekî dî stem û zordarî nedikir. Lewra xîmê jîyana vê dinê li ser du tiştan ava bûye: Dad û xwerek. Dema ku xwarin peyda nebe, dad û beraberî tê jibîrkirin. Lî niha zivistan e; berf û baran bi ser me de dibare, sîr û sermayê her der rabestandîye. Divê em dev ji vê jîyana hovîkî û belawela berdin; em ji xwe re xanîyekî ava bikin; şivanekî hilbijîerin û xwe bidin bin sîwana wî. Béguman dê wê demê şivanekî li ser me xemxwer; segekî me yê parêzer û penageheka me ya hewîner çêbibe û dê me ji her gur û keftar û wawîkan biparêze. Em bi xwe nikarin "ne bi xweşî û ne jî bi zorê" li hemberî guran dad û edaletê pêk bînin. Lewra gur hew dema çek û rextê şivanan an kükîkê wan dibîne dad û edaletê dixwaze. Lî ku em bi tena serê xwe bimînin, béguman dê qedera me ev be: "peza li pey kerî, her dem para gurî".

Berxik dibêje dayê! Ma emê çawa xwe bi newêrekan biparêzin! Jixwe ew berê ji her tiştî dibizdin!

Dayik dibêje: Berxika min! Belê, ew tirsonek in! Lî dijmin ci qasî bîhêz û şiyandar bin jî, ji peyman û tifaqa jar û bindestan ditirsin. Hem tu vê zanibe ku revdeyê guran, tu carî êrîşî tevekê kerî û naxirê nakin; pêşî col û naxirê diteriqînin, paşê êrîşî ajala herî biçûk û reben dikan. Ji lewra divê em vejerin ba heval û şivanê xwe, da ku dad û 'edaletê pêk bîne. Lewra ji bo dadê tirs, ji bo tîrsê jî hêz û jîyan pêwest e. Ku ew jî bi yekîtiyê û şivanî çêdibe.

Berxik dibêje: Dayê! Ma ci ferqa me û gur ji hev heye; ew jî ajalekî Xwedê ye û em jî. Heta di rojeka biharê de tu çûbû çêreyê, ez jî ji şkeftê derketibûm, ji bo ku hinekî tav li min xe ez germ bibim, min xwe dabû ber berojkekî. Wê çaxê ji nişka ve gurek ber min derket û ji min pîrsîbû: Berxika xweşik! Kanî maka te? Min jî gotibû: Dayika min çûye çêreyê da ku şîr berde guhanê xwe û min pê xwedî bike.

Min jî jê pîrsîbû: Tu çîma li maka min digerî? Gur bersiva min wesa dabû: Berxika pitik! Ne tu hê biçûk î, tu nizanî. Ev hezar sal e em û bavanê te dost û birakên hev in, em evîndarê çavê pez ê zerîne, sebra me bê we nayê, ku em we rojekê nebînin "bawer ke ji Xwedê" ronî di çavê me de namîne û em gêj û sewsî dibin. Paşê wî gurê ha, evîndarîya xwe ya ji bo me, bi vê helbestê rave kiribû:

**Evîna dilan e mî, yara guran
Me bo pez hewar e şev û êvaran
Eger pez nebûya di kohan û deşt
Guran dê ci bikra bi seyran û geşt
Me pir şîn û xem kêşa bona mîyan
Ji bo yara şêrîn bûme bê vîyan
Were xemrevînam dilêm jan û kul
Eger mî nebûya ci kim ez bi gul**

Dayê! Dema ku gur ev helbesta li ser me xwend "bawerke ji Xwedê" hêşir ketin çavê min, min nizanîbû ku gur evqas aşiq û evîndarê me ye.

Dema ku mîyê ev axaftin ji berxika xwe bîhistibû gelekî hêrs bûbû û weha gotibû: Berxika min a bêmejî! Hinek kes dibin qurbana heşê kêm, hinek kes jî dibin gorîya nefsa çilek. Lî ez ji kawîkî û kewdenîya te ditirsim. Ma tu nizanî ku gur ne evîndar û heyranê çavê me ye; ew, dilbijê goştê me û xûnmijê xûna me ye. Keça min! Dema hîle û pîleyê dijminan diqedin xwe wekî dostan nîşan didin. Ev gur jî niha xwe ji te re dike dost, piştî ku te bixapîne, dê di zivistanan de 'eyarê te bike post û goştê te yê nermîn jî bike tost. Heşê xwe bide serê xwe! Ezê jî çend pend û şîretan li te bikim:

**Ne dost û ne yar in gurê devbixûn
Ji mîj û berîn goştê pez her dicûn
Ji her heyberî ra siruştek heye
Cuda nabe ew xûy mînanî sî ye**

Hem tu dibêjî: Ma ci ferqa me û gur ji hev heye; ew jî ajalekî Xwedê ye û em jî...

Na ne wesa ye berxika min! Lewra ev gur, her ca-reke ku dikeve nav colêñ pez, bi sedan zengilokên pez dibire û ji kerîyek pez, yekê jî nahêle. Ev karê kirêt, ne ku ji néz û birçîtî, belkî ji xayıntî û çavbirçîtîyê dike. Lewra di xûyê gur de xayıntî û çikûsî heye. Çikûs, di nava xwarinê de bixeriqe jî her tim birçî ye; zikê wî têr be jî çavê wî birçî ye. Ji ber vê çu caran hêviya dilovanîyê ji dilhişk û sitemkaran neke, ma tu nizanî karê maran jar e; hunerê hengê hingiv e.

Berxika min! Ji ber ku xwebîn û xweperest, her xwe tenê difikirin û dibijîerin, zagonêñ siruştê li gorî dilê xwe datînin û dilê wan kengî bixwaze dest bi kuştin û qirkirinê dikan. Navê vî karê xwe yê sik û kirêt jî kirine huquq, lê huquqek li gorî dilê xwe. Çunkî

darizandina yek-alî û guhdarîkirina terefekî tenê, zulm û zordarî ye. Ji lewra dada rasteqîn, divê mîna roja geş, tîrêjên xwe yê zêrîn li ser her kesî wek hev belav ke.

Berxika min! Gurên xûnxar ji şevêن tarî hez dikin; ew cu caran, dad û wekhevîyê naxwazin lewra dad roj e, zulm û sitem jî-şev e, dema ku roj hilbê, cih ji tarîtîyê re namîne. Û êdî gur xûnê di xewna xwe de jî nabînin.

Berxika min! Di cîhanê de tiştek bi tena serê xwe nîye; her tiş bi hevdu peywendîdar e, eynê mîna giranî û sivikîya herdu kefeyên şehînê. Lê edalet ne ew e ku herdu kefeyên şehînê beraber bin, lewra barê bergîrê ne babet e ji bo kerê.

Berxikê gotibû: Dayika min a hêja! Çima her teyr û tilûr nabin xuşk û bira? Çima aşti û beraberî di navbera her tiştî de çenabe? Çima heyberên bedkar û gunehkar hatine afirandin?

Mîyê gotibû: Berxika min a xweşik! Sûc û tawan di rewanê her ruhber û heyberî de veşartî ne. Sûc û guneh dê her bidome heta roja dawîn. Sûc û guneh, ji bo qencîyê hatine afirandin, lewra eger guneh nebûya, dê qencî jî neba. Di leyistikekê de têkçûn nebe, dê çawa serkeftin çêbibe. Ji bo tu serfiraz bibî, têkçûn çêbûye... ■

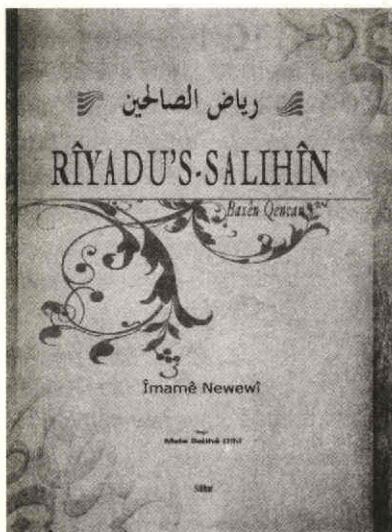

bê veger çû

Kamran Simo Hedilî

*hêlin vala hişt
 û ji paşila min firî
 sal çûn
 roj borîn
 şev bûn bigorî
 kêla sebrê herîfî
 cihê jê çûyî û çûyê
 destêñ bêrîkirinê girtin
 di ezmûna ken de
 peyv melûl
 evîn tî
 û
 xew
 di birîna dil de dîn kir
 rengê janê li bajaran
 û
 hêvî li kolanan par kir
 kuştin
 zîndan
 sirgûn
 û
 gelek eş
 fêri min kir
 lê
 ez fêri jîbîkirinâ xwe nekirim
 min
 ro hilgirt
 û
 bêdeng strana kevakan pêşkêş kir
 tirsê zincîr qetand
 nêrînê
 di şîniya hezkirinê de haveyn girt
 stêra nehînî û siran
 di hembêza birûskan de hilat
 û min
 bi çêja bendewariyê
 eş birîndar kir*

13.09.2009

Pîroz be gulê baxê salihan

Xelîl İbrahîm Mertal

Tercuma kitêbên ‘ilmî bi bal zimanê me ve hindik in. Ev jî bûye sebebê dûrketina me ji tefekkurê. Hemd ji Xwedê re ku îro vê kêmeşîya gelê me, însanê safdil û hejêkerê ziman û çanda xwe bi xebatê xwe yên pîroz ve radikin.

Lewra zimanê însan wesîla xwenaskirin û danasînê ye. Wexta ku haya me ji ‘ilm û fikrê di dinê de tune be em xwe, însan û mewcûdatan nikarin nas bikin. Ziman wek tav, meh, erd û asîmanan nîşanek ji delîlên Xâliqê ‘alemin e. Kî ehemmîyetê nede zimanê xwe û dev jê berde, her wekî wî delîlek ji ayetên Xwedê red û mandel kirîye. Lewra ew kar ne karê mirovâtîyê ye û ne jî İslâmî ye.

Hemd ji Xwede re be ku Wî temamê zimanan çêkirine. Ne jihevbûyîna zimanan kirîye delîleleke mu’cîzatên xwe. Zimanê me jî yek ji wan e. Em dizanin ku Xwedê Teala ‘esabîyet heram kirîye. Lîbêlê însan dev ji zimanê xwe berde, ma ew jî ne heram e! Wextê em ji bo zimanê xwe bixebeitin û ‘elaqa xwe ji Xwedayê xwe bibirin ew jî ne dirust e. Ne lazim e em bibêjin zimanê me ji hemî zimanên dî çetir e. Lewra ew jî nexweşîyeke qelbî û e’lametê înkara fitretê ye. Tehqîr û heqerata zimanan ci karekî xerab e, em baş pê dizanin.

Weşanxaneya Nûbiharê sifra sexawatîyê bo me feqîran raxistîye. Da ku em ‘elaqa xwe ji dîn û dîyaneta xwe neqetînin. Nûbihar bi xwe jî wek navê xwe fesla bihara me ye. Nûbihar bi xunçe, gul û sosinê baxê

pêxember ve weşanxaneya xwe dixemilîne. Da ku em jî jîyana xwe ya maddî û me’newî bi wan ve bizeyinînin.

Kitêba Rîyazû’s Salîhîn di ‘ilmê hedîsê de kitêbek pirr mu’teber e. Lewra hedîsên tê de sehîh û hesen in. Îmamê Newewî bi xwe di muqeddîma wê de dibêje: “Min ew çend hedîs bijartin û nivîsandin, da ku Zahid, ‘Abid û Zakir bi xwendina wan feydeya dinya û axretê jî xwe re bigrin.” Çawa ku ji navê wê jî dîyar e, ev kitêb baxê salihan e.

Salih, ew kes in ku bi hemî xelqê re bi sulh û aştîyê mu’amelê dîkin û di her karê xwe de li razîbûna Xwedê digerin. Fitreta ku Xwede Teala çêkîrîye tu car xirab nakin. Ji bo karêwan ên qenc navê wan Salih hatîye danîn. Xwedê di Qur’ana pîroz de tim îman û ‘emelên salih digel hevdu beyan dike. Ev jî dixe hişê me ku ‘emelê salih taybetîyeke musilmanan e. Tu car dest jê hilanîn dirust nîne. Xwedê Teala Nûbiharê û yên wekî wê di xizmeta ziman û dîyaneta me da muwefeq bike.

Kitêb jîn û jîyan e
Kitêb war û welat e
Kitêb bav û bira ye
Mirovê bêkitêb stûxwar in
Iftîxara gelan bi kitêban ve tê kirin
Paşvemayîna gelan jî, bêkitêbbûn e
Êdî werin em jî bibin xwedan kitêb
Em ji bo van karê Nûbiharê yên pîroz
pirr spasdar in. ■

Gotinê Pêşîyan/Çîrokên Mêjîyan

Feqîr çûne sergînan, mange çûne di behrê de rêx kirine

Abdurrahman Benek

*Rê vedibe li ber te namîne asteng
Tirsonek dibil wê demê leheng
Heger rast neçe zû dibe dereng
Jîyan her tim dibe qada lec û ceng*

Gotineke pêşîyan heye, tê gotin ku zikê sêwîyan roja cejna qurbanê diêşe. Belê, Şêxo û Heco cîranê hevdu bûn. Bi salan bi hevdu re cîrantî kiribûn û bi hev gelekî xweşhal bûn. Heco tala xwe re mirovekî dewlemend dihate hesibandin. Dar û berên wî, rez û pezên wî hebûn. Şêxo bi keda xwe, xwe xwedî dikir, piranî bi karên rojane debara xwe dikir. Wek Heco ne bi sûd bû, ji bav û kalên wî ti mîrat jê re nemabûn. Lewra mirovekî bi rûmet û dilovan bû. Li ser vê rastîyê kesên, ku Şêxo dinasin, hemû dixwazin rewşa wî biguherînin û tiştên ku ji destê wan were dikin. Heco jî ji cîranî û mirovatîya Şêxo pîrr xweşhal bû lê xizanîya wî ew diêşand. Xwest alîkarîya Şêxo bike. Bona ku Şêxo xwedî nefş bû, Heco hûr fikirî kûr fikirî ku him wî nede şermê him jî wî re alîkarîyekê bike. Di dawîyê de gihişte biryarekê û gazî Şêxo kir:

- Şêxo, wekî tu zanî zarokên min ên biçûk hene.

- Belê, ez zanim Xwedê ji te re biparêze.

- Amîn, Xwedê zarokên me hemûyan biparêze. Ji ber vê hewcehîya me bi şîr heye. Em her roj du-sê kilo şîr dikirin. Ez dixwazim mangekê bikirim û xwedî bikim lê ji bona tendurustîya jina min hinekî ne baş e, ez paş de dimînim. Heger tu qebûl bikî em bi hev re bibin şîrîk.

- Birayê min ï delal tu baş dibêjî lê derfetên min tunene, ez nikarim bibime şîrîkê te.

- Na bira, tu dikarî.

- Çito karim?

- Ez wê jî fikirîm. Mange kirîn li min, xwedîkirin li te.

-Wek tu zanî, ez her roj li karê rojane digerim, heger bi mangê re mijûl bibim nikarim herim bixebitim.

-Zarokên te dikarin di hewşê de lê binêrin, xwedî kin, tu dîsa here karê xwe. Tenê rojê du kîlo şîr bide me bes e, êdin bibe bifiroşe bila yê te be.

Şêxo ev pêşnîyara Heco qebûl kir. Zûtir çûn mangeka ku her roj bi satilan şîr dide kirîn, hanîn li hewşa mala Şêxo girêdan. Jin û zarokên Şêxo li dora mangê bûne moz, êm û ava mangê li ber kêm nekirin. Çend heftan her roj bi satilan şîr didotin ji mangê. Du kîlo didane mala Heco, yên din jî difirotin û pê hewcedarîyên xwe temîn dikirin. Li ser vê Şêxo gihişte rehetîyê û barê wî sivik bû. Mixabin piştî çend hefte şûnda rojekê manga ku bi satilan şîr dida wê rojê satil nîvçê nekir. Roja din dîsa wisâ. Heftek, du, sê hefte. Mange ji şîr hate birîn. Heco û Şêxo rabûn, manga xwe dane pêş xwe, birin nîvbîha firotin. Heco hinek pereyê din kire ser û mangeka din kirî. Lê carekê Xwedê gotibû na, çi bikirana fayde nedikir. Wê mangê jî ti tiştîk nexiste destê wan. Şêxo bi hefsarê mangê girt û bire ber derîyê mala Heco, li derî da, Heco derî vekir ku Şêxo ye. Şêxo li Heco mîzê kir û got:

-Heger ku Xwedê neke yar, tu çi bikî dibe bar. Tenê negotine, "Feqîr çûne sergînan, manga çûne di behrê de rêx kirine."

Hefsarê mangê dide dest Heco û vedigere mala xwe. ■

Wêneyên Rêbaz

Johann Wolfgang von Goethe
Ji Almanî: Ehmed Akin

Guh bide û di dil de veşêre
Şeş cotên evinê.
Nav gurr dike, evin pêt:
Rustem û Rudabe.
Xerîb nêzîkî hev in:
Ûsib û Zilêxa.
Evin, ne encama evinê:
Ferhad û Şirîn.
Sîrf ji bo hev hene:
Mecnûn û Leyla.
Di kaltiyê de dînihêre evinî
li Bedînayê Cemîl.
Hewesa xweş i evinî:
Silêman û esmerê.
Kirin dilê xwe te ev,
di evinê de bi quwet dibî tev.

Nehêniya hestan

Şivan Ar

Heçkû çemekî pengivîye
Ew
Li hemberî min
Di kurahiyekê re diherike
Li dûrî min
Li dawîya masê
Çavêن xwe i mat
Ji findê dizivirîne
Ber bi silûêta min a di tarîtiyê de
Newayeke gerok digere
Di neqeba me û pirtûkan de
Peyvîn leylane dixuye
Ü wenda dibe
Di neqeba me û pirtûkan de

06.01.2009

Çawa dikim hîç bîr nakim

H.Mistefa K.Dilxêri

Bêhna jehrê tê pozê min
Dil şewitî kezebê min
Bav û bira dê xwîşkê min
Tev mirine li Helepcê

Gulê min ka gupîkê min
Rewşa zozana xwîşkê min
Sosin gulê ber bêhna min
Çîlmisiñe li Helepcê

Şewitî dil hundirê min
Bêhna jehra tê pozê min
Tê bîra min dê bavê min
Xulya sor e nav Helepcê

Xemlê rind bûn bihuşta min
Pelgê hêşin zozanê min
Bax bostanê gulvanê min
Çîlmisandin li Helepcê

Dilxêri got ey birê min
Birîna dil kezebê min
Herişye tê xwîna min
Nasekine boy Helepcê

Li Helepcê deng nayê min
Ribat firîne bilbilê min
Temam çûn sîmirê min
Dengê baza li Helepcê

Ew rê tarî ka roja min
Tavehîva sıvtaka min
Êtîm man e gulbaxê min
Roj çû ava li Helepcê

Dilxêri got ka roja min
Zereqa rind tûrêja min
Xem xîyalê nav dilê min
Şehîdê me yê Helepcê

2008

Rinda min...

R.Karakaya

Sebra min, tu çima çûyî?
 Erê delala min, te her roj ronî
 dida nava dilê min. Çar sal, çar
 mehê havînî, bi te dilgeş dibûm.
 Li ber behra Egeyê, roj bi te xweş
 dibû. Bi te te'm dida. Jîyan bi te
 dixemilî. Zimanê te yê şêrîn, reng
 û rûyê te yê bê emsal, agir bi dilê
 min dixist.

Wextê diketim behrê, çavêن
 min li rêya te bûn. Mîna her
 rojê, tu wê seetê li benda min
 disezinî. Rûyê te yê mîna hîvê ku
 li ber çavên min diket, ez ji xwe
 ve diçûm. Roniya çavên te, mîna
 birûskê li çavên min dixistin. Agir
 bi dilê min diket. Dilerizîm. Şewata
 te xûna min dikeland.

Ava Behra Egeyê, bi te dibû
 gulistan. Di nava behrê de mîna
 mûmekê dihelîyam. Min hişê xwe
 winda dikir. Zimanê min dihate
 birîn. Cem te dibûm çivîk, dibûm
 perperok, difirîyam ser ewran. Di
 nava asîmanan de winda dibûm.

Li hemberî te, ji qidûm diketim.
 Min bi te re dinhêrî, min bi te
 re xeber dida, bi te re dikenîyam.
 Bi te re kêfxweş dibûm, dilgeş
 dibûm.

Erê delala min. Tu roj bû, ez ji
 sîya te. Ew rojên xweş, çiqas zû
 derbas bûn. Mîna xewnekê dûr
 ketin ji nişkave.

Zimanê min, nikare pesnê wan
 rojên xweş bide. Ku tê bîra min, ji
 xwe ve diçim. Qidûm di canê min
 de namîne. Dikevîm xewneke bê
 binî. Hêstir, mîna şîlîyê ji çavê
 min têن. Hîn berî bigihêjin erdê,
 li hewa ziwa dîbin.

Ji bo te, çend sal in di şînê
 de me. Tu çima winda bûyî riha
 min?

Bi tena serê xwe ci dikî li
 welatên xerîbîyê. Dilê min ji bo
 te davêje. Dixwazim te di nava
 bîskekê de dîsa bibînim. Werim
 ba te. Te bixim nava baskên xwe,
 bifirim alemeke din. Kula dilê min,
 qey tu zanî? Daxwaza min ji te yek
 tenê ye? Van gotinan, dixwazim ji
 devê te bibhîzim:

- Ez pir baş im dildarê delal.
 Hinekî din ji sebir bike. Bêhna xwe
 fireh bigre. Ez ji qasê te bêsebir
 im. Ez ji dixwazim bi carekê de
 werim ba te. Wan rojên hêja, dîsa
 bi hev re derbas bikin. Hindik ma
 ji wê rojê re...

Zimanê min, nikare
 pesnê wan rojên
 xweş bide. Ku tê bîra
 min, ji xwe ve diçim.
 Qidûm di canê min
 de namîne. Dikevîm
 xewneke bê binî.
 Hêstir, mîna şîlîyê ji
 çavê min têن.

Pêlên behrê, ji bo hezkirina me lê dixin. Qaqlîbaz, ji bo me vedikin baskên xwe, bi şayîyeke mezin difirin. Heya ji wan tê, diqîrin, diqijin.

Îro nebe yê sibê, sibê nebe yê dusibe, yê li benda me bin. Derengî nemîne xezala min...

Roj li benda te ye. Hîv li benda te ye. Stêrk li benda te ne. Ez li benda te me çavreşa min.

Hawara min tu yî. Çavêن min tim li rêya te ne. Çima nayê delala windabûyî?

Ezê, ji bo te bikevim rêyan. Welat welat li te bigerim. Ezê pesnê te bidim, te ji her mexlûqî bipirsim. Ji gul û rihanen. Ji dar û dibistanan. Ji kevir û zinaran. Ji newal û zozanan. Ji kaşan û çîyan. Ji çeman û behran. Ji xort û qîzan. Ji zar û kalan.

Zimanê min, ji pirsan zuha bûn, kê dibînim ji wan te dipirsim.

Li rûyê wan, li ronîya çavêن wan li pey şopa te me.

Dinalim, digrîm, diqîrim sêsed û şest û pênc rojan. Sewta min li cîhanê pêl pêl belav dibe. Dixwazim navê te û yê min, bila li her cîyî bibihîzin.

Kilama dibêjim ji te re hûr hûr. Ji min û te re, kilameke pir manedar e...

Min tenê nehêle, bi hevre deng bidin:

GULPERÎ

Ji min ci hat

Min kir Gulperî

Tu nebêjî:

"Revîya"

Dema te

Li civatan

Mey belav dikir

Min ji bona te

Axîn hildida.

Lê te nedidît

Û tu nabînî

Eve li henîya min

Eve li henîya te

Were...

Dibêjî

Didin gotin...

Ê min bê xeber.

Ji min hew hat

Te qîma xwe nehanî

Ez bûm tav

Tu li ber min neşewitî.

Ez bûm baran

Hatim xwar

Yek dilopek bi tenê

Te şil nekir Gulperî.

Ez evdal im...

Ew in min digrin

Ew in te berdidin ser serî.

Dema te li civatan

Kevir dihavêt

Serê min dişkand

Min ji bo te keser hildida.

Û te nedidît

Tu nabînî Gulperî...

Mîna wan rojêن xweş, xwe dîsa li nava behrê dixim. Bi seetan soberî dikim. Çavêن min girtî, te xeyal dikim. Tu ser rû, ez ser piştî di avê de. Di nava hezkirineke bê emsal de. Bûne yek can. Çavêن min di nav çavê te de winda bûne. Di çavê te de rêya xwe dibînim. Mîna wan salan xweş, dilê me bi hev re davêje. Çûyin û hatina me, du seetan zêdetir dikşand. Lê me nizanîbû ew demên hêja çawa derbas dibû.

Rûyê te, cavêن te yê agirgirtî, nayê jibîrkirin.

Arîkarîya te dixwazim yara bê wefa.

Hişê min de tu heyî. Te ez bêkes hiştîm, te ez belengaz kirim.

Mûyên serê min, ji hesreta te dilerizin.

Dixwazim ber bayê te bîhelim.

Evîndara delal, çima nayê? Çend sal e ji bo te dişewitim.

Tenêmâyîn, tu rind zanî êşeke pir giran e.

Ez, li benda te me şev û rojan. Min, ji vê êşê zû xelas ke. Dermanê wê êşê tu yî rinda welatê xerîbîyê.

Seba te ketime tayê. Ji serî heya pîyê xwe, di nava agirê te de digevizim.

Ez ji bo te bê hal im. Bê kêt im, nexweş im.
Nayê ziman tunebûna te.

Çima çûyî welatên xerîbîyê?

Çima dengê xwe dernaxî bermalîya min?

Çima venagerî êşa dilê min?

Dixwazim li wan çavêن te yên reş dîsa ji nêzîk ve
mêze kim. Dixwazim bi rojan, bi mehan, bi salan,
bi dehsalan, di nava çavêن te yên ji agir de winda
bibim.

Zimanê te yê şêrîn, nêrîna te ya germ, aqil di
serê min de nehiştine.

Şev û roj, ji bona te dixemilin. Çend salêن bi
hesret li benda te ne. Lê tu windayî, dernakevî ber
çavan.

Tu rind zanî, di dilê min de, kes nikare cîyê te
tijî bike.

Şahîya dilê min tu yî rinda min...

Peymana me, çi zû xerab bû. Gerek di navbera
min û te de jibîkirin tunebûya.

Tu li alîyekî din, ez jî li vî alîyi bim, emê dîsa jî
hev bibînin. Telefon bikin, mesaj bisînin, mektûb
binivisînin, mail bavêjin.

Lakîn, tu naxuyê ronîya çavêن min. Ku tu nex-
weş î bibêje, xeyîdîyî bibêje, dilşikestîyî bibêje. Tu
xerabîyek hatîye serê te bibêje.

Çi ji destêن min tê, ezê bi can amade bikim.

Çiqas cîyekî dûrî an jî nêzîkî, nizanim.

Ya rastî, tu di nava dilê min de winda bûyî.

Rabe ser xwe. Rabe pîya. Dest bide min delala
Mêrdînê, delala Rihayê, delala Amedê.

Kelekela dilê min, xelas nabe heyâ tu neyê.

Bayê te encax yê agirê dilê min sar bike.

Tu vê, ji min zêdetir zanî. Dilê min bîst û çar seet,
sêsed û şêst û pênc rojan, ji bo te davêje.

Ka bêje tu li kuderê yî?..

Te heşê min ji serê min bir. Paşê jî wenda bûyî.

Ez ji te bawer im. Tu yeka dostêن xwe zû ji bîr
nakî.

Çi hatîye serê nazdara xortê Mûşî? Ne nexweşîyê,
bê kêtîyê te ji min dûr xistîye?

Tunebûna te, ez jî nexweş xistim. Min jî bê kêt
kir. Şewat bi canê min ketîye,..

Armanca min tu yî. Tu, rûyê te, çavêن te, birûyêن

te, porêن te, destêن te, lêvên te, tilîyên te, pêyên
te, dermanê derdêن min in.

Esmera dilşewitî, delala navdar. Bê wefayî li te
nayê. Êdî xwe nîşan bide. Derkeve ber çavan. Bi rev,
bi helecan were cem min. Xwe bavêje hembêza min.
Herdu milêن xwe, bi zexim bi sitûyê min ve girêde.
Heya ji te tê biguvêse...

Ronîya çavê xwe berde nava dilê min. Bila
misqalekî canê min, di nava tarîyê de nemîne.

Canê te û yê min, bila bi hevre bikevin şahîya bê
sînor. Bila di dîlana dilan de bireqisin, bişewitin.

Hewar ha hewar, kevoka şêrîn...

Çavêن min li benda rîya ne.

Guhêن min li hesreta sewta ne.

Destêن min, li hêvîya destgirtina te ne.

Milêن min, ji bona hemêzkirina te bêsebir in.

Zimanê min, ji bo te şev û roj, stranê eşqê
dinehwirîne.

Bi te, bi hevaltîya te, bi hogirtîya te bextewar
im.

Derengî nemîne kewa gozel. Zû were mehbûba
can fîda...

Tunebûna te ji min re mirin e. Qasî mirinê derdekî
bê derman e.

Bes e, ezabê ku tu bi min didî kişandinê. Bila êdî
xelas be ev zulûmata reş...

Bibe roj, bibe hîv, bibe stêrk, roja min, şeva
min, jîyana min ronî bike. Bixe gulistan, bixe bax
û bostan. Dilê min bila bi te dîsa bixemile, bikeve
şahîya bê dawî...

Ez ji bo te heme, ji bo te dijîm.

Nîvê gurçika min tu yî, bilbila dilşewitî.

Sebra dilê min tu yî. Bila vî qewlî cîhan
bibihîze:

Ez û bilbila xwe, ji mirinê pê ve ji hev naqetin.

Bi agirê dilê xwe emê bişewitin, bibin toz û
dûman, li asîmanan dîsa bigihêjin hev.■

Cîhad, xebata di rêya Xwedê de

Murad Celalî

muradcelali@gmail.com

Cihad bi wateya xebatkirin, hewlidan, mijûlbûn û xîretkirinê ye. Cîhad ew e ku meriv ji bo bilin-dbûn, parastin û belavbûna Îslamê her cure xebatê bike, bîlebîte, xîret bike û di vê rîyê de têkeve şerê germ û sar. Bi gotineke dinê ya zelaltir, cîhad ew e ku mirov bi qeweta bedenî, malî û zîhnî ya ku Xwedê teala daye bendeyê xwe, di rîya Xwedê de xerc bike, di wê rîyê de feda bike. Çaxê mirov maddî û manewî hemû hebûna xwe di rîya Xwedê de gorî bike, seba neyarêن heqîyê ji holê rake şer bike, ev "cîhad" e. Cîhad ne tenê şerkirin e, lê ew navê hemû xebatên mîna teblîx, şîret, we'z û gazîyê ye. Tu mafê kesî tuneye ku cîhadê bi van xebatan yekê tenê ve sînor bike. Ji van xebatan ya sereke şer e, lewma di serî de ew tê bîra mirov. Di Îslamê de cîhad ferz e. Xwedê teala di vê babetê de weha ferman dike:

"Şer digel ku xweşa we neçe jî li ser we hate nîvîsin/ferz bû." (Sûretê Beqere: 216)

"Heya fitne nemîne û dîn bes bibe yê Xwedê bi wan re şer bikin." (Sûretê Beqere: 193)

"Ewêن ji wan re kitêb hatîye

dayîn, ji wan yên ku bi Xwedê û roja axretê bawer nakin, ya Xwedê û Qasidê Wî heram kirîye heram nabînin û dînê heq ji xwe re dîn nagirin, bi wan re heyâ piçûkxitî bi destê xwe cizyeyê bidin şer bikin." (Sûretê Tewbe: 29)

"Bi müşrikan re bi komî şer bikin, wekî ku ewna bi we re bi komî şer dikin." (Sûretê Tewbe: 36)

Hz. Pêxember (s.) jî di derheq cîhadê de weha ferman kirîye:

"Cîhad ferzeke wisa ye ku dê heyâ qiyametê berdewam bike."¹

Lêbelê ev ferza hinek caran ferza 'eyn e, hinek caran jî ferza kîfaye ye. Anglo heke ji mislimanan tenê desteyek bikaribe armanca cîhadê pêk bîne, li hember dijminan war, mal, irz, namus û rûmeta wan biparêze, wê hingê cîhad dibe ferza kîfaye û bi vî tehrî berpirsyarî ji ser mislimanê din radibe. Lê heke pêwist bike, divê her mislimanê ku taqeta wî digihêjê yek bi yek li hember neyar raweste, wê çaxê dibe ferza 'eyn, divê her kes bi xwe cîhad bike.

1- Ebû Dawud, el-Cîhad, 33.

Cîhad ne tenê şerkirin e, lê ew navê hemû xebatên mîna teblîx, şîret, we'z û gazîyê ye. Tu mafê kesî tuneye ku cîhadê bi van xebatan yekê tenê ve sînor bike. Ji van xebatan ya sereke şer e, lewma di serî de ew tê bîra mirov. Di Cîhad ferzeke wisa ye ku dê heyâ qiyametê berdewam bike.

Armanca cîhadê ew e ku li ser rûyê erdê fitne/şirk bê hilanîn û dînê heq bê bilindkirin û serdestkirin. Di İslâmê de şer ne ji bo tolhidian, kuştin, talan, zext û zilmê tê kirin; lê seba ji holê rakirina wan hemû tiştên xirab tê kirin. Tiştêkî wisa tuneye ku misliman wan kesen ne misliman bi zorê vegerinin li ser dînê İslâmê. Meqsedê cîhadê ew e ku mirovan ji bin zextan rizgar bikin, rastfîyên İslâmê yên hêja bi wan bidine sehkirin û hawirekî wisa pêkbînin ku ewna jî bikaribin bi rizayê xwe bibine misliman.

Herweha armanca İslâmê ne zeftkirina axê/erdê ye. Ew qîma xwe tenê bi herêmekê û yan parzemînekê nayne. İslâm bextewarî û aramîya hemû cîhanê dixwaze. Hez dike ku nîşanê hemû mirovahîyê bide ku ew dînekî alemşumûl/gerdûnî ye ku di ser hemû sîstemêne beşerî û olên din re ye. Ji bo pêkanîna vî meqsedê hêja, hemû hêza misliman seferber dike. A ji vê cehd, têkoşîn û xebata bêdawî re, ev karê ku bi hêzeke mezin ve tê kirin û ji xeyreta bikaranîna hemû rûyên meşrû re cîhad tê gotin. Heya ku li ser rûyê erdê zordar, kesen berdewambûna batil û fitneyê dixwazin, şirk û müşrik û sîstemêne kufrê hebin, cîhada ku li hember xerabiyênu ku ewna li ser rûyê erdê bela dikin, emniyet/ewlehîya mirovan xirab dikin jî dê berdewam bike. Ji vê hêlê ve di İslâmê de cîye cîhadê gelekî girîng e. Lewma çaxê ji Qasidê Xwedê (s.) hate pirsin ku kijan emel herî zêde bi fazilet e. Gotîye: "Îman û di rîya Xwedê de cîhad e." ² Bi vî şeklî destnîşan kirîye ku cîhad hema

Ji ber pêwistîya cîhadê divê em hinekî li ser girîngî û çawanîya cîhadê rawestin û bizanibin ka di jîyana misliman de cîye cîhadê ci ye?

Lewra cîhad wekî ku di hedîsekê de jî hatîye destnîşan kirin zîrweya İslâmê ye

pişti imanê tê, iman hebûna xwe bi cîhadê dê berdewam bike. Li gel vê gelek ayet û hedîs hene ku pesna didine wan kesen ku di rîya Xwedê de şer dikin, gihîstine merterba xazîti û şehîdîyê û herweha radigîhînin ku ji bo wan nîmet û derecîyêne mezin hene.³

Di jîyana misliman de cîye cîhadê û pêwistîya wê

Ji ber pêwistîya cîhadê divê em hinekî li ser girîngî û çawanîya cîhadê rawestin û bizanibin ka di jîyana misliman de cîye cîhadê ci ye? Lewra cîhad wekî ku di hedîsekê ⁴ de jî hatîye destnîşan kirin zîrweya İslâmê ye û kesê di vê rîyê de şehîd dikeve jî digihêje derecîyêne herî bilind. Ew jî li gel Pêxember û siddîqan heşir dibe ku ev nîmetekî bêhempa ye.

Lêbelê ji bo ev ibadetê pîroz wekî pêwist e were bi cih anîn hinek şert û mercen lazim hene. Anglo ji bo cîhadeke baş were kîrin divê berya her tiştî mirov bi nefsa xwe re cîhad/têkoşînê bike.

3- Têgehêne Bingehîn, Murad Celâli, r. 121.

4- Tirmizi, 2616; Newewî, Çil Hediş, 29.

Lewra nefsa mirov li hember wî dibe asteng ku di rîya Xwedê de bixebite, malê xwe, canê xwe di rîya wî de feda bike. Lewra nefs li ber çavê mirov vê dunya derewîn dixemilîne û pê dixapîne.

Di vê têkoşînê de astengake din jî neyarê mirovahîyê Şeytanê neletî ye. Ew ji bo mirov li gel xwe bibe dojehê her dixebe. Ji ber vê divê mucahidê di rîya Xwedê de dixebe bi wî re mucadelê bike û hefsarê xwe nede destê wî. Ji bo îxlas û dilsoziya misliman ev tiştêkî gelekî pêwist e. Lewra Şeytan û hevalbendên wî tu car nawestin û ranawestin. Ji bo mirov bixapînin her cûre rî û tiştî bikar tînin. Vê yekê jî li gor taybetî, exlaq, kîmasî û hewcedarîyên mirov dike. Ji çar alîyan nêzîkî mirov dibin da ku wî têxine dafikê û pîyê wî bişemîtinin. Ji ber vê divê mirov li hember vî neyarê veşartî hişyar be.

Cîhadeke dinê ya ku dê were kirin jî ya li hember munafiqan û kafiran e. Ji ber ku durû xwe di nav civaka misliman de vedişerin û bi awayekî eşkere neyartîya xwe nîşan nadin, mucadeleya bi wan re bi ziman û şîretdayînê pêk tê. Lê têkoşîna li hember kafiran bi destan ve tê kirin. Lewra ewna heya daweta İslâmê qebûl nekin, nebîne misliman û yan hakimiyeta İslâmê nepejîrînin, bipiçükketî bi destê xwe cîzyê nedîn bi wan re şer divê. Hz. Mûhemmed (s.) di derheqê vê yekê de weha dibêje:

"Ji min re hatîye fermankirin ku ez bi mirovan re şer bikim heya ku bi la ilâhe illallah Mûhemmed Resûlullah şehadetê bînin, nimêjê bikin û zikatê bidin. Heke vêya bîkin, ji bilî heqê Xwedê, malê xwe û xwîna xwe ji min parastine."

Hesabê wan jî li ser Xwedê ye.”⁵

Wekî tê zanîn çaxê cîhad tê kirin li gor şert û mercan carna bi dil, carna bi ziman, carna bîmal û carna jî bi can tê kirin. Kesê cîhadê dike dizane ku li hember van tiştên dide cennetê dikire.

*Ji vê jî tê fêmkirin ku di rêya Xwedê de cîhadkirin li ser hemû mislimanan ferz e. Herkes dê li gor hêz û taqeta xwe li hember neyarênl Islamê cîhadê bike.*⁶

Destûra Cîhadê

Gava Hz. Mûhemmed (s.) teze dest bi teblîxê kir hêza mislimanan pir hindik bû. Ji ber vê li Mekkeyê heyâ piştî hîcretê mislimanan ji bilî çend îstisnayan bi devkî cîhada xwe meşandin. Lê piştî hîcretê li Medîneyê halê mislimanan baş bibû û bibûne xwedî erd û hêzeke mezin. Lewra her diçû jimara mislimanan pir dibû, nav û dengê wan li herêmê belav dibû. Ji ber vê yekê ev pêvajoya nû seba müşrikan û hêzên serdest yêr herêmê dibû tehlîke,

- 5- Buxarî, Kıtâbu'l-Îman, 25; Muslim, Kıtâbu'l-Îman, 21.
- 6- Zadu'l-Mead, 3/19, 105, 128. İklim Yayınları, ter. Heyet, Stenbol, 1989.

lewma ewna jî diketine fikarêne mezin. Gava dîtin ku li hember wan neyarekî nû peyda dibe xwestin ku mislimanan ji holê rakin, loma destê müşrikan jî bi wan nedisekinî û ji bo têkbirina mislimanan dixebitîn. Di rewşeke weha de Xwedê teala destûr da mislimanan ku ji vê şûnda ewna ci terhî êrisî mislimanan bikin, êdi misliman jî dikarin bersiva wan bidin. Xwedê teala seba şert û şîrûten cîhadê, sînor û huquqa şer ji mislimanan re dîyar bike ev ayêtên hanê daxistîye:

“Ü bi wanê ku bi we re şer dîkin re hûn jî di rêya Xwedê de şer bikin û ji sînor nebihurin. Bêguman, Xwedê ji ewê sînor dibuhirin hez nake. Ô hûn wana li kuderê bigrin bikujin. Ü ji cihê hûn jê derxistine hûn jî wana jê derxin. Fitne ji kuştinê xerabtir e. Ü heyâ ewna li hînda Mescîd-i Heremê bi we re şer nekin hûn jî bi wan re şer nekin. Lê heke bi we re şer bikin/we bikûjin hûn jî wan bikujin. A celata kafiran/înkâroxan weha ye.” (Sûretê Beğere: 190, 191)

“Ey Nebî, li hember kafiran û munâfiqan cîhadê bike û li hember wan tund be. Sitargeha wan

dojeh e û ew ci cîyekî xirab e ji bo vegerê.” (Sûretê Tehrîm: 9)

“Bi ewêni ji wan re kitêb hatîye dayîn, ji wan yên ku bi Xwedê û roja axretê bawer nakin, tişte Xwedê û Qasidê Wî heram kirine heram nabînin û dînê heq bi dîn napejirînin re heyâ ku piçûkketî bi destê xwe cîzyê bidin şer bikin.” (Sûretê Tewbe: 29)

“Heya fitne/şirk nemîne û dîn hemû bibe yê Xwedê bi wan re şer bikin. Lê heke dev jê berdin, bêguman Xwedê kirinê wan dibîne.” (Sûretê Enfal: 39)

Wekî ku Qasidê Xwedê ferمان kirîye: “Cîhad ferzeke wisa ye ku dê heyâ qiyametê berdewam bike.”⁷ Li gor vê fermanê heyâ roja qiyametê di rêya Xwedê de xebatkarin li ser mislimanan ferz e. Divê herkes bi qasî zanîn, hêz û derfeta xwe vê xebata pîroz bimeşîne. Lê hed û hudûdên cîhadê diyarkirî ne. Tu kes nikare li gor kîfa xwe tevbîgere. Armanca vê tekoşînê tenê xêr û xelasîya mirovahîyê ye.■

- 7- Ebû Dawûd, el-Cihad, 33.

Ji bo xwestinê
Tel: (0212) 519 00 09

Ezê kesî nekujim*

Hesen Polat

Dixwazim di derheqê romanek ku bi kurdî hatîye nivîsandin de hinek nêrîn û nirxandinên xwe pêşkeşî we bikim. Gere bê zanînê ku fer-qek di navbera romanên kurdan û romanên bi kurdî hatine nivîsandinê de heye. Ji ber sedemêni ji we ve jî aşîkar in, hinek romanên kurdan her çiqas nivîskarê wan û mijara wan kurd bin jî ne bi kurdî, bi zimanekî din hatine nivîsandin. Di van salêن dawî de hejmara romanên kurdan yên bi kurdî hatine nivîsandin roj bi roj zêdetir dibin. Hêvîdar im ku hejmara xwendevanên wan jî roj bi roj zêdetir bibin.

Zewqa min a xwendina romanên kurdî bi romanên birêz Mehmed Uzun dest pê kir. Uzun bi rastî hostayekî pêkhanîna zimanê kurdî ye. Romana herî dawî ku min xwend ne romana Uzun e. Ew roman ji romanên birêz Mehmed Uzun zêdetir tama zimanê kurdî û romana kurdî da min. Li vir dixwazim di derheqên wê de hinek nêrîn û rexneyên xwe bi we re parve bikim. Parvekirin mirovan dewlemend dike. Tiştên baş bi parvekirinê zêde, yên nebaş jî kêm dibin. Bi nêrîna min bereketê ke parvekirinê ya herî girîng e.

Romana birêz
Fırat Cewerî ya bi navê "Ezê yekî bikujim". Bi rastî kêfa min pir ji navê romanê re nehat. Ëdî bes e, kuştin tenê para me ye? Rast e herdem kuştin hebûye û ewê bibe, lê çima ez û tu?

* Nivîs di derheqê roman Fırat Cewerî de ye. *Ez é yekî Bikujim*, Avesta 2008,

Ew roman ya birêz Fırat Cewerî ya bi navê "Ezê yekî bikujim" e. Bi rastî kêfa min pir ji navê romanê re nehat. Ëdî bes e, kuştin tenê para me ye? Rast e herdem kuştin hebûye û ewê bibe, lê çima ez û tu?

Roman ne wer romanek qalind e, ji 150 rûpelan pêk tê. Di serî de navê "Îbnul Erebî" bala mirov dikişîne. Ev Îqtibasa ji wî hatîyê girtin: "Jîyan te ji êşê ber bi xemgînîyê ji nişkê ve ber bi şahîyê û dîsa ber bi êşê ve davêje." Îqtibas ne dîrek ji kitêbek Îbnul Erebî, kitêbek Gunnar Ekelöf hatîye girtin. Texmîna min Ekelöf nivîskarekî swêdî ye.

Li vir dixwazim bala we bikşînim ser nakokîyek me rewşenbîrên roj-helat. Em ewqas ji çavkanîyên xwe dûrketine ku pir tiştên xwe yên dîrokî encax ji nû de bi behskirina nivîskarekî rojava dihesin.

Pişt va gotinên Îbnul Erebî pir-sek wisa di hişê min re derbas bû: "Ma çîma timî êş, em mazoşîst in ku ji êşê zewq bigirin?" Bi sualê re bersiva min jî wisa bû: "Jîyan me bi rastî jî tev bi êş e. Gava em bixwazin ji jîyanê hinekî zewqê bigirin divê ku bi êşê re bikevin bezê."

Pelekî din yê romanê diçerixînim, îcar îqtibasek ji Dostoyevskî, ji kitêba wî ya "Sûc û Ceza"yê: "Dawîya dawî, wî bi xemgînî bir-yar da û got; ez nexweş im, ez êş

û azarê bij xwe didim kişandin, ez nizanim ci dikim..." Û bi pela din roman dest pê dike, bi êş û eza...

Cîwanekî kurd ji ber xwendina kitêbine kurdî û tevlîbûna tevgera kurdî tê girtin, sê mehan lê îşkence tê kirin û 15 salan tê hepis Kirin. Niha ciwan ji hepsê derketîye, lê pir tişt jî hatine serê malbata wî. Ji hepsê derketîye, lê azad nîne, kabûsan dibînê û bûye psîkopat; ango/yanê nexweş e. Der û dora wî, bajarê ku ew ji bona azadîya wî ketibû hepsê ne mîna berê ye. Ew tenê, bi serê xwe maye: "Lê bajêr nas nakim, bajar ne wek bajarê berê ye, şenîyên wê guherî ne. Lixwekirina wan hatîye guhertin, avahî ne wek berê ne. Berî panzdeh salan, ne mirov wilo bûn, ne jî avahî. Reng û rûçikêñ her tiştî hatîye guhertin." (rp.46)

"Têdîgîhîjim ku ew salêñ min ên girtîgehê ferqîyeta nivşekî xistîye navbera min û ciwanêñ bajêr. Demeke evqas kurt, ferqeke ewçend mezin xistîye navbera me." (rp.49)

Jîyana wî mirovî di nav pelêñ romanê de bi nakokîyên civakî re diherike. Ew bi pêkanîna nîyetekê nebaş di nav bajêr de doş dibe. Di dawîyê de rastî keçekê tê. Keç di dilê wî de cara yekemîn e dibe sedema pilqika evînê. Jîyanek wisa bi tevger derbas kirîye ku evîn çîye hîn nizane. Îcar jîyan di nav pelêñ romanê de nasekine, mirov jî li dû bûyeran e. Di nav bajêr de bûyerek tê serê wî. Êdî qehremanê romanê kesekî din e.

Keçek gundî, bav li Elmanyayê. Başî û nebaşîyên jîyana gund, mîna hemû jîyanêñ serê erdê. Û keç tev malbata xwe koçî Elmanyayê dike. Jîyana li wir jî wer ne hêsan e. Di alîyekî de xwestinêñ bav, di alîyekî de jîyana li welatekî xerîb. Ew ji jîyana Ewrûpayê, ji egoîzma mirovan û ji indîvîdualîzma wan

aciz dibe (rp.121-122). Van nako-kîyên jîyana nû û hesreta welat wê dixe nav tevgereke nû. Bi gotina hevalan ew ji zindana malbatê azad bûye (rp.119). Roj tê ew edî li welat di nav şer de ye.

Belê, jîyana wê di nav şer de derbas dibe û ew dikeve destêñ mirovîn qirêj. Û di wî bajarê ku wê dixwest azad bike de dibe qehpik. Ew ne bi xwe, lê bi rastî wê dikin qehpik. Keça kurd ji bona jîyanek cer ketibû re û niha di jîyanek cer de ye!

Tu kes nikare bê umîd/hêvî bijî. Wê jî hêvîya xwe hîn neqedandîye, li benda azadîyê ye, lê azadîyek din. Bi serê xwe nikare azad bibe, alîkarîya yekî din jê re hewce ye. Rojekê rastî wî qehremanê romanê yê mîr tê. Ji wî alîkarîyê dixwaze. Lê jîyan vê carê ji herduyan re çewt bûye, bûyeren çewt wan bernadin. Roman bi wan bûyeran û bi benda hêvîya azadbûna keça kurd didome.

Nivşkarekî kurd ê li swêdê dijî û ji bona imzekirina kitêbên xwe hatîye wî bajarî îcar derdi keve pêşîya wê. Ew xwe davêje dest û lingêñ wî ku wê ji vê jîyana gemar xilas bike.

Nexwe di wî bajarî de wekî din kesê ku ji keçikê re bibe cirûska xelasbûnê tuneye. Her çiqas ji bona azadbûna welat bi hezaran kes canê xwe bidin û hîn ji dayînê re amade bin jî. Ev kîmasiyek me ya civakî ye. Di alîyekî de behsa azadkirina herem û dinyayê, di alîyê din de jî nedîtina malbata xwe, mirovîn xwe, cîranêñ xwe, gelêñ xwe û hwd. Nivşkare romanê çewtîyeke din a gelê kurd bi gotinêñ keçikê wisa tîne ziman: "Gelek caran ew zilamîn xwe bi namûs û şeref dibînin, ji ber namûsê destê xwe dixin xwîna keç û jînêñ xwe, dîbin sebeba firo-

tina keç û jînêñ wî welatî. (rp.74) Zilamîn vir durû ne." (rp.76)

Beşa duyemîn a romanê di navbera wê keçikê û wî nivşkarî de derbas dibe. Keçik ji ber ku li Elmanyê demekê jîyaye haya wê ji rewşa li wan deran heye.

Li vir di dîyaloxê de hinek behsa pêşketina mirovîn li ewrûpî û paşdemayîna kesen li welat tê bilêvkirin. Ev perçinkirina, bi rastî min aciz dike. Bi sala ne ewqas tiştîn gemar û şas bi kelîmeyen wisa hatin porkirin. Bi gotinêñ wisa ewqas tişt anîn serê me ku êdîji bihîstina wan kelîman aciz dibim. Ma keko pîvana pêşveçûyînê û paşveketinê çîye? Di vî warî de pir tiştîn mîna pîvan dane ber me, bi rastî pîvan in?

Roman bi trajîk diqedede, him jî bi nepenî/nagihanî û reben. Dibe ku nivşkar bi vê girtina dawî xwestîye zêdetir bala xwendevanan bikşîne ser romanê. Li gor nêrîna min hinek din bi aşîkartî dawî li romanê bihata dê baştir bibûya.

Bi kurtegotin; romaneke bal-kêş û xwedî mijareke baş. Nivşkar bi vê romanê bala xwendevanan dikşîne ser kesen ku di vî şerê gemar de nemirine, lê jîyaneke ji mirinê xirabtir dimeşînin. Roman nîşan dide ku pirsgirêka kurdan mala pir kesan şewitandîye, wêran kirîye û agir bi dilê pir kesan xistîye. Vî şerê qirêj pir ciwan ji însanîyetê derxistine. Nivşkar bala xwendevanan dikşîne alîyekî din yê şerê gemar û qirêj.

Roman êş û jana şasîtiyên pirsgirêka kurd, bi şiklekî edebî pêşkêşî xwendevanêñ xwe dike. Ji kek Firat Cewerî re serkeftinê dixwazim. Hêvîdar im ku hîn bi pir berhemîn xwe ji xwendevanêñ xwe re bibe cirûska ronahîyê. ■

Pirsa Amyê

T.S. Arthur

Wergera ji îngilizî: Evdilayê Dewrêş

"Amy"!

Xanima Grove ji ber derîyê bax-çe gazi dikir. Lê tu bersiv nehat. Roj nîv saet berê çûbû ava. Zerîyên rojê yên paşin çend parça ewrên ku bi tenê li alîyê rojavayê es-man rawestîyabûn, vediguherand rengê zerîn û xumrî. Li rojhilat, hîva çardeşevî bi hemû rindî û bedewîya xwe hildihat, stêrkân ku li esman dicîrisin li ber wê kêm diman.

Wê pîrsî "Amy li ku ye, kesî dît ku ew hat hundir?"

Birayê Amyê ku bi kêra destê xwe bi texteyekî çam bilî bû, hewl dida ku kelekekê çêke û got: "Min dît, nîv saet berê di destê wê de nîk û ta hebûn ji nêrdewanê der-ker jor."

Xanima Grove çû binê nêrde-wanê û dîsa gazî kir. Lê ti bersiv nehat.

Ji xwe re got, "Ez meraq dikim, gelo ew li ku ye", tirsek ket dilê wê. Loma, ji bo ku lê binêre di nêrdewanê ve derker jor. Derîyê ber mala Amyê girtibû, lêbelê bi tandana derî re dît ku keçika wê ya piçûk li ber paceya vekirî rûniştîye. Wisa di nav bedewîya tavehîva esman û ramanên xwe de winda bûbû ku dengê hatina dîya xwe nebihîst.

"Amy", got Xanima Grove.

Zarokê dest pê kir û bi lez got: "Ax, yadê! Were û bibîne! Pir şîrîn ne wisa?"

Xanima Grove li teniştâ wê rûnişt milê xwe li stûyê wê dage-rand û pîrsî "Tu li çi dinêri berxika min?"

"Li hîvê, stêrk û gola ji gir wê de. Binêre rîyeke çi mezin a ji ronîyê li ser avê xuya dibe! Pir xweşik e ne

wisa, yadê? Ev min pir şad û dilx-wes dike. Ez nizanim çîma?"

"Ez sebebê wê ji te re bêjim?"

"Ê, erê dayê! Çi ye sebeb?"

"Hemû tiştên baş û bedew ji alîyê Xwedê ve hatine çêkirin."

"Ê, erê ez vê dizanim!"

"Baş û bedew ji bo xatirê mirovin; lewra mirov berzitîn afirîndeyê Xwedê ye. Hemû tiştên ser rûyê erdê ji bo qencîya wî hatine afirandin; ango, Xwedê ew ji bo wî afirandine ji bo berdewama jîyana canê wî an jî jîyana gîyanê wî."

Amyê got "Ez nizanim, ka ci xêra hîvê û stêrkan ji min re heye"

Diya wê got: "Niha, te deqîqe-yeke berê got ku rindîya vê tavehîve te gelek şad û bextîyar dike."

Dayikê got: "Berî her tiştî, bi-hêle ku ez bêjim, bîne bîra xwe ku hîv û stêrk bi şev ronîyê didin, û piştî roj çû ava ku tu ji mala cîranan werî, ji bo ku rîya mala te nişanê te bidin dê gelek bikêr bê."

Amyê got: "Dema ku min got ci xêra hîv û stêrkan ji min re heye ev qet nehatibû bîra min."

Dîya wê berdewam kir: "Xwedê hemû tiştên baş û bedew ji bo ber-jewendîya mirov çêkirine. Her wekî min ji te re got; du n'imetên her yek ji van tiştên baş û bedew ên afirandinê ji bo me hene, yek ji bo canê me yek ji bo gîyanê me ye. Hîv û stêrk ne tenê bi şev rîyê tarî ronî dîkin, hebûna wan a aram û asûde gîyanen me bi şadî û bextewarîyê tijî dîkin. Ü ev wiha ye, hemû tiştên xwezayê afirîndeyen Xwedê ne ku di hundirê wan de şayeseke ji wî heye ku em nikarin bi çavêr xwe dibînin, lê em bi gîyanê xwe hîs

dîkin. Tu tiştêkî ji gotinên min fehm dîkî Amy?"

Zarokê got: "Tenê biçek". Dayê "ango tu dixwazî bêjî Xwedê di hundirê hîvê û stêrkan de û di hundirê her tiştê ku wî çêkirîye de ye?"

"Ne heman wisa; lê wî ew wisa çêkirine ku her yek ji tiştên afirandî wek eyneyek e ku di gîyanê me de tiştêkî ji evîn û zanyarîya wî dide xuyakirin. Di avê de em tesewwirereke ji rastîya wî dibînin, ku em vê bizanibin, tîna mîjîyê me têr dike û me ji nepakîyan paqîj dike. Em di rojê em tesewwirereke ji evîna wî dibînin ku tîn û ronîyê û hemû xweşî û tenduristîyê dide gîyanê me."

Amyê got: "Ü di hundirê hîvê de ci heye?"

"Hîv sar û sekan e, mîna rojê ku evîna Yezdanî bi me dide zanîn ne germ û nabiriqe. Mîna rastîyêne ku em hîn dibin lê bi hezkirinê ne-hatine ronîkirin, di demen tarî de alîkarîya me dîkin ku em rîya xwe dibînin. Lê ji bo ku tu van tiştan fîm bikî tu hê pir biçûk î. Tenê bila di bîra te de be ku hemû tiştên xweş û rind ên ku tu dibînî ji alîyê Xwedê ve hatine çêkirin, ji xweza-ya afirînerê xwe tiştêkî digihînîn gîyanê. Loma, dema ku tu tiştên xweş, pak û zelal û şîrin ên ku tu di xwazeyê de dibînî dilê te bi şadî, xweşî û aramîyê tijî dîkin."

Piştî vê, ew demekê li ber pen-cerê rûniştin, wan di pencerê re li derva nihîrin. Bi hev re gelek aram û dilşadî ji hebûn û karê Xwedê hilanîn. Paşê ji jîr deng hat û Amy ji cî bazda, kir qêrîn:

"Hêê, bavo!" û bi destê dayi-ka xwe girt, ji bo biçin pêşîya wî daketin jêr. ■

Navdartirîn hunermendê kurd ê li cîhanê:

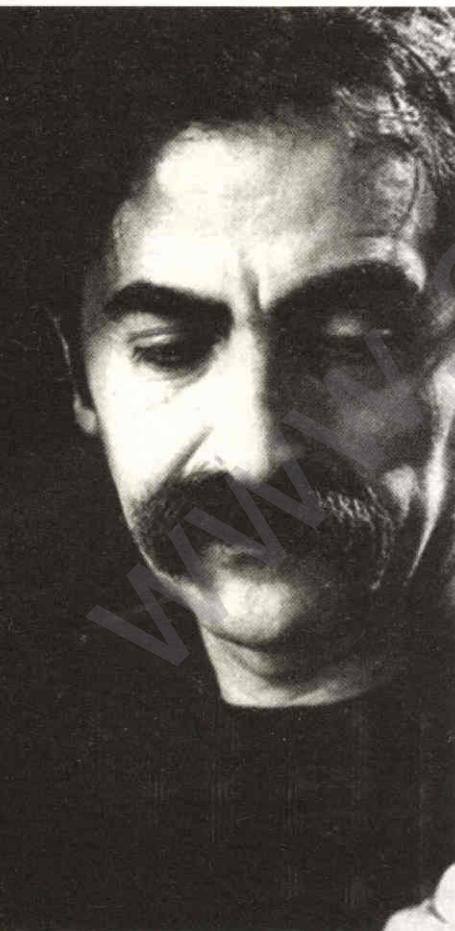
Şehram Nazerî

Bedelê Boselî

rodrenas@hotmail.com

*"Ez li pêşiyê xwe wekî Hunermend
û berdevkê çanda kurdan qebûl dikim.
Dûvre jî hewl didim ku Mewlana û
Ferdowsî di nav mûsîka Îranê de
ji nû ve şîrove bikim".*

Şehram Nazerî

1949ê li parêzgeha Kîrmanşahê hatîye dinê. Pêşiyê li ber destê dayik û bavê xwe fêrî mûsîkê dibe. Ji malbata mûsîkbêj.... Belê, şîrînekî 8 salî ye û êdî bûye endamê koma mûsîkê. Navê koma wî ya mûsîkê Koma Sûfi ye. Di wê komê de xwe pêş dixe. Di 11 salîya xwe de li televîzyona Îranê bi dengê xwe dilê temaşevanan ber bi bêdawîbûna jîyanê ve di-herikîne. Di heman demê de li ser repertûwara kevneşopîya REDÎFÊ tê perwerdekirin. Li gel perwerde-hîya REDÎFÊ xwe hînî hunera TAS-NÎFÊ dike. Bi xweşîya dengê xwe stranê gelê Kurdistanê û hemî Îranê pêşkêşî cîhanê dike. Hunera filozofê mûsîka me, pêşengê mûsîka caz û hostayê ahenga mîstîk 'Elî Elahî bi şêwaza xwe nûjen dike. Ligel koma Kamkaran a li cîhanê navdar mîna ava zelal dilê me xweş dike. Çand û Hunera me, kevneşopîya me bi rengê deng û şêwaza xwe dixemilîne. Ji hemî gelên Îranê re

jî kanîya Hunerê ye. Pejna Mewlanayî, banga Ferîuddîn Etarî, şarezahîya Hafizê Şîrazî li dilê me direşîne. Belê Şehram Nazerî di nav rûpelên Hunera kurd û Îranê de ciyekî sereke girtîye. (1) (2)

Şehram Nazerî li cîhanê konsêrтан dide. Li Emrîka, Ewrûpa, Tirkîye, Kurdistan, Japonya, Emrikaya Latîn, Rûsyâ û hwd... Şehram li Los Angelesê li şanoya KODAKê di xelatdayina Nobelê de Hunera xwe pêşkêşî hezkirîyen xwe dike. Wezareta Çandî ya Îranê wî wekî: "Hunermendê baştirîn yê Mûsîka klasîk ya Îranê û Hunermendê baştirîn yê mûsîka sûfi" dipejirîne. UCLA jîxelata Efsanehîyê dide Şehram Nazerî. (1) (2) (3)

Li San Diegoyê 25 Sibat 2006ê wekî Majorê San Diago tê pejirandin. Û ew roj ji alîyê walî ve Roja Şehram Nazerî tê dîyar kirin û her sal tê pîrozkirin. Kongreya Emrîka biryar dide ku Şehram dê li zanistgehêن, Stanford, California, Berkeley, Harward, UCLA û herweke din mûsîka Îranê û kurdan bide nasandin û konsertan bide. Wezareta Çandê ya Frense wî Şovalyeyê Çandê destnîşan dike û madalyeyê dide wî. Yekitîya Asya û Neteweyê

Yekbûyî wî wekî Xezîneya Çanda jînde dipejirînin. House of Music Celebration bi xelatekê dîyar dike ku Şehram Arşîva Mûsîkê ya Jînde e. Şehram Nazerî, mûsîka Rûmî, Hunera rojhilat, ahenga Îranê li gel folklorâ kurdan dipijîne û şewaza xwe ya taybet dihilberîne. Rojnameya Newyork Times wî wekî "Bilbilî Îranê" pêşkêş dike. Christian Science Monitor jî wekî "Pavarottîyê Îranê" dide nasandin. BBCYê jî li ser Hunera wî ya bêhemta bernameyeka taybet pêşkêşî cîhanê kirîye. (1) (2) (3) (4) (5)

Her fêkîyê lênihêrê xwe, her kardestî hûnandêrê xwe heye. Lê belê Şehram Nazerî jî ji alîyê hunermendêne pir hêja ve bi ava hunera gerdûnî hatîye avdan. Mamosteyên wî ev in; Ostadêne mûsîka klasîk ya Îranê û pisporêne teknîka vokalê: Evdila Dewamî, Ebulelî Wezîrî, Nûrelî Buroumand, Mehmûd Kerîmî. Ostadêne setar û mûsîkjenên Îranê: Ehmed Ebadî, Bîgceh Xanî, Celal Zûlfûnon... Lê mamosteyê wî yê herî bi bandor, hunermendê mezin Mihemed Riza Şeceryan e. Kesê Şehram mîna hunereke sereke ji nû ve hilberandîye rîzdar Şeceryan e. Pêşengê mûsîka sûfî Şeceryan berê Nazerî dide Sûfîzmê. Edî ew bi xwe bi vî rengî berhemên nû dihilberîne. Rûbaî û dîwana Mewlana Celaleddînê Rûmî nûjîn dike. Di heman demî de hostayê setarê ye. (6)

Şehram dibêje "Warê min yê îlhamê Kîrmanşah e". Ü wiha dewam dike: "Dema ez zarok bavê min hozan bû û ehlê dergahê terîqetê bû. Lewma Mesnewîya Mewlanayî baş dizanî û dixwend. Dîya min xwendin û nivîsandin nebû. Lê çanda wê ya devkî pir zengîn bû. Her dem ji min re beytên Mewlanayî digotin. Ez di

malbateka wiha de jîya me". Wê demê li Îranê Tembûr enstrûmana kurdên Ehlî Heq e. Ji bilî wan kurdan, cîvâtên din li tembûrê nadîn. Şehram tembûrê li hemî Îranê belav dike. Bi tembûrê mûsîka klasîk ya gelên Îranî dihilberîne. Divê bêzanîn ku Ehlî Heq anko yarîsanîyetî, êzidîyetî û elewîyetî mîna sê mezhebîn olekê nêzî hev in. Ü ji yek kanîyê ne. Dema vehûnandina mûsîkên Mewlewî dike gelek li NEYê nade. Dibêje ez li şûna neya enstrûman dengê xwe yê zindî bikar tînim. Hûn jî dizanîn NEY lêdara Mewlewîyan ya herî giring e. Şehram Nazerî dîyar dike ku Mewlana xwedan felsefeyeke bi coş û heyecan e. Di mirinê de jî çoşke xweş dibîne. Şeva mirinê şeva dilan û govendê ye. Lewma Şehram bi mûsîka xwe dilên me coş dike. (7)

Me dîyar kiribû ku Şahram Nazerî ji malbateke mûsîkjen e. Kurê wî Hafiz Nazerî jî mûsîkjen e. Hafiz aranjortîya mûsîka bavê xwe dike. Sala 2000ê li Îranê bav û kur konsertekê didin. Di rojhilata navîn de cara duyem bû ku ewqas zêde mirov diçin konserta Huner-mendekî. 140 hezar hezkirîyên wî li konserê bi Hunera dicoşîyan. Di rojhilata navîn de rekor heta niha ya konsîrta Ciwan Haco ya Batmanê ye.

Dema ji Şehram Nazerî re gotine "Gava tu li çiyayê Kîrmanşahê dinêrî tu çi dibînî, tu xwe çawa dibînî?" wiha bersîvê dide: "Ez xwe wekî berdevk û şîrovekarê kevneşopîya paktirîn, resentirîn û hîc xerab nebûye dibînim. Ji ber ku kurdên Îranê, efsaneyên xwe, kevneşopîya xwe, çanda xwe baş parastine, ez dikim ku wê çanda kurdan di nav mûsîka Îranê de bi hemî zengînîya wê li ser piyâ bi-hêlim. Ez pêşîyê xwe wekî huner-

mendê berdevkê çanda kurdan qebûl dikim. Dûvre jî li ber didim ku Mewlana û Ferdowsî di nav mûsîka Îranê de ji nû ve şîrove bikim. Taybetîya mûsîka min ev e; ji çanda kurd ya ji min re mîrate maye û helbesta Mewlanayî pêk tê." (7)

Lêbelê Şehram Nazerî pir li ber xwe da û serkeft. Hunereka nûwaze û bi kalîte pêk dihîne. Divê hunermendêne kurd ên din jî li ber xwe bidin. Şehram Nazerî wekî mînakekê, nîşanekê bipejirînin û jixwe bawer bin. Serê her tiştî bawerî û xebata bê rawestan e.

Çavkanî:

- 1-[http://fa.wikipedia.org/wiki/_شهرام_\(نظری_\(Farisi\)\)](http://fa.wikipedia.org/wiki/_شهرام_(نظری_(Farisi)))
- 2-[http://www.iranhmusic.com/article.aspx?id=1088 \(Farisi\)](http://www.iranhmusic.com/article.aspx?id=1088)
- 3-[http://www.bbc.co.uk/persian/arts/story/2007/09/070928_mf_bb_nazeri.shtml \(Farisi\)](http://www.bbc.co.uk/persian/arts/story/2007/09/070928_mf_bb_nazeri.shtml)
- 4-[http://english.farsnews.com/news/text.php?nn=8607080468 \(İngilîzî\)](http://english.farsnews.com/news/text.php?nn=8607080468)
- 5-[http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=153959 \(İngilîzî\)](http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=153959)
- 6-[http://en.wikipedia.org/wiki/Shahram_Nazeri \(İngilîzî\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Shahram_Nazeri)
- 7-[http://www.habitat.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=301:sehramnazeri3&catid=80:kultursanat&Itemid=92 \(Tirkî, Hevpeyîn\)](http://www.habitat.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=301:sehramnazeri3&catid=80:kultursanat&Itemid=92)

Nîşe: Ji bo ku hûn di internetê de lê bigerin navê wî wiha binivîsin: Shahram Nazeri (bo zimanê Ewrûpi), Şehram Nazırı; Şehram Nazeri (bo tirkî), Şehram Nazeri (bo farisi); Şehram Nazeri (bo kurdi)

SEXSIYETEK Melayê Cizîrî

Zarokên delal û xoşewîst!

Emê di vê hejmarê de qala jiyana Melayê Cizîrî bikin.

Melayê Cizîrî, şairê kurd ê herî mein e. Ew di sedsala 16mîn de li bajarê Cizîrê hatiye dînyayê. Navê wî yê rastî Ehmed e û mexlesê wî jî Mela, carinan jî Nişanî ye.

Mela Ehmedê Cizîrî tehsila xwe li medreseyên Kurdistanê kiriye. Serdema ku tê de jiyaye serdema Mîr Îmadeddinê Cizîrî bûye. Dibêjin xwişkeke Mîr Îmadeddin hebûye ku navê wê Selma bûye. Melayê Cizîrî nûra Xwedê di rûyê Selmayê de dîtiye. Û bûye evîndarê Selmayê.

Dibêjin, Mîr ji Melayê Cizîrî xwestiye ku diyariyekê ji xwişka wî re bîne. Melayê Cizîrî diçe bajarê Mûsilê, Bexdayê û gelek deverên din ku diyariyekê ji Selmayê re bîne. Lîbelê tiştekî ku layiqî wê be nabîne. Piştî ku Melayê Cizîrî vedigere Cizîrê ji Mîr re dibêje: "Ez li Mûsilê, Bexdayê û gelek deverên din geriyam, lê min tiştekî layiqî Selmayê nedît. Ez bawer dikim ku li tu cihêن dînyayê ji tiştekî layiqî wê tuneye."

Li ser vê gotinê, herkes fêhm dike ku Melayê

Cizîrî aşiqî nûra Xwedê bûye.

Tenê eserek Melayê Cizîrî hatiye tesbitkirin. Ew ji dîwana wî ye.

Melayê Cizîrî li Medreseyâ Sor ya li Cizîrê ders daye. Dîsa li wir wefat kiriye û mezelê wî li Medreseyâ Sor e. Qebra Melayê Cizîrî di roja iro de ji bo hemî kurdan ziyaretgah e.

Kurd ji çar aliyên welêt têne Cizîrê ji bo ku qebra wî ziyaret bikin.

Em ji helbesteke Melayê Cizîrî li jêrê çar rêzan didin:

Aşiqê nazik û mehbûban im

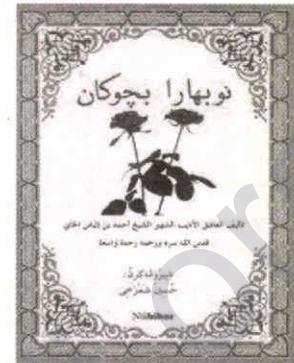
Tu mebin bê ser û bê saman im

Gulê baxcê iremê botan im

Şeb çiraxê şebê Kurdistan im.

BERHEMEK

Ehmedê Xanî ferhenga xwe ya bi navê Nûbara Biçûkan di sala 1683'yan de, ango 11 sal beriya temamkirina "Mem û Zîn"ê nivîsandiye. Ferheng ji destpêkek, 13 beşan û 954 bêjeyan pêk tê. Xanî di malikeke destpêkê de bi zelalî diyar dike ku wî ev ferhenga han ji bo zarokên kurdan amade kiriye. Malik ev e:

Ne ji bo sabib rewacan

Belkî ji bo biçûkê Kurmancan

Ji malika ji tê fêmkirin ku wî xwestiye piştî xilaskirina Qur'anê ev ferheng wek kitêba dersê bê xwendin. Xanî di vê malikê de jî wiha dibêje:

Wekî ji Qur'anê xilas bin

Lazim e li sewadê çavnas bin

GOTINEKE XWEŞ

* Zanîn însên dike xwedî şeref.

Însanîn zana, meşale ne ku riya heqîqetê rohnî dîkin.

Nemiriya însên di zanînê de ye.

Însan bimire jî, zanîn dê heta hetayê her bijî.

Hz. Elî

Medreseyâ Sor

Di serdema Mîrîtiya Cizîrê de ji hêla Serefyanê II. hatiye çêkirin. Agahîyeke diyar di derheqê tarîxa çêkirina wê de tune ye. Di nava vê medresê de camiyek ji heye. Alim û şairê mezin Mela Ehmedê Cizîrî li vê medreseyê ders daye.

Mirîşka kurtê

Cinco, navê mirîşka min a
ku min herroj êm û av didayê
û min gelek jê hezdkir bû.

Lê ew çend roj bû ku Cin-
co ne êm dixwar û ne jî li cihê
xwe dilivîya.

Min tu me'ne nedida vê
tevgara Cinco.

Rojekê dîya min ji min re
got:

“Tu dizanî mirîşka te kurt e”.

Paşê dîya min, hinek ka xiste nava selikekê û neh deh hêk
danî ser kayê, me strana mirîşka kurtê got: Cû, cû, cû cû mirîşka
kurtê de tu kerem ke were ser hêkê

Ü me mirîşk danî ser hêkan.

Dema dîya min mirîşk danî ser hêkan ji min re got: “Piştî
bîst û yet rojê din wê çêlik ji hêkan derên.”

Ez gelek bi kelecan bûm.

Mîn herroj di nav firaqekê de êm û av dida Cinco.

Ü piştî bîst û yet rojê din dema ez çûm ku êm bidim
mirîşkê, min dît mirîşka min ji ser hêkan rabûye û çendin
çêlikên rindik, ên zer, reş û sor serên xwe ji nav hêkan derxis-
tine. Ez gelek şabûm. Piştî wê rojê min herroj êm û av dida
çêlikan. Çêlik qet ji makên xwe venediqetîyan; maka wan ji
baskên xwe vedikirin û hemû çêlikên xwe di binê baskên xwe
de vedişartin. Min gelek dixwest ez çêlikan bigrim destê xwe, lê
mixabin Cinco nedîhişt ez nêzî çêlikan bibim.

Lê min dîsa jî, dev ji heskirina çêlikan bernedida.

Lîstika Qanqolê*

Zarokên şérîn!

Lîstika qanqolê yek

ji lîstikên zarokan e ku li
Kurdistanê ji hêla zarokan ve
tê lîstin.

Fermo em fêri lîstika
qanqolê bibin.

Hêlek qanqola dara
berûyê tête quî kirin.

Di vê qulika fireh de
hundirê qanqolê tê vala kirin.

Paşê di hêla qanqolê
ya din de ji qulek piçûk tê
vekirin.

Hêla qanqolê ya fireh bi
peleke tenik tê girtin.

Gava ku zarok pîfi qulika
piçûk ya qanqolê dikin,

Mîna neya rastî dengekî
xwes jê dertê.

Listikvan bi vê qanqolê
li gora xwe megaman pêk
tînin.

*Ev nîvîs ji pirtûka H. Çinar
a bi navê Lîstikên Zarokên Kurd
hatîye girtin.

Kîvroşk

Zarokên delal! Kîvroşk ajalekî gelek şérîn û xweşik e.
Kîvroşk, xêncî antartîka hema bêje li hemû cîhanê dijîn.
Ên kovî li çiya û banîyan ên kedî jî di malan de dijîn.
Hinekên wan di sertabênu ku dikolin de dijîn hinek jî tu car
sertabê nakolin di banegehan de dijîn.

Taybetmendîyên kîvroşkan

Çavênu wan gir û şeqênu wan ên para ji ên pêşî hinekî dirêjtir
in. Dûvê wan kin guh û simbêlên wan dirêj in.

Kîvroşk, ajalên gîyaxwur û bi guhan in. Kîvroşk 5-12
salan dijîn. Ji ber kû didanên wan gelek tûj in jî di nav ajalên
kotînger de cih digrin.

Ferhenga vê jimarê

alozi tevlihevî, pirsgirêk,
 problem.
argûn tiflik, agirdank
asteng manî, problem
bawermend mu'min, xwedan
 bawerî
bêhempa bêemsal, bêmînak
bêje peyv, kelime
belam lêbelê, feqet
beraberî wekhevî
berhem eser
berjewendî menfiet
beş bir, qisim
bextewarî kêfxwesi, şanazî
bîrdozî ideolojî
bişirîn tebessum
cax hesinê ku ji bo parastinê li
 pişt derî û ber pacan dixin.
col keriyê pez
çak baş, qenc
çavkanî jêderk
çavşor bêtirs, zordar
çilmisîn heşîfin, qermicîna gul
 û giyayî
çirisîn biriqîn
çirîsk cirûsk, birîsk
çitol çawa
dabaş mijar, babet
dadgeh mehkeme
damezrandin avakirin, sazkirin
darizandin mehkemekirin
daxwazname erzûhal
dêm rû, serçav
demsaflî mewsimî
derbasdarbûn rewabûn,
 mutedawilî
derfet imkan
derûnî hundurîn, hinavî
dilovanî dilrehmî, şefqetdarî
dilsozî sedaquet, semîmîyet
dirûşm slogan
doşbûn gêjbûn, gêrbûn
erdnîgarî coxrafi

feza ûzay, hewaya esman
fîrêz gîyayeykî her tim şîn
 dimîne
gec kils, kirêc
gerdûn çerxa felekê
gerok seyyah
gewrî qirik
gilk herî
gîrîş şixre, malaxme
gupandî pelixnâ tiştên mîna
 hesin
hedar sekin, hedan
herîfîn helişin, rûxîn
hest his
hêstir hêsir, rondik, firmesk
hetikîn riswabûn
hewldan cehdkirin
heyber ruhber, candar
hiltepîlin likumîn, kumişin
hişmendî şîür, eqilmendî
îşa dema piştî mexribê/évarê.
 dema diqelibe şevê.
kambax wêran, kavil
kedkar emekdar
kelevajî tewşo mewşo
kendal kaşê pir serberjêr
kesret pirîti, zehftî
kevî perav, kêleka avê
kevneparêz paşverû, murteci
kewdenî ehmeqî, xêvikî
keyandin vebijartina dew û rûn
 ji hev
kezî gulşik
kitan çarika spî
koh çiya
lee nîqaş, pevçûn
medhûş sosret, erjeng
menfî mişextî, sirgunî
mîrzanyar mîrê zanyaran
misoger teqeze, miheqeç
neccar xerrat, merengoz
nehêñî veşartî, razbar
nehwirandin terennum kirin, di
 ber xwe de gotin
olan dengvedan
pejirandin qebûlkirin
peresend tekamul
pergal sazûman
pêşkêşkirin rapêşkirin, erzkirin
peyrew tabî, pêgir
pîvan qistas, krîter
qetran qîr, zift
quç lêkirina çend keviran li ser
 hev
qutik işlig, gomlek
raberkirin hevberkirin,
 muqayese
rabestin dorpêçkirin
ragihandin riwayetkirin,
rasteqîn heqîqî, reel
rewişt exlaq, xûy, karekter
ruhistîn melmekot, ezraîl
sazkirin çêkirin, avakirin
segmasî cureyekî masîyê mezin
sermest serxwoş, meymest
sidûrbûn peydabûn, çêbûn
şaredar serokê belediyê
şayan babet, hêja, layiq
şemate xirecir, galegal
şîn matem
taybetmendî xusûsiyet
têgeh istilah
têkçûn mexlûbiyet
têkoşîn mucadele
temezî laçik, serpoş
tûm gir, cihê ji erdê bilindir
vebûn xwevekirin, pêşlêvebûn,
 pêşvekirin
xamûş bêdeng, aram
xedir neheqî, zordarî
xelwe tenhayî, cihê bêdeng
xemsarî bêxemî, tiralî
xof tirs, saw
zanistî 'ilmî

Weşanê Nûbiharê

Kitêbên kurdî

Antolojiya Çirokê Nûbiharê/Ayhan Geverî.....	12.50
Cildên Kovara Nûbiharê (10 Cild, cildi).....	30.00
Çarîn/Sabah Kara.....	6.00
Çil Hedîs / Îmamê Newewî.....	5.50
Çirokê Mesnewîya Şerîf... / Sadık Yalsızuçanlar.....	11.50
Destana Şerrê Kundan û Qijikan/Gernas Koçer.....	11.50
Di ronîya Quranê de Dîroka Pêxemberan/Murad Celalî.....	9.00
Dîwan/ Seyid Elîyê Fîndîkî.....	8.50
Dîwan/Mela Zahîrê Tendürekî.....	15.00
Dubeytî/ Baba Tahirê Uryan.....	8.50
Ebdullahê Minyeyî / Hekimoğlu İsmail.....	10.00
Evîna Pinhan/ Sabri Akbel.....	6.50
Feqîye Teyran (Çapa Nû ya Berfireh) / M. Xalid Sadînî.....	17.50
Guldan/Seydayê Mela Husnî.....	10.00
Gazîya Min/ Berhîm Paşa.....	4.00
Kelîle û Dimne / Beydaba.....	8.50
Leyla û Mecnûn/ Siwadî.....	7.50
Leyl-name/ Ayhan Geverî.....	6.50
Meqamat / Herîrî (Werger M. Ehmed Meylanî).....	6.00
Nimêj Dikim/ Komisyon.....	7.00
Peyiva Bîst û Sêyemîn/ Seîdê Norsî.....	4.00
Meala Fîrûz û Şerha Qur'aña Pîroz / M.M. Garsî Farqînî....	25.00
Peyivîn Piçûk/ Seîdê Norsî.....	6.00
Peyxamberê Ummetê Hz. Muhammed/ Ebdilhadî Botî.....	8.50
Pênc Rîsaleyên Îmamê Xezâlî/M. M. Garsî.....	8.00
Gulşenê Raz/Şêx Mahmud Şebuşteri /M. M. Garsî.....	8.00
Gûlstan/Şêx Sadîyê Şirâzî/M. M. Garsî.....	11.50
Rîsala Biratîyê/ Seîdê Norsî.....	4.00
Rîyadû's Salihîn/Îmamê Newewî/Werger: M.Salihê Dihê....	35.00
Ronahîya Qurana Pîroz/ M. Muhammed Hekkarî.....	25.00
Rubaîyat/ Omer Xeyyam.....	6.00
Seyful-Milûk û Melke Xatûn/ Sîyahpoş.....	11.50
Sîyerê Nebî / Millâ Cimayo Babij.....	6.00
Teyrê Xerîb / Xurşîd Rûşen.....	1.25
Yezdan Dizane / Mezher Bozan.....	6.00
Zêna/Mezher Bozan.....	10.00

Bi herfîn Erebî

Rîsaleyên Eqîde û Exlaq û Edeb.....	15.00
Dîyarîya Kurdî Fîqha Şafî.....	6.00
Dîwana Hezin/ Seydayê Mela Huznî	15.00
Mewlûda Gundî/Seyyid Bedreddin.....	3.00
Fîqha Şafî / S.M. Husni Hezin.....	15.00
MemûZîn/Ehmedê Xanî(Şerh: Husêن Şemrexî).....	17.50
Mewlûd/Ertûşî Bicild-du rengşamûa.....	15.00
Nûbihar/Ehmedê Xanî (Şerh: Husêن Şemrexî).....	8.50
Kulxanîya Veşartî/S. M. Husni Hezin.....	6.00
Reng û Rûyê Pêxember M. Husnî Hezin.....	12.50
Serkani/Mele Muhammed Mahsum.....	8.50
Eqîde û Tecwîd/Xelîfe Yusuf.....	5.00
Tuhfetul Sibyan/Xelîfe Yusuf.....	7.00

Kitêbên Kurdi-Tirkî

Diwan/ Mele Ahmedê Cizirî (Kurdî-Tirkî).....	15.00
Diwan/ Mele Ahmedê Cizirî (Şamua-Kurdî-Tirkî).....	27.50
EzKurdîHîndibim-PratikKürte Dersleri/Abdullahincekan..	20.00
Gotinê Pêşîyan û Botan Atasözleri.../Abdulkadir Bingöl.....	15.00
Melayî Cizirî Divan'ın Şerhi/Abdulmukit Septioğlu.....	9.00

Mersîyeyên Rojhîlat-Doğu Ağıtları/ Sabah Kara.....	6.50
Nameyên Bêcewab-Karşılıksız Mektuplar/ Sabah Kara.....	6.50

Kitêbên Tirkî

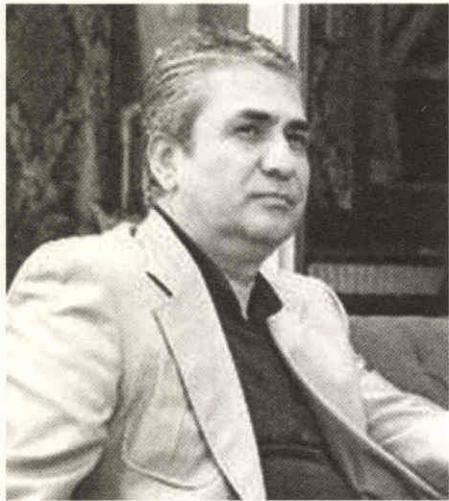
36. Paralel ve Ortadoğu/ M.Selim Akdoğan.....	5.50
Asilerin Dönüşü / Gülistan Çoban.....	6.50
Bediuzzaman'ın Hayatı/ Abdurrahman Nursi.....	5.00
Bediuzzaman'ın Volkan Yazılıları/ Osman Resulan.....	4.00
Çağdaş İran Şiiri Antolojisi/ Sabah Kara.....	6.50
İslam Tarihinde Kurt Kadını / Muhammed Hayr Yusuf.....	6.50

LİSTEYA PIRTÜKÊN KENTÊ

Ali / Ali Şeraiti	17.50
Aşk ve Savaş / Necdet Karasevda.....	11.50
Babam /M. Saîd Ramazan el-Bûtî	12.00
Bütün Yonlerîyle Arabkendi / M. Şerif Eroğlu.....	12.50
Cumhuriyet Öncesi Diyarbekir'de Maârif/M. Şefik Korkusuz..	1200
Çığır Açılan Şark Alimleri/Abdulhadi Timurtaş.....	8.00
Çığlığa Duran Sözler/ Misbah Hicri.....	6.00
Divan/Molla Ahmed-i Cezîri.....	16.50
Divan/Kıgılı Şeyh Selim	10.00
Diyarbakır Eğitim Tarihi/ Mehmet Şimşek.....	8.50
Elma Kokusu (Yola Adanan Şirler) Gülistan Çoban.....	7.00
Eski Diyarbekir'de Gündelik Hayat/ M.Şefik Korkusuz.....	9.50
İlk Vatandan Gelen Sürgün/ Hasan Hüseyin Çevik.....	10.00
İnsanlığın Ortak Aklı/ M. Halit Yalçın.....	30.00
İslâm'ın Anadoluya Gelişî/ Ahmet Demir.....	12.00
Kolay Farsça/ Osman Aslanoğlu.....	25.00
Kuruluş Döneminde Eyyübiler / Ali Beyyumi.....	12.00
Mazideki Suruç / A. Kadir İkbal -	9.00
Mazlum Halepçe / Müştehir Karakaya	7.00
Medreseden Meclis'e Meclis'ten Medreseye/ G. Emre ..	15.00
Mem û Zîn /M. Saîd Ramazan el-Bûtî	8.50
Molla Muhammed Zîvingi/ Abdulhadi Timurtaş	7.00
Seyahatnamelerde Diyarbekir/ M. Şefik Korkusuz	30.00
Sîrr-ı Hanımın Divanı/ M.Şefik Korkusuz	10.00
Siyamend/ M. Saîd Ramazan el-Bûtî	8.50
Sonsuzluk Histerisi / Mehmet Bozgan	5.00
Süryaniler ve Diyarbakır/Mehmet Şimşek	14.00
Tarihin Adı Urfa/Misbah Hicri	8.50
Tezkire-i Meşâyîh-i Amid/M. Ş.Korkusuz	30.00
Urfa ve Çevresi Eyyübiler Tarihi/ Ahmet Demir	11.00
Urfa Efsaneleri/ Mehmet Kurtoğlu	12.00
Vadedilen Günler / Taha Hüseyin	9.00
Zamana İthaf/Mehmet Bozgan	6.00
İslam Aleminde Vakıf Kütüphaneciliği / Prof. Y.M. Cüneyd ...	10.00

Adres

Büyük Reşitpaşa Cad. Yümni İş Mrk.
No:22/29 Vezneciler-İstanbul
Telf& Faks: 0212-519 00 09

Înna lillah we înna îleyhî racîûn
Em ji bal Xwedê hatin û her emê vegerin bi bal wî ve.

Birayê Dr. Emin Dindar, Selim Dindar
Di 2yê Çileya Pêşin a 2009an de li ber komeleya
Cizîrîyan ku li Bakırkoy e, bi awakî hovane hate qetilkirin.
Selim Dindar şahid û mexdûrê wehşeta hepisxana
Diyarbekirê bû.
Ew tiştên ku bûbû şahidê wan û jîyabû, bê tirs û bi
xemgîni di her platformê de digotin.
Em ji Xwedê ji Selim Dîndar re rehmetê
û ji malbata wî ya derdkêş û xemgîn re ji sebreke cemîl
nîyaz dikin.
Em wergera helbesta Ahmet Arîf ya bi navê "Li hepisxanê
zû dibe êvar."
ji bo bîranîna Selîm Dîndar diweşînin.

Nûbihar

Li hepisxanê zû dibe êvar

Ahmet Arif

Werger: Mihemed Jîyan

Li hepisxanê zû dibe êvar.
Tu ejdeha bî ji fayde nake,
Ne di şer de şarezatîya te,
Ne ji wêrekîya ciwanîya te
Fayde nakin, li dij bêrikirinan.
Giran giran diniqute ser dilê te
Û te ji xwe ve dibe.

Li hepisxanê zû dibe êvar.
Caxêñ heft zindanan dadikevin,
Ser heft derîyan.
Bexçe ji nişkave kelogirî dibe.
Li pêşber, li ber dîwar
Sê danêñ xweşîya şevê.
Sê reh binevşâ belek..

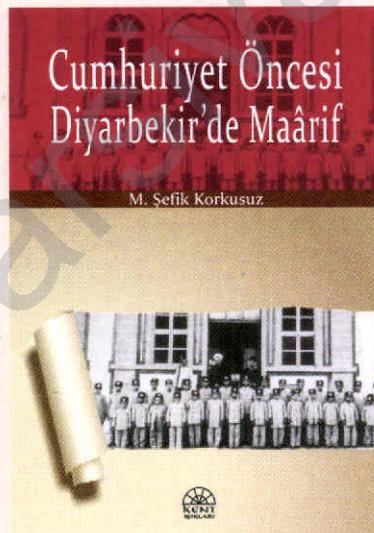
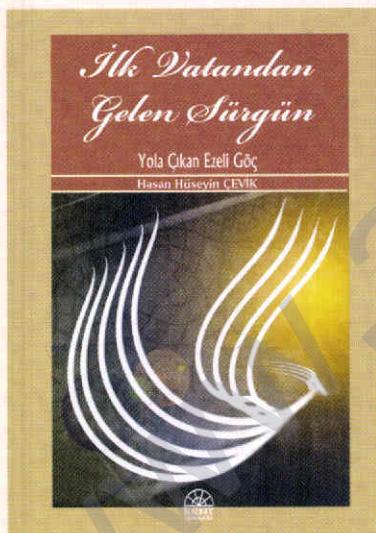
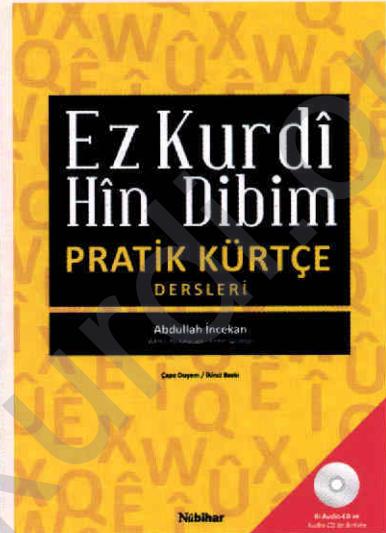
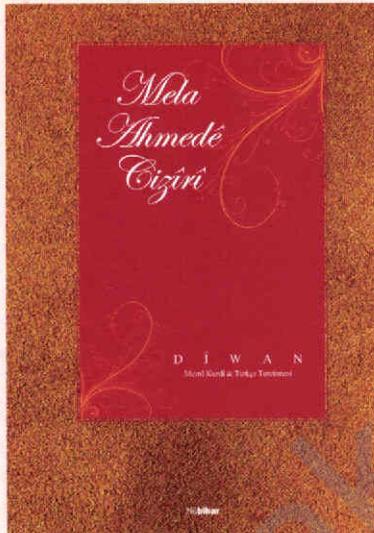
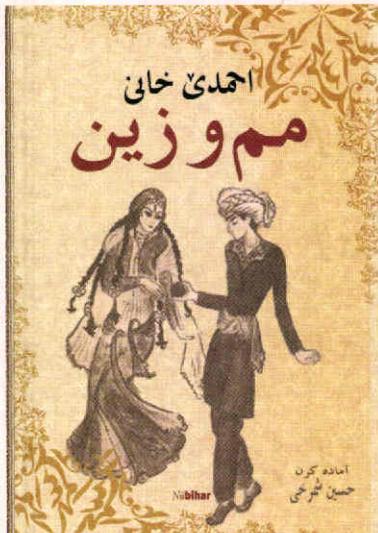
Di evînê de ye heman sosretî,
Li aso ewr, di şax de qeysî.
Bendîti rûdine li ser dilê te.
Zulûmat, aciziya giyan..
Yek Bûka Kurdan dînehwirîne li Maltayê
Ez ji di voltayê de me li ber ranzan
Û tim tiştên ne pêkan xeyal dikim
Pêkenî, ecemî, zarokane

Divêm bibim amancê gulakê
Di şerekî şîlfîtazî de
Dixwazim bi mîranî be,
Dostî ji, dijminî ji.
Lê yek ji nabe,
Singû dikevin namlûyan
Cendirme dest bi dewriya şevê dikin...

Kibrîdê bi hêrs pêdixim
Di kêşekê de nîvî dibe cixara min.
Dûmanekê dikşînim, tijî,
Dûmanekê, wekî xwe bikujim.
Dizanim tu yê bibêji: "ma tu ji?"
Lê li hepisxanê zû dibe êvar
Û li derive bihareke xort,

Ez wekî dînan
Hez dikim ji te...

Nûbihar/Kent

Büyük Reşitpaşa Cad. Yumnu İş Mrk. No 22/29 Vezneciler/ Beyazıt İstanbul

Tel: (0212) 519 00 09 - e-mail: kentisiklari@gmail.com

Foto: A. Şahin
Gazeteci Sor/ Mehebad